กระบวนการต่อสู้

เพื่อรักษาทรัพยากรชุมชน

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

คำอุทิศ

แด่นักสู้ผู้เสียสละ
และขอคารวะต่อการอุทิศตน
ของหญิงชายทุกคนใน
ขบวนการต่อสู้ของชุมชน

กระบวนการต่อสู้

เพื่อรักษาทรัพยากรของชุมชน

ISBN	974-94071-6-4
พิมพ์ครั้งที่ ๑	มีนาคม ๒๕๔๘
จำนวน	๓,๐๐๐ เล่ม
ที่ปรึกษา	ศาสตราจารย์เกียรติคุณประดิษฐ์ เจริญไทยทวี วสันต์ พานิช รตยา จันทรเทียร
บรรณาธิการ	ศศิน เฉลิมลาภ สุนี ไชยรส
ผู้เขียน	หาญณรงค์ เยาวเลิศ พัฒนจรินทร์ สวนแก้วมณี ปารวี ไพบูลย์ยิ่ง ธิติมา รุญเจริญ เพ็ญพรรณ อินทปันตี
ประสานงานต้นฉบับ	ยุพยงค์ สมหวัง
ผู้จัดพิมพ์	สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ๔๒๒ ถ.พญาไท แขวงวังใหม่ เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ ๑๐๓๓๐ โทรศัพท์ / โทรสาร ๐-๒๒๑๙-๒๙๘๓ สายด่วน ๑๓๗๗ E-mail : promotenetwork@nhrc.or.th website : www.nhrc.or.th
พิมพ์ / ออกแบบ / แยกสี	นครปฐมการพิมพ์ ๒๑๖ ถ.หน้าวัง อ.เมือง จ.นครปฐม ๗๓๐๐๐ โทร. ๐-๓๔๒๔-๔๕๕๕ ๐-๓๔๒๔-๓๐๗๑ แฟกซ์ ๐-๓๔๒๔-๓๐๗๑

คำนำ

การศึกษาบทบาทภาคประชาชนเพื่อรักษาสิทธิในการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ โดยคณะอนุกรรมการเพื่อศึกษาและตรวจสอบกรณีปัญหาเหมืองแร่(ปัจจุบันเป็นคณะอนุกรรมการสิทธิในทรัพยากรน้ำและแร่) ในครั้งนี้ เป็นเพียงส่วนหนึ่งของเรื่องร้องเรียนกรณีปัญหาเหมืองแร่ ๒๕ กรณี ในช่วง ๓ ปี นับแต่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติจัดตั้งขึ้นเมื่อ ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๔๔ ที่มอบหมายคณะอนุกรรมการเพื่อศึกษาและตรวจสอบกรณีปัญหาเหมืองแร่ ดำเนินการตรวจสอบ ในกรณีศึกษา ๗ กรณี แบ่งเป็นกรณีปัญหาจากการใช้ทรัพยากรธรณีประเภทหินอุตสาหกรรมก่อสร้าง ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีการร้องเรียนมากที่สุด ๕ กรณี อีก ๒ กรณีเป็นแร่แคลไซต์ และเหมืองแร่ใต้ดินโปแตช

การต่อสู้เพื่อรักษาภูเขาและแผ่นดิน ๗ กรณีนี้ มีการตายของผู้ต่อสู้คัดค้านถึง ๔ กรณี คือที่ จ.หนองบัวลำภู จ.พิษณุโลก จ.เชียงราย และ ที่จ.ระยอง และถูกจับกุมข้อหาคดีอาญาอีก ๒ กรณีคือ ที่ จ.หนองบัวลำภู ถูกเจ้าของประทานบัตรเหมืองหินฟ้องข้อหาร้ายแรง ๑๒ คน ขณะที่ จ.พิษณุโลก ถูกฟ้องจากหน่วยงานของรัฐถึง ๒๖ คน และทุกกรณีมีการข่มขู่คุกคาม การสร้างความแตกแยกขึ้นในชุมชนด้วยรูปแบบต่างๆ ขณะที่เจ้าหน้าที่ภาครัฐยังล่าช้ามากต่อการแก้ไขปัญหาจากการร้องเรียนของประชาชน จากการตรวจสอบพบว่าทุกกรณีล้วนเป็นการต่อสู้ที่เข้มข้นและยาวนานนับสิบปีของภาคประชาชน เพื่อเป็นการรักษาสิทธิในการจัดการและมีส่วนร่วมในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และการได้อยู่ในสภาพแวดล้อมปกติสุข

การศึกษาข้อมูลผ่านกระบวนการตรวจสอบข้อเท็จจริงในพื้นที่ และการรวบรวมข้อมูลจากทุกฝ่ายของคณะอนุกรรมการฯ โดยคณะผู้เรียบเรียงได้สัมภาษณ์แกนนำในการคัดค้านเพิ่มเติมบางส่วน เพื่อให้ได้สัมผัสถึงความรู้สึกนึกคิดของชาวบ้านและผู้นำชุมชน รวมทั้งเด็กๆ ที่ต่อสู้ด้วยจิตสำนึกแห่งการหวงแหนและรักท้องถิ่นของตน ท่ามกลางความกลัว แรงกดดัน และอุปสรรค

ที่หนักหน่วงทุกกรณี เพื่อเป็นการเล่าเรื่องราวจากการต่อสู้ที่เป็นจริงของชุมชน และได้เรียนรู้บทเรียนร่วมกันในการต่อสู้เพื่อรักษาสิทธิตามรัฐธรรมนูญของภาคประชาชน

ในปัจจุบันบางเรื่องได้ยุติกระบวนการตรวจสอบไปแล้ว หลายเรื่องยังอยู่ระหว่างกระบวนการทำงานต่อเนื่อง แต่บทสรุปที่คณะอนุกรรมการฯ ได้นำเสนอต่อภาครัฐเป็นระยะๆ ต่อเนื่องมา ยังต้องมีพันธะที่จะต้องประสานร่วมมือกับภาคประชาชนต่อไป ในการผลักดันนโยบายของรัฐให้เคารพสิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญ เร่งออกกฎหมายและกำหนดระเบียบปฏิบัติที่ส่งเสริมให้ชุมชนสามารถใช้สิทธิการมีส่วนร่วมในการจัดการ ใช้และบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และปกป้องวิถีชีวิต ที่มีสภาพแวดล้อมและคุณภาพชีวิตที่ดี อย่างบรรลุผล และได้รับการคุ้มครองการใช้สิทธิเหล่านั้นตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญฉบับประชาชนอย่างแท้จริง

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ขอขอบคุณคณะอนุกรรมการฯ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคณะผู้ศึกษาและเรียบเรียง ที่ได้ช่วยทำให้สิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญฉบับประชาชนนี้มีบทบาทการต่อสู้ของประชาชนในการพิทักษ์สิทธิในการมีส่วนร่วมจัดการทรัพยากรธรรมชาติ อย่างเป็นรูปธรรม และร้อยเรียงให้ได้ตระหนักถึงปัญหาช่องว่างของกฎหมาย และข้ออ่อนในการปฏิบัติงานของหน่วยงานภาครัฐ ที่ทุกฝ่ายจะต้องร่วมมือกันสร้างสรรค์การเคารพและตระหนักถึงวัฒนธรรมสิทธิมนุษยชนให้ดียิ่งขึ้นต่อไป ที่สำคัญและเป็นหัวใจที่สุด คือ การส่งเสริมให้ชุมชนตระหนักถึงสิทธิและมีความเข้มแข็ง

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
๑๐ ธันวาคม ๒๕๔๘

สารบัญ

		หน้า
คำนำ	คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ	๓
บทที่ ๑	ชัยชนะในการพิทักษ์ภูผา : กรณีโรงโม่หิน อ.สุวรรณคูหา จ.หนองบัวลำภู	๗
บทที่ ๒	การต่อสู้ของกลุ่มอนุรักษ์เขาชะเมา : พิทักษ์แหล่งโบราณคดีเขาชะอางกลางทุ่ง จ.ระยอง	๓๗
บทที่ ๓	ยืนหยัดสู่ชัยชนะ กับความเจ็บปวดกรณี พิทักษ์ โตนวุธ : โรงโม่หิน อ.เนินมะปราง จ.พิษณุโลก	๖๙
บทที่ ๔	การคัดค้านเหมืองแร่แคลไซต์ อ.ลานสัก จ.อุทัยธานี : สู่การอนุรักษ์เป็นสวนพฤกษศาสตร์	๙๗
บทที่ ๕	การต่อสู้เพื่อปกป้องภูผาขุนน้ำ : เหมืองหินดอยแม่ออกฮู อ.เวียงชัย จ.เชียงราย	๑๒๓
บทที่ ๖	การต่อสู้เพื่อสิทธิมีส่วนร่วมจัดการทรัพยากรธรรมชาติ : กรณีเหมืองโปแตช จ.อุดรธานี	๑๔๙
บทที่ ๗	กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมปากแจ่ม : การคัดค้านสัมปทานระเบิดหินเขาถ้ำแรด จ.ตรัง	๑๗๙

หน้า

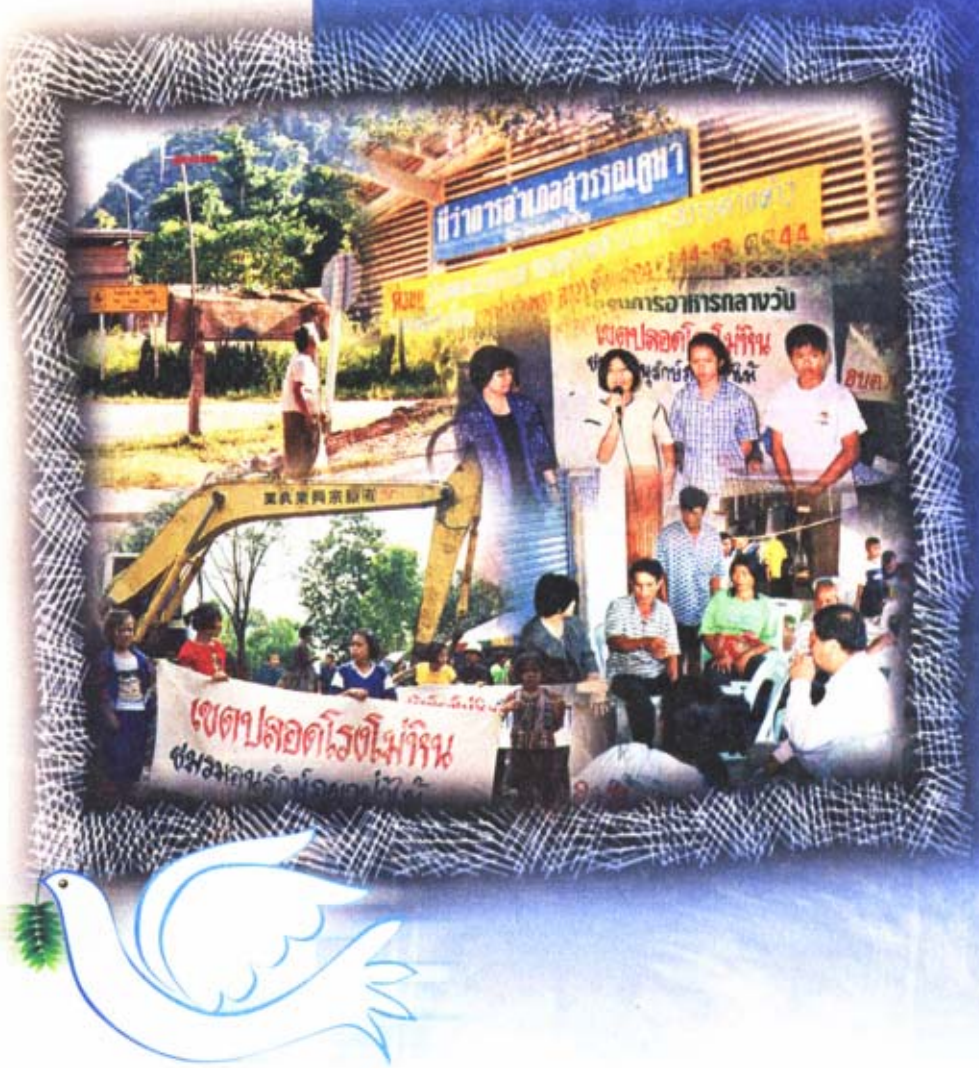
บทที่ ๙ ข้อเสนอแนะของคณะอนุกรรมการศึกษาและตรวจสอบปัญหาเหมืองแร่ ๒๑๕

บทรำลึก ; ตามแสงเทียนเข้าถ้ำมาพบดาวที่ดอยแม่ออกฮู ๒๒๕

ภาคผนวก ๑. รายงานผลการพิจารณาคำร้องเรียน ๒๔๑
โดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ กรณีเหมืองหิน
อุตสาหกรรมเพื่อการก่อสร้าง อ.สุวรรณคูหา จ.หนองบัวลำภู

๒. ลำดับเหตุการณ์ - กรณีเขาชะอางกลางทุ่ง (บทที่ ๒) ๒๖๗
- กรณีเนินมะปราง (บทที่ ๓)
- กรณีดอยแม่ออกฮู (บทที่ ๕)
- กรณีโปแตช (บทที่ ๖)

๓. แนะนำคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) ๓๑๖
- คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
- คณะอนุกรรมการสิทธิในทรัพยากรน้ำและแร่
- แนะนำหนังสือ กสม.

บทที่ ๑

ชัยชนะในการพิทักษ์ภูผา :
กรณีโรงโม่หิน อ.สุวรรณคูหา จ.หนองบัวลำภู

"กำนันทองม้วน
ดำแข่ม
และครอบครัว"

"นายสม
หอมมาหมมา
และครอบครัว"

บทที่ ๑
ชัยชนะในการพิทักษ์ภูผา :
กรณี โรงโม่หิน อ.สุวรรณคูหา จ.หนองบัวลำภู

เรื่องเล่า ตำนาน ภูผายา ภูผาโขง ภูผาจันได ...

ตำนาน ของภูผายา ผาโขง ผาจันได ที่ชาวบ้านเล่าต่อๆ กันมา มีหลายตำนาน แต่เรื่องเล่าซึ่งรับรู้กันโดยทั่วไปคือที่มาของชื่อ **"ภูผายา"** เพราะมีต้นยาสูบที่เหมือนกับต้นยาสูบธรรมดา แต่มีใบใหญ่กว่า ชาวบ้านเล่าว่าในอดีตมีผู้พบเห็นใบยาร่วงหล่นลงมาใบขนาดเท่าใบตองกุง สมัยก่อนมีคนไปพบโดยบังเอิญ แต่เป็นคนไม่โลภไม่อยากได้ของใคร จึงนำเรื่องมาเล่าต่อให้ลูกหลานได้ฟังสืบต่อกันมา ภายหลังมีคนจากหมู่บ้านอื่นๆ จังหวัดอื่นๆ เดินทางมาหาต้นยา ตามคำเล่าลือ เพื่อจะนำไปทำยา หรือมาขอหวยขอโชคขอลาภ แต่ไม่มีผู้ใดที่มาด้วยความอยากได้ อยากมี จะได้พบเห็น

ทุกวันนี้ก็ยังมีต้นยาปรากฏให้เห็นแต่ก็จะเห็นเฉพาะฤดูฝนเท่านั้น ส่วนมากเกิดบริเวณถ้ำพระ นอกจากต้นยาแล้ว บริเวณภูผายาก็ยังมีต้นไม้และเถาวัลย์อื่นที่เป็นยาสมุนไพรอีกจำนวนมาก *"ถ้าใครมีบุญไปก็จะได้เห็นทันที ถ้าใครไม่มีบุญ ก็จะไม่เห็น หาทั้งวันก็จะไม่เห็น บางคนอาจหลงทางด้วยซ้ำ แต่ก่อนที่ "ภูผายา" เคยมีนักพรต นักบวช ฤาษีชีไพร พระภิกษุสามเณร เดินทางมาบำเพ็ญภาวนา เล่ากันว่าแม้พระอาจารย์ หลวงปู่มั่น พระอาจารย์ดำ อาจารย์เขียวคำคะนิง ฯ ก็เคยผ่านมาปฏิบัติธรรมที่นี่"*

พ่อสุวรรณ สุดแสวง พ่อภูมิปัญญาชาวบ้านและอาสาสมัครสาธารณสุข หมู่บ้านโชคชัย เล่าตำนานให้ฟังระหว่างพาลูกหลานเดินศึกษาห้องเรียนธรรมชาติภูผายา

สำหรับ **"ภูผาโขง"** ถ้าจะแปลตีความหมายตามภาษาไทยภาคกลาง คำว่า **"โขง"** น่าจะหมายถึง โก่ง งอหรือ โค้ง ซึ่งเป็นการเรียกตามลักษณะปากถ้ำที่เหมือนประตูโขงเข้าวัด ถ้ำผาโขง เป็นถ้ำที่ในโพรงมีรูถ้ำยาวเข้าไปข้างในประมาณ ๑๐๐ เมตรเศษจนทะลุแปว (เพดานถ้ำ) ก็โค้งงอเป็นรูระบายถ่ายเทอากาศ แต่เดิมมีค้างคาวอาศัยอยู่จำนวนมาก ชาวบ้านได้อาศัยมาเก็บขี้ค้างคาว (ขี้เกีย) ไปเป็นปุ๋ยใส่ไร่นา ปัจจุบันเหลืออยู่ไม่มาก บรรยากาศในถ้ำและภูผาโขง ก็ร่มรื่น สวยงาม

"ภูผาจันได" มีต้นไม้จันไดสวยงามทำยาได้ **"ภูผาฮวก"** มีไม้ไผ่ฮวก (ไผ่รวก) ขึ้นเต็มตามธรรมชาติ หน่อกินได้ ต้น ลำ นำมาทำบ้านได้ **"ผาศรีธน"** เคยมีท้าวศรีธน กับนางมโนราห์ หลงทางมาพักอยู่ตามตำราปรัมปราเล่าสืบๆ กันมา เคยมีพระฤาษีมาพักเจริญฌาณอยู่ พระเจ้าไชยเชฏฐาธิราชเจ้าเคยมาพักชั่วคราว พระธรรมิกราชก็เคย

มาแปรพระราชฐานอยู่

"ถ้ำน้ำลอดมีลอยรูหินปรุทางทิศเหนือเขาขอดขาดมีน้ำไหลจากห้วยหว้าด้านตะวันตก ไหลบ่าลอดเข้าไปทางหุบเขาเวิ้งผาจันไดในเนื้อที่ ๙๖ ไร่เศษ "ภูผาอีดำ" มีงูอีดำเป็นผี เหมือนงูจงอาง แต่ก่อนมีนางดำ เมียน้อย อำมาตย์พระยาธรรมิกราช มาปลูกหม่อน เลี้ยงไหม ทำการปลูกฝ้ายทอหูก"

"ภูเขาแถบนี้ถูกเรียกและขนานนามว่า ***ภูถ้ำผาโขง*** *ตามลักษณะที่โค้งตามหลุบเขา ไปดูเถอะ แปลกตากว่าทุกที่"* จากคำบอกเล่าของ **พระเที่ยง กิรสวโช** พระธุดงค์ ที่เดินทางมาพร้อมสามเณรน้อย ๔ รูป ตั้งแต่ปี ๒๕๓๗ จากเชียงราย ข้ามเทือกเขาภูพานมาภูแก้ว จนกระทั่งถึงถ้ำผาโขง และได้เข้าพำนักบำเพ็ญเพียรภาวนา เกิดความเลื่อมใสศรัทธา จึงได้จำพรรษา ณ ถ้ำผาโขง ต่อมามีพระเดินทางมาจำพรรษาอยู่เป็นประจำ เมื่อปี ๒๕๓๗ ที่มีการแบ่งเขตการปกครองใหม่จากจังหวัดอุดรธานีเป็นจังหวัดหนองบัวลำภู ทางเจ้าคณะจังหวัดได้แต่งตั้ง **พระอภิชาติ อภิชาโต** เป็นเจ้าอาวาสมาจนถึงปัจจุบัน

ความผูกพันของชุมชน

บริเวณพื้นที่ป่าภูผายา ผาฮวก ผาจันได ผาโขง ผาน้ำลอด แต่เดิมเป็นพื้นที่ป่าของบ้านต่างแคน ตำบลบ้านโคก อำเภอสุวรรณคูหา ในปี

๒๕๒๔ จึงมาอยู่ในการดูแลรับผิดชอบของบ้านผาซ่อน หมู่ที่ ๗ บ้านโชคชัย หมู่ที่ ๘ และหมู่ที่ ๑๒ ตำบลดงมะไฟ อำเภอสุวรรณคูหา ลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขาหินปูน มีระดับสูงจากน้ำทะเลปานกลาง ๒๖๐ - ๓๓๐ เมตร บริเวณใกล้เคียงมีลำห้วยสาขาของห้วยปูน ห้วยสาวโฮ และห้วยคะนาน ซึ่งราษฎรในพื้นที่อาศัยน้ำในการทำนา เลี้ยงสัตว์ และปลูกผักในฤดูแล้ง

สภาพป่าเป็นป่าเบญจพรรณผสมไม้ไผ่ แม้ไม่มีต้นไม้ใหญ่มากนัก แต่ก็มีความหลากหลายทางชีวภาพ มีพันธุ์ไม้ที่พบ เช่น ต้นแต็ง ต้นรัง ตะแบก (เปือย) กะบก งิ้ว แคป่า ตะคร้อ หว้า มะเกลือ สมอพิเภก ไม้ไผ่ชนิดต่างๆ เป็นแหล่งหาอาหารที่สำคัญของชุมชนหมู่บ้านแถบนั้น ทั้งเห็ด หน่อไม้ ผักป่าประเภทต่างๆ และพืชสมุนไพรที่พบ เช่น จันทน์ผา จันได เหมือดแอ และม้ากระทืบโรง ต้นหมากหม้อ ต้นช้างน้าว ต้นเฮียนกวาง ที่**ภูผายา** มีภาพเขียนสีก่อนยุคประวัติศาสตร์ ที่บริเวณถ้ำพระ และถ้ำเสือ ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออกของภูผายา อยู่ห่างจากพื้นที่ดำเนินการขอประทานบัตรเหมืองแร่เพียง ๕๐๐ กว่าเมตร เป็นที่ตั้งของสำนักสงฆ์ภูผายา ซึ่งเป็นสถานที่เคารพนับถือของราษฎร พระ และชาวบ้านได้ร่วมกันสร้างวัด(ที่พักสงฆ์) เพื่อวัตถุประสงค์ใช้เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมของพระภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา และชาวบ้านในบริเวณใกล้เคียง มีกิจกรรมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ปลูกป่าเพื่อความอุดมสมบูรณ์ของป่า การป้องกันไฟป่า และป้องกันการบุกรุกลักลอบตัดไม้ทำลายป่า นอกจากนี้ยังเป็นเขตอภัยทานเพื่อคุ้มครองและรักษาพันธุ์สัตว์ป่า อีกทั้งเป็นศูนย์รวมด้านกิจกรรมประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชน เช่นในวันสำคัญทางศาสนา และวันสงกรานต์ของทุกปีชาวบ้านในหมู่บ้านบริเวณรอบๆ ภูผายาจะนิมนต์พระภิกษุสามเณรมาประกอบพิธีทางศาสนา ทำบุญแล้วจึงร่วมกัน

สรงน้ำพระ อันเป็นประเพณีที่ดีงามซึ่งชาวบ้านปฏิบัติร่วมกันในชุมชนมาช้านาน ลูกหลานแม้ไปทำงานต่างถิ่นแดนไกลเมื่อถึงโอกาสวันสงกรานต์ก็จะต้องกลับบ้านตามประเพณีคนอีสาน ชาวบ้านแถบนี้จึงเคารพบูชา และปกป้องภูผายา ไม่อยากให้ใครมาทำลาย อยากรักษาไว้ให้ลูกหลาน

การต่อสู้ของชาวบ้าน :
คัดค้านและรวมกลุ่มสร้างกลไกท้องถิ่น

เมื่อเริ่มมีกระแสข่าวการขอประทานบัตรแหล่งแร่หินภูผายา ภูผาโขง ตำบลดงมะไฟ ในช่วงปี ๒๕๓๖ ชาวบ้านบริเวณใกล้เคียงไม่เห็นด้วยและเริ่มรวบรวมรายชื่อเพื่อคัดค้าน แต่หลังจากนั้นเพียงไม่กี่วัน แกนนำคือ นายบุญรอด ด้วงโคตะ และนายสนั่น สุขวรรณ ผู้รวบรวมรายชื่อคัดค้านถูกลอบยิงเสียชีวิต(ปัจจุบันยังจับคนร้ายไม่ได้)ชาวบ้านก็มิได้หยุดการคัดค้าน หากยังมีความพยายามรวมกลุ่มติดตามข่าวการเคลื่อนไหว

ทนายทองใบ มอบบัตรประจำตัวสมาชิกชมรมฯ ปี ๒๕๓๗

ชาวบ้านพยายามหาช่องทางเพื่อต่อสู้คัดค้าน ด้วยรูปแบบที่อาศัยบทบาทพระสงฆ์ และความมั่นใจด้านกฎหมาย โดยช่วงปี ๒๕๓๗ พระสงฆ์และชาวบ้าน จำนวนหลายร้อยคนจากหลายอำเภอมาอบรมทางกฎหมายสองวันที่ถ้ำผาโขง โดยชมรมนักสิทธิมนุษยชนภาคอีสาน ที่**ทนายแมกไซไซ ทองใบ ทองเปาด์** เป็นประธานมาเป็นวิทยากร มีการทำพิธีมอบบัตรประจำตัวสมาชิกชมรมนักสิทธิมนุษยชนภาคอีสานให้ทุกคนที่ร่วมอบรมเพื่อเสริมความมั่นใจ ชาวบ้านพาคณะวิทยากร และผู้เข้ารับการอบรมร่วมศึกษาและสำรวจ ภูผายา ถ้ำผาโขง พร้อมแสดงท่าทีคัดค้านการให้ประทานบัตรเหมืองหินในพื้นที่ดังกล่าว ทำให้เรื่องการขอโรงโม่หินเงียบไป

ช่วงปี ๒๕๓๗ บริษัท ศิลาโชคชัยภัทร จำกัด ได้ยื่นคำขอประทานบัตรเหมืองแร่ โดมิติกไลม์สโตน เนื้อที่ ๒๐๐ ไร่ ซึ่งเป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าเก่ากลอย และป่านากลาง บริเวณตำบลดงมะไฟ ซึ่งต่อมาขอเปลี่ยนคำขอประทานบัตรเป็นเหมืองหินอุตสาหกรรมชนิดหินปูนเพื่ออุตสาหกรรมก่อสร้าง แต่เดิมนั้นบริเวณตำบลดงมะไฟไม่ได้ถูกกำหนดเป็นพื้นที่แหล่งหินตามประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม เรื่องการกำหนดพื้นที่แหล่งหินอุตสาหกรรมฉบับที่ ๑-๑๑ (๗ สิงหาคม ๒๕๓๙ - ๘ เมษายน ๒๕๔๑) แต่ต่อมากระทรวงอุตสาหกรรมได้ออกประกาศกระทรวงฯ ฉบับที่ ๑๒ (๓ กันยายน ๒๕๔๑) กำหนดแหล่งหินอุตสาหกรรมเพิ่มเติม บริเวณเขาผาจันได ต.ดงมะไฟ อ.สุวรรณคูหา จ.หนองบัวลำภู หลังจากนั้นในเดือนพฤศจิกายน ๒๕๔๑ ชาวบ้านยื่นหนังสือคัดค้านการขอสัมปทานในเขตพื้นที่นี้ แต่ทางบริษัทยังคงดำเนินการขอเจ้าหน้าที่ไปรังวัด

จากจิตสำนึกที่ตระหนักถึงความสำคัญในการปกป้องผืนป่า ชาวบ้านรวมกลุ่มกันทุกวัยทุกระดับ แกนนำในชุมชนมีทั้งผู้สูงวัยที่เป็นภูมิปัญญา

พระสงฆ์ ครู ผู้นำชุมชน ร่วมกันมีกิจกรรมปลูกป่าเสริมสภาพป่าที่เริ่มจะเสื่อมโทรม การสร้างแนวกันไฟในฤดูแล้ง ช่วงปี ๒๕๔๒ ชาวบ้านรวบรวมรายชื่อได้กว่า ๑,๗๐๐ คนร่วมกันจัดตั้ง **"ชมรมอนุรักษ์ภูผาป่าไม้ อำเภอสุวรรณคูหา"** เพื่อเป็นกลไกของท้องถิ่นในการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และยืนยันการคัดค้านประทานบัตรเหมืองแร่หินดังกล่าว

คณะอนุกรรมการ ลงพื้นที่ตรวจสอบข้อเท็จจริงครั้งแรก

ต้นปี ๒๕๔๒ ทางทรัพยากรธรณีประจำท้องที่(จ.เลย) โดยผู้ว่าราชการจังหวัดหนองบัวลำภู มีหนังสือถึงอำเภอสุวรรณคูหา และกำนันตำบลดงมะไฟ (๒๐ มกราคม ๒๕๔๒) ขอให้ปิดประกาศการขอประทานบัตรที่ ๑๑/๒๕๓๗ ณ ที่ว่าการอำเภอสุวรรรณคูหา และที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลดงมะไฟ เพื่อให้บุคคลที่มีส่วนได้เสีย ได้โต้แย้งคำขอประทานบัตรนี้ภายในเวลา ๒๐ วัน **นายสมพงษ์ ชินแสง ประธานชมรมอนุรักษ์ภูผาป่าไม้ อ.สุวรรรณคูหา** ส่งรายชื่อคัดค้านการตั้งโรงโม่หินพร้อมที่อยู่ที่ติดต่อได้อย่างเปิดเผยต่อนายอำเภอสุวรรณคูหา และขอทราบขั้นตอนการพิจารณาคำขอประทานบัตรว่าไปถึงไหนแล้ว(๒๗ มกราคม ๒๕๔๒) การยื่น

หนังสือคัดค้านในครั้งนี้ถือว่าอยู่ภายในกำหนด ๒๐ วันของการคัดค้านตามกฎหมาย ซึ่งมีจดหมายรับทราบชัดเจนจากจังหวัด แต่ต่อมาทางอำเภอและทางจังหวัดกลับรายงานว่าไม่มีผู้คัดค้าน ทั้งที่ชมรม ฯ นี้ยังคัดค้านต่อมาจนถึงปัจจุบัน

ชมรมอนุรักษ์ภูผาป่าไม้ อ.สุวรรณคูหา ร่วมกับสมัชชาเกษตรกรรายย่อยภาคอีสาน ได้ร่วมกันชุมนุมประท้วงคัดค้านที่ศาลากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู ในวันที่ ๑๗ มีนาคม ๒๕๔๒ เป็นการคัดค้านเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตามสิทธิชุมชนในรัฐธรรมนูญ โดยอ้างถึงมาตรา ๕๖, ๕๙ และ ๗๙

นอกจากนี้ยังมีผู้คัดค้านการขอประทานบัตรและโรงโม่ในพื้นที่นี้อีกหลายกลุ่ม เช่น กำนันทองม้วน คำแจ่ม กำนันตำบลดงมะไฟ (ภายหลังส่งเรื่องคัดค้าน ๑ เดือน ถูกลอบยิงเสียชีวิตพร้อมกับ**นายสม หอมพรหมา** แม้ในปัจจุบันก็ยังจับตัวคนลอบยิงไม่ได้) กลุ่มพิทักษ์ผลประโยชน์ ประชาชน (๓๑ มี.ค. ๔๒) กลุ่มตัวแทนพ่อแม่พี่น้องประชาชนจังหวัดหนองบัวลำภู (นายสี ราชจันดำ) และ**พระอภิชาติ อภิชาโต วัดป่าถ้ำผาโขง** จนถึงมีผู้ถวายฎีกา แม้จะมีผู้ขอถอนคำคัดค้านบางราย และมีผู้เสียชีวิตเพิ่มอีก แต่ผู้คัดค้านส่วนใหญ่ก็ยังคงคัดค้านอยู่นั่นเอง

ชาวบ้านพากันแห่ศพกำนันทองม้วน ฯ มาประท้วงที่ศาลากลางจังหวัด และเรียกร้องให้กองบัญชาการตำรวจภูธรภาค ๔ มาดูแลคดีแทนตำรวจในพื้นที่

เมื่อครบรอบ ๑ ปี ของการเสียชีวิตของ**กำนันทองม้วน คำแจ่ม และนายสม ฯ** มีการจัดงานรำลึก โดยมีเครือข่ายจากกลุ่มต่างๆ หลายจังหวัด

รวมทั้งกลุ่มอนุรักษ์เมืองเลย ที่มี**คุณประเวียน บุญหนัก** แกนนำสำคัญการคัดค้านโรงโม่หินถูกลอบยิงเสียชีวิตเช่นกัน การถูกคุกคาม และเสียชีวิตของแกนนำรวมถึงข่าวการคุกคาม การทำให้ชุมชนแตกแยกด้วยวิธีการต่างๆ ไม่ได้ทำให้การต่อสู้ยุติลง

กระบวนการปกปิดข้อเท็จจริง : กลไกรัฐเมินเสียงชาวบ้าน

๔ พฤษภาคม ๒๕๔๒ ผู้ว่าราชการจังหวัดหนองบัวลำภู มีประกาศแจ้งให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการรับผิดชอบดำเนินการตามคำขอประทานบัตรดังกล่าว ว่ามีการคัดค้านโรงโม่หินจากกลุ่มต่างๆ ๗ กลุ่ม พร้อมทั้งระบุว่า *"สำหรับขั้นตอนการพิจารณาคำขอประทานบัตรยังอยู่ในระยะขั้นเริ่มต้นเท่านั้น.."* หลังจากนั้นในเดือนมิถุนายน ๒๕๔๒ กรมทรัพยากรธรณี มีหนังสือถึงผู้ว่าราชการจังหวัดหนองบัวลำภู อ้างว่า***ประเด็นที่ชาวบ้านคัดค้านคือ ต้องการอนุรักษ์และพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดเป็นสำคัญ ซึ่งมีราษฎรในพื้นที่จำนวนมากได้ลงชื่อคัดค้านด้วยซึ่งเป็นการเบี่ยงเบนประเด็นสำคัญในการคัดค้านของชาวบ้าน เรื่องทรัพยากร ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ไปสู่เฉพาะเรื่องการท่องเที่ยว***

พ่อสมพงษ์ ชินแสง

ปลายปี ๒๕๔๒ (เดือนธันวาคม) บริษัทได้ขอใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าสงวน ซึ่งเป็นที่ตั้งของประทานบัตร และยังขอใช้พื้นที่เพิ่มอีก ๕๐ ไร่ ในเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติรอบพื้นที่ขอประทาน

คณะอนุกรรมการ ลงพื้นที่ครั้งที่สอง ร่วมกับสมาชิกวุฒิสภา พบชาวบ้านหลายร้อยคน

บัตรเดิม เพื่อเป็นที่กองเก็บแร่ โรงโม่และอื่นๆ การคัดค้านของประชาชนในพื้นที่ยังมีอย่างต่อเนื่อง

ในเดือน สิงหาคม ๒๕๔๓ บริษัทได้รับอนุมัติให้เข้าทำประโยชน์ได้ในพื้นที่คำขอประทานบัตร (๑๗๕-๓-๖๕ ไร่) ส่วนในพื้นที่ที่ขอเพิ่มเติมอีก ๕๐ ไร่นั้นยังไม่ได้รับอนุมัติ และในวันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๔๓ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม (นายสุวัจน์ ลิปตพัลลภ) ได้ออกประทานบัตรให้นายดุสิต ตรีวัฒน์สุวรรณ (ประทานบัตรเลขที่ ๒๗๒๒๑/๑๕๓๙๓ มีอายุ ๑๐ ปี ตั้งแต่ ๒๕ กันยายน ๒๕๔๓ เป็นต้นไป) ตามที่กองสัมปทาน กรมทรัพยากรธรณี เสนอรายงานประธานคณะกรรมการตาม พ.ร.บ.แร่ โดยให้เหตุผลว่า *"ได้ประกาศให้ราษฎรทราบตามกฎหมายแล้วไม่มีผู้ใดคัดค้าน และอ.บ.ต. พิจารณาให้ความเห็นชอบในการออกประทานบัตรแล้ว"*

อย่างไรก็ตามการคัดค้านจากประชาชนในพื้นที่ยังมีอยู่โดยตลอด โดย**ในช่วงต้นปี ๒๕๔๔ เดือนกุมภาพันธ์ นายเอกชัย ศรีพุทธา และคณะชาวบ้าน ยื่นฎีกาถวายต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว** ขอพระราชทานเมตตาขอความช่วยเหลือ ซึ่งทางสำนักราชเลขาธิการส่งหนังสือถึง

คณะรัฐมนตรีและจังหวัดหนองบัวลำภูเพื่อโปรดพิจารณา

แต่แล้ว รายงานจาก อบต. และ อำเภอจนถึงจังหวัดและทุกหน่วยงาน ทุกครั้งก็ล้วนแต่ยืนยันว่าไม่มีราษฎรคัดค้านนั่นเอง ทั้งที่มีการชุมนุม การติดตามเรื่องอยู่อย่างต่อเนื่อง โดยชาวบ้านยังไม่รู้เลยว่ามีการอนุมัติประทานบัตรไปเรียบร้อยแล้ว

ทวงสิทธิชุมชนผ่านคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

การคัดค้านของชาวบ้านยังคงดำเนินต่อไป **นายสมพงษ์ ชินแสง ประธานชมรมอนุรักษ์ภูผาป่าไม้ อ.สุวรรณคูหา** (ซึ่งเคยยื่นรายชื่อชาวบ้านคัดค้านตั้งแต่ ๒๗ ม.ค. ๒๕๔๒) **ได้ยื่นหนังสือร้องเรียนต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เมื่อ ๘ ก.ย. ๒๕๔๔** แต่แล้วในวันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๔๔ สถานการณ์ในหมู่บ้านมีความตึงเครียดมาก

นายสมพงษ์ ชินแสง เล่าว่า *"ทาง อบต.ดงมะไฟ มาบอกพ่อแม่พี่น้องว่า วันที่ ๑๐*

ตุลาคม จะมาตั้งโรงโม่ ผมคิดว่าเขาปล่อยข่าวนี้อยู่บ่อยๆ จึงไม่เชื่อ แต่ประมาณ ๘ โมงเช้ามีชาวบ้านมาบอกว่ามีตำรวจมาปิดถนน ชาวบ้านบางคนที่จะไปทำไร่ ทำนาก็ไม่ได้ไป บางคนก็จะไปดู ก็ไปไม่ได้ เพราะตำรวจปิดถนนไว้ และต่อจากนั้นผมก็ได้เป็นตัวแทนเข้าไปพบผู้ว่าฯ ผู้ว่าฯก็ให้เหตุผลว่าพึ่งย้ายเข้ามาอยู่ใหม่ แล้วบอกพวกเราว่า ยินยอมให้ผู้ประกอบการเข้าไปทำงานเถอะ"

วันนั้นตำรวจจับ**นายสุพัด ผลทองวิจิตร** ข้อหาวางเพลิง ทำให้ทรัพย์ของโรงโม่เสียหาย โดยอ้างว่ามีหมายจับ ๑๒ คน ตั้งแต่ ๒๒ เมษายน ๒๕๔๔ โดยชาวบ้านไม่รู้มาก่อนเลย พอวันรุ่งขึ้นตำรวจจับกุมชาวบ้าน ตามหมายจับอีก ๓ คน ข้อหาเดียวกัน คือ **นายสมพงษ์ ชินแสง นางต้อย แดงนา และนายช่วง มูลราช** ซึ่งกำลังเดินทางไปเยี่ยม **นายสุพัด ฯ** โดยตำรวจดักจับกลางทาง **นายสมพงษ์** เล่าย้อนให้ฟังว่า

"วันที่ ๑๑ ชาวบ้านก็ไปดูกันอีกเหมือนเดิม ไปดูว่าเค้าจะทำลายสมบัติของชาติชิ้นนี้อย่างไร พวกเราก็ตั้งคณะกรรมการที่จะติดตาม ไปดูว่าเค้าจะเอานายสุพัดไปไว้ที่ไหน แต่พวกผมไปถึงบ้านดงยาง ก็มีตำรวจขับรถมาตัดหน้ารถไว้ แล้วก็กระชากพวกผมลงจากรถทันที ผมบอกว่ามันไม่รุนแรงไปหรือทำไมไม่ใช้เหตุผลคุยกัน พวกผมผิดอะไร ?"

วสันต์ พานิช รับฟังชาวบ้านที่ บ.โขดชัย

วันรุ่งขึ้นก็จับ **นายคูณ อัสสาภัย** ตามหมายจับในข้อหาเดียวกันอีก และทยอยจับ**นายเอกชัย ศรีพุทธา** ในอีกไม่กี่วัน

คณะ ๖ คนที่ถูกจับ ถูกตั้งวงเงินประกันตัวคนละ ๒๕๐,๐๐๐ บาท คณะครูถึง ๑๒ คน ต้องมาช่วยประกันตัวให้

ในวันที่ ๑๓ ต.ค. ๒๕๔๔ กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาตินำโดย นายวสันต์ พานิช ไปตรวจสอบข้อเท็จจริง รวมทั้งดูพื้นที่ พบว่ามีการถางป่าเคลียร์พื้นที่บริเวณประทานบัตรบางส่วน และช่วยประสานสภาทนายความส่ง**ทนายคุ้มพงษ์ ภูมิภูเขียว** ไปช่วยต่อสู้คดี

ชาวบ้านในพื้นที่นำโดยพระภิกษุวัดถ้ำภูผายาธรรมสถิต บ้านนาเจริญ หมู่ ๑๑ ต.ดงมะไฟ อ.สุวรรณคูหา จ.หนองบัวลำภู **ได้มีหนังสือร้องเรียนขอความเป็นธรรม** ไปยังอธิบดีกรมป่าไม้ ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ ผู้บังคับการกองตำรวจป่าไม้ และอธิบดีกรมทรัพยากรธรณี (๒๒ ตุลาคม ๒๕๔๔) และขอความเป็นธรรมไปยังนายกรัฐมนตรี เมื่อ ๒๔ ตุลาคม ๒๕๔๔ แต่ไม่ได้รับคำชี้แจงจากหน่วยงานใดๆ

๒๕ ต.ค. ๒๕๔๔ **กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ** โดย จรัล ดิษฐาอภิชัย และสุนี ไชยรส ร่วมกับ**กรรมาธิการการมีส่วนร่วมของประชาชน วุฒิสภา** โดย พล.อ.หาญ ลีนานนท์ ทนายทองใบ ทองเปาด์ เตือนใจ ดีเทศน์ ธวัชชัย เมืองนาง ลงพื้นที่ตรวจสอบข้อเท็จจริงและประชุมกับจังหวัดหนองบัวลำภู พบว่ามีปัญหาเกิดขึ้นจริงในกระบวนการอนุมัติประทานบัตร

เสียงจากกลุ่มนักอนุรักษ์น้อยภูผายา ร.ร.บ้านผาซ่อนโชคชัย

ด.ญ.เกียรติธิวา คุณแก้ว "การตั้งโรงโม่จะมีผลกระทบต่อโรงเรียน - น้ำฝนในโรงเรียนดื่มไม่ได้เพราะฝุ่นละอองจะมาจากโรงโม่หิน - นักเรียนเรียนหนังสือไม่เข้าใจเพราะเสียงจากโรงโม่หิน ถนนเข้า - ออก ของโรงเรียน

จะผุพังเพราะรถของโรงโม่หินวิ่งผ่านไปมา และทำให้เกิดมลพิษต่างๆ ขึ้นค่ะ"

ด.ญ.ลัดดาวัลย์ หอมพรหมา "เรื่องผลกระทบต่อชุมชน ๑.น้ำดื่มในชุมชนจะดื่มไม่ได้ ๒.เกิดความขัดแย้งในชุมชนขึ้นเพราะชาวบ้านบางคนเห็นดีด้วยในการตั้งโรงโม่หิน และบางคนไม่เห็นด้วยจึงเกิดความขัดแย้งในชุมชน ๓.ชาวบ้านได้รับอากาศที่เป็นพิษ"

ด.ช.ธวัชชัย ศิลา "ที่เค้าจะมาทำโรงโม่หินในภูผายา ผายอก ผาจันได ของเรานะครับ หลายๆ ชุมชนหลายๆ หมู่บ้าน ก็ได้มาร่วมช่วยกันต่อต้านนะครับ เพื่อไม่ให้เขามาโม่หินในหมู่บ้านของเรา เพราะถ้าเขามาโม่แล้วมันจะเกิดอันตรายในหลายชุมชน หลายหมู่บ้าน ของพวกเราครับ..."

"ผมอยู่ชั้นป.๖ ผมได้รับมอบหมายจากเพื่อนๆ ให้มานำเสนอผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ต้นไม้ สมุนไพรที่พวกผมเรียนอยู่ ถ้าเกิดผลกระทบแล้วพวกผมจะขาดการเรียนรู้ในเรื่องนี้และเรียนไม่เข้าใจ สมมุติว่าถ้าพ่อแม่เจ็บป่วย ถ้าเค้ามาตั้งโรงโม่หิน ถ้าเค้ามาทำลายภูผาของเราไปแล้วก็ไม่มีพืชสมุนไพร ไม่มียามารักษาพ่อแม่ของเรา ดังนั้นพวกผมก็อยากจะต่อต้านให้พ่อแม่พวกเราร่วมกันต่อต้านด้วยนะครับ" เป็นบางเสียงที่สะท้อนจากจิตใจนักอนุรักษ์น้อยภูผายา

คณะอนุกรรมการศึกษาและตรวจสอบปัญหากรณีเหมืองแร่ในคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พบข้อมูลว่ามีการอนุมัติใช้ระเบิดคือลูกระเบิด ๔๐,๐๐๐ นัด ชนวน ๑๕,๐๐๐ เมตร และแก๊ป ๖๐,๐๐๐ นัด โดยไปฝากไว้ที่สถานีตำรวจอำเภอสุวรรณคูหา ที่อยู่กลางเมือง ทั้งที่ยังไม่ได้รับอนุญาตใช้พื้นที่ป่าเพิ่มอีก ๕๐ ไร่ เพื่อตั้งโรงโม่ จึงประสานงานกับกระทรวงมหาดไทยให้ทบทวนการอนุมัติใช้ระเบิด ซึ่งทางรัฐมนตรีว่าการกระทรวง

มหาดไทย **(ร.ต.อ. ดร.ปุระชัย เปี่ยมสมบูรณ์)** ได้เดินทางไปดูพื้นที่และพบราษฎรเมื่อวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๔๔ พร้อมทั้งสั่งการให้ระงับการใช้วัตถุระเบิด

คณะอนุกรรมการร่วมกับคณะกรรมาธิการการมีส่วนร่วมของประชาชน และคณะกรรมาธิการสิ่งแวดล้อมวุฒิสภา ได้เชิญ**นายสมพงษ์ ชินแสง** ประธานชมรมอนุรักษ์ภูผาป่าไม้ฯ ชาวบ้านและเจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการอนุญาตประทานบัตร รวมทั้งกรมศิลปากร มาตรวจสอบข้อเท็จจริงในวันที่ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๔๔ และส่งผลการตรวจสอบให้**คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.)**ขอให้ตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการที่เกี่ยวข้องในกระบวนการอนุมัติประทานบัตรให้แก่นายดุสิต ตรีวัฒน์สุวรรณ นอกจากนี้ คณะอนุกรรมการเข้าพบ และมีหนังสือถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม (นายสุริยะ จึงรุ่งเรืองกิจ) ให้เพิกถอนประทานบัตรครั้งนี้ พร้อมทั้งมอบเอกสารการตรวจสอบทั้งหมดให้แก่ชาวบ้านที่ต้องการไปประกอบการฟ้องต่อศาลปกครอง (ดูภาคผนวก)

พึ่งศาลปกครอง อีกช่องทางของการต่อสู้

วันที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๔๕ ศาลปกครองนครราชสีมามีคำสั่งกำหนดมาตรการการคุ้มครองเพื่อบรรเทาทุกข์ชั่วคราวให้ผู้รับประทานบัตรหยุดการ

ส.ส.วิชัย สามิตร ร่วมรับฟังกับ ส.ว.ทองใบ ทองเปาด์ และคณะอนุกรรมการ

ทำเหมืองไว้จนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาหรือคำสั่งเป็นอย่างอื่น โดยให้ดำเนินการภายใน ๑๕ วันนับแต่วันรับทราบคำสั่งศาล โดยศาลเห็นว่าไม่มีข้อสรุปที่ชัดเจนว่า การวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมของการทำเหมืองแร่ในพื้นที่ประทานบัตรได้กระทำครบถ้วนในทุกจุดที่ควรต้องพิจารณา โดยเฉพาะในส่วนของแหล่งน้ำซับบริเวณภูผาจันได และถ้ำธรรมชาติหลายถ้ำบริเวณนั้น แหล่งซับน้ำรวมทั้งภูผาฮวกซึ่งมีสภาพทางภูมิศาสตร์ต่อเนื่องเป็นภูเขาลูกเดียวกับภูผาจันได อยู่ในภาวะที่เสี่ยงต่อความเสียหายอันเกิดจากแรงสั่นสะเทือน หากปล่อยให้มีการทำเหมืองแร่

วันที่ ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๔๖ ชาวบ้านหลายร้อยคนมาชุมนุมหน้าเหมืองหิน เมื่อทราบว่าศาลปกครองจะให้มีการทดลองระเบิดหินในบริเวณพื้นที่ประทานบัตรแต่ในที่สุดก็ไม่มีการทดลองเนื่องจากมีคำสั่งงดการอนุญาตใช้ระเบิดไปแล้ว แต่เป็นโอกาสดีที่ผู้แทนสำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ ๑๐ ได้รับฟังความคิดเห็นชาวบ้านที่ชุมนุมอยู่ และต่อมาได้จัดทำรายงานเสนอต่อศาลปกครองขอนแก่น (มีการโอนไปจากศาลปกครองนครราชสีมา)

รายงานจากสำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ ๑๐

ฝุ่นละอองที่ฟุ้งกระจายปกคลุมสิ่งปลูกสร้างและบ้านเรือนของราษฎรทำให้ผุกร่อนเสื่อมสภาพเร็วกว่ากำหนด เนื่องจากหินปูนมีสภาพเป็นด่าง นอกจากนี้ฝุ่นละอองที่ปกคลุมหลังคาบ้านเรือนจะทำให้ไม่สามารถใช้น้ำฝนสำหรับอุปโภคบริโภคได้ ฝุ่นละอองที่ปกคลุมพืชผลการเกษตรจะอุดตันปากใบและบดบังรังสีที่จำเป็นต่อการสังเคราะห์แสงของพืช ทำให้ผลผลิตลดลง พื้นที่ที่คาดว่าจะได้รับผลกระทบรุนแรงคือ พื้นที่เกษตรกรรมในรัศมี ๕๐๐ เมตร โดยรอบพื้นที่โครงการ และพื้นที่สองฝั่งถนนที่ใช้ขนส่งหินภายในระยะ ๑๐๐ เมตร

*ผลกระทบต่อคุณภาพน้ำในแหล่งน้ำโดยเฉพาะห้วยปูน ซึ่งใช้สำหรับอุปโภคบริโภคของราษฎรเปลี่ยนแปลงไป การเจาะรูระเบิดโดยใช้เครื่องเจาะ ผู้ที่ได้รับผลกระทบด้านเสียงโดยตรง คือคนงานเจาะรูระเบิดซึ่งจะต้องใช้เครื่องป้องกัน รองลงมาคือคนงานในโรงงาน นอกจากสร้างความเดือดร้อนรำคาญให้แก่ประชาชนที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ติดเส้นทางขนส่งและราษฎรที่มีพื้นที่เกษตรกรรมใกล้เคียงกับพื้นที่ประทานบัตร ซึ่งจะส่งผลเสียต่อสุขภาพจิตวิตกกังวล สูญเสียสมาธิในการทำงาน ทำให้สิ่งก่อสร้างและทรัพย์สินเสียหายซึ่งเกิดจากความดันอัดอากาศ โดยสถานที่ที่คาดว่าจะได้รับผลกระทบได้แก่ **วัดภูผายา** ซึ่งตั้งอยู่ทางทิศตะวัน*

สนง.สิ่งแวดล้อมภาคที่ ๑๐ รับฟังชาวบ้าน

ออกเฉียงเหนือของหน้าเหมือง ระยะห่าง ๘๐๐ เมตร และวัดถ้ำผาโขง

ผลกระทบต่ออุทกวิทยาน้ำผิวดิน จะมีผลกระทบน้อยมาก ส่วนใหญ่เป็นผลกระทบด้านคุณภาพน้ำ ซึ่งเมื่อมีการดำเนินโครงการถึงปีที่ ๕-๖ ลักษณะพื้นที่เหมืองจะเริ่มลึกลงจากระดับพื้นดินกลายเป็นบ่อเหมือง ดังนั้นพื้นที่รับน้ำทั้งหมด ๗๐ ไร่ จะไม่สามารถให้น้ำแก่ลำน้ำได้ หากไม่ปฏิบัติตามมาตรการที่กำหนดจะทำให้เกิดผลต่อคุณภาพน้ำผิวดินและพื้นที่การเกษตรทำให้ลำน้ำตื้นเขินและคุณภาพน้ำเปลี่ยนไป ทำให้เกิดตะกอน ความขุ่น และความกระด้างเพิ่มขึ้น

ผลกระทบต่อสภาพเศรษฐกิจและสังคมในด้านลบ ทำให้เกิดความขัดแย้งและแตกแยกในชุมชน ระหว่างผู้ประกอบการและผู้ที่สนับสนุนซึ่งได้รับผลประโยชน์จากโครงการ กับผู้ที่คัดค้านโครงการ **สรุปสาระสำคัญได้ว่าหากมีการดำเนินโครงการฯ ดังกล่าว จะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เช่น ลักษณะภูมิประเทศ จะเปลี่ยนแปลงจากภูเขากลายเป็นเหมืองและเมื่อสิ้นสุดโครงการจะกลายเป็นบ่อขนาดใหญ่ประมาณ ๖๐-๗๐ ไร่ ระดับความลึกประมาณ ๒๐ เมตรจากผิวดิน** และการปรับพื้นที่สำหรับการก่อสร้างโรงโม่หินต่างๆ แม้จะทำให้ลักษณะภูมิประเทศเปลี่ยนไปไม่มาก แต่จะกระทบต่อการใช้ที่ดินบริเวณใกล้เคียง ทำให้ต้นไม้ที่ปกคลุมทั่วบริเวณพื้นที่โครงการถูกทำลาย บริเวณพื้นที่ใกล้เคียงจะมีอุณหภูมิสูงขึ้น

การระเบิดหินจะทำให้เกิดฝุ่นละอองปริมาณมากฟุ้งกระจายในระยะไกล การโม่และย่อยหินทำให้เกิดฝุ่นฟุ้งกระจายในโรงงานและบริเวณใกล้เคียงซึ่งเป็นพื้นที่เกษตรกรรมของชาวบ้าน การขนส่ง

จากหน้าเหมืองไปยังแหล่งรับซื้อแต่ละวันจะมีรถบรรทุกวิ่งเข้าออก หลายเที่ยวทำให้เกิดฝุ่นละอองฟุ้งกระจายตลอดเส้นทางขนส่ง *โดยเฉพาะชุมชนที่อยู่ติดเส้นทาง จะส่งผลกระทบด้านชีวอนามัยต่อประชาชน ฝุ่นละอองที่มีขนาดเล็กกว่า ๑๐ ไมครอน สามารถเข้าสู่ระบบทางเดินหายใจตอนล่าง จะส่งผลต่อปัญหาสุขภาพ เช่น โรคทางเดินหายใจ โรคทางเดินอาหาร โรคผิวหนัง และก่อความเดือดร้อนรำคาญ*

ผลกระทบด้านทัศนคติของราษฎร จากการสุ่มเก็บตัวอย่างสัมภาษณ์อย่างง่ายจากจำนวน ๑๒๔ หลังคาเรือน (ร้อยละ ๑๕.๗) ***ในชุมชนบ้านโชคชัย บ้านผาซ่อน บ้านนาเจริญ และบ้านนาไร่ พบว่าราษฎรส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยและไม่ต้องการให้มีการดำเนินโครงการ (จำนวน ๑๑๕ หลังคาเรือนคิดเป็นร้อยละ ๙๒.๘)***

รายงานจากกรมศิลปากร

สำนักงานศิลปากรที่ ๙ ขอนแก่น *ได้จัดส่งรายงานและความเห็นในประเด็นเกี่ยวกับภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์บริเวณภูผายา*

ฉบับลงวันที่ ๑๘ ธันวาคม ๒๕๔๖ ***รายงานต่อศาลปกครองว่า*** *ภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ภูผายามีคุณค่าสูงทางวิชาการ และมีความสัมพันธ์กับกลุ่มภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์บนเทือกเขาภูพระบาท อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี* ***ความสำคัญและคุณค่าของแหล่งมิได้เฉพาะตัวภาพเขียนสี แต่หมายรวมถึงเพิงผาถ้ำเขาภูผายา ซึ่งเป็นสิ่งแวดล้อมทางโบราณคดี*** *แม้ภาพเขียนสีจะมีสภาพชำรุดทรุดโทรม แต่ยังมีคุณค่าต่อการศึกษาในโบราณคดีประวัติศาสตร์ ทั้งในแง่มุมของการศึกษาตัวแหล่ง และในแง่มุมของการศึกษาเปรียบเทียบกับแหล่งอื่นๆที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน แต่คุณค่าที่แท้จริงไม่ได้มุ่งเพื่อรายได้ทางเศรษฐกิจ แต่มุ่งเพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ศึกษาเรียนรู้เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจ รักและเข้าใจถึงการดูแลรักษา หวงแหนไว้ให้คงอยู่เป็นทรัพย์แผ่นดินภาพเขียนสีขณะนี้อยู่ระหว่างการนำเสนอเพื่อประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถาน ส่วนโบราณวัตถุที่วัดภูผายาธรรมสถิตย์ไม่ได้ประกาศขึ้นทะเบียนโบราณวัตถุ แต่ได้บันทึกข้อมูลบัญชีรายการโบราณวัตถุเหล่านี้ไว้เป็นหลักฐานแล้ว ภาพเขียนสีที่อยู่ใกล้พื้นที่ประทานบัตรมากที่สุดคือ แหล่งภาพเขียนสีถ้ำห่างฮะ (ถ้ำเสือ) อยู่ห่างประมาณ ๔๕๐ เมตร*

คำตัดสินของศาลปกครอง ความหวังของชาวบ้าน

ในที่สุดศาลปกครองขอนแก่นมีคำพิพากษาว่า **นายสมพงษ์ ชินแสง ประธานชมรมอนุรักษ์ภูผาป่าไม้ และชาวบ้าน ผู้ฟ้องคดี เป็นผู้ที่สิทธิของบุคคลและคณะบุคคลได้รับการกระทบกระเทือนโดยมิอาจหลีกเลี่ยงได้ จากคำสั่งทางปกครองกรณีการออกประทานบัตร จึงเป็นคู่กรณีซึ่งสามารถยื่น**

คำคัดค้าน ตามหนังสือฉบับลงวันที่ ๒๗ มกราคม ๒๕๔๒ เพื่อคัดค้านการออกประทานบัตรตามคำขอเลขที่ ๑๑/๒๕๓๗ และเมื่อทรัพยากรธรณีจังหวัดเลยได้รับหนังสือคัดค้านดังกล่าวแล้วจะต้องแจ้งสิทธิและหน้าที่ในกระบวนการพิจารณาทางปกครองให้คู่กรณีทราบแต่ข้อเท็จจริงปรากฏว่าทรัพยากรธรณีจังหวัดเลย และผู้ถูกฟ้องที่ ๑ (รมว. อุตสาหกรรม) มิได้รับฟังหลักฐานและคำชี้แจงใดๆของ ผู้ฟ้องคดี รวมทั้งไม่ได้ให้โอกาสแก่บุคคลดังกล่าวที่จะโต้แย้งแสดงพยานหลักฐานของตน และตามบันทึกวันที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๔๓ ซึ่งอธิบดีกรมทรัพยากรธรณีเสนอคณะกรรมการตามพระราชบัญญัติแร่เพื่อพิจารณา ในข้อ ๒ ของบันทึกดังกล่าวกลับระบุว่า ได้ประกาศให้ราษฎรทราบตามกฎหมายแล้ว ไม่มีผู้ใดคัดค้าน ซึ่งไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง ดังนั้น กระบวนการพิจารณาทางปกครองของผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ ในการออกประทานบัตรที่ ๒๗๒๒๑/๑๕๓๙๓ ลงวันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๔๓ จึงไม่ถูกต้องตามรูปแบบขั้นตอนและวิธีการอันเป็นสาระสำคัญที่กำหนดไว้ตามกฎหมาย

ศาลปกครองชั้นต้นมีคำพิพากษา ในวันที่ ๓๑ สิงหาคม ๒๕๔๗ ให้เพิกถอนคำสั่งของผู้ถูกฟ้องคดีที่๑(รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม) ตามประทานบัตรที่ ๒๗๒๒๑/๑๕๓๙๓ ลงวันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๔๓โดยให้มีผลย้อนหลังตั้งแต่วันที่ออกประทานบัตรเป็นต้นไป และพิพากษาให้คำสั่ง

กำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ชั่วคราวหรือกำหนดวิธีการเพื่อคุ้มครองประโยชน์ของศาล ลงวันที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๔๕ คงมีผลบังคับใช้ต่อไปจนกว่าคดีจะถึงที่สุด หรือมีการอุทธรณ์คำพิพากษาและศาลปกครองสูงสุดมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น (ขณะนี้อยู่ในศาลปกครองสูงสุด)

โครงการนักอนุรักษ์น้อย สืบสานสำนึกการต่อสู้

ตลอดช่วงเวลาที่ชาวบ้านร่วมกันคัดค้านการอนุญาตประทานบัตรโรงโม่หิน ชาวบ้านในชุมชนร่วมแรงร่วมใจกันจัดการป่าชุมชน มีคณะกรรมการกำหนดกฎเกณฑ์การใช้ประโยชน์จากป่าร่วมกัน ไม่ตัดไม้ทำลายป่า มีการปลูกป่า การลาดตระเวนดูแลป้องกันไฟป่า การสร้างแนวกันไฟ ไม่ล่าสัตว์ป่า ไม่เผาป่า การเพาะกล้าไม้เพื่อปลูกเสริมในป่า ของชุมชน อีกเรื่องหนึ่งคือ **"โครงการนักอนุรักษ์น้อยฯ"** ซึ่งมีคณะครู อาจารย์สนับสนุนอย่างดี เช่น อ.สมนึก จุนนาง อ.สงวน ป้องศิริ อ.บรรพต เตชะศรี

ชุมชนชาวบ้านผาซ่อน บ้านโชคชัย บ้านนาไร่ และโรงเรียนบ้านผาซ่อนโชคชัยและโรงเรียนบ้านนาไร่ ได้ร่วมมือกันพัฒนาภูมิปัญญาชาวบ้านในเรื่องความรู้ที่เกี่ยวกับพืชพรรณธรรมชาติ และสมุนไพรที่มีอยู่ในบริเวณป่าอนุรักษ์ของชุมชน โดยการนำชาวบ้านผู้สูงอายุในชุมชนที่มีความรู้และประสบการณ์ในการใช้สมุนไพร ที่เรียกว่า **"พ่อภูมิปัญญา"** มาเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้กับลูกหลานโดยใช้พื้นที่ป่าชุมชนบริเวณภูผายา ผาฮวก ผาจันได เป็นห้องเรียนธรรมชาติ ที่พานักเรียนซึ่งเป็นเด็กๆ ลูกหลานในชุมชนเดินป่าศึกษาทำความรู้จักกับพืชพรรณไม้ทั้งที่เป็นอาหาร เช่น เห็ดหน่อไม้ต่างๆ ผักป่าตามฤดูกาล และพืชสมุนไพรที่มีในท้องถิ่น เรียนรู้ลักษณะหน้าตา ลำต้น ใบ รู้จักประโยชน์ใช้สอย และการนำไปใช้ประโยชน์อย่างไร

ให้ยั่งยืน โครงการนี้เป็นงานที่ชุมชนทำร่วมกันอย่างมีความสุขและเกิดความภาคภูมิใจเป็นกิจกรรมการอนุรักษ์ที่ในระยะต่อมาได้รับการสนับสนุนจากองค์กรพัฒนาเอกชน *(องค์การนานาชาติเพื่อพัฒนา Plan)* มาช่วยสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ และเป็นหนึ่งในโครงการที่ได้รับ**รางวัล "ลูกโลกสีเขียว ประจำปี ๒๕๔๔"** ที่จัดโดยการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย เป็นโอกาสที่ทำให้เรื่องราวของชุมชน ***(ชมรมอนุรักษ์ภูผาป่าไม้ และกลุ่มนักอนุรักษ์น้อย ภูผายา)*** ได้สื่อสารเผยแพร่สู่สาธารณะมากยิ่งขึ้น มีรายการสารคดีทางโทรทัศน์หลายรายการนำเรื่องราวการอนุรักษ์ของชุมชนและเยาวชนนักอนุรักษ์น้อยภูผายา มานำเสนอ อาทิเช่น *รายการชุมชนคนแกร่ง (ททบ.๕) รายการทุ่งแสงตะวัน (ช่อง ๓)* ฯลฯ

อาจารย์บรรพต เตชะศรี ที่ปรึกษากลุ่มนักอนุรักษ์น้อยภูผายาเล่าถึงความต่อเนื่องของโครงการฯ ว่า *"ขณะนี้มีเด็กๆ ที่เป็นสมาชิกกลุ่มนักอนุรักษ์น้อยหลายคนที่พัฒนาศักยภาพความเป็นผู้นำเยาวชนด้านสิ่งแวดล้อม และเป็นพี่เลี้ยงพารุ่นน้องสมาชิกนักอนุรักษ์น้อยเรียนรู้ศึกษาธรรมชาติ และการรักษาสิ่งแวดล้อม การจัดการขยะบริเวณโรงเรียน และในชุมชนหลังจบการศึกษาที่โรงเรียนในชุมชนแล้ว พวกเขามีโอกาสไปเรียนต่อที่ตัวอำเภอสุวรรณคูหาและที่จังหวัดหนองบัวลำภูก็ได้นำเรื่องราวและกิจกรรมของนักอนุรักษ์น้อยไปเผยแพร่ให้เพื่อนๆ ได้รับรู้ บางคนได้ประสบการณ์ ความรู้ที่ได้รับถ่ายทอดจาก **"พ่อภูมิปัญญา"** มาเล่าต่อสื่อสารผ่านรายการวิทยุในระดับชุมชน ที่โรงเรียนผาซ่อนโชคชัยก็พัฒนาวิสัยทัศน์ให้มีการจัดสภาพแวดล้อมให้น่าอยู่ น่าเรียนนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา จัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ช่วงปิดเทอมก็ร่วมกับองค์กรแพลน จัดทำค่ายเยาวชนนักอนุรักษ์น้อยมาโดยตลอด"*

ขยายผลสู่การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และนักจัดรายการวิทยุชุมชน

โครงการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ภูผายา เป็นความร่วมมือของชุมชน ๖ แห่ง ที่ร่วมกันพัฒนาโครงการเสนอต่อทางองค์การบริหารส่วนตำบลดงมะไฟ **ชูจุดขายแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์** *เรื่องภูมิปัญญาพื้นบ้านและแหล่งอาหาร/สมุนไพรธรรมชาติ* จุดมุ่งหมายหลักในใจของชาวบ้านนั้นคุณค่าที่แท้จริงไม่ได้มุ่งเพื่อหารายได้ทางเศรษฐกิจ หากแต่มุ่งการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ศึกษาเรียนรู้ เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจ รักและเข้าใจถึงการดูแลรักษา หวงแหนให้คงอยู่เป็นทรัพย์ของแผ่นดิน ขณะนี้ชมรมอนุรักษ์ภูผาป่าไม้ เริ่มเตรียมการด้านบุคลากรผู้นำการท่องเที่ยว การเตรียมเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติบริเวณรอบภูผา และการเตรียมจัดทำป้ายนิเทศน์โครงการฯนี้จะเป็นกิจกรรมที่ชาวบ้านจะใช้เป็นเครื่องมือการสื่อสารกับสาธารณะและจะเป็นเครื่องมือสร้างการเรียนรู้เรื่องการอนุรักษ์ธรรมชาติ ป่าชุมชนได้เป็นอย่างดี

เดือนมีนาคม ๒๕๔๘ **ชมรมอนุรักษ์ภูผาป่าไม้ ชมรมอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) อำเภอสุวรรณคูหา และโครงการพัฒนาการสื่อสารทางเลือก** ร่วมกันจัดอบรมการจัดรายการวิทยุชุมชนเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้กับเยาวชน อสม. และผู้นำภูมิปัญญาชาวบ้านทั้งใน ต.ดงมะไฟ และตำบลอื่นๆ ที่โรงเรียนผาซ่อนโชคชัย จึงเป็นโอกาสที่คนต่างพื้นที่จะมาเข้าใจสภาพปัญหา และเหตุผลของชาวบ้านที่คัดค้านโรงโม่หิน และอนุรักษ์จัดการป่าชุมชนภูผายาฯ **พ่อช่วง มูลราช** ภูมิปัญญาชาวบ้าน บ้านผาซ่อน(ใช้นามคนป.๔ หนุ่มน้อยผู้สาวเมิน) ผู้เข้าร่วมอบรมครั้งนี้กล่าวว่า *"นอกจากพัฒนาความสามารถของชุมชน เยาวชนในการสื่อสารผ่านรายการวิทยุชุมชนแล้ว ยังเป็นโอกาสให้พวกเราได้บอกเล่า*

เรื่องราวและกิจกรรมการดูแลภูผาป่าไม้เล่าสู่คนภายนอกได้รับทราบ ทุกวันนี้ป่าเก่ากลอย นากลาง มีความอุดมสมบูรณ์มากขึ้นอีก ขณะนี้เรื่องวิทยุชุมชนพวกเราอยู่ในระหว่างเตรียมกระบวนการเรียนรู้ ฝึกภาคปฏิบัติในการจัดรายการ และจะร่วมมือกับชมรม อสม.สุวรรณคูหา ดำเนินการวิทยุชุมชนที่เป็นของชุมชนแท้จริง เพื่อประโยชน์สาธารณะโดยเฉพาะการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและการสืบสานภูมิปัญญาพื้นบ้าน"

การต่อสู้เพื่อพิทักษ์ ภูผายา ผาโขง ผาจันได ยังคงดำเนินต่อไป

แม้ในระยะหลังๆ ที่ทางบริษัทผู้ขอประทานบัตรโรงโม่จะหยุดดำเนินการใดๆ ตามที่ศาลปกครองมีคำสั่ง (สิงหาคม ๒๕๔๗) ชุมชนยังคงมีการเฝ้าระวังสถานการณ์การเคลื่อนไหวของทางโรงโม่ เพราะ*ผู้ประกอบการยังยื่นอุทธรณ์ต่อศาลปกครองสูงสุด* และชาวบ้านยังถูกจับเพิ่มเติมอีก จนที่สุดทุกคนที่เหลือตามหมายจับพร้อมใจกันมอบตัว **ส.ส. วิชัย สามิตร และคณะครูหลายโรงเรียน ช่วยประกันตัวทั้ง ๖ คนในรอบหลัง** ซึ่งกำลังอยู่ในการพิจารณาของศาลอุทธรณ์ โดยศาลชั้นต้นยกฟ้อง แต่นายทุนยังอุทธรณ์อีก ส่วน ๖ คนแรก ศาลชั้นต้น และศาลอุทธรณ์ยกฟ้องแล้ว

ในช่วงรอคำพิพากษาของศาลปกครองสูงสุดอยู่นี้ ชมรมอนุรักษ์ภูผาป่าไม้ และทนายความจากสภาทนายความที่ช่วยเหลือคดีทั้งคดีอาญาและคดีในศาลปกครองมาโดยตลอดคือ **ทนายคุ้มพงษ์ ภูมิภูเขียว** ได้ส่ง **รายงานการพิจารณาคำร้องเรียนของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ** (ดูภาคผนวก) ในกรณีนี้ เพิ่มเติมต่อศาลปกครองสูงสุดอีกในเดือน กรกฎาคม ๒๕๔๘

แม้ว่าชาวบ้านและแกนนำที่คัดค้านโรงโม่ส่วนหนึ่งปัจจุบันจะไม่อยู่ใน

พื้นที่เพราะไปหางานทำที่ กทม.หรือจังหวัดอื่นๆ แต่ก็มีการติดตามข่าวโดยการโทรศัพท์สอบถาม และฝากข่าวกันไปกับลูกหลานที่เดินทาง ไป-กลับอยู่ตลอดเวลา *"ที่ผ่านมาในการต่อสู้คดีที่ศาลปกครองขอนแก่น ชาวบ้านพวกเราก็พากันไป ใครมีรถนำรถไป ชาวบ้านก็ช่วยกันร่วมลงขันค่าน้ำมันไปกันทีเป็นร้อยคน ช่วยเหลือและให้กำลังใจกันด้วยดีตลอดมา หากมีการกลับมาของโรงโม่อีกเมื่อไร ก็พร้อมจะเดินทางกลับบ้านไปคัดค้านทันที ลูกหลาน พี่น้องที่ทำงานอยู่ด้วยกัน ถ้าติดงานไปไม่ได้ก็จะช่วยกันลงขันช่วยเงินสมทบค่ารถค่าเดินทาง ช่วยกันสิบบาท ซาวบาท ร้อยบาทก็ยินดี"* เป็นเสียงยืนยันจาก **แม่สอน คำแจ่ม** คู่ชีวิตของ**กำนันทองม้วน คำแจ่ม** ผู้นำการต่อสู้ที่ถูกลอบยิงตายเมื่อปี ๒๕๔๒ และยังยืนหยัดต่อสู้กับชาวบ้านต่อมา

พ่อสมพงษ์ ชินแสง ประธานชมรมอนุรักษ์ภูผาป่าไม้ และทีมงานภูมิปัญญาชาวบ้าน ยังคงรวมกลุ่ม พูดคุยแลกเปลี่ยนและติดตามสถานการณ์ด้านต่างๆ อย่างต่อเนื่อง ใช้การปรึกษาหารือ และกำหนดบทบาทตามความถนัดและความสามารถ พ่อสมพงษ์ จะเป็นหลักในเรื่องการต่อสู้คดีในศาลปกครองและศาลอาญา การประสานกับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ สภาทนายความ และเป็นตัวแทนไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเครือข่ายการอนุรักษ์ในพื้นที่ต่างๆ ส่วน**พ่อสุวรรรณ สุดแสวง พ่อช่วง มูลราช** จะเป็นผู้มีบทบาทหลักในการถ่ายทอดภูมิปัญญาการใช้สมุนไพรจากพื้นที่ป่าสร้างการเรียนรู้ให้กับลูกหลานในชุมชน พ่อช่วง มูลราช นอกจากจะเป็น "พ่อภูมิปัญญา" พาลูก พาหลาน เดินป่าศึกษาธรรมชาติ เรียนรู้เรื่องพืชสมุนไพรรักษาโรคแล้ว พ่อช่วงยังมีความสามารถพิเศษด้านการใช้ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านแต่งกลอนหมอลำสนับสนุน

การต่อสู้ และสืบทอดการอนุรักษ์ป่าชุมชนถ่ายทอดเป็นลำนำให้ชุมชน ลูกหลานได้ฟังกันและทุกคน

"พวกเรามีความหวังกับการต่อสู้เพื่อปกป้องภูผาป่าไม้คัดค้านการอนุญาตประทานบัตรโรงโม่หิน ก็เนื่องมาจากความมุ่งมั่นที่จะรักษาผืนป่าผืนนี้ไว้เพื่อประโยชน์ร่วมระยะยาวของชุมชน รักษาและสืบทอดไว้ให้เป็นสมบัติสู่ลูก สู่หลาน ให้ได้ภาคภูมิใจว่าพ่อ แม่ ปู่ย่า ตายาย หวงแหนไว้ให้พวกเขาด้วยความรักในผืนแผ่นดิน การยืนหยัดต่อสู้ด้วยความบริสุทธิ์ใจแบบชาวบ้าน พึ่งตนเอง และเสียสละ เพื่อพิสูจน์และแสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นพิทักษ์ผืนป่าไว้เพื่อประโยชน์ของชุมชน บวกกับความช่วยเหลือด้านคำปรึกษาหารือจากคนภายนอกที่ท่านมีใจเป็นธรรม เข้าใจ และ เห็นใจชาวบ้านที่ยืนหยัดปกป้องผืนป่า แม้คนที่เคยสนับสนุนโรงโม่เพราะหวังจะมีรายได้จากการรับจ้างเป็นคนงาน ในปัจจุบันต่างหันกลับมาให้ความร่วมมือกับชมรมอนุรักษ์ภูผาป่าไม้ความขัดแย้งที่เคยมีและเคยตึงเครียดในชุมชนลดลงมาก บรรยากาศแห่งความร่วมมือกลับคืนมาในชุมชน"

...."นี่ถ้าเรายอมให้มีการตั้งโรงโม่หิน ไม่รู้ว่าชุมชนของเราจะเป็นเช่นไร จะมีอะไรเหลือถึงลูกหลาน พวกเราจะไม่ยอมแพ้ ขอทำหน้าที่อนุรักษ์ผืนป่าดูแลรักษาป่าผืนนี้ไว้ให้คนไทยทุกคน" **พ่อสมพงษ์ ชินแสง กล่าวถึงความคาดหวังของชาวบ้านทุกคน**

ภูผาดงมะไฟ

คำร้อง/ทำนอง จรัล สัตถาวะโห
พนม แผ้วพลสง
ราเชนทร์ เรืองกล้า

ดินแดน อ้อมกอดแห่งภูผา สูงตระหง่านฟ้ามานมนาน
คือถิ่น ที่จารึก เป็นตำนาน เล่าขานให้ลูกหลานได้จดจำ
เรื่องราวของการต่อสู้ ต่อต้าน อำนาจทมิฬ
ที่วิญญาณ หยาดเลือดที่หลั่งริน มิเคยสิ้น จับมือมั่น ฟันฝ่า
กำนันทองม้วน คำแจ่ม หนึ่งในผู้กอบกู้ ภูผา
ถูกกระหน่ำยิง จนสิ้นชีวา ปลุกมวลประชา ปกป้องผืนป่าผางาม

คือภูผายา ผาโขง ผาฮวก ผาจันได
คือผาอีดำ ผาน้ำลอด ผาซ่อน ผาซาง
เป็นเรื่องราว ภูผาแห่งดงมะไฟ
เป็นเรื่องจริง การต่อสู้ที่ยิ่งใหญ่

ลูกหลาน จงจำไว้เถิด สิ่งที่เกิดหลายปีผ่านมา
ทั้งเลือดและคราบน้ำตา เพื่อภูผา ผืนป่าดงมะไฟ

บทที่ ๒

การต่อสู้ของกลุ่มอนุรักษ์เขาชะเมา :
พิทักษ์แหล่งโบราณคดี เขาชะอางกลางทุ่ง จังหวัดระยอง

"ลุงนิมาร์
โมซิแดว"

บทที่ ๒
การต่อสู้ของกลุ่มอนุรักษ์เขาชะเมา :
พิทักษ์แหล่งโบราณคดี เขาชะอางกลางทุ่ง
จังหวัดระยอง

"เจ้าหน้าที่ไม่เป็นธรรม ทั้งเรื่องร้องเรียนไว้นาน
นายทุนพยายามยึดครองทรัพยากรในหมู่บ้าน
หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพิกเฉย และอีกร้อยแปด
ปัญหาที่ชาวบ้านถูกละเมิดสิทธิในด้านต่างๆ"

ทุกครั้งที่ชาวบ้านถูกละเมิดสิทธิโดยเฉพาะด้านทรัพยากรในท้องถิ่น จากกลุ่มนายทุนหรือหน่วยงานของรัฐ การต่อสู้เรียกร้องของชาวบ้านมักเผชิญอุปสรรค ปัญหาต่างๆ จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมากมายอยู่เสมอ จนบางครั้งกลุ่มผู้เรียกร้องอาจเหนื่อยล้ายอมจำนนต่อเงื่อนไขที่ไม่มีทางต่อสู้เรียกร้องใดๆ หรือต้องจบชีวิตลงจากอิทธิพลมืดครั้งแล้วครั้งเล่า

หากแต่การต่อสู้เรียกร้องของชาวบ้านห้วยทับมอญในนามกลุ่มคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ กิ่งอำเภอเขาชะเมา จังหวัดระยอง เพื่อคัดค้านการทำเหมืองหินของนักการเมืองท้องถิ่น มานานนับ ๑๐ ปี คืออีกหนึ่งตัวอย่างแห่งความมุ่งมั่นที่พวกเขาไม่เคยย่อท้อ หรือหมดหวังและกำลังใจเลยแม้แต่น้อย...

"พวกเราไม่เคยหมดกำลังใจ แม้ผู้นำของเราจะถูกยิงเสียชีวิตไปแล้วก็ตาม ถ้าเรากลัว ไม่ลุกขึ้นสู้ด้วยตัวเองก่อน แล้วจะให้ใครมาช่วย ถ้าปล่อยให้

นานไปอีกหน่อยทรัพยากรในหมู่บ้านก็จะถูกทำลายลงเรื่อยๆไม่เหลือไว้ให้ลูกหลานแน่ๆ" ลุงหนูวัย ๗๐ ปี หนึ่งในกลุ่มผู้คัดค้านการทำเหมืองหินเขาชะอางกลางทุ่ง เผยถึงพลังมุ่งมั่นที่พร้อมต่อสู้อย่างไม่ลดละเพื่อปกปักรักษาสิ่งที่พวกเขาหวงแหนมาตลอดชีวิต

การต่อสู้เรียกร้องของกลุ่มคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและอนุรักษ์ฯกิ่งอำเภอเขาชะเมา จังหวัดระยอง เกิดขึ้นเมื่อแกนนำบางคนล่วงรู้ว่ามีกลุ่มนายทุนในนาม หจก.หาญกิติชัย โดยนักการเมืองท้องถิ่นและเจ้าของบริษัทได้ขอประทานบัตรทำเหมืองหินบริเวณรอบเขาชะอางในปี พ.ศ. ๒๕๓๖

"ตอนนั้นมีนายหน้าในหมู่บ้านมาขอซื้อที่จากชาวบ้านให้กับบริษัทที่เจ้าของคือ นักการเมืองในท้องถิ่น เพื่อทำรีสอร์ท แต่พอเวลาผ่านไปความจริงก็ปรากฏทำให้พวกเราไม่สบายใจและรวมตัวกันต่อสู้เรียกร้องขึ้นตั้งแต่นั้นเรื่อยมา" ลุงพักวัย ๖๗ ปี หนึ่งในแกนนำผู้คัดค้านได้เกริ่นก่อนที่จะเล่าถึงเรื่องราวในอดีตของการเริ่มต้นต่อสู้เรียกร้องของชาวบ้านในเวลาต่อมา

สวนชาวบ้านกับวิถีชีวิตที่สงบสุข

เขาชะอางกลางทุ่งแหล่งทรัพยากรมีค่าของชุมชน

จากการที่บริษัทได้เข้ามาดำเนินกิจการทำเหมืองหินและโรงโม่บริเวณรอบเขาชะอางกลางทุ่ง ซึ่งเป็นภูเขาลูกโดดอยู่ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ และอยู่ใกล้แนวเขตโครงการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าในพื้นที่

รอยต่อ ๕ จังหวัด และมีพื้นที่เชื่อมต่ออุทยานแห่งชาติเขาชะเมา ซึ่งนับเป็นทรัพยากรอันมีค่าที่ชาวชุมชนต่างหวงแหนอย่างยิ่ง เนื่องจากการประกอบธุรกิจของบริษัทดังกล่าว จะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในหมู่บ้านอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะบริเวณดังกล่าวเป็นพื้นที่ป่าต้นน้ำ สวนผลไม้ เช่น สวนทุเรียน สวนยางพารา เป็นแหล่งโบราณคดีมีความเกี่ยวพันกับประวัติศาสตร์ มีบ้านเรือนหลายหลังคาเรือน โรงเรียนเขาชะเมา หน่วยงานราชการ และมีถ้ำจำนวนมากที่สามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนได้และที่สำคัญชาวบ้านได้ใช้ประโยชน์ในที่ดินปฏิรูป(สปก.)หลายร้อยแปลงนับจากอดีตถึงปัจจุบัน

สิ่งที่ชาวบ้านวิตกกังวลถึงผลกระทบที่จะตามมาหากมีการทำเหมืองหินและโรงโม่หินในอนาคต ก็คือ เศษฝุ่นหินสร้างมลพิษให้สิ่งแวดล้อมเสียหาย ก่อให้เกิดโรคทางเดินหายใจต่อชาวบ้าน ในเวลาต่อมา เสียงเครื่องจักรดังทำลายความเงียบสงบในหมู่บ้านและสร้างความรำคาญให้กับคนในชุมชน รวมทั้งทำลายความสวยงามทางธรรมชาติและแหล่งน้ำอีกด้วย

ผลกระทบที่ชาวบ้านเชื่อว่าจะเกิดขึ้นคือภัยมืดที่ทำลายความสุขสงบและวิถีชีวิตชาวบ้านเช่นเดียวกับชุมชนอื่นๆ ที่เคยประสบปัญหามาแล้ว กลายเป็นพลังผลักดันอย่างแรงกล้าให้ชาวบ้านลุกขึ้นต่อสู้อย่างแข็งขันเพื่อปกปักรักษาทรัพยากรอันมีค่าให้คงอยู่เพื่อลูกหลานต่อไป

กระแสข่าวสับสนที่กลายเป็นจุดเริ่มรวมตัวเพื่อต่อสู้

หนึ่งในชาวบ้านที่ร่วมต่อสู้คัดค้านได้เล่าเสริมย้อนเหตุการณ์ในอดีตอันเป็นต้นตอปัญหาที่กลายเป็นจุดเริ่มของชาวบ้านในการรวมตัวกันเพื่อต่อสู้คัดค้านบริษัทเหมืองหินดังกล่าว

"ตอนนั้นมีนายทุนซึ่งเป็นนักการเมืองท้องถิ่น ให้นายหน้ามากว้านซื้อที่ดินที่บริเวณเชิงเขาชะอางซึ่งเป็นพื้นที่ป่าสงวนมาก่อน แต่ในปี ๒๕๓๕ กรมป่าไม้เปิดพื้นที่ป่าสงวนประกาศให้เป็นป่าเสื่อมโทรมซึ่งนายทุนผู้นี้ซื้อทิ้งไว้ก่อนที่จะประกาศเป็นป่าเสื่อมโทรม และปล่อยข่าวบอกกับชาวบ้านว่าจะสร้างรีสอร์ท ช่วงที่ซื้อมีปัญหาเรื่องสิ่งปลูกสร้างในพื้นที่ด้วย ซึ่งชาวบ้านสร้างศาลาไว้ก่อนหน้าที่จะมีการซื้อขายที่เพื่อไว้สำหรับทำบุญสงกรานต์กลางทุ่ง นิมนต์พระมาสวด เวลาฝนตกจะมาหลบพักที่ศาลานี้ หรือมีพระมาประจำพรรษาที่ศาลาเป็นประจำ จึงทำป้ายสำนักสงฆ์เขาชะอางกลางทุ่ง"

เมื่อนายทุนดังกล่าวซื้อที่ดินแล้ว พยายามจะขอเข้ามาสำรวจพื้นที่แต่เข้ามาไม่ได้ เนื่องจากมีศาลาสำนักสงฆ์ตั้งอยู่ ทางนายทุนจึงเจรจากับชาวบ้านให้ย้ายศาลาออกไปอยู่ที่หนองตะเคียนแต่ชาวบ้านต่อรองให้นายทุนสร้างศาลาใหม่ให้เสร็จก่อนจึงจะย้ายออกไป นายทุนยอมทำตามโดยออกค่าใช้จ่ายทั้งหมด ในที่สุดสำนักสงฆ์จึงถูกย้ายมาอยู่ที่หนองตะเคียนตั้งแต่ปี ๒๕๔๐ และนายทุนซึ่งถือหุ้นบางส่วนใน หจก.หาญกิติชัย ซึ่งได้รับอนุญาตประทานบัตรทำเหมืองหินเป็นเวลา ๑๐ ปี นับตั้งแต่วันที่ ๑๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๔๐ - ๑๒ ตุลาคม พ.ศ ๒๕๕๐ ได้นำป้ายมาติดประกาศมีข้อความว่า **"พื้นที่ตรงนี้ทางห้างหุ้นส่วนจำกัดได้รับอนุญาตจากกรมป่าไม้แล้ว"** และ

ยังได้นำเครื่องจักรเข้ามาดำเนินกิจการในพื้นที่อีกด้วย

"เดิมพื้นที่รอบเชิงเขาชะอาง มีการปักเขตแนวรัศมี ๒๐ วาโดยผู้ใหญ่บ้านในอดีตให้เป็นป่าสงวน รอบๆ เชิงเขาจึงมีป่าเบญจพรรณขึ้นปกคลุม ชาวบ้านเห็นว่าอุดมสมบูรณ์ก็เกิดความเสียดาย และเมื่อมาเห็นป้ายปักไม่สร้างรีสอร์ทแล้ว จึงไปปรึกษากับลุงนรินทร์ และพากันไปหานายทุนซึ่งก็อ้างว่าได้สัมปทานแล้ว ๖๐ไร่ ๒ งาน ๗๓ ตารางวา" หนึ่งในกลุ่มผู้คัดค้านเล่าถึงบริเวณพื้นที่รอบภูเขาซึ่งถูกนายทุนครอบครองพร้อมมองผ่านหน้าต่างไปที่ภูเขาหินลูกโดดเบื้องหน้า

จากเหตุการณ์ครั้งนั้น ชาวบ้านจึงรวมตัวกันและจัดตั้ง**กลุ่มคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติกิ่งอำเภอเขาชะเมา**ขึ้น โดยมี**นายนรินทร์ โพธิ์แดง** *อดีตเจ้าหน้าที่การไฟฟ้านครหลวง และทนายความ* เกษียณอายุ ผู้มาใช้ชีวิตในบั้นปลายที่บ้านห้วยทับมอญ ได้รับเลือกให้เป็นหัวหน้า เพราะมีความรู้เรื่องกฎหมายและเป็นกำลังสำคัญในการให้คำแนะนำ ซึ่งชาวบ้านเรียกขานด้วยจฌาติสนิทว่า "ลุง" เป็นผู้มีบทบาทสำคัญต่อกลุ่มอนุรักษ์ฯ ในการวางแผนและกำหนดแนวทางต่อสู้ โดยทำหนังสือถึงหน่วยงานต่างๆและนำชาวบ้านไปยื่นเรื่องร้องเรียนให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างๆ เช่น ที่ว่าการอำเภอ จังหวัด และในช่วงแรกมีผู้รวมกลุ่มคัดค้านเพียง ๔-๕ คน ต่อมาเพิ่มขึ้นเป็น ๓๐๐ กว่าคน รวมทั้งติดต่อประสานงานกับองค์กรพัฒนาเอกชนหลายแห่งในการเผยแพร่เรื่องราวการต่อสู้ของชาวบ้านที่นี่ให้สังคมภายนอกได้รับรู้อย่างกว้างขวาง

หลากหลายทางเลือกแห่งการต่อสู้

ในปี ๒๕๔๐ หลังจากที่นายทุนนำป้ายมาปักแนวเขตรอบเชิงเขาชะอาง

กลางทุ่งว่าได้รับประทานบัตรอนุญาตทำเหมืองหินตามระเบียบขั้นตอนข้อบังคับของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ชาวบ้านก็เริ่มเคลื่อนไหวคัดค้าน ด้วยการรวบรวมรายชื่อชาวบ้าน และทำการจัดตั้งกลุ่ม หาผู้นำและแนวร่วม จึงได้แกนนำคือ นายนรินทร์ โพธิ์แดง อดีตเจ้าหน้าที่การไฟฟ้านครหลวงและนักกฎหมายมาใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนแห่งนี้

แนวทางการต่อสู้ของชาวบ้านจะแบ่งออกเป็นกลุ่มย่อยๆ กระจายกันไปร้องเรียนตามหน่วยงานต่างๆ แต่เมื่อถึงเวลาเข้ายื่นหนังสือคัดค้านจะมีตัวแทน ๑-๒ คน เข้าพบเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องเท่านั้น แม้การรวมกลุ่มต่อสู้เรียกร้องจะมีจำนวนมาก แต่พวกเขาได้หล่อหลอมแนวคิดไปในทางเดียวกันและช่วยเหลือกันเต็มที่ สิ่งสำคัญคือชาวบ้านแต่ละคนได้เรียนรู้ว่าจะต้องทำอย่างไรต่อไปในการร้องเรียนและคัดค้านแต่ละครั้ง *(ดูลำดับเหตุการณ์-ภาคผนวก)*

ระหว่างที่ชาวบ้านพากันเคลื่อนไหวคัดค้านอย่างต่อเนื่อง บริษัทได้ทำการปรับพื้นที่โดยใช้เครื่องจักรมาปรับพื้นที่สภาพป่ามากขึ้นเรื่อยๆ ทำให้ชาวบ้านหนักใจมากยิ่งขึ้น

"พอพวกเราเห็นว่านายทุนไม่ยอมหยุด หลังจากที่ทำหนังสือร้องเรียนไปตามหน่วยงานหลายแห่ง แต่ก็เงียบหาย เลยคิดหาหนทางต่อสู้ใหม่แต่ยังไม่บอกใคร เพราะถ้าหัวหน้ากลุ่มรู้ก็คงห้ามแน่ๆ" หนึ่งในกลุ่มผู้คัดค้านเผยถึงรูปแบบการต่อสู้ที่วางแผนไว้ร่วมกับชาวบ้านคนอื่นๆ

นั่นคือ การถวายหนังสือร้องเรียนแก่**สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ** เมื่อครั้งเสด็จมาเยือนเขาชะอางกลางทุ่ง ซึ่งชาวบ้านได้ปรึกษาหารือกับหัวหน้ากลุ่ม แต่ถูกทัดทานด้วยเกรงว่าชาวบ้านที่ไปยื่นถวายจะมีความผิด

แต่ด้วยความมุ่งมั่นเพื่อให้พระองค์ทรงทราบถึงความเดือดร้อนของประชาชน เนื่องจากการร้องเรียนกับเจ้าหน้าที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่มีความคืบหน้าใดๆ เลย แกนนำชาวบ้านจึงได้ร่วมกันคิดวางแผนให้กลุ่มแม่บ้านรับหน้าที่เป็นผู้ถวายหนังสือถึงสมเด็จพระเทพฯ เนื่องจากหากเป็นผู้ชายเข้าเฝ้าระหว่างที่พระองค์เสด็จ ย่อมไม่มีโอกาสถวายหนังสือได้สำเร็จอย่างแน่นอน

ภารกิจระทึกใจที่สุดในชีวิต

เมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม ปี พ.ศ. ๒๕๔๒ มีตัวแทนกลุ่มแม่บ้านที่ได้รับมอบหมายให้ทำภารกิจอันสำคัญอย่างยิ่งนี้ ได้ยืนตั้งแถวรอรับเสด็จร่วมกับกลุ่มแม่บ้านคนอื่นๆ ที่ทางการจัดไว้ให้ โดยได้สอบถามว่าเจ้าหน้าที่จะถวายของจะต้องทำอย่างไรบ้าง เจ้าหน้าที่จึงแนะนำให้นำของที่จะถวายไปให้เจ้าหน้าที่ตามเสด็จตรวจสอบก่อนเพื่อป้องกันอันตรายต่อพระองค์

"ตั้งใจนำจดหมายร้องเรียนมาถวายให้พระองค์ด้วยตัวเอง เกรงว่าหากให้เจ้าหน้าที่ตรวจสอบก่อนคงจะถูกเปิดอ่านและฉีกทิ้งคงไม่ถึงพระหัตถ์ของท่านหรอก" ชาวบ้านผู้หนึ่งที่ถวายจดหมายถึงพระองค์ท่านเผยถึงภารกิจระทึกใจที่สุดในชีวิต

เมื่อได้ข้อมูล ดังนั้นจึงปรึกษากับเพื่อนแม่บ้านที่มาด้วยกันแล้วคิดวางแผนใหม่ โดยเปลี่ยนจุดเดินขึ้นไปบนเขาบริเวณที่ประทับส่วนพระองค์ ด้วยคิดว่าอย่างไรเสียคงไม่มีใครติดตามมา

"พอเดินขึ้นไปยังจุดหมายก็พบทหารประจำการ ๒-๓ คน เขารีบบอกกับเราว่าอยู่บริเวณนี้ไม่ได้ เพราะเป็นเขตหวงห้าม จึงยอมเดินมานั่งรออยู่ตรงจุดลงเนินซึ่งมีอยู่ทางเดียว ซึ่งเรามั่นใจว่าพระองค์จะต้องเสด็จมาทางนี้

แน่นอนนั่งรอจนกระทั่งทหารก็มาไล่อีกเพราะสมเด็จพระเทพฯ ใกล้เสด็จกลับ เราสองคนก็ย้ายมานั่งในบ่อลูกรังริมทางเดินอีกครั้ง ซึ่งมีทหารและตำรวจองครักษ์คอยจับจ้องดูเราสองคนอย่างไม่วางตา" **ป้าวัย ๖๐ กว่าปี** หนึ่งในตัวแทนกลุ่มแม่บ้านที่ร่วมต่อสู้คัดค้านเล่าถึงภารกิจครั้งสำคัญที่สุดในชีวิต *"ความกังวลและความกลัวทวีขึ้นในใจทุกขณะ จนถึงเวลาที่พระองค์เสด็จกลับแล้ว สมเด็จพระเทพฯ ทรงเสด็จพระราชดำเนินผ่านแม่บ้าน ๒ คนไปแล้ว และกำลังจะเสด็จขึ้นรถยนต์ส่วนพระองค์แล้ว จะด้วยเหตุใดก็แล้วแต่ พระองค์ทรงหันหลังกลับ แล้วเสด็จตรงมายังป้าทั้งสองที่นั่งด้วยความพุ่งพล่านใจอยู่ในบ่อดินลูกรัง ด้วยความตื่นเต้นระคนดีใจที่สมเด็จพระเทพฯ กำลังเสด็จมาใกล้ตัว จึงรีบหยิบซองจดหมายออกมาเตรียมถวาย แต่ทหารที่เฝ้าจับจ้องชาวบ้านทั้ง ๒ คน เห็นเข้าจึงรีบถามว่า "นั่งขยับทำไม เดี๋ยวองค์ท่านจะเสด็จมาแล้ว" หนึ่งในตัวแทนแม่บ้านจึงตอบกลบเกลื่อนกลับไปทันควันว่า "ก็มดมันกัดฉัน เลยต้องขยับตัว"ช่วงเวลานั้นจดหมายก็อยู่ในมือของผู้ร้องเรียนโดยที่ทหารผู้นั้นไม่ทันได้มองเห็น"*

"ตอนนั้นเป็นช่วงจังหวะที่พระองค์ท่านเสด็จมาหยุดตรงที่ฉันพอดี จึงรีบถอดผ้าโพกหัวที่ใช้บังแดดคลี่วางปูพระบาท พร้อมก้มลงกราบทันที ในมือถือซองจดหมายที่เตรียมไว้แล้วพอเงยหน้ามองพระองค์ท่านจึงได้ถวายจดหมายร้องเรียนต่อพระองค์โดยตรง ขณะที่มองพระองค์น้ำตาก็ไหลออกมา" ตัวแทนกลุ่มแม่บ้านที่ถวายจดหมายเล่าด้วยความตื้นตันใจพร้อมเล่าเสริมต่อไปว่า

"สมเด็จพระเทพฯ ทรงตรัสถามว่า ***"ทำไมต้องร้องไห้"*** *เราจึงทูลท่านว่า* ***"เพราะตื้นตันใจจึงร้องไห้"*** *สมเด็จพระเทพฯ ทรงรับจดหมายแล้วให้ผู้ติดตามพระองค์ฉีกออกอ่านดังๆ ทันที หลังจากนั้นพระองค์ได้ตรัสถามเรา*

ทั้งสองถึงเรื่องการร้องเรียนที่ชาวบ้านเดือดร้อนอยู่นานพอสมควร และได้ตรัสกับเราว่า ***"ไม่ต้องร้องไห้ มีอะไรก็พูดออกมา ไม่ต้องกลัว"*** *เราไม่รู้จะพูดอย่างไรเพราะใช้ราชาศัพท์ไม่เป็น แต่พระองค์ท่านก็รับเรื่องไว้แล้ว"*

หลังจากท่านเสด็จกลับ บรรดาทหารรักษาพระองค์ก็ตรงเข้ามาต่อว่าตัวแทนชาวบ้านทั้ง ๒ อย่างรุนแรงว่า ทำไมก่อนจะถวายจดหมายไม่ส่งให้ตรวจสอบก่อน ด้วยความกลัวสุดชีวิต จึงรีบวิ่งเข้าไปในกลุ่มชาวบ้านที่มารอรับเสด็จ แล้วทั้งสองคนได้ถอดเสื้อคลุมตัวออก เพื่อมิให้เจ้าหน้าที่จำได้ จากนั้นรีบขับรถมอเตอร์ไซค์หนีเอาตัวรอดมาจนถึงที่พัก

เมื่อมาถึงบ้านปรากฏว่ามีตำรวจมาดักรอที่บ้านแล้ว ลุงที่เป็นผู้วางแผนในการถวายหนังสือต่อสมเด็จพระเทพฯ ในครั้งนี้ ได้ออกมารับกับเจ้าหน้าที่ว่า กล้าทำก็กล้ารับ แต่เจ้าหน้าที่ทำผิดกล้ารับผิดชอบต่อกรณีที่เราร้องเรียนหรือไม่

อุปสรรคและการแก้ปัญหาในการต่อสู้คัดค้าน

การต่อสู้คัดค้านของกลุ่มชาวบ้านห้วยทับมอญกรณีเพื่อให้ยกเลิกประทานบัตรการทำเหมืองหินของกลุ่มนายทุนดังกล่าวบริเวณรอบเขาชะอางกลางทุ่งนับตั้งแต่ปี ๒๕๔๑ เป็นต้นมา ชาวบ้านยังคงพบกับอุปสรรคและปัญหามากมายครั้งแล้วครั้งเล่าจากเจ้าหน้าที่ของรัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ไม่ว่าจะเป็น นายอำเภอ ผู้ว่าราชการจังหวัด กรมทรัพยากรธรณี กรมป่าไม้ กระทรวงอุตสาหกรรม สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติ (สผ.)

"เวลาพวกเราไปร้องเรียนหน่วยงานของรัฐเริ่มตั้งแต่ระดับนายอำเภอไปจนถึงหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ก็พบว่า เจ้าหน้าที่และหน่วยงานที่ไปร้องเรียนโยนกันไปโยนกันมา จดหมายร้องเรียนคัดค้านที่ทำไปก็ไม่ถึงสักทีหรือไม่ก็เก็บตองไว้ซะอย่างนั้น มันก็เลยแก้ปัญหาไม่ถูกจุดและเสียเวลามาก ชาวบ้านก็รอมานานแล้วแต่ไม่ได้รับคำตอบ หรือการแก้ไขใดๆเลยที่ผ่านมา" **ลุงหนู** เผยถึงปัญหาหลักที่เรื่องร้องเรียนของพวกเขาไม่มีความคืบหน้า

*"เคยมีเจ้าหน้าที่รัฐที่เห็นด้วยคอยให้การช่วยเหลือและสนับสนุนในการต่อสู้ของชาวบ้าน แต่อย่างที่รู้กันก็จะถูกผู้มีอิทธิพลที่เป็นนักการเมืองท้องถิ่นที่เกี่ยวโยงกับผู้ประกอบการสั่งย้ายออกนอกพื้นที่"*ลุงสูงวัยหนึ่งในผู้ร่วมต่อสู้คัดค้านยุคบุกเบิกกล่าวเสริม

จากอุปสรรคในการเรียกร้องที่ผ่านมา ทำให้ชาวบ้านเรียนรู้ว่าการดึงแนวร่วมจากกลุ่มนักอนุรักษ์อื่นๆ เพื่อเผยแพร่ปัญหาที่เกิดขึ้นให้สังคมได้รับรู้จึงเป็นอีกหนึ่งทางเลือกของขบวนการต่อสู้เรียกร้องที่น่าสนใจอย่างยิ่ง

ดึงเยาวชนในหมู่บ้านเป็นแนวร่วม

"จำได้ว่าวันที่ ๖ มกราคม ๒๕๔๒ มีหนังสือจากนายทุนเจ้าของโรงโม่ เชิญแกนนำกลุ่มและชาวบ้านที่คัดค้านให้ไปดูงานที่มาบตาพุดเกี่ยวกับการระเบิดหินของบริษัทอิตาเลียนไทยว่าไม่มีอันตรายอย่างที่คิดกัน" **ลุงหนู**เล่าถึงเหตุการณ์ที่ทำให้เด็กๆ ในชุมชนได้มีโอกาสร่วม

แสดงความคิดเห็นกรณีปัญหาที่เกิดขึ้นด้วย

ก่อนไปดูงานลุงหนูได้ให้เยาวชนในหมู่บ้านเข้าร่วมแสดงความคิดเห็น โดยสอบถามเด็กๆ ในหมู่บ้านซึ่งเป็นกลุ่มคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและอนุรักษ์ กิ่งอำเภอเขาชะเมาว่า หากใครสงสัยอะไรเกี่ยวกับการทำเหมืองหิน อยากฝากถามผู้ประกอบการก็ให้เขียนจดหมายได้ เด็กแต่ละคนได้เขียนข้อความว่า **"ไม่ให้ระเบิดภูเขา เพราะพวกเราหวงแหน ถ้าระเบิดเขาน้ำจะแห้ง ก็จะไม่มีปลาให้จับ"** ซึ่งเด็กๆ เคยได้ยินพ่อแม่พูดคุยถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นหากมีการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ พวกเขาจึงสะท้อนความคิดเห็นเขียนข้อความส่งให้กับกลุ่มแกนนำที่จะไปดูงานตามหนังสือเชิญจากเจ้าของโรงโม่หินดังกล่าว

ขณะที่เจ้าของโรงโม่หินพากลุ่มตัวแทนคัดค้านไปเลี้ยงอาหารระหว่างไปดูงานทำโรงโม่หินที่มาบตาพุด ลุงหนูได้มอบหนังสือที่เด็กๆ ในชุมชนเขียนขึ้นให้แก่เจ้าของโรงโม่หินต่อหน้าผู้มาชมงาน ทำให้นายทุนไม่พอใจในข้อความที่เด็กเขียนและพูดว่าไม่ใช่ความคิดของเด็ก แต่น่าจะเป็นของผู้ใหญ่มากกว่า

นอกจากกลุ่มเด็กรักษ์เขาชะเมาแล้วยังมีกลุ่มครูโรงเรียนเขาชะเมาด้วย รวมทั้งเจ้าหน้าที่รัฐคนอื่นๆซึ่งสนับสนุนและให้การช่วยเหลือชาวบ้านที่ต่อสู้ แต่แล้วก็ต้องถูกคำสั่งย้ายไปทำงานในพื้นที่อื่นๆหลายคนโดยอำนาจของกลุ่มผู้มี

อิทธิพลในท้องถิ่นที่เกี่ยวโยงกับนักการเมืองซึ่งเป็นเจ้าของโรงโม่นั่นเอง

ความหายนะที่มิอาจปกปิด

แม้จะได้ประทานบัตรแล้ว แต่ต้องขออนุญาตจัดตั้งโรงโม่อีกครั้ง **เมื่อองค์การบริหารส่วนตำบล หรือ อบต.ชุดแรกได้ประชุมวิสามัญมีมติไม่ให้สร้างโรงโม่ นายทุนไม่สามารถทำได้ก็จึงขอถอนประทานบัตร** โดยทำหนังสือถึงอุตสาหกรรมจังหวัดระยอง ขอถอนใบคำขออนุญาตประกอบกิจการโรงงานเมื่อวันที่ ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๔๓ และเปลี่ยนชื่อใหม่เป็น บริษัท ระยองศิลาเพชร โดยกลุ่มนายทุนเดิมเพื่อยื่นคำขอใบอนุญาตประกอบกิจการโรงบดหรือย่อยหินในพื้นที่เดิมเมื่อวันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๔๔ ชาวบ้านเห็นท่าไม่ดีจึงให้หัวหน้ากลุ่มทำหนังสือยื่นคัดค้านอีกครั้ง

หลังจากที่เจ้าของโรงโม่หินได้พากลุ่มตัวแทนผู้คัดค้านไปชมการสาธิตระเบิดหินทำโรงโม่หินที่อำเภอมาบตาพุด ด้วยจุดประสงค์เพื่อให้ชาวบ้านเห็นว่ามันมิได้รุนแรงและมีผลกระทบอย่างที่ชาวบ้านเกรงกลัวกัน แต่สิ่งที่เกิดขึ้นกลับตรงกันข้าม เนื่องจากเกิดความผิดพลาดโดยบังเอิญ อันนำไปสู่ข้อเท็จจริงและความหายนะที่ไม่อาจปกปิดชาวบ้านได้อีกต่อไป

"ช่วงที่เราไปดูเขาสาธิตก็มีคนอธิบายว่ามันไม่รุนแรง และไม่มีผลกระทบอะไรเลย เพราะระเบิดอยู่ใต้ดิน แต่พอคนงานที่ทำการสาธิตเขาไม่รู้ว่าเราไปดูงานและกำลังต่อต้านการทำโรงโม่หินอยู่ พอเจ้าของโรงโม่สั่งให้ระเบิดเท่านั้นแหละคนสาธิตก็จุดระเบิดเต็มที่ ทำให้เกิดเสียงดังสนั่นแผ่นดินยุบตัว เศษหินและฝุ่นผงฟุ้งกระจายไปหลายกิโล" หนึ่งในแกนนำเปิดเผย

อบต.บางคนที่ได้เดินทางไปดูในคราวนั้นถึงกับอุทานว่า "ไอ้หยา อย่างนี้

ไม่ไหว" แต่เมื่อมีการประชุมอบต.ในครั้งที่ ๒ ได้อนุญาตให้บริษัทจัดตั้งโรงโม่ได้ ชาวบ้านจึงเกิดความคลางแคลงใจว่าทำไม อบต.ที่เคยไม่เห็นด้วยกับการทำโรงโม่หินและเห็นถึงผลกระทบอย่างรุนแรง กลับอนุญาตให้ทำในปี ๒๕๔๔ ก่อนที่หัวหน้าแกนนำถูกยิงเสียชีวิตในปีเดียวกัน ซึ่งชาวบ้านสงสัยว่า อบต.ที่เคยไม่เห็นด้วยแล้วกลับลำได้รับผลประโยชน์จากนายทุนหรือไม่

แกนนำถูกยิงเสียชีวิต

ในการประชุม อบต.ครั้งที่ ๒ ได้มีการอนุญาตให้สร้างโรงโม่หิน ข่าวเล็ดรอดถึงหูชาวบ้านเพราะมีสมาชิกใน อบต.บางส่วนเป็นแนวร่วมกับชาวบ้านจึงมีการส่งข่าวถึงกันอย่างต่อเนื่อง ทำให้กลุ่มชาวบ้านพากันไปปรึกษากับแกนนำ ซึ่งนัดหมายจะไปพบนายอำเภอเพื่อสอบถามถึงเหตุผลเรื่องอนุญาตให้บริษัทคู่กรณีตั้งโรงโม่หินได้ ก่อนที่แกนนำจะถูกยิงเสียชีวิตเพียง ๑ วันเท่านั้น

"ก่อนหน้าที่แกจะเสียชีวิตได้มีคำบอกเล่าของผู้อยู่ในเหตุการณ์ว่า

ได้มีชายที่รู้จักกับนายทุนเจ้าของโรงโม่หินพาลุงนรินทร์นั่งรถไปดูจุดที่มีการร้องว่าน้ำท่วมบริเวณเชิงเขาชะอาง แต่ได้มีปากเสียงกันในรถทำให้ไม่พอใจทั้งสองฝ่าย แต่ผู้อยู่ในเหตุการณ์ได้ขอร้องว่าอย่ามีเรื่องกันเลย และได้กลับมาเล่าให้ชาวบ้านที่กลุ่มฟังซึ่งสันนิษฐานว่าอาจเป็นสาเหตุหนึ่งหรือไม่ที่เป็นชนวนทำให้แกนนำกลุ่มถูกยิงเสียชีวิต" ลุงวัย ๗๐ ปี ผู้เรียนรู้การต่อสู้เรียกร้องและใกล้ชิดแกนนำอีกคนหนึ่งเล่าเสริม

สำหรับลุงนรินทร์เองก็เคยถูกทาบทามจากตัวแทนนายหน้าของนายทุนให้ขายที่ดินบริเวณบ้านพักโดยเสนอราคาซื้อถึง ๑๐ ล้านบาท แต่ผู้เสียชีวิตไม่ต้องการขาย

คำบอกเล่าผู้ใกล้ชิดอยู่ในเหตุการณ์

วันที่ ๒๗ เมษายน ๒๕๔๔ ซึ่งเป็นวันเดียวกับมีการประชุม อบต.โดยชาวบ้านไม่ได้รับแจ้ง ที่ประชุม อบต.มีมติเห็นชอบให้ประกอบกิจการ เมื่อชาวบ้านรู้ข่าวจึงนัดหมายว่าจะรวมกันไปร้องเรียนคัดค้านที่อำเภอในวันรุ่งขึ้น แต่วันรุ่งขึ้นมายังไม่ถึง ในช่วงสายของวันนั้นได้มีทหารขับรถตู้มาจอดหน้าบ้านซึ่งมาเกือบ ๑๐ คน หนึ่งในนั้นลงมาถามว่า *"ตรงไหนมีที่สร้างเขื่อนบ้าง"* หลานชายวัย ๒๘ ปีในขณะนั้น ได้ตอบกลับไปว่าไม่มี

"บังเอิญลุงตะโกนถามว่าเป็นเขื่อนเขาสิงโตหรือไม่นายทหารคนดังกล่าวก็ขอเข้าไปนั่งคุยในบ้าน และให้นามบัตรไว้เป็นยศพันตรี จากนั้นก็เข้ามา ๓ คน นั่งคุยกับลุงที่โต๊ะหน้าบ้านตั้งแต่ ๑๐ โมงเช้าไปจนถึง ๔ โมงเย็นช่วงนั้นผมไม่ได้นั่งอยู่ด้วย แต่สังเกตรู้ว่าลุงได้นำแฟ้มมาให้ทหารที่นั่งคุยดูด้วย" หลานชายได้เล่าย้อนถึงเหตุการณ์ในคราวนั้นอย่างแม่นยำ การมาของ

ทหารกลุ่มนี้ชาวบ้านได้ตั้งข้อสังเกตว่า เป็นการมาดูตัวก่อนที่จะยิงหัวหน้าแกนนำเสียชีวิต

แต่แล้วในวันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๔๔ ทหารกลุ่มเดิมได้ขับรถเข้ามาในบ้าน ขณะนั้นลุงนรินทร์อยู่โรงรถหน้าบ้านเพื่อเตรียมอุปกรณ์ฉีดยาไปสวนทุเรียน หลานชายซึ่งอยู่หลังบ้านได้ยินเสียงปืนดังขึ้น เมื่อวิ่งออกมาก็พบว่าลุงถูกยิงเสียชีวิตแล้ว และคนร้ายก็ขับหนีออกไป

การเสียชีวิตของหัวหน้าแกนนำได้มีกลุ่มชาวบ้านบางส่วนที่เห็นด้วยกับการสร้างโรงโม่และรับเงินจากนายทุนได้ปล่อยข่าวออกมาว่า *"บอกแล้วไม้ซีกจะมางัดไม้ซุงนั่นไงมันจะเชือดไก่ให้ลิงดู"* เมื่อชาวบ้านรู้ข่าวการเสียชีวิตผู้นำกลุ่มของพวกเขาและญาติได้นำศพไปประกอบพิธีที่กรุงเทพฯ กลุ่มชาวบ้านจึงพากันเดินทางเพื่อไปคารวะศพผู้เสียชีวิตที่นั่น

การต่อสู้คัดค้านหลังสูญเสียผู้นำกลุ่ม

หลังจากหัวหน้าแกนนำเสียชีวิต ขวัญและกำลังใจของผู้ร่วมคัดค้านดูอ่อนแรงลงในช่วงแรก ไม่นานชาวบ้านก็ลุกขึ้นสู้ต่อไปอีกครั้ง แม้จะขาดกำลังสำคัญไปแล้วก็ตาม แต่ชาวบ้านก็ได้เรียนรู้การต่อสู้จากผู้เสียชีวิตหลายอย่างด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นแนวทางการต่อสู้ การทำจดหมายร้องเรียนถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การติดต่อประสานงานกับกลุ่มเอ็นจีโอ กลุ่มอนุรักษ์ต่างๆ อย่างไม่ย่อท้อ

วันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๕๔๔ มีการเปิดประชุมสภา อบต.อีกครั้ง นายอำเภอร่วมประชุมพิจารณาวาระการอนุญาตให้โรงโม่ประกอบการอีกครั้ง ในวันนั้นชาวบ้านวางแผนปล่อยข่าวว่าจะเดินไปคารวะศพลุงนรินทร์ที่วัด

ในกรุงเทพฯ เพื่อให้กลุ่มที่เข้าประชุมเข้าใจว่าคงไม่มีชาวบ้านที่คัดค้านเข้าร่วมประชุมด้วย แต่ความจริงแล้วกลุ่มผู้คัดค้านได้เดินทางมาที่อำเภอเพื่อเข้าร่วมประชุมในครั้งนี้ด้วย รวมทั้งมีกลุ่มนักศึกษาจากสหพันธ์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย (สนนท.) เป็นนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และรามคำแหงเข้าร่วมประชุมด้วย อบต.ใช้เวลาประชุม ๑๕ นาทีเท่านั้นก็เลิกประชุม แต่ชาวบ้านที่มาในวันนั้นได้คัดค้านไม่เห็นด้วยต่อกรณีที่มีมติอนุญาตให้ทำโรงโม่หินของ อบต.ทั้งเมื่อวันที่ ๒๗ เมษายน และวันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๕๔๔ ว่าไม่โปร่งใส ไม่ได้เชิญกลุ่มคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและไม่ได้แจ้งให้ชาวบ้านในพื้นที่ทราบ จึงทำหนังสือร้องเรียนนายอำเภอและอุตสาหกรรมจังหวัด

จากนั้นกลุ่มคัดค้านได้ประสานกับนักศึกษา สนนท.พาลงพื้นที่เพื่อหาข้อมูล และได้ทำหนังสือถึงผู้ว่าราชการจังหวัดระยอง เรื่องการคัดค้านมติผลรายงานการประชุมทั้ง ๒ ครั้งที่ผ่านมาของ อบต.

แกนนำกลุ่มคัดค้านคนอื่นๆ ต่างเรียนรู้ว่าจะต้องทำจดหมายอย่างไร ต้องติดต่อประสานงานกับหน่วยงานใดเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะลุงหนู ลุงอดุลย์ที่มีความชำนาญในการทำจดหมายร้องเรียนไปตามหน่วยงานต่างๆ มีการจัดเก็บเอกสารร้องเรียน หนังสือชี้แจงจากทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกฉบับอย่างละเอียดรอบคอบและเป็นระบบ เพื่อเป็นหลักฐานสำคัญในการต่อสู้เรียกร้องครั้งนี้

แนวร่วมอื่นๆ ในการต่อสู้

แม้กลุ่มผู้คัดค้านจะสูญเสียหัวหน้าแกนนำในการต่อสู้คัดค้านโรงโม่หินไปแล้วก็ตาม แต่ชาวบ้านก็ได้นักศึกษาสนนท.ที่ลุงนรินทร์เคย

ติดต่อให้มาเป็นแนวร่วมในการต่อสู้แทน โดยกลุ่มนักศึกษา สนนท. ได้เข้ามาช่วยผลักดันกิจกรรมต่างๆ ให้สังคมภายนอกได้รับรู้ถึงปัญหา และข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น

กลุ่มนักศึกษาดังกล่าวคอยช่วยเหลือในด้านค้นคว้าข้อมูลเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจโรงโม่หินของบริษัทดังกล่าวให้ชาวบ้านได้มีความรู้เพิ่มขึ้นเป็นลำดับ แต่หนึ่งในผู้คัดค้านเล่าว่า *"ถึงที่สุดแล้วชาวบ้านในชุมชนต้องร่วมกันต่อสู้ด้วยตัวเอง เพราะนักศึกษาไม่ใช่คนในพื้นที่ไม่สามารถช่วยได้เต็มที่"*

ความช่วยเหลือของกลุ่มนักศึกษาในขณะนั้นมีหลายรูปแบบด้วยกัน คือ นำข้อมูลการคัดค้านของชาวบ้านไปเผยแพร่ในสื่อต่างๆ การพาชาวบ้านไปยื่นหนังสือคัดค้านที่ทำเนียบรัฐบาล รัฐสภา เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังมีกลุ่มอนุรักษ์อื่นๆ ที่เข้ามาช่วยเหลือชาวบ้านต่อสู้เรียกร้องอีกด้วย

ผลกระทบจากการเคลื่อนไหวโรงโม่หิน

"บริษัทก็ตั้งโรงโม่หินและทำการโม่ก้อนหินที่อยู่รอบภูเขานำไปขายแล้ว และยังนำรถแบ็คโฮมาขุดเจาะดินรอบภูเขา เพราะยังระเบิดภูเขาไม่ได้ก็เลยต้องทำแบบนี้ ชาวบ้านก็เฝ้าดู เขาโม่ 3-4 วัน ลุงนั่งนับว่าแต่ละวันรถขนหินวิ่งเข้าออกกี่คัน เราบันทึกไว้หมด" ลุงหนูหนึ่งในกลุ่มผู้คัดค้านเผยถึง

บริษัทได้ลักลอบนำหินรอบภูเขามาโม่ขาย ขณะที่ยังไม่มีการยืนยันว่าเป็นแหล่งโบราณคดีจากกรมศิลปากร

การต่อสู้คัดค้านของกลุ่มชาวบ้านกรณีบริษัทขออนุญาตทำโรงโม่หินที่ผ่านมาได้ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนอย่างเห็นได้ชัด อุตสาหกรรมจังหวัดระยอง ได้รับหนังสือจากที่ว่าการอำเภอเขาชะอางแจ้งผลการพิจารณาของ อบต. และความเห็นของกิ่งอำเภอเขาชะเมาถึงความคืบหน้า คือ บริษัท ระยองศิลาเพชร ได้สร้างอาคารและติดตั้งเครื่องจักรแล้ว แต่ยังไม่ได้รับอนุญาตให้ประกอบกิจการ และสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดระยองมีหนังสือแจ้งกระทำความผิดตาม พ.ร.บ.โรงงาน ๒๕๓๕

กลุ่มผู้คัดค้าน โดยแกนนำกลุ่มคนใหม่ได้ถวายฎีกา ผ่านราชเลขาธิการ เมื่อวันที่ ๒๑ มิถุนายน ๒๕๔๔ รายงานถึงผลกระทบและความเดือดร้อนที่ชาวบ้านตำบลห้วยทับมอญได้รับดังต่อไปนี้

- หจก.หาญกิติชัย ใช้การจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมตั้งแต่ปี ๒๕๓๘ ซึ่งไม่สามารถนำมาใช้กับสภาพแวดล้อมในปัจจุบันได้

- หจก.หาญกิติชัย ได้สร้างโรงโม่หินก่อนได้รับอนุญาต และได้ดำเนินการปรับพื้นที่โดยยกสูงขึ้นจากเดิม ๑ เมตร ทำให้น้ำท่วมขังสวนของชาวบ้านและถนนในหมู่บ้าน
- โครงการได้ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ก่อมลพิษทางเสียง ฝุ่นมีผลต่อสุขภาพ
- เขาชะอางกลางทุ่งมีถ้ำถึง ๕๐ ถ้ำ สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ และยังเป็นที่อยู่ของสัตว์นานาชนิดและเป็นแหล่งน้ำอุดมสมบูรณ์ของชุมชน

ปรับแผนการต่อสู้ให้เป็นแหล่งโบราณคดี

ปลายปี ๒๕๔๔ กลุ่มเด็กที่มาเข้าค่ายอนุรักษ์ที่เขาชะเมาได้ออกสำรวจพื้นที่และเห็นเศษวัตถุโบราณชิ้นเล็กๆ กระจัดกระจายอยู่ในถ้ำเขาชะอาง จึงนำความมาบอกกับหนึ่งในแกนนำ เมื่อชาวบ้านได้ข่าวดังกล่าวจากกลุ่มเด็กๆ จึงมองเห็นแนวทางการต่อสู้ใหม่ หากเขาชะอางกลางทุ่งเป็นแหล่งโบราณคดีก็มีความชอบธรรมมิให้บริษัทที่ขอประทานบัตรมาระเบิดหินและทำโรงโม่หินได้

หนึ่งในผู้คัดค้านได้ให้เด็กๆ ที่มาเข้าค่ายไปเก็บตัวอย่างวัตถุโบราณบนเขาซึ่งเป็นเศษของภาชนะ ช้อน ชาม กระเบื้องมีลวดลายต่างๆ มาเป็นหลักฐาน และในปี ๒๕๔๔ นั่นเองกลุ่มอนุรักษ์ฯ จึงได้ทำจดหมายแจ้งสำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติที่ ๕ ปราจีนบุรี ถึงอธิบดีกรมศิลปากร ว่าพบแหล่งโบราณวัตถุที่เขาชะอางกลางทุ่ง ขอให้เจ้าหน้าที่มาสำรวจ หลังจากนั้นทางกรมศิลปากรได้ส่งเจ้าหน้าที่มาสำรวจพื้นที่โดยมีกลุ่มชาวบ้านนำทางร่วมสำรวจในครั้งนั้นด้วย

"หลังการสำรวจเจ้าหน้าที่กรมศิลปากรได้แจ้งว่าภูเขาลูกนี้เป็นแหล่งโบราณคดีอายุกว่าสองพันปี" ลุงหนูเล่าด้วยความภาคภูมิใจ ที่สำคัญกรมศิลปากรได้มีหนังสือลงวันที่ ๖ กันยายน ๒๕๔๔ ถึงอธิบดีกรมทรัพยากรธรณี เรื่องเห็นควรให้อนุรักษ์เทือกเขาชะอาง เนื่องจากมีความสำคัญเกี่ยวกับสมัยก่อนประวัติศาสตร์ที่แสดงถึงการตั้งถิ่นฐานในยุคแรกๆ ของมนุษย์บริเวณภาคตะวันออกอีกด้วย

เมื่อวันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๔๕ กรมศิลปากรได้มีหนังสือถึงกลุ่มผู้คัดค้านเป็นครั้งที่ ๒ แจ้งว่า ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการยกเลิกขอประทานบัตรของบริษัทดังกล่าวแล้ว เนื่องจากไปทำลายแหล่งโบราณคดี

"ทางกลุ่มจึงได้มีหนังสือแจ้งไปทางอำเภอ ก็มีการประชุมกัน กลุ่มผู้คัดค้านก็นำหนังสือจากกรมศิลปากรไปชี้แจงด้วย ผู้เข้าร่วมประชุมมีทั้งบริษัทและหัวหน้ากิ่งอำเภอซึ่งได้พูดว่า "บริษัทเขาก็ทำตามระเบียบขั้นตอนก็น่าจะให้เขาทำได้" หนึ่งในผู้คัดค้านเล่าเสริมอีกว่า "ชาวบ้านก็ตอบกลับไปว่าจะเชื่อได้อย่างไรว่าผู้ประกอบการได้ขอประทานบัตรจริง"หัวหน้ากิ่งอำเภอจึงได้สอบถามเจ้าของบริษัทเพื่อขอเอกสารการขอประทานบัตรให้แก่ชาวบ้านได้หรือไม่ ซึ่งเจ้าของบริษัทก็ได้มอบมาให้พวกเรามา ๑ ชุด" หัวหน้าแกนนำคนใหม่เล่าถึงวิธีการที่จะทำให้ชาวบ้านรู้ข้อมูลการขอประทานบัตรของบริษัทดังกล่าวได้อย่างไร

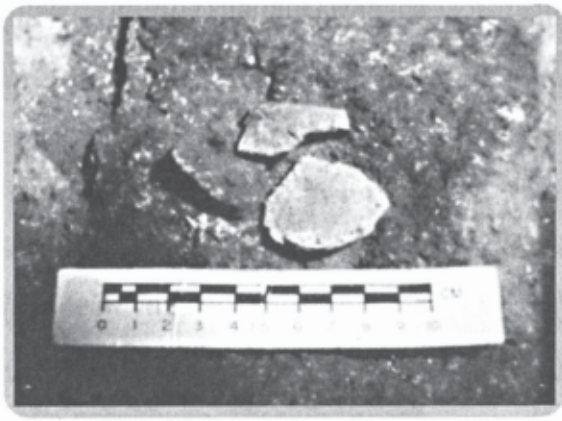
เมื่อกลุ่มผู้คัดค้านได้เอกสารของผู้ประกอบการแล้ว จึงนำมาเปรียบเทียบกับฉบับเดิมที่เคยได้มาแล้วเมื่อหลายปีก่อน พบว่าข้อความบางส่วนถูกบิดเบือนความเป็นจริง

"ประทานบัตรที่ขอนั้นมีครบทุกข้อ แต่ข้อความที่ขาดหายไปบางส่วน

เป็นข้อปฏิบัติของกรมป่าไม้ ระเบียบของกรมศิลปากรจะหายไปบางตอน" ลุงแกนนำผู้หนึ่งเล่าเสริมด้วยความกระตือรือร้น

ขบวนการเรียนรู้จากการต่อสู้

จุดเริ่มต้นของการเรียนรู้แนวทางต่อสู้ของชาวบ้านห้วยทับมอญกว่า ๓๐๐ คนในนาม *"กลุ่มคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและอนุรักษ์กิ่งอำเภอเขาชะเมา"* จังหวัดระยอง ที่ได้รับตลอดช่วงเวลา ๔ ปีที่ผ่านมาจากหัวหน้าแกนนำที่เสียชีวิตไป แล้ว กระทั่งมีกลุ่มนักศึกษาหมุนเวียนผลัดเปลี่ยนเข้ามาช่วยเหลือสนับสนุนผลักดันให้เกิดกิจกรรมต่างๆ ในการอนุรักษ์เขาชะอางและนำปัญหาการต่อสู้คัดค้านไปเผยแพร่สู่สาธารณชน

ชาวบ้านพัฒนาการต่อสู้จากบทเรียนในอดีตเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และเต็มเปี่ยมไปด้วยพลังมุ่งมั่น แต่ด้วยการไม่รู้ข้อกฎหมายของกลุ่มผู้คัดค้านจึงทำให้ต้องขอความช่วยเหลือจากสภาทนายความ ดังเช่น กรณีชาวบ้านทำหนังสือฟ้องร้องศาลปกครองเมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๔๔ เพื่อขอความเป็นธรรมที่อบต.เปิดการประชุมอนุญาตให้บริษัทดังกล่าวประกอบโรงโม่ได้โดยที่ชาวบ้านไม่ได้รับรู้ข้อมูล รวมทั้งให้เปิดเผยเอกสารการประชุมในครั้งนั้นด้วย การต่อสู้เรียกร้องขอความเป็นธรรมในชั้นศาลทำให้ชาวบ้านได้เรียนรู้ขบวนการต่อสู้อีกรูปแบบหนึ่ง นับตั้งแต่การทำจดหมาย

ร้องเรียนเจ้าหน้าที่ระดับสูงหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรง ซึ่งได้รับการช่วยเหลือจากกลุ่มนักศึกษา สนนท.เป็นผู้ประสาน รวมทั้งการรวบรวมหลักฐานชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาให้ศาลรับรู้ข้อเท็จจริงเป็นระยะ กระทั่งกลุ่มผู้คัดค้านที่ยื่นฟ้องเดินทางไปให้การในชั้นศาล

เหตุผลสำคัญที่กลุ่มผู้คัดค้านได้ขอความช่วยเหลือสภาทนายความ คือ หากมีการแพ้คดีที่ฟ้องร้อง อบต.และนายอำเภอซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐอาจถูกฟ้องกลับอย่างแน่นอน เพื่อป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นภายหลัง ชาวบ้านจึงวางแผนอย่างรอบคอบและรัดกุม ทำให้ชาวบ้านต้องร้องขอสภาทนายความให้ช่วยเหลือในที่สุด

ระหว่างการฟ้องร้องศาลปกครอง กลุ่มผู้คัดค้านยังคงทำหนังสือคัดค้านไปที่ผู้ว่าราชการจังหวัดฯ และกรมทรัพยากรธรณีพร้อมกัน กระทั่งมีจดหมายจากกรมทรัพย์ฯมาถึงผู้ว่าฯ ให้แต่งตั้งคณะทำงานเพื่อปรับปรุงและแก้ไขขึ้น และได้เชิญลุงหนูให้เป็นหนึ่งในคณะกรรมการชุดนี้ด้วย ช่วงที่แต่งตั้ง กลุ่มผู้คัดค้านไม่รู้ว่าจะนำข้อกล่าวหาอะไรไปสู้ค้านผู้ถูกกล่าวหา เนื่องจากฝ่ายดังกล่าวมีจำนวนมากกว่า ทำให้ชาวบ้านต้องติดต่อขอข้อมูลไปยังสำนักงานศิลปากรที่ ๕ ปราจีนบุรี และเจ้าหน้าที่ได้มอบหนังสือแจ้งว่า พบแหล่งโบราณคดีที่เขาชะอางกลางทุ่ง จึงประกาศให้เป็นแหล่งโบราณคดี ลุงหนูจึงนำข้อมูลดังกล่าวมาโต้แย้ง และได้นำน้ำตัวอย่างจากวัดเขาสุไพรวัลย์ที่อำเภอแกลง ซึ่งทำเหมืองหินมากว่า ๑๐ ปี ให้คณะกรรมการดูสภาพน้ำที่เกิดจากผลกระทบ

"ปรากฏว่าคณะกรรมการที่เข้าร่วมประชุมถึงกับตื่นตะลึงกรณีมีหนังสือแจ้งว่า เขาชะอางเป็นแหล่งโบราณคดี จึงได้ขอเอกสารและมีการดำเนินการเพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริงกับกรมศิลปากรเพื่อขอคำยืนยัน" ลุงหนูเล่าถึง

เหตุการณ์ประชุมในครั้งนั้น

ต่อมากลุ่มผู้คัดค้านได้ทำหนังสือไปยังกรมศิลปากรเพื่อขอข้อมูลเกี่ยวกับกฎหมายเรื่องการรุกล้ำทำลายแหล่งโบราณคดีเพิ่มเติมเพื่อนำมาโต้แย้งคณะกรรมการที่จัดตั้งขึ้นต่อไป

การที่ชาวบ้านต่อสู้เรียกร้องมาอย่างต่อเนื่องและยาวนานหลายปีทำให้พวกเขาเรียนรู้ว่าจะขอความช่วยเหลือสนับสนุนจากเครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชน หรือ เอ็นจีโอต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างไร และการติดต่อประสานงานกับเอ็นจีโอ โดยเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ทำให้กลุ่มผู้คัดค้านสามารถนำมาปรับใช้เป็นแนวทางในการต่อสู้อย่างเข้มแข็ง และทำให้สาธารณชนได้รับรู้ปัญหากว้างขวางยิ่งขึ้น เช่น มูลนิธิลูกโลกสีเขียว โดยการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย (ปตท.) ที่มอบรางวัลให้แก่หนึ่งในผู้คัดค้านที่เขียนบทความเรื่อง ***"ตำนานนักอนุรักษ์จบชีวิตลงด้วยการถูกฆ่า"***

"เนื้อหาที่เขียนเป็นการต่อสู้อนุรักษ์เขาชะอางกลางทุ่งของชาวบ้านจนหัวหน้าแกนนำกลุ่มถูกยิงเสียชีวิต" ลุงอดุลย์ ผู้เขียนหนึ่งในกลุ่มผู้คัดค้านได้เล่าถึงบทความดังกล่าวซึ่งต่อมาได้รับการเผยแพรในสื่อต่างๆ มากมาย ทั้งสิ่งพิมพ์ และโทรทัศน์ เช่น รายการ "คนหวงแผ่นดิน"

ส่วนเรื่องการฟ้องร้องกลุ่มผู้คัดค้านได้รับแจ้งจากศาลปกครองกลางว่าได้จำหน่ายคดีออกจากสารบบความ โดยศาลให้เหตุผลว่า ยังไม่มีใครเสียหายและทางผู้ประกอบการก็ยังไม่ได้ดำเนินการอะไร ถึงกระนั้นชาวบ้านยังเชื่อว่า การสูญเสียแกนนำกลุ่มอาจเชื่อมโยงกับการคัดค้าน อบต.ที่อนุญาตบริษัทให้ประกอบการโรงโม่ได้

จากการถูกศาลปกครองไม่รับฟ้องทำให้ชาวบ้านต้องหาแนวทางการต่อสู้อื่น จึงได้ร้องเรียนต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติในที่สุด

ร้องเรียนคณะกรรมการสิทธิฯ

ความพยายามต่อสู้คัดค้านของกลุ่มชาวบ้านห้วยทับมอญกว่า ๓๐๐ คน ต่อกรณีทำเหมืองหินของบริษัทศิลาเพชรยังดำเนินต่อไปอย่างเข้มแข็ง กลุ่มอนุรักษ์ฯได้ทำหนังสือร้องเรียนต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๔๖ ในวันที่ ๘ มีนาคม ๒๕๔๖ คณะอนุกรรมการเพื่อศึกษาและตรวจสอบกรณีปัญหาเหมืองแร่ในคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน

แห่งชาติได้เดินทางไปตรวจสอบข้อเท็จจริงในพื้นที่บริเวณเขาชะอางกลางทุ่ง และได้พบกลุ่มชาวบ้านร้องเรียนประมาณ ๕๐ คน บริเวณวัดหนองตะเคียน กิ่งอำเภอเขาชะเมา ที่พร้อมใจกันเข้าชี้แจงข้อเท็จจริงกรณีคัดค้านการทำเหมืองหินเขาชะอางกลางทุ่งและมอบเอกสารหลักฐานที่พวกเขาเก็บรวบรวมอย่างดีมอบให้คณะอนุกรรมการฯ ด้วย

"ทางกลุ่มจะทำหนังสือขอไปทางหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ทำหนังสือชี้แจงเกี่ยวกับกรณีที่ร้องเรียนไปเพื่อนำมาเก็บไว้เป็นหลักฐาน" หนึ่งในผู้คัดค้านเล่าถึงการขอเอกสารหลักฐานจากหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งทำให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ สามารถติดตามผลความคืบหน้ากรณีดังกล่าวได้เป็นอย่างดี

จากการที่คณะอนุกรรมการเพื่อศึกษาและตรวจสอบกรณีปัญหาเหมืองแร่ลงตรวจสอบข้อเท็จจริงในพื้นที่และตรวจสอบพยานหลักฐานพร้อมทั้งรับฟังข้อเท็จจริงจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในพื้นที่และส่วนกลาง พบว่าพื้นที่ซึ่งได้รับประทานบัตรตั้งอยู่บริเวณภูเขาหินปูนลูกโดดชื่อเขาชะอางกลางทุ่ง อยู่ในพื้นที่หมู่ ๑ ตำบลห้วยทับมอญ โดยรอบภูเขาลูกนี้เป็นสวนผลไม้ของชาวบ้านและมีถนนที่ชุมชนใช้สัญจรไปมาเลียบผ่านภูเขา ปัจจุบันมีอาคารในพื้นที่ และมีรั้วสูงปิดกั้นเตรียมดำเนินกิจการโรงโม่หินตั้งอยู่ แต่ยังไม่ได้ดำเนินการเนื่องจากมีปัญหาคัดค้านของชุมชน โดยปี ๒๕๓๕ ขอประทานบัตรเพื่อทำเหมืองแร่หินปูนสำหรับอุตสาหกรรมฟอกน้ำตาล และต่อมาได้ขอเปลี่ยนชนิดแร่เป็นการทำเหมืองหินอุตสาหกรรมก่อสร้างภายหลัง แต่เนื่องจากในบริเวณพื้นที่ดังกล่าวมีการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมอย่างชัดเจน ขณะเดียวกันชุมชนได้ขยายตัวเพิ่มขึ้นตามการเปลี่ยนแปลงการปกครองส่วนท้องถิ่นที่ขึ้นต่ออำเภอแกลง จึงได้ยกฐานะเป็นกิ่งอำเภอ

เขาชะเมา และที่ว่าการอำเภอตั้งอยู่ไม่ไกลจากเขตขอประทานบัตรนี้ จากข้อสรุปจากสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.)ยืนยันถึงระดับผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่เพิ่มขึ้นจากเดิมหากยังคงดำเนินโครงการ

การตรวจสอบของคณะอนุกรรมการฯ เน้นที่การเป็นแหล่งโบราณคดี และการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ซึ่งพบปัญหาความล่าช้าอย่างมาก ในการตัดสินใจยกเลิกประทานบัตร แม้จะมีหลักฐานและการรับรองแหล่งโบราณคดีอย่างชัดเจน เจ้าของบริษัทได้ทำหนังสือร้องขอความเป็นธรรมถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม (นางอุไรวรรณ เทียนทอง) โดยผู้คัดค้านเล่าว่า *"เขาบอกว่าการพบวัตถุโบราณน่าจะไม่ใช่ขุดเจอ แต่เป็นการนำไปวางไว้แล้วหยิบขึ้นมามากกว่าเพราะหาง่ายเหลือเกิน"* ซึ่งในคำชี้แจงต่อคณะอนุกรรมการฯ พบว่า บริษัทเสนอใช้งบประมาณของบริษัทเอง จำนวน ๒๐๐,๐๐๐ บาท เพื่อให้ตรวจสอบทบทวนการเป็นแหล่งโบราณคดีซ้ำอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งทางรัฐมนตรีกระทรวงวัฒนธรรมสั่งการให้อธิบดีกรมศิลปากรพิจารณาให้ทบทวน แต่คณะอนุกรรมการฯคัดค้านเรื่องนี้ และมีการจัดสัมมนาโดยนำกรณีนี้เป็นกรณีศึกษาเรื่องเหมืองแร่ในการประชุมเหมืองแร่หลายครั้งทั้งต่างจังหวัดและในกรุงเทพมหานคร

ชาวบ้านยังคงทำหนังสือร้องเรียนเพิ่มเติมไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลายครั้ง เนื่องจากบริษัทไม่ยอมหยุดการรุกล้ำบริเวณรอบภูเขา ไม่ว่าจะเป็น สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม (สผ.) ที่ส่งเจ้าหน้าที่มาสำรวจด้านความงามทางธรรมชาติภายในถ้ำ แต่ยังมีความเห็นว่าธรรมชาติที่นี่สวยงามสู้ที่อื่นๆ ไม่ได้ และอาจจะไม่จำเป็นต้องอนุรักษ์ไว้

"เขาบอกว่าที่อื่นสวยกว่านี้อย่างที่พังงา ภูเก็ต เป็นมรดกโลก ที่นี่

ไม่สวยเท่า ก็อาจจะไม่ควรอนุรักษ์ไว้เลย บอกไปว่าที่ไหนจะสวยอย่างไร ไม่สำคัญ แต่นี่เป็นภูเขาของชาวบ้านที่นี่ ถ้าเจ้าหน้าที่สำรวจมาอ้างแบบนี้ หากที่ไหนไม่ใช่เป็นมรดกโลกก็เปิดให้นายทุนเข้ามาระเบิดทำลายไปหมด" หญิงชาวบ้านสูงวัยเล่าถึงความคับข้องใจที่เจ้าหน้าที่รัฐไม่เห็นคุณค่าทรัพยากรในท้องถิ่นของชาวบ้าน

การต่อสู้คัดค้านของกลุ่มชาวบ้านห้วยทับมอญ กิ่งอำเภอเขาชะเมา จังหวัดระยอง ที่ผ่านมาหลายปีใกล้ถึงจุดหมายปลายทางที่พวกเขามุ่งมั่น เมื่อกรมศิลปากรได้ทำหนังสือชี้แจงถึงคณะอนุกรรมการเพื่อศึกษาและตรวจสอบกรณีปัญหาเหมืองแร่ ลงวันที่ ๙ ธันวาคม ๒๕๔๗ ยืนยันว่าไม่ควรให้สัมปทานเพื่อทำเหมืองหินอุตสาหกรรมบริเวณพื้นที่ปัญหาดังกล่าว และได้ทำหนังสือแจ้งความเห็นดังกล่าวให้กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ รวมทั้งตัวแทน หจก.หาญกิติชัย รับทราบแล้ว ต่อมาคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ทำหนังสือถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมให้มีการเพิกถอนประทานบัตรอย่างจริงจัง

บทเรียนจากการต่อสู้เรียกร้อง

กลุ่มผู้ต่อสู้คัดค้านการทำเหมืองหินเขาชะอางกลางทุ่งได้ให้ข้อคิดและแนวทางการต่อสู้เรียกร้องแก่ชาวบ้านกลุ่มอื่นๆที่กำลังเผชิญปัญหาต่างๆ ก็คือ

"เราร่วมต่อสู้กันมาจากวันนั้นถึงวันนี้ ก็เพื่อเป้าหมายความสำเร็จในการอนุรักษ์ทรัพยากรในบ้านเกิดของพวกเราเอาไว้ให้คนรุ่นลูกหลานได้ใช้ประโยชน์ต่อไป แม้จะต้องพบเจอกับอุปสรรคต่างๆ ก็ตามแต่ก็ไม่ย่อท้อ ต้องอดทน และอีกไม่นานก็จะถึงเป้าหมายที่วางไว้ เรื่องก็คงจบลงด้วยดี"

ลุงหนูหนึ่งในแกนนำกลุ่มฯให้ข้อคิดในการต่อสู้ร่วมกับชาวบ้าน

***ลุงพัด**ให้ข้อคิดว่า "ถึงแม้ชาวบ้านจะยากจนไม่มีเงินมากนักที่จะไปต่อสู้กับกลุ่มนายทุนที่มารุกล้ำทำลายทรัพยากรในชุมชน แต่พวกเราก็ร่วมมือร่วมใจกันบริจาคเงินสมทบเป็นค่าเดินทางไปร้องเรียนบ้างตามกำลัง เป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลทำให้ซาบซึ้งน้ำใจกันมาก บทเรียนที่ผ่านมาก็ทำให้พวกเราได้รู้ว่าจะต้องเดินหน้าเรียกร้องไปในทิศทางไหน"*

***ป้าพฤกษ์**เล่าถึงประสบการณ์ต่อสู้คัดค้านที่ผ่านมาว่า"อยากให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเห็นความสำคัญของทรัพยากรในท้องถิ่น แม้ไม่สวยเท่ามรดกโลก แต่มันก็มีคุณค่าเป็นสิ่งที่ชาวบ้านรักและหวงแหนไม่อยากให้คนนอกพื้นที่มาฉวยประโยชน์ไป แม้ในอนาคตจะมีอะไรเกิดขึ้นเราก็พร้อมจะสู้ต่อไป"*

ถึงวันนี้ กลุ่มชาวบ้านหลายร้อยคนยังคงเดินหน้าต่อสู้เรียกร้องเพื่อทรัพยากรอันมีค่าในชุมชนที่พวกเขาหวงแหนกลับคืนมา และเฝ้ารอคอยให้มีการเพิกถอนประทานบัตร เพื่อคืนภูเขาและแหล่งโบราณคดีให้ชาวบ้านได้เข้าไปดูแลรักษาเป็นของชุมชนต่อไป...

"แม้ตอนนี้ชาวบ้านยังไม่ได้ภูเขาของพวกเรากลับมา แต่ยังต้องการให้ทางอธิบดีกรมศิลปากรประกาศเขตรัศมีรอบภูเขา ๒๐ วา เป็นลายลักษณ์อักษรแจ้งให้ผู้ประกอบการรู้ เพื่อป้องกันผู้เข้าไปบุกรุก ซึ่งชุมชนจะร่วมกันเข้าไปฟื้นฟู พัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวไปพร้อมกับหน่วยงานของรัฐต่อไป" ลุงอดุลย์ หนึ่งในผู้ร่วมต่อสู้คัดค้านให้แง่คิดเรื่องการต่อสู้เรียกร้องอย่างรอบคอบและรอบด้าน กล่าวทิ้งท้ายด้วยแววตาเปี่ยมความหวัง...

ท้ายเรื่อง คดีการเสียชีวิตของ**นายนรินทร์ โพธิ์แดง** ที่ผ่านมาสามารถจับกุมคนร้ายได้แล้ว และคดียังคงอยู่ในชั้นศาล แต่ยังไม่มีความคืบหน้าในการติดตามผลว่าใครเป็นผู้อยู่เบื้องหลังการเสียชีวิตของแกนนำกลุ่มอนุรักษ์เขาชะอางกลางทุ่ง...

ลุงหนู(ประดุง สุขสิงห์) ในงานวันสิทธิมนุษยชน ๑๐ ธันวาคม ๒๕๔๘ จัดโดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

บทที่ ๓

ยืนหยัดต่อสู้ชัยชนะ กับความเจ็บปวดกรณี พิทักษ์ โตนวุธ :
โรงโม่หิน อ.เนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

"มิทักษ์ โตนวุธ
และครอบครัว"

บทที่ ๓
ยืนหยัดสู่ชัยชนะ
กับความเจ็บปวดกรณี พิทักษ์ โตนวุธ :
โรงโม่หิน อ.เนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

"อยู่ๆ ก็มีโรงโม่หินเกิดขึ้นถึง ๒ โรง โดยมีผู้นำหมู่บ้านเป็นคนชักนำให้เกิดขึ้น"

กล่าวได้ว่าคำบอกเล่าข้างต้นของชาวบ้านที่ปรากฏในเอกสารเผยแพร่เนื่องในวันครบรอบ ๓ ปีแห่งการชุมนุมเรียกร้องของ เครือข่ายอนุรักษ์ลุ่มน้ำชมภู(คอลภ.)คือคำตอบของปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในดินแดนอันสุขสงบท่ามกลางทรัพยากรธรรมชาติที่สวยงามของบ้านชมภู ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า มันคือคำตอบเดียวกันกับปัญหาความขัดแย้งในสงครามแย่งชิงทรัพยากรระหว่างนายทุนกับชาวบ้านที่เกิดขึ้นในทุกๆ พื้นที่ของสังคมไทยโดยอาศัยระบบอุปถัมภ์ของกลุ่มทุนกับข้าราชการบางกลุ่ม และความไม่เท่าทันในข้อกฎหมายเกี่ยวกับการขออนุญาตดำเนินกิจการโรงโม่หินของชาวบ้าน ทำให้แม้ในกระบวนการทางกฎหมายจะมีข้อกำหนดให้ต้องสอบถามความคิดเห็นของชาวบ้านก่อนที่จะมีการอนุญาตให้ดำเนินกิจการ โดยเฉพาะข้อกำหนดในพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ.๒๕๑๐ มาตรา ๔๙ ที่มีสาระสำคัญว่า

"เมื่อได้กำหนดเขตแล้ว ให้ทรัพยากรธรณีประจำท้องที่ประกาศการ ขอประทานบัตรของผู้ยื่นคำขอ โดยปิดประกาศไว้ในที่เปิดเผย ณ สำนักงานทรัพยากรธรณีประจำท้องที่ ที่ว่าการอำเภอ และที่ทำการกำนันแห่งท้องที่

ที่ขอประทานบัตรแห่งละหนึ่งฉบับ เมื่อไม่มีผู้โต้แย้งภายในยี่สิบวันนับแต่วันติดประกาศ ทรัพยากรธรณีประจำท้องที่จะได้ดำเนินการสำหรับคำขอนั้นต่อไป"

แต่เมื่อชาวบ้านไม่มีโอกาสได้รับรู้ตั้งแต่ต้นว่ามีข้อกำหนดเช่นนี้อยู่ในกฎหมาย ทำให้ทั้งหน่วยราชการในระดับท้องถิ่นและส่วนกลาง รวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่างพากันละเลยข้อกฎหมายดังกล่าวเช่นกันและนำไปสู่การออกใบอนุญาตให้กับโรงโม่ในที่สุด

โดยจากกรณีการออกใบอนุญาตประกอบกิจการโรงโม่หินให้นางสาวนริฏา สินค้างาม เพื่อก่อตั้งโรงโม่หินอนุมัติการศิลานั้น จากการตรวจสอบเอกสารทางราชการ พบว่ามีเพียงการรายงานจากอำเภอที่ว่า *"โรงโม่หินตั้งอยู่ห่างไกลจากชุมชน จึงไม่มีผลกระทบต่อส่วนรวมอย่างใด"*ประกอบกับมติของสภาองค์การบริหารส่วนตำบลชมพูในสมัยที่มีนายบุญชู วงศ์นิยม เป็นประธานกรรมการบริหาร ที่เห็นชอบให้มีการก่อตั้งโรงโม่หินเมื่อวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๙ ทำให้หน่วยงานราชการทุกระดับตั้งแต่ส่วนจังหวัดพิษณุโลกไปจนถึงกรมทรัพยากรธรณีมีความเห็นอ้างว่าในเมื่อไม่มีประชาชนคัดค้านก็สมควรออกใบอนุญาตประกอบกิจการโรงโม่หินให้กับนางสาวนริฏา สินค้างาม ในที่สุด

รู้เมื่อใดก็ต่อสู้เมื่อนั้น

จากเริ่มแรก วันที่ ๓ มีนาคม ๒๕๓๖ เมื่อห้างหุ้นส่วนจำกัดร็อคแอนด์สโตน โดยนายวีระเมธ ชามพูนท ได้รับอนุญาตเข้าประกอบการระเบิดและย่อยหิน มีการตั้งโรงโม่ ที่พักคนงาน ในบริเวณเขาผาแดงรังกาย จำนวน ๕ ไร่ ในสมัยที่นายสวัสดิ์ ส่งสัมพันธ์ เป็นผู้ว่าราชการจังหวัด โดยขออนุญาต

ตามมาตรา ๙ สิ้นสุดสัมปทานบัตรวันที่ ๓๑ มีนาคม ๒๕๔๐ และให้หลังมาอีกเพียง ๒ ปี ในวันที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๓๘ นางสาวนริฎา สินค้างาม ก็ได้รับอนุญาตให้เข้าใช้พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าลุ่มน้ำวังทองซ้าย เพื่อทำการระเบิดและย่อยหิน ในพื้นที่หมู่ที่ ๑ ต.ชมพู อ.เนินมะปราง และได้รับอนุญาตจากกรมที่ดินตามหลักเกณฑ์และระเบียบปฏิบัติของกรมที่ดิน กระทรวงมหาดไทย เมื่อวันที่ ๒๔ ตุลาคม ๒๕๓๘ ให้เข้ามาประกอบการระเบิดและย่อยหิน ตั้งโรงโม่และที่พักคนงานในบริเวณเดียวกัน เป็นเวลา ๕ ปี ต่อมา ในวันที่ ๗ พฤศจิกายน ๒๕๓๙ โรงโม่อนุมัติการศิลาของนางสาวนริฎา สินค้างาม ก็ได้รับใบอนุญาตประทานบัตรเหมืองหิน จากกรมทรัพยากรธรณี กระทรวงอุตสาหกรรม

ดังนั้น เมื่อการดำเนินการของโรงโม่เริ่มส่งผลกระทบต่อชาวบ้าน ไม่ว่าจะเป็นผลกระทบจากการระเบิดภูเขาจนทำให้คลองหินปูนอันเป็นต้นน้ำสายหนึ่งในหมู่บ้านหมดสภาพไป เสียงอึกทึกครึกโครมจากการระเบิดภูเขา

ตั้งแต่เช้าจรดเย็น เสียงรถบรรทุกห้อตะบึงเข้า-ออกตลอดทั้งวัน ฝุ่นละอองจากโรงโม่ฟุ้งกระจายไปทั่วผืนฟ้า ก่อนร่วงหล่นปกคลุมไปทั่วหมู่บ้าน อากาศบริสุทธิ์กลายเป็นมลพิษทำลายสุขภาพของคนในท้องถิ่น และที่สำคัญทรัพยากรธรรมชาติป่าเขาที่พวกเขาได้พึ่งพาอาศัยมาช้านานได้ถูกทำลายลง

สิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับชาวบ้านเหล่านี้เอง ได้สร้างให้ชาวบ้านชมภูเกิดความรู้สึกว่า พวกเขาถูกกระทำโดยที่ไม่มีโอกาสได้ต่อสู้มาตั้งแต่ต้น ดังนั้น ภายใต้ความรู้สึกเช่นนี้เอง ประกอบกับที่แห่งนี้เคยเป็นสมรภูมิต่อสู้ระหว่าง ๒ ขั้วความคิดซึ่งแม้สงครามดังกล่าวจะยุติไปนานแล้ว แต่ก็ได้สร้างคุณูปการให้ชาวบ้านที่นี่มีจิตวิญญาณของการเป็นนักต่อสู้ ซึ่งจะเกิดขึ้นเมื่อพวกเขารู้สึกถูกกดขี่อย่างรุนแรง ดังนั้น เมื่อพวกเขาตระหนักว่า ผลกระทบจากโรงโม่ที่เกิดขึ้นต่อพวกเขา มาจากการกระทำของเจ้าหน้าที่ราชการและนายทุนที่ไม่สนใจประชาชน ทำให้ชาวบ้านไม่อาจนิ่งเฉยได้ และลุกขึ้นมาต่อสู้ในที่สุด

ประวัติการต่อสู้ของชุมชนและสภาพเทือกเขา

เทือกเขาผาแดงรังกายทอดยาวติดต่อกับเทือกเขาอีกหลายๆ เทือกไปจนถึงตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง และทอดยาวไปถึงฝั่งอำเภอวังโป่ง จังหวัดเพชรบูรณ์

ผาแดงรังกายตั้งอยู่บริเวณบ้านชมภู ตำบลชมพู เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารสำคัญที่ชาวบ้านใช้ทำการเกษตรมาอย่างยาวนาน และยังหล่อเลี้ยงชีวิตประชาชนที่อาศัยอยู่ในภาคเหนือตอนล่าง เป็นภูเขาหินปูน เป็นรอยต่อเขตอุทยานอยู่ติดกับอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง มีคลองหินปูนคั่น

กลางระหว่างเขา ประกอบด้วยถ้ำต่างๆ มากมาย โดยเฉพาะถ้ำพระวังแดง ซึ่งเป็นถ้ำขนาดใหญ่ และมีความยาวมากกว่า ๑๐ กิโลเมตรคนชมภูและคนที่อื่นได้อาศัยเขาผาแดงรังกายในการหาหน่อไม้และของป่ามาช้านาน

พื้นที่บ้านชมภูตั้งอยู่ในหุบเขาบริเวณป่าชายขอบอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง สภาพภูมิประเทศโดยทั่วไปด้านทิศตะวันออกและทิศเหนือเป็นป่าเขา ส่วนทิศตะวันตกและทิศใต้เป็นพื้นที่ราบ

ประวัติตำบลชมพู เป็นหมู่บ้านเก่าแก่ บรรพบุรุษของชาวบ้านในอดีตโยกย้ายมาจากเวียงจันทร์ครั้งแรกมีการตั้งหมู่บ้านที่เนินกระเบื้อง (บริเวณในเขตอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวงปัจจุบัน) และได้อพยพลงมาผ่านคลองหินฝน มาถึงถ้ำผาแกลบ(ถ้ำแกลบติดกับภูเขาผาแดงรังกาย) ขยายหมู่บ้านมาถึงถ้ำผาคลองหินปูน บริเวณแถบนี้มีน้ำพุที่ให้น้ำใช้แก่ชุมชนมาตลอดปีถึงปัจจุบันเป็นแหล่งน้ำที่สมบูรณ์ ต่อมาจึงได้ตั้งหมู่บ้านขึ้นอย่างถาวรชื่อว่า บ้านซ่อนพุ หรือบ้านชมภู ในปัจจุบัน

ปีพ.ศ.๒๕๑๖ หมู่บ้านนี้และบริเวณเขาที่รายล้อมได้กลายเป็นสมรภูมิสู้รบในสงครามความขัดแย้งทางความคิดที่ยาวตลอดไปจนถึงเขาค้อ มีการสูญเสียอย่างหนักไม่แพ้สมรภูมิเขาค้อ โดยเฉพาะบริเวณเขาบังเกอร์

หินก่อนที่จะถึงเนินกระเบื้อง บ้านชมภูจึงกลายเป็นพื้นที่เป้าหมายของทั้งทางการและคนบนเขาในด้านการจัดตั้งมวลชน และสงครามความขัดแย้งทางความคิดได้ยุติลงเมื่อมีนโยบาย ๖๖/๒๓ ออกมา

พัฒนาการเรียนรู้ท่ามกลางการต่อสู้

เนื่องจากการรวมกลุ่มที่ยังไม่ชัดเจน ประกอบกับการไม่เท่าทันเล่ห์เหลี่ยมเพทุบายของผู้นำทางการของหมู่บ้านบางคน การคัดค้านในช่วงแรกของชาวบ้านจึงประสบปัญหาหลายอย่าง

"...ชาวบ้านเซ็นชื่อคัดค้านกันมาตั้งแต่ต้นแต่ถูกผู้นำหลอกเอาลายเซ็นไป แล้วเปลี่ยนหนังสือปะหน้าเป็นสนับสนุนให้มีโรงโม่ ถึงกระนั้นคนชมภูก็มิได้นิ่งอยู่เฉยๆ ได้ยื่นหนังสือต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แต่เรื่องก็เงียบหาย และได้มีคนชมภูอีกจำนวนหนึ่งแต่ไม่มาก ประกอบด้วยกรรมการหมู่บ้านบางคนร่วมกับผู้นำหมู่บ้านได้ทำการประท้วงร่วมกับพวกเรา แต่คนเหล่านั้นได้นำรายชื่อของชาวบ้านส่วนมากไปเรียกร้องเอาเงินจากโรงโม่ ปัจจุบันคนพวกนั้นกลายเป็นผู้สนับสนุนโรงโม่ไปโดยปริยาย และได้กลายเป็นม็อบต่อต้านพวกเราในปัจจุบัน..."

อย่างไรก็ตาม การเคลื่อนไหวคัดค้านโรงโม่หินของชาวบ้านในช่วงแรกนี้ยังไม่ได้ก่อให้เกิดกระแสความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านกับผู้นำท้องถิ่นอย่างรุนแรงมากเท่ากับในช่วงหลัง เมื่อองค์การบริหารส่วนตำบลชมพูมีมติ *"ไม่เห็นด้วยที่จะให้มีการขอประทานบัตรของทั้งสองห้างหุ้นส่วนจำกัด โดยยกมือไม่เห็นชอบ ๒๓ เสียง และไม่ออกเสียง ๑๓ เสียง"* ในการประชุมเมื่อวันที่ ๖ สิงหาคม ๒๕๔๐ โดยมีนายบุญชู วงศ์นิยม เป็นประธานกรรมการบริหาร

การมีมติดังกล่าวของ อบต.ชมพู ส่งผลสะเทือนต่อกระแสการคัดค้านอย่างมาก และทำให้ฝ่ายผู้ประกอบการเริ่มตอบโต้ด้วยวิธีการที่แข็งกร้าวมากขึ้น ยุทธวิธีแบ่งแยกภายใต้อิทธิพลและเงินก็ถูกนำลงไปสู่ชุมชนผ่านทางผู้นำชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน โดยให้อดีตกำนันพริ้ง ขวัญทอง เข้าไปเป็นผู้จัดการโรงโม่หิน มีหน้าที่ดูแลคนงานของบริษัท ส่งผลให้นายหิรัญ ขวัญทอง ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๑ ซึ่งเป็นน้องชายของกำนันพริ้ง ขวัญทอง ที่เคยร่วมคัดค้านกับกลุ่มชาวบ้านต้องยุติบทบาท ไปโดยปริยาย และต่อมาผู้ใหญ่บ้านและแกนหลักในการคัดค้านร่วมกับชาวบ้านหลายคน ก็ได้เปลี่ยนท่าทีอย่างชัดเจนมาเป็นฝ่ายที่สนับสนุนโรงโม่จนถึงปัจจุบัน

กล่าวได้ว่า การเคลื่อนไหวคัดค้านโรงโม่หินของชาวบ้านในช่วงแรกแทบจะเป็นไปอย่างโดดเดี่ยว เพราะนอกจากจะไม่สามารถพึ่งพิงผู้นำทางการของหมู่บ้านได้ จะมีก็แต่เพียงสมาชิก อบต.ชมพูบางส่วนเท่านั้นที่อยู่ข้างชาวบ้าน เจ้าหน้าที่ราชการในระดับอำเภอและจังหวัดบางส่วนยังแสดงท่าทีไม่พอใจที่ชาวบ้านมาร้องเรียน และเรื่องที่ร้องเรียนก็เงียบหายไปอย่างไร้ร่องรอย

เมื่อมีแนวร่วมจากภายนอก : การพัฒนาเครือข่าย

ในระหว่างนั้นเอง พิทักษ์ โตนวุธ ประธานชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติ

และสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยรามคำแหง ซึ่งได้นำนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยรามคำแหงไปเข้าค่ายที่บริเวณอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวงและได้รับทราบปัญหาจากกลุ่มเยาวชนบ้านชมภู ที่จัดตั้งขึ้นมาเพื่อรณรงค์คัดค้านโรงโม่หินโดยเฉพาะ ทำให้พิทักษ์ตระหนักถึงปัญหาการเคลื่อนไหวของชาวบ้าน และ พิทักษ์ ได้เริ่มให้คำปรึกษาและร่วมกิจกรรมคัดค้านโรงโม่หินกับชาวบ้านมาโดยตลอด ซึ่งพิทักษ์ได้บันทึกไว้ก่อนเสียชีวิตว่า...

"...ทางชมรมได้รับการร้องขอจากชาวบ้านในชมภู โดยขอให้ช่วยเป็นที่ปรึกษาในการเรียกร้องเพื่อให้มีการเพิกถอนโรงโม่หินจำนวน ๒ แห่ง ซึ่งก่อความรำคาญให้ชาวบ้าน "

การทำงานเป็นไปด้วยความลำบาก เพราะมีปัญหาเรื่องบุคลากรในชมรมฯ ไม่พร้อมทำงาน แต่เมื่อรับปากชาวบ้านแล้ว จำเป็นต้องเดินหน้าต่อไป

การตัดสินใจนำชมรมฯ ไปผูกพันช่วยเหลือชาวบ้านนั้นเกิดขึ้นด้วยจิตสำนึกหลังจากการพิจารณาข้อมูลและสภาพพื้นที่แล้ว ถึงแม้จะมีปัญหาเรื่องคนทำงานก็ตาม...

จากการสอบถามชาวบ้านได้ข้อมูลเกี่ยวกับมวลชนว่า ชาวบ้านไม่มีความไว้วางใจกัน เพราะมีข่าวว่ามีการรับเงินทองกัน ความเป็นเอกภาพไม่มี เพราะทางเจ้าของโรงโม่เป็นผู้มีอิทธิพลและเป็น

อดีต ส.ส.(พิษณุโลก) ผู้ใหญ่ กำนัน อบต. ถูกชาวบ้านมองว่ารับเงินจากโรงโม่หิน และชาวบ้านก็กลัวมากกว่ากล้า

ความเห็นอกเห็นใจของพิทักษ์ที่มีต่อชาวบ้าน การเสียสละเวลาเข้ามาร่วมกับชาวบ้านคัดค้านโรงโม่หินอย่างที่ชาวบ้านไม่สามารถเรียกหาได้จากผู้นำคนใดได้ในขณะนั้น ทำให้เมื่อชาวบ้านจัดตั้งองค์กรขึ้นใหม่เพื่อทำการรณรงค์คัดค้านโรงโม่หินทั้ง ๒ แห่งโดยเฉพาะ โดยใช้ชื่อว่า *"คณะกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในลุ่มน้ำชมภู(คอลภ.)"* ชาวบ้านจึงได้ขอให้พิทักษ์เข้าไปเป็นที่ปรึกษาในการเคลื่อนไหว

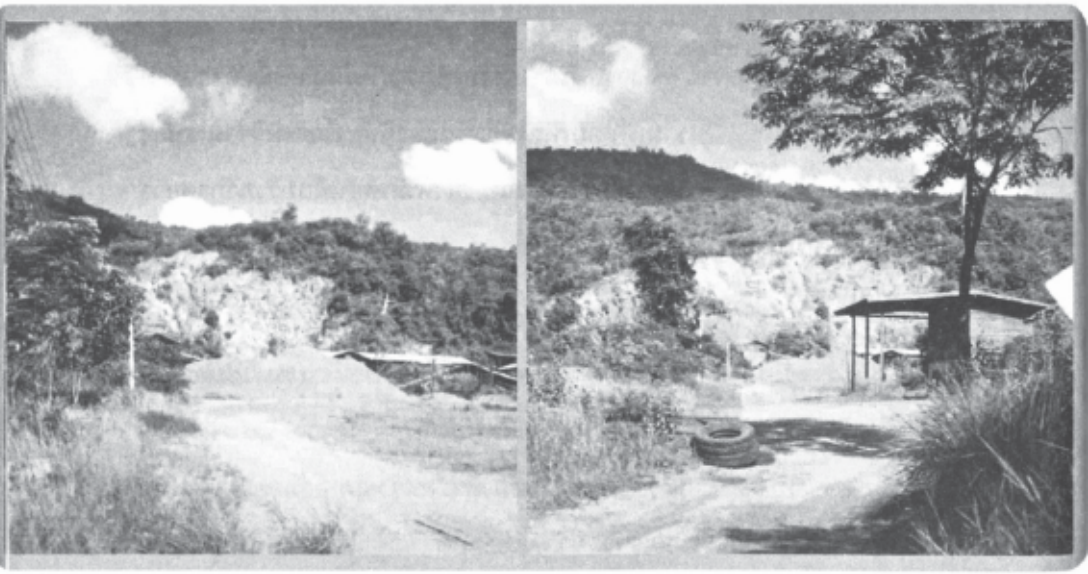
เมื่อประกอบกับการปรับองค์กรของชาวบ้าน ทำให้การเคลื่อนไหวคัดค้านโรงโม่หินนับแต่นั้นเป็นต้นมาจึงมีพลังโดยปรากฏการณ์สำคัญที่แสดงให้เห็นถึงพลังใจของชาวบ้านคือเหตุการณ์ชุมนุมเพื่อคัดค้านโรงโม่หินบริเวณหน้าที่ตั้งโรงโม่หินอนุมัติการศิลา ที่เริ่มขึ้นตั้งแต่วันที่ ๔ มกราคม ๒๕๔๑ โดยเป็นการชุมนุมยืดเยื้อไปหลายวัน

มีคนเข้าร่วมชุมนุมหลายพันคนบรรยากาศการชุมนุมเต็มไปด้วยความร่วมมือร่วมใจและความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน มีการบริจาคเสบียงอาหารสนับสนุนการชุมนุมเป็นจำนวนมาก พิทักษ์บันทึกบรรยากาศการชุมนุมในครั้งนั้นไว้ว่า

"เสบียงอาหาร มีคนบริจาคมาอย่างล้นหลาม ฝ่ายทำอาหารต้องทำงานหนัก ราวกับมีโรงทานก็ไม่ปาน น้ำใจคนบ้านป่าได้ไหลมาร่วมกันในคราวนี้ นี่เองคนละไม้คนละมือช่วยกัน ใครมีอะไรก็เอาใส่รถอีโก้งมาให้ ข้าวสารมีมากจนต้องจำหน่ายเพื่อเอาเงินไปใช้ด้านอื่น ฝ่าย รปภ.ทำงานกันอย่างหนักเพื่อป้องกันเหตุร้ายและคอยอำนวยความสะดวกเพราะเจ้าหน้าที่ไม่ได้มาดูแลการ

ชุมนุมครั้งนี้เต็มไปด้วยผู้สูงอายุ เช้า - กลางวัน ชาวบ้านบางส่วนก็จะกลับบ้านไปดูแลครอบครัว แต่พอตกเย็นเหมือนมีงานสมโภชอะไรสักอย่าง ชาวบ้านต่างทะยอยออกมารวมกันบริเวณที่ชุมนุมเพื่อคอยฟังข่าวคราวความเคลื่อนไหวจากแกนนำ และมีการเล่นดนตรีกัน ร้องรำทำเพลงสนุกสนาน เหมือนงานบวชทั่วไป จนมีคนพูดว่า "ไม่เหมือนม็อบ" ชาวบ้านหลายคนอดีตเคยเป็นนักร้องก็จะมาหมุนเวียนผลัดเปลี่ยนกันขึ้นร้องเพลงทุกค่ำคืน"

การชุมนุมในครั้งนั้น ชาวบ้านประกาศเพียงอย่างเดียวว่าต้องยุติและเพิกถอนโรงโม่หินทันทีโดยไม่มีข้อแม้แต่อย่างใด ดังนั้น เมื่อผลของการเจรจากับผู้ว่าราชการจังหวัดในอีก ๒ วันถัดมานับจากวันเริ่มต้นการชุมนุม และส่งผลให้กรมทรัพยากรธรณีมีคำสั่งให้โรงโม่หินอนุมัติการศิลาหยุดประกอบกิจการโรงงานทั้งหมดเป็นการชั่วคราว ด้วยเหตุผลว่า

"โรงงานได้ก่อเหตุเดือดร้อนรำคาญจริงและไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ.๒๕๓๕" ส่วนโรงโม่หินของบริษัทศิลาชมภูที่ขอต่อใบอนุญาตเนื่องจากใบอนุญาตเดิมหมดอายุลงตั้งแต่วันที่ ๓๑ มีนาคม ๒๕๔๐ ก็ต้องดำเนินตามขั้นตอนของมาตรา ๑๕ วรรค ๒ แห่งพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ.๒๕๓๕ ก่อน ผลที่ปรากฏออกมานั้น ทำให้ชาวบ้านมองว่าทางราชการไม่มีความจริงใจในการแก้ไขปัญหา ชาวบ้านจึงยังคงจัดการชุมนุมต่อไป

การชุมนุมยืดเยื้อไปอีกหลายวัน โดยในระหว่างนั้นชาวบ้านได้ถูกเจ้าหน้าที่ราชการ และเจ้าหน้าที่ตำรวจข่มขู่ให้เลิกการชุมนุมตลอดเวลา มีการเสนอรายงานต่อผู้บังคับบัญชาว่าฝ่ายชาวบ้านชุมนุมเพื่อเรียกร้องเงินจากโรงโม่ ตลอดจนมีการสร้างสถานการณ์ให้ฝ่ายชาวบ้านและนักศึกษาที่เข้าร่วมชุมนุมกลายเป็นผู้กระทำผิดกฎหมาย

"๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๑ ช่วงกลางคืนชาวบ้านได้จัดเวรยามเฝ้าระวังเหตุร้ายบริเวณหน้าโรงโม่หิน กลางดึก ได้มีรถตำรวจวิ่งเข้ามา ๒ คัน รถตู้อีก ๑ คัน และรถกระบะอีก ๒ คัน และมีรถการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคตามเข้ามา ๑ คัน ชาวบ้านจึงเข้าไปสอบถาม แต่รถตำรวจกลับขับออกไปอย่างรวดเร็วพร้อมกับรถตู้และรถกระบะ และชาวบ้านจึงกักรถตำรวจไว้ ๑ คัน พร้อมกับรถการไฟฟ้า ในขณะนั้นได้มีชาย ๒ คน กระโดดลงจากรถตำรวจแล้ววิ่งหายไปกับความมืด สอบถามตำรวจที่มาว่าเป็นใคร ก็ไม่เปิดเผย..."

ผลของการชุมนุมในครั้งนั้น แกนนำชาวบ้านและพิทักษ์ถูกแจ้งความดำเนินคดีด้วยข้อหา ปิดถนน ดูหมิ่น - หมิ่นประมาทเจ้าพนักงาน บุกรุกโรงโม่ กักขังหน่วงเหนี่ยว ทำลายทรัพย์สิน พร้อมทั้งออกหมายจับ ซึ่งชาวบ้านเพิ่งทราบว่าได้ถูกดำเนินคดีจนเมื่อปี ๒๕๔๓

ชัยชนะชั่วคราว : พัฒนาและขยายกลุ่ม

สาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ชาวบ้านมองว่าฝ่ายราชการไม่มีความจริงใจในการแก้ไขปัญหาจนทำให้มีการชุมนุมยืดเยื้อนั้น มาจากการที่ชาวบ้านพบว่าโรงโม่ทั้ง ๒ แห่งทำการระเบิดหินนอกเขตพื้นที่ๆ ได้รับอนุญาตเข้าไปในเขตป่าสงวนแห่งชาติ โดยเฉพาะโรงโม่หินร็อคแอนด์สโตนที่ยังคงมีการระเบิดหินอยู่ทั้งๆ ที่ใบอนุญาตเดิมหมดอายุแล้ว และยังไม่ได้รับการต่อใบอนุญาตจากทางราชการ แต่หน่วยราชการกลับทำแค่การระงับใบอนุญาตประกอบกิจการโรงโม่หินไว้ชั่วคราว

โรงโม่หินอนุมัติการศิลา ได้รับอนุญาตให้ทำการระเบิดหินได้ทั้งหมด ๕ ไร่ แต่โรงโม่กลับระเบิดหินในพื้นที่ของตนเองแค่ ๑ ไร่ ๒ งาน ๖๔ ตารางวา และไประเบิดหินนอกเขตอนุญาตถึง ๒ ไร่ ๒ งาน ๖๐ ตารางวา

ส่วนโรงโม่หินร็อคแอนด์สโตน ได้รับอนุญาตให้ทำการระเบิดหินได้ทั้งหมด ๕ ไร่เช่นกัน แต่ลักลอบระเบิดหินนอกเขตอนุญาตถึงประมาณ ๓ ไร่กว่า และยังเป็นการลักลอบเข้าไประเบิดหินในเขตป่าสงวนแห่งชาติอีกด้วย นอกจากนี้ ใบอนุญาตของโรงโม่นี้หมดอายุลงตั้งแต่วันที่

๓๑ มีนาคม ๒๕๔๐ แต่ยังคงมีการระเบิดมาจนถึงปี ๒๕๔๑

ในระหว่างที่มีการชุมนุมยืดเยื้อนั้น ชาวบ้านได้พยายามเรียกร้องให้มีการตรวจสอบข้อเท็จจริงข้างต้น แต่กลับไม่ได้รับการสนใจจากหน่วยราชการระดับจังหวัดเท่าที่ควร

"๒๓ มกราคม ๒๕๔๑ ผู้ว่าฯ ส่งเจ้าหน้าที่จากจังหวัดมาตรวจสอบพิกัดและหมู่ที่ผิดจากความเป็นจริง โดยมีปลัดอาวุโสเป็นหัวหน้า แต่เจ้าหน้าที่กลับเข้าไปตรวจสอบภายในโรงโม่หินโดยไม่มีตัวแทนชาวบ้านเข้าไปด้วย แล้วกลับออกมาให้ชาวบ้านยอมรับผลการตรวจสอบ..."

ท่าทีของหน่วยราชการในพื้นที่ดังกล่าว ทำให้ชาวบ้านเห็นว่า หน่วยราชการระดับจังหวัดอาจจะเข้าข้างโรงโม่ ทั้งๆ ที่มีหลักฐานปรากฏให้เห็นว่าโรงโม่ผิดอย่างชัดเจน ดังนั้น แกนนำชาวบ้านและพิทักษ์จึงได้เดินทางเข้ากรุงเทพและเข้าถวายฎีกาต่อสมเด็จพระบรมราชินีนาถ ในปี ๒๕๔๑ และนำไปสู่การลงไปตรวจสอบพื้นที่ร่วมกันระหว่างกองราชเลขานุการ กรมทรัพยากรธรณีและชาวบ้าน โดยในระหว่างที่มีการตรวจสอบนั้น เนื่องจากมีเจ้าหน้าที่จากกรมทรัพยากรธรณีลงพื้นที่ด้วยชาวบ้านจึงได้ขอให้เจ้าหน้าที่จากกรมทรัพยากรธรณีแจ้งความดำเนินคดีกับโรงโม่ทั้ง ๒ แห่ง เพราะได้มาเห็นหลักฐานอย่างชัดเจน โดยชาวบ้านหวังว่า หน่วยงานส่วนกลางอาจจะมีความกล้าที่จะเอาผิดโรงโม่ทั้ง ๒ แห่งมากกว่าหน่วยงานในจังหวัด

แต่ในที่สุด แม้จะมีการแจ้งความตามที่ชาวบ้านต้องการแล้ว แต่ไม่สามารถเอาผิดโรงโม่ทั้ง ๒ แห่งได้เนื่องจากอัยการสั่งไม่ฟ้องเพราะสำนวนและหลักฐานอ่อน ในขณะที่เจ้าหน้าที่ป่าไม้ก็ไม่ดำเนินคดีที่โรงโม่

ลักลอบระเบิดเข้าไปในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ

และในระหว่างการตรวจสอบพื้นที่ทำการระเบิดหินอยู่นั้น ได้พบว่า ในบริเวณที่มีการลักลอบระเบิดหิน มีโบราณวัตถุหลายชิ้นทางโบราณคดีที่มีความสำคัญมาก เช่น ชามไหโบราณ เหรียญฟูนัน ลูกปัด เงินพดด้วง ศาสตราวุธ หอกดาบ ซึ่งสามารถแบ่งได้ถึง ๕ ยุคคือ แหล่งโบราณคดีวัดชมภู แหล่งโบราณคดีเนินกระเบื้อง แหล่งโบราณคดีถ้ำแกลบ วัดถ้ำขุนตาค้าน และแหล่งโบราณคดีวัดถ้ำพระ

การพบข้อเท็จจริงดังกล่าว ส่งผลให้หน่วยงานราชการทั้งในส่วนกลางและระดับจังหวัดต่างพากันตรวจสอบข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นโดยเฉพาะการเป็นแหล่งโบราณคดีที่สำคัญ

อย่างไรก็ตามเนื่องจากการมีคำสั่งให้โรงโม่หินอนุมัติการศิลาระงับการดำเนินการชั่วคราว รวมทั้งใบอนุญาตของโรงโม่หินร็อคแอนด์สโตนก็หมดอายุลงและยังไม่สามารถต่อใบอนุญาตได้ใหม่ ทำให้การระเบิดและย่อยหินได้ยุติลงไปในระยะหนึ่ง และมีการขนย้ายเครื่องจักรบางชนิดของห้างหุ้นส่วนร็อคแอนด์สโตนออกจากพื้นที่

สถานการณ์ที่เกิดขึ้นทำให้ชาวบ้านเห็นว่าความสุขสงบเริ่มกลับคืนมาอีกครั้ง

"สถานการณ์ภายในหมู่บ้านชมภูเริ่มเข้าสู่ภาวะปกติ และชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบความเดือดร้อนจากการกระทำของโรงโม่หิน ต่างแสดงความดีใจด้วยสีหน้ายิ้มแย้มหลังจากต่อสู้กับนายทุนและเจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐหลายหน่วยงาน ทำให้บรรยากาศภายในหมู่บ้านเริ่มมีความสุขและเรียกความสงบกลับมาอีกครั้ง..." พิทักษ์ บันทึกไว้

ตลอดปี พ.ศ.๒๕๔๒ ไม่มีการเข้าประกอบการแต่อย่างใด จนสภาพภูเขาผาแดงรังกายเริ่มฟื้นตัว ในขณะที่กลุ่มอนุรักษ์ก็ปรับเปลี่ยนกิจกรรมมาเน้นด้านการพัฒนาเสริมสร้างจิตสำนึกมากขึ้น เช่น ปลูกป่า อบรมเยาวชนด้านสิ่งแวดล้อม จัดประชาคมอบรมเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ชาวบ้านเริ่มคลายความเครียดกลับมาทำไร่ทำนา ออกหาของป่าขายยังชีพกันต่อไป

กิจกรรมปลูกป่าในพื้นที่ๆ ถูกทำลายจากการระเบิดหินและบริเวณพื้นที่โดยรอบพื้นที่อนุญาตของโรงโม่ถูกกำหนดขึ้นในช่วงนี้เอง โดยพิทักษ์เป็นผู้ประสานงานทั้งในเรื่องของงบประมาณและบุคคลและองค์กรจากภายนอกให้เข้ามาร่วมกิจกรรมเพื่อขยายให้เกิดการรับรู้ปัญหาของชาวบ้านในวงกว้างมากขึ้น อาทิ เอกอัครราชทูตอิสราเอลที่เดินทางเข้าไปเยี่ยมกลุ่มอนุรักษ์และร่วมกับชาวบ้านปลูกป่า

นอกจากนี้ ยังได้มีการประสานงานกับอาจารย์วิวัฒน์ ศัลยกำธร มาให้ความรู้กับชาวบ้านในเรื่องการทำการเกษตรแบบยั่งยืน เช่น การผลิตปุ๋ยชีวภาพเพื่อลดการใช้สารเคมีของชาวบ้านอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม ในประเด็นการคัดค้านโรงโม่หิน พิทักษ์และแกนนำชาวบ้านก็ยังคงเดินหน้าเพื่อให้เกิดการยกเลิกโรงโม่อย่างถาวร ไม่ว่าจะเป็นการประสานงานไปยังสำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติที่ ๕ สุโขทัย ซึ่งดูแลรับผิดชอบจังหวัดพิษณุโลก ให้ทำการสำรวจพื้นที่เทือกเขาผาแดงรังกายบ้านชมภู อำเภอเนินมะปราง และหมู่บ้านใกล้เคียง เนื่องจากการค้นพบโบราณวัตถุที่มีค่ามากมาย เพื่อเรียกร้องให้กรมศิลปากรขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งวัตถุโบราณ เพื่อป้องกันไม่ให้มีการอนุญาตทำ

โรงโม่อีกครั้ง รวมทั้งการเดินหน้าหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการใช้ที่ดินของโรงโม่ทั้ง ๒ แห่ง

การต่อสู้อีกรอบ : การคุกคามหนักหน่วงยิ่งขึ้น

แม้เหตุการณ์ดูเหมือนจะเงียบสงบ แต่ทางฝ่ายโรงโม่ก็ยังคงพยายามที่จะทำให้ตนเองเปิดดำเนินการได้อีกครั้งยุทธวิธีสร้างความแตกแยกในชุมชนให้แบ่งเป็นฝักฝ่ายที่นายทุนมักจะนำมาใช้จัดการกับชุมชนที่ลุกขึ้นต่อต้านในทุกๆ ที่ ก็ดูเหมือนจะสามารถใช้ได้กับที่นี่เช่นกัน

ภายใต้การเคลื่อนไหวที่มีความชัดเจนมากขึ้น และความพยายามที่จะขยับขยายประเด็นออกไปมากกว่าการคัดค้านโรงโม่หิน ทำให้กระแสอนุรักษ์และหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นขยายวงกว้างออกไปจนเป็นเครือข่ายหลายหมู่บ้าน ปัญหาการตัดไม้ทำลายป่า การล่าสัตว์ในอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ตลอดจนถึงปัญหายาเสพติดในหมู่บ้าน เป็นบทบาทใหม่ของกลุ่มอนุรักษ์ และมีการแจ้งข้อมูลข่าวสารต่อเจ้าหน้าที่รัฐ เพื่อนำไปสู่การจับกุมผู้ลักลอบตัดไม้

การเคลื่อนไหวในบทบาทเช่นนี้ ได้ทำให้กระแสความขัดแย้งในชุมชนโดยเฉพาะกับกลุ่มผู้นำทางการแผ่ขยายมากขึ้น นอกเหนือจากความขัดแย้งในประเด็นโรงโม่หิน

โดยมีกรณีของผู้ใหญ่บ้านคนหนึ่งที่ผูกขาดการขุดหาหน่อไม้ในป่ามาโดยตลอด รวมทั้งผูกขาดการรับซื้อด้วย แต่เมื่อกลุ่มอนุรักษ์เข้ามาเคลื่อนไหวก็ส่งผลให้การหาหน่อไม้ต้องเป็นไปตามฤดูกาลอย่างมีกฎเกณฑ์ และการซื้อขายหน่อไม้ก็ต้องไม่มีการผูกขาด

ดังนั้น เมื่ออุตสาหกรรมจังหวัดพิษณุโลก อนุญาตให้โรงโม่หินอนุมัติการศิลาเปิดดำเนินการได้อีกครั้ง ในวันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๔๓ ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มอนุรักษ์กับผู้นำทางการที่สั่งสมมาเป็นคลื่นใต้น้ำก็ปะทุขึ้นกลายเป็นความรุนแรง

ชาวบ้านได้รับกระแสข่าวว่าจะมีการเปิดดำเนินการโรงโม่อีกครั้งเมื่อย่างเข้าปี ๒๕๔๓ จึงเริ่มมีการเตรียมรับสถานการณ์ ในขณะที่ทางฝ่ายผู้ประกอบการก็เคลื่อนไหวเช่นกันโดยให้เจ้าหน้าที่ตำรวจ อ.เนินมะปราง ดำเนินการจับกุมตามหมายจับต่อพิทักษ์และแกนนำชาวบ้าน ๒๖ คนถึง ๗ ข้อหาคือ

๑. *ร่วมกันทำการปิดกั้นทางหลวงในลักษณะจะก่อให้เกิดอันตรายหรือเสียหาย*
๒. *ร่วมกันทำการกั้นทางหลวงหรือวางวัตถุในทางหลวงในลักษณะจะเกิดอันตรายหรือเสียหาย*
๓. *ร่วมกันบุกรุกเข้าไปในอสังหาริมทรัพย์ของผู้อื่น(ในเวลากลางวัน)*
๔. *หน่วงเหนี่ยวหรือกักขังผู้อื่น หรือทำประการใดให้ผู้อื่นปราศจากเสรีภาพในร่างกาย*
๕. *ดูหมิ่นเจ้าพนักงานซึ่งกระทำการตามหน้าที่ หรือเพราะได้กระทำการตามหน้าที่*
๖. *หน่วงเหนี่ยวกักขังผู้อื่นหรือกระทำด้วยประการใดให้ผู้อื่นปราศจากเสรีภาพในร่างกาย ขัดขวางการจับกุมเจ้าพนักงานในขณะปฏิบัติหน้าที่ โดยร่วมกระทำผิดตั้งแต่สามคนขึ้นไป*

หมายจับ ๗ ข้อหาข้างต้นนี้ เป็นผลจากเหตุการณ์ชุมนุมยืดเยื้อตั้งแต่ปี ๒๕๔๑ และได้มีการออกหมายจับไปตั้งแต่ตอนนั้นแล้ว แต่ในระหว่างนั้นมา

ทุกคนไม่เคยรับทราบแต่อย่างใด

อาจกล่าวได้ว่า การที่ฝ่ายสนับสนุนโรงโม่หินแจ้งข้อหากับชาวบ้านซึ่งล้วนเป็นข้อหาหนักและมีโทษถึงจำคุกทั้งสิ้นนั้น ฝ่ายโรงโม่อาจเห็นว่าวิธีการดังกล่าวจะทำให้ชาวบ้านมีความหวาดกลัวและไม่กล้าลุกขึ้นมาคัดค้านอีก เพราะกระทั่งตำรวจระดับสูงก็มีท่าทีสนับสนุนโรงโม่เต็มที่ โดยพบว่าในช่วงกลางปี ๒๕๔๓ ตำรวจระดับหัวหน้าสถานีตำรวจภูธรอำเภอได้เชิญผู้ใหญ่บ้านหลายหมู่บ้านไปพูดคุยเพื่อขอให้มีการสนับสนุนให้โรงโม่หินเปิดดำเนินการได้

แต่เมื่อวิธีการดังกล่าวไม่ได้ผล ฝ่ายชาวบ้านยังคงเคลื่อนไหวโดยไม่มีท่าทีเกรงกลัวแต่อย่างใด ทำให้การเคลื่อนไหวของฝ่ายผู้นำทางการก็เริ่มมีความรุนแรงมากขึ้นเช่นกัน จึงทำให้การเคลื่อนไหวในช่วงนี้ระหว่างฝ่ายชาวบ้านและฝ่ายผู้นำทางการเป็นไปในลักษณะม็อบชนม็อบหลายครั้ง

"ขณะที่กลุ่มแกนนำอนุรักษ์กำลังเคลื่อนไหว...ผู้ใหญ่บ้านแกนนำม็อบสนับสนุนโรงโม่หิน "อนุมัติการศิลา" เสมือนตัวแทนโรงโม่หิน ได้หาแรงงานเพื่อเตรียมการเข้าทำงานในโรงโม่หิน ทำให้กลุ่มอนุรักษ์ชมภูนำโดยนายพิทักษ์ โตนวุธ "โจ" พร้อมด้วยชาวบ้านพากันไปรวมตัวที่หน้า อบต.ชมพู เพื่อยื่นหนังสือคัดค้านการเปิดโรงโม่หิน...ระหว่างที่กลุ่มคัดค้านกำลังชุมนุมหน้า อบต.ชมพูอยู่นั้น ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๓ ต.ชมพู เกณฑ์คนจากหมู่บ้านใกล้เคียงมาสนับสนุนโรงโม่หิน และมี อบต.น้ำปาดได้พาคนมาสนับสนุนสมทบกับผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๓ อีกด้วย ทำให้กลุ่มแกนนำอนุรักษ์กับม็อบของผู้ใหญ่บ้านเผชิญหน้ากัน มีการปะทะคารมกันเป็นระยะแต่ไม่มีเหตุการณ์รุนแรง..."

การชุมนุมที่มีขึ้นที่หน้าศาลากลางจังหวัดพิษณุโลก ก็มีการปะทะกับ

มีอบสนับสนุนโรงโม่นำโดยผู้นำทางการอีกเช่นกัน

"ขณะที่กลุ่มแกนนำอนุรักษ์กำลังรอเจรจากับผู้ว่าฯปรากฏว่ามีมือบว่าจ้างจากผู้ใหญ่บ้าน ประมาณ ๒๐๐ คน เข้ามาในสนามศาลากลาง เพื่อมาชนกับกลุ่มผู้คัดค้าน ทันทีที่มือบว่าจ้างถึงบริเวณศาลากลาง ได้เปิดเครื่องขยายเสียง กล่าวโจมตีกลุ่มอนุรักษ์ ใช้ถ้อยคำด่าหยาบคาย จนกลุ่มอนุรักษ์ไม่พอใจ..."โจ" พร้อมด้วยแกนนำหลายคนได้ขึ้นไปยื่นหนังสือถึงผู้ว่าฯ ที่หน้าห้องสำนักงานจังหวัด...จังหวะนั้นเองผู้ใหญ่บ้านแกนนำมือบสนับสนุนโรงโม่หินแจ้งให้เจ้าหน้าที่ตำรวจ สภ.อ.เมืองพิษณุโลก ที่นำกำลังมารักษาความปลอดภัยบนศาลากลางให้จับกุมแกนนำผู้คัดค้านทุกคนตามหมายจับ โดยผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ชี้ตัวให้ตำรวจจับ เกิดการชุลมุนวุ่นวายขึ้น..."

ความรุนแรงของความขัดแย้งถูกขยายออกไปมากขึ้นเมื่อชาวบ้านมองว่าผู้ใหญ่บ้านของพวกเขาวางตัวไม่เป็นกลาง เข้าข้างนายทุนโรงโม่มากกว่าชาวบ้านส่วนใหญ่ ทำให้ชาวบ้านล่ารายชื่อถอดถอนผู้ใหญ่บ้านและเรียกร้องให้มีการตั้งคณะกรรมการขึ้นมาสอบสวน เหตุการณ์ดังกล่าวสร้างความไม่พอใจให้กับผู้ใหญ่บ้านอย่างมาก มองว่าพิทักษ์เป็นผู้ยุยงและกล่าวหาพิทักษ์ว่าเป็นพวกที่มีแนวคิดไปในแนวทางคอมมิวนิสต์ ซึ่งเป็นอันตรายต่อบ้านเมือง

พิทักษ์ โตนวุธ

ในที่สุดผลสรุปของคณะ

กรรมการสอบสวนก็ออกมาว่าผู้ใหญ่บ้านกระทำผิดวินัยเล็กน้อยจึงลงโทษแค่ภาคทัณฑ์เท่านั้นทำให้ชาวบ้านมองว่าการสอบสวนดังกล่าวนี้มีความไม่เป็นกลาง เพราะคณะกรรมการสอบสวนซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ระดับอำเภอนั้นต่างสนิทสนมกับผู้ใหญ่บ้านเป็นพิเศษ ทำให้ต่อมาชาวบ้านจึงยื่นหนังสือต่อผู้ว่าราชการจังหวัดเพื่อขอให้มีการพิจารณาการสอบสวนใหม่ รวมทั้งให้สอบสวนการดำเนินของคณะกรรมการชุดเดิมด้วย แต่ทางผู้ว่าราชการจังหวัดยืนยันผลการสอบสวนตามเดิม

ท่าทีของเจ้าหน้าที่ราชการในระดับพื้นที่ข้างต้น ตลอดจนพฤติกรรมที่สนับสนุนโรงโม่หินอย่างเด่นชัดของผู้นำทางการ เช่น ผู้ใหญ่บ้านที่แสดงออกมาอย่างเต็มที่ว่าถ้าใครขัดขวางโรงโม่หินคนผู้นั้นอาจจะถูกทำร้ายร่างกาย

"พร้อมพยายามพูดชักชวนชาวบ้านให้มีความเกลียดชังบุคคลที่สร้างความร้าวฉานให้กับชุมชนโดยยกตัวอย่างว่าตั้งแต่(พิทักษ์)มาอยู่ในหมู่บ้านก็มีแต่ความวุ่นวาย ดังนั้นเพื่อยุติปัญหาจึงสมควรให้แกนนำอนุรักษ์นักศึกษาผู้นี้ออกไปจากหมู่บ้าน แต่ถ้าไม่ออกไประวังจะถูกทำร้ายร่างกาย"

การมีความสัมพันธ์กับนักการเมือง ทำให้ผู้ประกอบการโรงโม่หินสามารถใช้เป็นช่องทางในการเข้าหาผู้ใหญ่ตั้งแต่ระดับจังหวัดจนถึงระดับกระทรวง สร้างอิทธิพลให้กับผู้นำท้องถิ่น รวมไปถึงเจ้าหน้าที่ตำรวจ โดยภายหลังจากโรงโม่ได้รับอนุญาตให้เปิดดำเนินการได้ไม่นาน ก็ได้มีการเชิญผู้ใหญ่บ้านใน ต.ชมพู ไปประชุมเพื่อขอให้มีการสนับสนุนโรงโม่

ชัยชนะเรื่องหลักฐานที่ดิน : การระเบิดนอกเขตประทานบัตร

ภายใต้ความไม่ย่อท้อของพิทักษ์และแกนนำชาวบ้านที่ยังคงพยายามแสวงหาข้อเท็จจริงในประเด็นพื้นที่สัมปทานบัตรของโรงโม่หิน ภายหลังจากที่อัยการสั่งไม่ฟ้องเพราะหลักฐานอ่อนนั้น ความพยายามของพวกเขาก็ประสบความสำเร็จ เมื่อได้พบหลักฐานสำคัญที่บ่งบอกว่าโรงโม่หินอนุมัติการศิลาไม่สามารถแสดงหลักฐานที่ดินที่ทำการระเบิดอยู่ได้

โดยการพบประเด็นนี้เกิดขึ้นเมื่อผู้ว่าราชการจังหวัดมีคำสั่งให้เพิกถอนโรงโม่หินภายใน ๖๐ วัน ตั้งแต่วันที่ ๔ มกราคม ๒๕๔๔ แต่โรงโม่ได้พยายามนำใบ ส.ค.๑ มายื่นค้านกับผู้ว่าราชการจังหวัด จึงทำให้ชาวบ้านพบว่าที่ดินของโรงโม่หินอนุมัติการศิลาไม่มีหลักฐาน ส.ค.๑ ครอบครองทั้งหมด ซึ่งในส่วนที่ไม่มี ส.ค.๑ นั้นก็คือ พื้นที่ๆ เป็นการระเบิดนอกเขตประทานบัตร ผลจากการพบประเด็นดังกล่าว ทำให้มีการตั้งคณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริงในระดับอำเภอขึ้น โดยได้เชิญพิทักษ์และแกนนำชาวบ้านเข้าร่วมในคณะกรรมการชุดนี้ด้วย เนื่องจากนายอำเภอเนินมะปรางคนใหม่เปิดไฟเขียวให้อย่างเต็มที่

นอกจากจะมีผลโดยตรงต่อการดำเนินกิจการของโรงโม่ ยังสามารถสาวไปถึงเจ้าหน้าที่ราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในขั้นตอนการอนุญาตทั้งหมดด้วยว่าผ่านใบอนุญาตให้กับโรงโม่หินได้อย่างไรทำให้ชาวบ้านเตรียมยื่นหนังสือถึงจังหวัดและที่ดินจังหวัดให้มีการตรวจสอบรังวัดพื้นที่ของโรงโม่อีกครั้ง

ความเจ็บปวดเมื่อสูญเสียพิทักษ์ โตนวุธ แต่การต่อสู้ยังดำเนินต่อไป ในขณะที่การตรวจสอบการทุจริตการใช้ที่ดินของโรงโม่หินดำเนินไปอย่างเข้มข้น ในวันที่ ๑๗ พ.ค. มีการประชุมของคณะตรวจสอบเรื่องที่ดินที่หอประชุมอำเภอเนินมะปราง พิทักษ์และแกนนำชาวบ้านได้เข้าร่วมประชุมด้วย และมีข้อตกลง

ว่าจะมีการพิสูจน์พื้นที่ส.ค.๑ กันให้ชัดเจนในวันที่ ๒๑ พฤษภาคม ๒๕๔๔

ในขณะที่หนทางการคัดค้านเริ่มเห็นชัยชนะ ประกอบกับความตั้งใจที่จะใช้ประเด็นนี้เอาผิดกับโรงโม่และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกรายให้ได้ จึงทำให้พิทักษ์หลงลืมว่าตนกำลังอยู่ในท่ามกลางความขัดแย้งที่ทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น

ภายหลังการประชุมดังกล่าว ในระหว่างการเดินทางกลับบ้าน พิทักษ์และนายแวะ สมใจ แกนนำชาวบ้าน ได้แวะไปหาผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๖ ที่บ้านหนองหญ้าปล้อง เพื่อปรึกษาหารือเรื่องการพิสูจน์ ส.ค.๑ ของโรงโม่หิน จนกระทั่งเวลาเย็น จึงได้เดินทางกลับ

แต่ในขณะที่พิทักษ์และนายแวะ สมใจ ขับรถมอเตอร์ไซค์มาถึงทางแยกเข้าบ้านชมภู ก็ได้ถูกคนร้ายใช้ปืนขนาด ๑๑ มม.ยิงใส่ร่างพิทักษ์ถึง ๑๑ นัด ตั้งแต่ศีรษะจนถึงฝ่าเท้า ทำให้พิทักษ์เสียชีวิตในทันที

ทิ้งให้นางยุภาภรณ์ โตนวุธ ภรรยา ต้องเลี้ยงดู เด็กหญิงหงษ์พิชฌา โตนวุธ บุตรสาว ที่เพิ่งเกิดได้เพียง ๑๕ วัน โดยลำพัง

แม้ในขณะนี้ หมู่บ้านชมภูจะไม่มีเสียงระเบิดภูเขาจากโรงโม่ทั้ง ๒ แห่ง สภาพธรรมชาติที่ถูกทำลายเริ่มฟื้นตัวขึ้นมาอีกครั้ง แต่สิ่งเหล่านี้ไม่อาจทำให้ชาวบ้านรู้สึกสงบสุขได้

การเสียชีวิตของพิทักษ์นอกจากจะทำให้หมู่บ้านชมภูถูกปกคลุมไปด้วยบรรยากาศแห่งความเศร้าแล้ว สิ่งที่เกิดขึ้นยังเหมือนกับเป็นการตอกย้ำข้อเท็จจริงของสงครามแย่งทรัพยากรที่พวกเขาได้เข้ามาอยู่ในสมรภูมินี้ด้วยว่า การสูญเสียจะต้องเกิดขึ้น เพียงแต่ว่าจะเป็นการสูญเสียเพียงชีวิตเดียว

หรือทั้งวิถีชีวิตในหมู่บ้านแห่งนี้

แม้ว่าชาวบ้านที่นี่จะสามารถปกป้องทรัพยากรธรรมชาติเอาไว้ให้ลูกหลานของเขาได้ดำรงวิถีชีวิตต่อไปได้ แต่พวกเขาก็ต้องสูญเสียชีวิตที่มีคุณค่าไม่แตกต่างกับทรัพยากรธรรมชาติที่พวกเขาหวงแหน ชาวบ้านชมภูไม่มีสิทธิที่จะเลือกแล้วว่าพวกเขาไม่สูญเสียอะไรเลยได้ไหม

ภายหลังการเสียชีวิตของพิทักษ์ ชาวบ้านได้ยื่นหนังสือต่อหน่วยราชการทั้งในระดับจังหวัดและส่วนกลาง โดยมีข้อเรียกร้องดังนี้

๑. *ให้มีการเพิกถอนขนย้ายโรงโม่หินออกจากพื้นที่โดยเร่งด่วน*
๒. *เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องเร่งหาผู้กระทำความผิดในคดีการลอบสังหารพิทักษ์มาลงโทษ ตามกฎหมาย*
๓. *คดีความที่ชาวบ้านตกเป็นจำเลยให้ยกเลิกการดำเนินคดี*
๔. *รัฐจะต้องมีมาตรการสร้างความปลอดภัยให้กับชาวบ้านและนักศึกษาที่อยู่ในพื้นที่*
๕. *หน่วยงานรัฐจะต้องให้การสนับสนุนกิจกรรมของประชาชนในการมีส่วนร่วมจัดการ ดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อม*

ร้องเรียนต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ข้อเรียกร้องดังกล่าวของชาวบ้านไม่ได้รับการตอบรับแต่อย่างใด ทั้งในส่วนคดีการลอบสังหารพิทักษ์ และการตรวจสอบกรณีการใช้ที่ดินของโรงโม่หินอนุมัติการศิลา ก็ยังไม่มีการดำเนินการใดๆ จากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง กลุ่มชาวบ้านจึงยื่นข้อร้องเรียนต่อคณะกรรมการสิทธิ

มนุษยชนแห่งชาติ ที่มอบหมายให้คณะอนุกรรมการศึกษาและตรวจสอบปัญหาเหมืองแร่ ดำเนินการตรวจสอบ คณะอนุกรรมการฯ ลงพื้นที่รับฟังปัญหาชาวบ้าน และเรียกข้อเท็จจริงจากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

นอกจากนี้คณะอนุกรรมการฯ ได้เข้าพบเพื่อเสนอแนะต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม (นายสุริยะ จึงรุ่งเรืองกิจ) ให้ยุติการให้ประทานบัตรใหม่ในบริเวณนี้ และยกเลิกประทานบัตรแก่ผู้ประกอบการที่ไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไข รวมทั้งกำหนดมาตรการจริงจังต่อผู้ประกอบการที่มีการทำผิดกฎหมายเพราะพบว่าหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องมีความล่าช้าในการแก้ไขปัญหา และล่าช้าในการดำเนินมาตรการทางกฎหมาย ต่อกรณีที่โรงโม่หินของบริษัท ศิลาชมภู จำกัด และหจก.อนุมัติการศิลา กระทำผิดกฎหมายอย่างชัดแจ้ง ดังนี้

๑) กรณีโรงโม่หินบริษัท ศิลาชมภู จำกัด พบว่าใบอนุญาตประกอบกิจการโรงโม่หมดอายุตั้งแต่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๔๐ และระยะเวลาอนุญาตเข้าใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าสงวนหมดอายุลงเมื่อ ๒๖ เมษายน ๒๕๔๑ แต่ผู้ประกอบการไม่ได้ยื่นต่ออายุ ดังนั้นจึงไม่สามารถประกอบกิจการต่อได้แน่นอน แต่เมื่อทางจังหวัดพิษณุโลกมีหนังสือลงวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๔ แจ้งให้ทางบริษัทดำเนินการรื้อถอนอุปกรณ์โรงโม่หินออกจากเขตพื้นที่ป่าไม้ภายใน ๖๐ วัน เมื่อครบกำหนดกลับปรากฏว่า ยังเหลือโครงสร้างที่เป็นเหล็กอยู่ในพื้นที่โดยอ้างว่าการรื้อถอนต้องใช้ช่างผู้ชำนาญและเครื่องมือโดยเฉพาะ

๒) กรณีโรงโม่หิน หจก.อนุมัติการศิลา พบว่าระยะเวลาอนุญาตเข้าใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าสงวนหมดอายุลงเมื่อ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๔๓ และประทานบัตรเหมืองหินหมดอายุเมื่อ ๒๓ ตุลาคม ๒๕๔๓ ใบอนุญาตประกอบ

กิจการโรงโม่หมดอายุ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๔๓ ดังนั้นทางจังหวัดพิษณุโลกมีประกาศเมื่อ ๔ มกราคม ๒๕๔๔ ว่า ไม่สามารถประกอบกิจการระเบิดและโม่หินได้เช่นกัน แต่เมื่อครบ ๖๐ วันที่ให้รื้อถอน ก็ยังไม่มีการรื้อถอนโดยอ้างว่าที่ตั้งโรงโม่มีเอกสาร ส.ค.๑ และได้ซื้อสิทธิการครอบครองจากนายเปล่ง นางม่วง น้อยทอง ซึ่งจากการตรวจสอบรังวัดที่ดินของจังหวัดในเดือนกรกฎาคม ๒๕๔๔ พบว่า เอกสาร ส.ค.๑ ที่นำมากล่าวอ้างไม่ใช่ตำแหน่งเดียวกับที่ตั้งโรงโม่หิน ส่วนการบังคับให้มีผลรื้อถอนออกจากพื้นที่โดยกรมป่าไม้ ก็มีความยืดเยื้อมาจนถึงปัจจุบัน

ชัยชนะในการต่อสู้คดี แต่การเฝ้าระวังของกลุ่มยังต้องเข้มแข็ง

บทกวีพิทักษ์เขียนเอาไว้ก่อนที่เขาจะเสียชีวิต เหมือนกับจะบ่งบอกว่าเขารู้ว่าภายใต้สมรภูมิสู้รบที่เขาเลือกที่จะเข้ามาอยู่เคียงข้างกับชาวบ้านเพื่อต่อสู้กับนายทุนนั้น จะนำพาเขาไปสู่อะไร...

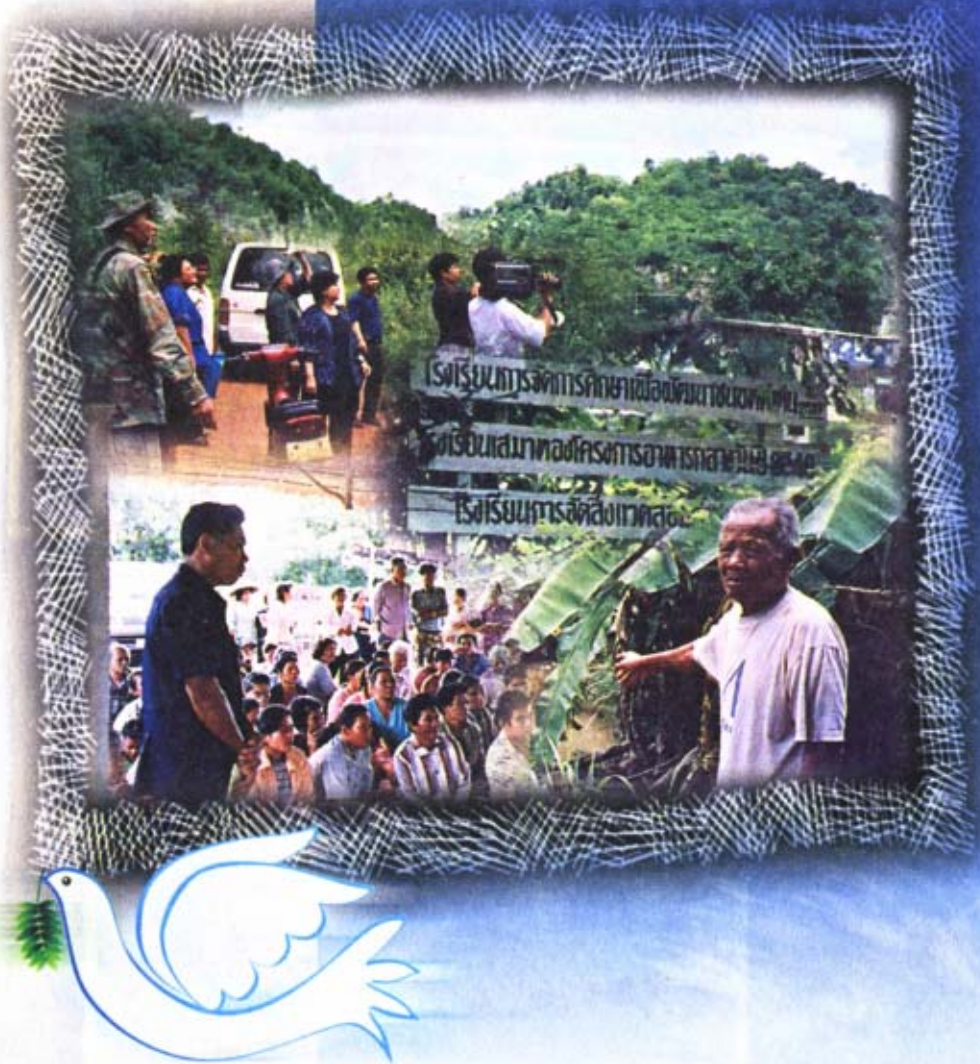
วันนี้คดีอาญาต่างๆ ที่แกนนำชาวบ้านต้องต่อสู้ยาวนาน โดยมีสภาทนายความเข้าช่วยเหลือนั้น ได้รับการพิสูจน์ความถูกต้องและพลังการร่วมมือของชาวบ้าน แต่ชาวบ้านยังมีกิจกรรมทั้งการปลูกป่า การเรียนรู้ร่วมกับชาวบ้านเครือข่ายต่างๆ รวมทั้งการจัดเวทีในพื้นที่ และการประสานงานกับองค์กรต่างๆและคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติอย่างต่อเนื่อง เพราะตราบใดก็ตามที่ยังไม่ยกเลิกการกำหนดแหล่งหินบริเวณอำเภอเนินมะปรางและยังมีความพยายามหลายต่อหลายครั้งของกลุ่มผู้ประกอบการทั้งใหม่และเก่าอย่างต่อเนื่องอยู่ถึงปัจจุบันในหลายรูปแบบเพื่อจะขอประทานบัตรให้ได้ กลุ่มอนุรักษ์ฯ และชาวบ้านย่อมต้องเตรียมพร้อม

และพัฒนาคนรุ่นใหม่ๆ อย่างไม่ขาดสายเช่นกัน

การต่อสู้ของชุมชนในอำเภอเนินมะปราง โดยเฉพาะในนามคณะกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในลุ่มน้ำชมภู (คอลภ.) ได้รับการบันทึกในจิตวิญญาณของชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียง และเป็นที่เรียนรู้ในการต่อสู้ของกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติทั่วประเทศ

*เมื่อ*ถึงคราวแตกหน่อ ก็สมควรแตกหน่อ
เมื่อถึงคราวแตกใบ ก็สมควรแตกใบ
เมื่อถึงคราวออกดอก ก็สมควรออกดอก
เมื่อถึงคราวออกผล ก็สมควรออกผล
เมื่อถึงคราวร่วงหล่น ก็สมควรร่วงหล่น
เมื่อถึงคราวแตกสลาย ก็สมควรแตกสลาย
นี่คือบทเพลงแห่งกาลเวลาและชีวิต...

พิทักษ์ โตนวุธ.

บทที่ ๔

การคัดค้านเหมืองแร่แคลไซต์ อ.ลานสัก จ.อุทัยธานี :
สู่การอนุรักษ์เป็นสวนพฤกษศาสตร์

บทที่ ๔
การคัดค้านเหมืองแร่แคลไซต์ อ.ลานสัก จ.อุทัยธานี : สู่การอนุรักษ์เป็นสวนพฤกษศาสตร์

"...สำหรับเขาบุ่งกะเชอร์นี้ มีทางเดินสาธารณะ ที่ชาวบ้านใช้เป็นเส้นทางเดินมานานแล้ว นอกจากนี้ยังมีน้ำซึมออกมาตลอดเวลา หากขุดลึกลงไปประมาณ ๓ ศอก ก็จะมีน้ำซึมออกมา อย่างไรก็ดี แม้ว่าบนเขาบุ่งกะเชอร์จะมีสัตว์มากมายก็ตาม แต่ชาวบ้านไม่กล้าล่าสัตว์ เนื่องจากบนเขา มีศาลเจ้าแม่ จึงทำให้ชาวบ้านเกิดความเกรงกลัว และเห็นว่าเป็นบริเวณหวงห้าม..."

... นายพรหม นุชทองจันทร์ ชาวบ้านหมู่ ๕

"..มีน้ำอยู่ ๒ บ่อ บ่อหนึ่งชื่อบ่อแหนย และอีกบ่อหนึ่งชื่อบ่อบ้าน ซึ่งอยู่หน้าเขาบุ่งกะเชอร์ ชาวบ้านมีอาชีพทำไร่ข้าวโพดและปลูกผัก โดยจะทำไร่ข้าวโพดปีละครั้ง เขตหัวเขาเป็นลุ่มน้ำ มีน้ำออกมาจากเขาถือเป็นต้นน้ำ และบนเขามีหุบเหวลึก มีหน่อไม้ซึ่งหากินได้ปีละครั้ง ซึ่งชาวบ้านนำ หน่อไม้มาดองเป็นหน่อไม้อัด นอกจากนี้ยังมีผักหวาน กลอย ซึ่งมีพอเพียงสำหรับการบริโภค และหากเหลือก็เก็บมาขาย แต่มีการล่าสัตว์เนื่องจากมีความเชื่อและกลัวเกรงว่าเป็นเขตหวงห้าม (มีศาลเจ้าแม่บุ่งกะเชอร์...)"

นายบุญเรือน วรอินทร์ ชาวบ้านหมู่ ๕

ชัยชนะของการคัดค้านปี ๒๕๔๑ : ยุทธวิธีอาศัยสื่อมวลชน และส.ส.ทุกพรรค

หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ ฉบับวันอังคารที่ ๑๓ ตุลาคม ๒๕๔๑ ลงข่าวเรื่อง"ชาวบ้านค้านขุดแร่ในเขาบุ่งกะเชอร์" มีความโดยสรุปว่า... ชาวบ้านจำนวน ๓๐๐คนจากหมู่ที่ ๒,๓ ,๕ ,๙ และ ๑๐ รวม ๖ หมู่บ้านของตำบลน้ำรอบ อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี ได้ทำหนังสือร้องเรียนต่อนายประเสริฐ มงคลศิริ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดอุทัยธานี พรรคประชาธิปัตย์ คัดค้านการทำเหมืองแร่แคลไซต์ของกลุ่มนายทุนในเทือกเขาบุ่งกะเชอร์ เนื่องจากเกรงจะได้รับผลกระทบเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม และเห็นว่าพื้นที่นี้ยังมีสภาพป่าที่สมบูรณ์ จึงเห็นสมควรอนุรักษ์ไว้

นอกจากนี้ในเวลาเดียวกัน ราษฎร ๓๖๙ รายได้ยื่นหนังสือร้องเรียนต่อนายธีรพันธ์ วีระยุทธวัฒนะ ส.ส.อุทัยธานี พรรคชาติไทยด้วย ซึ่งทำให้ส.ส.ธีรพันธ์ฯมีหนังสือถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์

เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ขอให้พิจารณาทบทวนการขอสัมปทานดังกล่าว ซึ่งมีหนังสือตอบกลับเมื่อ ๒๘ ตุลาคม ๒๕๔๑ ว่ารัฐมนตรีฯสั่งการให้สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม(สผ.)พิจารณาเพิ่มเติม

การร้องเรียนผ่านส.ส.และสื่อมวลชน รวมถึงผู้ว่าราชการจังหวัดอุทัยธานี ส่งผลให้หน่วยงานต่างๆต้องชี้แจงข้อมูลต่อส.ส. และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ชัดขึ้น เพราะถ้าชาวบ้านไปขอข้อมูลเองจะยากลำบากมาก และในที่สุดก็ส่งผลให้มีการชะลอเรื่องคำขอประทานบัตรในช่วงนี้ไปได้อีกหลายปี เป็นชัยชนะเบื้องต้นที่สำคัญของชาวบ้าน

เรียนรู้จากข้อมูลที่ได้จากการต่อสู้

ชาวบ้านได้รวบรวมคำชี้แจงจากหน่วยงานต่างๆในช่วงเวลาเหล่านั้นไว้ด้วย เช่น

๑) ฝ่ายทรัพยากรธรณี กองสัมปทาน กรมทรัพยากรธรณี ชี้แจงเมื่อ ๑๖ ตุลาคม ๒๕๔๑ ว่า ในพื้นที่ภูเขาบุ่งกะเซอร์เป็นแหล่งแร่หินปูนแคลเซียมแคลบอเนต มีพื้นที่ ๖๐๐ ไร่เศษ เฉพาะในพื้นที่หมู่ ๕ เป็นเขตลุ่มน้ำชั้น ๑ เอ, ๑ บี และลุ่มน้ำชั้น ๓ บางส่วน พื้นที่ภายในรัศมี ๒ กิโลเมตร เป็นพื้นที่ราบและพื้นที่เกษตรกรรม มีบ้านเรือน ๔๐๐ หลังคาเรือน โรงเรียน ๑ แห่งห่างออกไปประมาณ ๖๐๐ เมตร มีแหล่งน้ำ ๔ แห่ง

ในพื้นที่ภูเขามีผู้ยื่นคำขอประทานบัตรเหมืองแคลไซต์ ๕ แปลงโดยนางอุษา มนต์เสรีนุสรณ์ ดังนี้

- **แปลงที่ ๑** คำขอที่ ๒๒/๒๕๓๔ เมื่อ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๓๔ พื้นที่ ๑๒๑ ไร่ ๒ งาน ในพื้นที่หมู่ ๕ มีการรังวัดไต่สวนและปิดประกาศ

ให้ราษฎรทราบตามกฎหมายแล้ว ไม่มีผู้ใดคัดค้าน กำลังอยู่ในขั้นตอนรอผลการพิจารณารายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม(อีไอเอ) ส่วน อบต.น้ำรอบเห็นชอบแล้ว พื้นที่อยู่ในเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม แต่ยังไม่ได้ขออนุญาตใช้ทำประโยชน์ พอดีมีมติคณะรัฐมนตรีกำหนดให้เป็นพื้นที่ลุ่มน้ำชั้น ๑ เอ เต็มทั้งแปลง เมื่อวันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๘ เป็นผลให้คำขอประทานบัตรแปลงนี้อยู่ในเงื่อนไขห้ามมิให้มีการใช้พื้นที่ในทุกกรณี ยกเว้นกรณีเป็นพื้นที่ศักยภาพแร่ ต้องร่วมกันพิจารณาระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและให้นำเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาเป็นรายๆไป ซึ่งกรณีนี้ได้ยื่นคำขอและดำเนินการมาหลายขั้นตอนแล้วก่อนมีมติคณะรัฐมนตรี ควรให้ความเป็นธรรมกับผู้ขอ หากเป็นพื้นที่มีศักยภาพแหล่งแร่สูง อาจพิจารณาเพื่อนำเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาต่อไป

- **แปลงที่ ๒-๕** คำขอที่ ๓๖-๓๙/๒๕๓๙ ในนามบริษัทสุรินทร์ ออมย่าเคมิคอล จำกัดโดยนางอุษาฯ มีพื้นที่รวมกัน ๕๐๕ -๒-๙๒ ไร่ ทั้งสี่

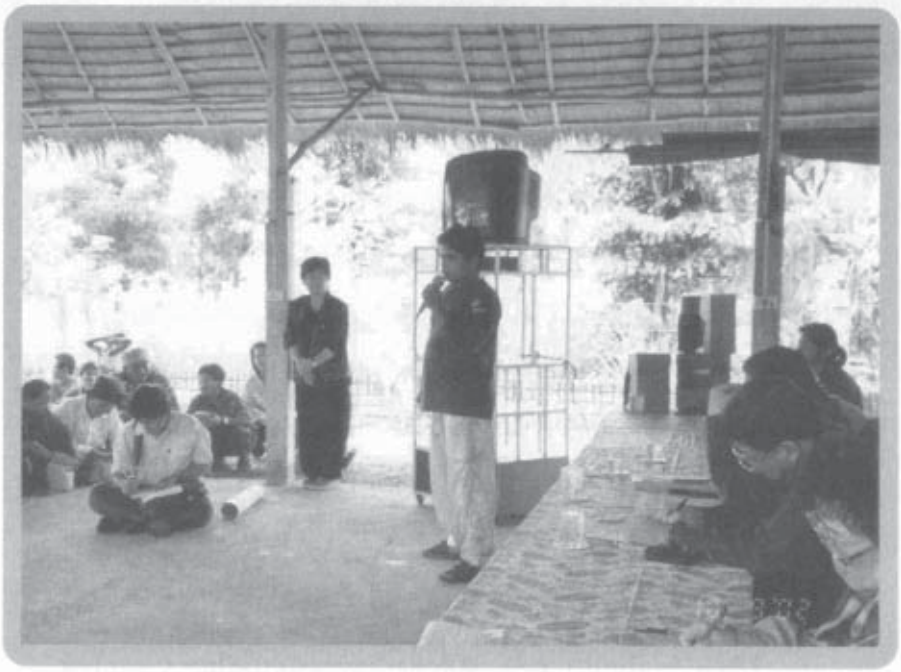
แปลงอยู่ที่หมู่ ๕ ตำบลน้ำรอบ อยู่ติดกับคำขอแปลงที่ ๑ ทางทิศใต้ ดำเนินการรังวัดและไต่สวนแล้วเมื่อมิถุนายน ๒๕๓๙ และได้ปิดประกาศให้ราษฎรทราบตามกฎหมายแล้ว ไม่มีผู้ใดคัดค้าน อบต.น้ำรอบก็เห็นชอบเมื่อเดือนสิงหาคม ๒๕๔๑ อยู่ในเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรกรรมแต่ยังไม่ได้ขออนุญาตใช้ประโยชน์ เนื่องจากอยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำชั้น ๑ บีตามมติคณะรัฐมนตรี ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๘ ในกรณีมีความจำเป็นต้องอนุญาตประทานบัตรเหมืองแร่ ต้องเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาอนุมัติเป็นรายๆไป ขณะนี้ผู้ขอกำลังรอผลการพิจารณารายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม

๒) คำชี้แจงของผู้ว่าราชการจังหวัดอุทัยธานี(นายขวัญชัย วศวงศ์) ต่อส.ส. วันที่ ๒๙ ตุลาคม ๒๕๔๑ นอกจากการอ้างถึงข้อมูลดังกล่าวของสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัด ก็มีการระบุว่า *"อำเภอลานสักรายงานว่า ได้แจ้งให้อบต.น้ำรอบทราบแล้ว และได้เรียกประชุมสมัยวิสามัญสมัยที่ ๑/๒๕๔๒ ครั้งที่ ๑ เมื่อวันที่ ๑๖ ตุลาคม ๒๕๔๑ มีมติเป็นเอกฉันท์ไม่ยินยอมให้บริษัทสุรินทร์ออมย่าเคมิคอล(ประเทศไทย)จำกัด ทำเหมืองแร่ โดยมีตัวแทนของประชาชนที่คัดค้านการขอสัมปทานเข้าร่วมประชุมด้วยและได้รับความพอใจแล้ว ซึ่งจังหวัดจะได้แจ้งให้กรมทรัพยากรธรณีทราบต่อไป"*

การเฝ้าระวังของชุมชน คัดค้านทันเวลา ๒๐ วันอีกครั้งหนึ่ง

บริษัท ร็อคไมน์นิ่ง จำกัด ได้ยื่นขอประทานบัตรเหมืองแร่ แคลไซต์ ทะเบียนคำขอประทานบัตรเลขที่ ๑/๒๕๔๕ บริเวณเขาบุ่งกะเชอร์ ตำบลน้ำรอบ อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานีครอบคลุมเนื้อที่ ๓๒-๑-๔๐ ไร่ ทางฝ่ายทรัพยากรธรณี สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดอุทัยธานี ได้ส่งเจ้าหน้าที่ไปทำการรังวัดกำหนดเขตและไต่สวนกำนัน เมื่อวันที่ ๔ เมษายน ๒๕๔๕

โดยไม่มีการสอบถามชาวบ้าน พร้อมทั้งส่งเรื่องการขอประทานบัตรไปปิดประกาศ ณ ที่ว่าการอำเภอลานสัก และที่ทำการกำนันน้ำรอบ เมื่อ ๒๙ เมษายน ๒๕๔๕ เพื่อให้ราษฎรรับทราบและสามารถคัดค้านได้ภายใน ๒๐ วันตามกฎหมาย และขอให้องค์การบริหารส่วนตำบลน้ำรอบประชุมพิจารณาให้ความเห็นชอบ โดยให้แจ้งผลให้สำนักงานทราบภายในวันที่ ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๔๕

ทันทีที่ราษฎรหลายหมู่บ้านในตำบลน้ำรอบ อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี ได้รับรู้ว่ามีการติดประกาศคำขอประทานบัตรดังกล่าว ได้รวมตัวกันอย่างเร่งด่วนยื่นคัดค้านและโต้แย้งคำขอประทานบัตรต่อนายอำเภอ

ลานสัก ในวันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๔๕ ซึ่งเป็นการคัดค้านทันเวลา ๒๐ วัน ตามที่กฎหมายกำหนด

นัฏฐา ชมพูนุช เล่าว่า....

"เคยมีการขอทำเหมืองแร่แคลไซต์มานานแล้ว ตอนแรกบอกว่าจะขอทั้งลูกเลย ชาวบ้านก็คัดค้านมีการเดินประท้วง และกำนันก็มารับรองว่าจะไม่ให้มีเหตุการณ์อย่างนี้เกิดขึ้นต่อมาก็มาขออีกขอครึ่งหนึ่ง ไม่มีการไต่สวน หรือมีประกาศไว้แปะที่อำเภอก็ไม่มีคนรู้เห็น ช่วงที่บริษัทขอพื้นที่ ๗ ไร่ จากเขาลูกหนึ่ง และได้เข้าไปเห็นแบบการไต่สวนก็มาเอาเทียบกับของเดิม ๆ ก็พบว่าเขียนเหมือนกันหมด เช่นมีคำถามว่าห่างจากชุมชนเท่าไหร่ ชาวบ้านมีกี่คน มีครอบครัวกี่ครัวเรือน ซึ่งก็ไม่ตรงกับความเป็นจริง เพราะแถวบ้านเรารู้อยู่แล้วว่าในพื้นที่มีคนอยู่มากกว่าที่เขาเขียนไป รวมถึงโรงเรียนที่ห่างจากภูเขาเท่าไหร่ และมีคนที่เข้มแข็งหลายคนในหมู่บ้านไม่อยากให้ภูเขาถูกทำลายลงไป

ที่ข้าง ๆ หมู่บ้านหนึ่งมีเขาผาแรด ร่างกายอ่อนแอ ซึ่งเราไม่อยากให้เกิดขึ้นในชุมชนของเราซึ่งคิดกันว่าน่าที่จะทำหนังสือคัดค้านไป เพราะมันยังทันในช่วงสุดท้าย ก็เลยทำหนังสือคัดค้านไป และช่วยกันล่ารายชื่อ ผู้นำในหมู่บ้านพยายามจะมาบอกว่ามันจะได้ประโยชน์อย่างไรในการที่จะมีเหมืองแร่ในหมู่บ้าน ให้ประโยชน์ในเรื่องของการศึกษา ให้ทุนการศึกษา ให้ถนน ให้อะไรต่ออะไร แต่เรามองแล้วว่ามันไม่ค่อยคุ้ม เพราะว่าเราอยู่ตรงนั้นผู้นำชุมชนของเราทุกคนที่เมาดูแลในชุมชนไม่ได้อยู่ตรงนั้นเลย เขาก็ต้องไม่ได้ผลกระทบที่มันโดนกับตัวเขา"

เหตุผลสำคัญในการคัดค้านคือ

๑) พื้นที่บางส่วนอยู่บริเวณภูเขาบุ่งกะเชอร์ ซึ่งมีมติคณะรัฐมนตรีลงวันที่ ๑๐ และ ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๓๖ ประกาศเป็นพื้นที่โซน ซี อยู่ในความรับผิดชอบของกรมป่าไม้ และบางส่วนที่ระบุว่าเป็นที่ ส.ป.ก.๔-๐๑ ของนางเรณู จินตะกัน ซึ่งทางบริษัทฯจะไปทำการตกลงกันเองนั้น แท้จริงแล้ว นางเรณูฯ มิได้มีรายชื่อและประกอบอาชีพในพื้นที่หมู่ ๕ ตำบลน้ำรอบแต่อย่างใด จึงมิได้รับผลกระทบจากเหมืองแร่

๒) รายละเอียดในการไต่สวนประกอบคำขอนั้นไม่ตรงกับข้อเท็จจริงและไม่สมบูรณ์ ตลอดจนแผนผัง รายละเอียด วิธีการในการทำเหมืองแร่ของบริษัทฯก็ยังมิได้แจ้งให้กับผู้ไต่สวนเจ้าของท้องที่และราษฎรทราบแต่อย่างใด จึงทำให้ราษฎรไม่เข้าใจและรู้สึกหวาดกลัวเกรงจะเหมือนกับการทำเหมืองในพื้นที่เขาผาแรด ที่ส่งผลกระทบต่อราษฎร

ข้อเรียกร้องของราษฎรคือ ขอให้นายอำเภอจัดการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาชี้แจงพร้อมกันต่อราษฎรในพื้นที่ขอประทานบัตร เพื่อจะได้เห็นพื้นที่จริงร่วมกัน

สร้างเครือข่าย และร้องเรียนคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

แม้ว่าราษฎรจะคัดค้านการขอประทานบัตรทันในระยะเวลา ๒๐ วัน นับจากวันปิดประกาศ แต่ยังไม่มีความชัดเจนว่า จะยุติการขอประทานบัตรได้ เมื่ออาจารย์ทตยา สำราญ ครูใหญ่โรงเรียนบ้านบุ่งกะเชอร์ และชาวบ้านมีโอกาสได้มาร่วมสัมมนาเรื่อง ร่างพระราชบัญญัติแร่ ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในวันที่ ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๔๕ และมีโอกาสพบกับ

สุนี ไชยรส กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และอาจารย์รตยา จันทรเทียร ประธานมูลนิธิสืบ นาคะเสถียร จึงรู้จักองค์กรนี้และร้องเรียนให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติตรวจสอบการพิจารณาคำขอประทานบัตรครั้งนี้ เนื่องจากเริ่มมีกระบวนการข่มขู่แกนนำชาวบ้านและครูที่คัดค้านเรื่องนี้ รวมทั้งความพยายามให้เกิดความแตกแยกในชุมชน

ชาวบ้านจัดประชาคมพิจารณาเรื่องนี้และมีมติคัดค้านร่วมกันในวันที่ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๔๕ ชาวบ้าน ร่วมกับครู นักเรียนและผู้ชำนาญพื้นที่ช่วยกันไปสำรวจและบันทึกความสวยงาม สภาพสัตว์ป่า พรรณไม้ และความอุดมสมบูรณ์ของภูเขา เพื่อเผยแพร่ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสื่อมวลชน รวมทั้งนำมายื่นเพิ่มเติมให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ หลักฐานช่วยทำให้ชัดเจนยิ่งขึ้นว่าสมควรจะเป็นพื้นที่อนุรักษ์ และทำให้เยาวชนและชาวบ้านยิ่งเกิดความหวงแหนภูเขานี้

เสียงจากชุมชน เสนอเป็นสวนพฤกษศาสตร์ตามแนวพระราชดำริ

คณะอนุกรรมการฯทั้งคณะ นำโดยศาสตราจารย์เกียรติคุณประดิษฐ์ เจริญไทยทวี และนายวสันต์ พานิช ลงพื้นที่เพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริงเมื่อวันที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๔๕ และให้ความรู้เกี่ยวกับสิทธิของชุมชนตามรัฐธรรมนูญ รวมทั้งเพื่อปรามกลุ่มที่กำลังคุกคามชาวบ้านและครู โดยชาวบ้านจัดเวทีให้คณะอนุกรรมการฯ พบปะรับฟังความเห็นชาวบ้านที่โรงเรียนบุ่งกะเชอร์ ซึ่งอยู่ใกล้ชิดกับแปลงขอประทานบัตร มีกลุ่มแม่บ้านโรงเรียนบุ่งกะเชอร์ และชาวบ้านหมู่ ๑ หมู่ ๓ หมู่ ๕ หมู่ ๙ หมู่ ๑๒ และหมู่ ๑๖ รวมประมาณ ๑๐๐ คน ทั้งที่มีผู้คัดค้านมากกว่านั้น แต่ชาวบ้านบางส่วนเกรงอิทธิพล และมีการเตือนล่วงหน้าไม่ให้ชาวบ้านเข้าร่วมการประชุมครั้งนี้

ชาวบ้านเล่าถึงการดำเนินการคัดค้านซึ่งตั้งแต่คัดค้านไปยังไม่ได้รับคำชี้แจงจากทางราชการแต่ประการใด และยืนยันความต้องการรักษาเขาบุ่งกะเชอร์ให้เป็นสวนพฤกษศาสตร์ตามแนวพระราชดำริ ในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา สยามบรมราชกุมารี โดยมีการประชุมผู้ปกครองและตกลงกันแล้ว เนื่องจากเขาบุ่งกะเชอร์มีต้นไม้ใหญ่หลากหลายชนิด มีความอุดมสมบูรณ์ มีสัตว์หลายประเภท โดยเฉพาะลิง ไก่ป่า และเลียงผา นอกจากนี้ยังมีพืชสมุนไพร กลอยและหัวมันประเภทต่างๆ รวมทั้งพืชผักจำนวนมาก ซึ่งเป็นแหล่งอาหารของชาวบ้าน ยิ่งไปกว่านั้น ยังเป็นแหล่ง

น้ำให้ชาวบ้านทั้งในบุ่งกะเชอร์และหมู่บ้านข้างเคียงได้ใช้ในการบริโภคและการเพาะปลูกอีกด้วย

กลุ่มแม่บ้านโรงเรียนบุ่งกะเชอร์ได้ฉายวิดีทัศน์ที่เกี่ยวกับภูเขาบุ่งกะเชอร์ ซึ่งแสดงให้เห็นความอุดมสมบูรณ์ที่ยังคงอยู่ในบริเวณภูเขานั้นให้คณะอนุกรรมการฯ ได้ชม และชาวบ้านช่วยกันเล่าเรื่องราวของชุมชน โรงเรียน และความเป็นมาของการคัดค้านการให้ประทานบัตรครั้งนี้ โดยมีทุกกลุ่มทุกวัยช่วยกัน

...*นายพรหม นุชทองจันทร์* หมู่ ๕ เล่าว่า "นายเนียน ดาราโพธิ์ ที่ได้ยื่นคำขอก่อนหน้านี้(และต่อมาเปลี่ยนผู้ยื่นคำขอมาเป็นบริษัทร็อคไมน์นิ่งจำกัด) เคยถูกตำรวจจับ เนื่องจากการขุดหินอ่อนสีเขียว แต่ทำไปโดยชาวบ้านไม่เคยทราบ ต่อมารถบรรทุกหินขนหินหนักมากทำให้สะพานหัก จึงถูกตำรวจจับ ... ในเวลานั้นมีการเจาะหินเพื่อหย่อนดินระเบิด ส่งเสียงดังมาก และทุกครั้งที่จะมีการระเบิดหินก็จะไล่ชาวบ้านให้ออกไปจากบริเวณดังกล่าว รวมทั้งมีการขุดเจาะเพื่อระเบิดหินในเวลากลางคืนด้วย

นายสนัด สีคำ หมู่ ๕ ... ชาวบ้านได้อาศัยน้ำซับจากเขาบุ่งกะเชอร์ที่ซึมไหลออกมาจากเขาเป็นลำห้วยใช้ได้ตลอดปี น้ำที่ไหลออกมาไม่ขุ่น เพียงขุดลงไปประมาณ ๔ - ๕ ศอกก็มีน้ำซึมไหลออกมาแล้ว

นายสมจิต บินลาย หมู่ ๓ .... จำเป็นที่ชาวบ้านจะต้องช่วยกันอนุรักษ์รักษาสิ่งแวดล้อม และไม่ต้องการให้การปลูกพืชไร่ต้องได้รับผลกระทบจากสารเคมี

นายแบน รุดทองจันทร์ อายุ ๘๐ ปี... เป็นผู้บุกเบิกป่าเมื่อประมาณ ๒๐ กว่าปีที่ผ่านมา บนเขาบุ่งกะเซอร์มีแหล่งน้ำ เป็นบ่อน้ำตื้น ลึกประมาณ ๔ - ๕ ศอก และเห็นว่าการอนุมัติให้ทำเหมืองจะทำให้เกิดฝุ่น และทำให้แหล่งน้ำมีฝุ่นปนเปื้อนใช้บริโภคไม่ได้ ตนเองมีที่ดินประมาณ ๕๐ ไร่ แต่ไม่เคยทราบว่านางเรณู จินตะกัน ที่อ้างว่าเป็นเจ้าของที่ดินบริเวณขอประทานบัตร และอนุญาตให้ทำประโยชน์ได้ มีที่ดินอยู่บริเวณดังแจ้งว่าที่ดินที่จะใช้ในการทำเหมืองเป็นของกำนันซึ่งซื้อมาหลัง ออกสปก.๔-๐๑ และที่ดินของชาวบ้านนั้นที่เป็นที่ สปก. ๔-๐๑ เช่นกัน

ประธานนักเรียน *เด็กชายวิชา รุดทองจันทร์* ... ต้องการให้มีการอนุรักษ์เขาบุ่งกะเซอร์เพื่อเป็นแหล่งศึกษาตามธรรมชาติของโรงเรียนและชุมชน ประธานสิ่งแวดล้อม *เด็กหญิงประพัชญา บุญยง* อยู่ชั้นประถมปีที่ ๔.... ต้องการอนุรักษ์เขาบุ่งกะเซอร์เอาไว้เพื่อให้เยาวชนได้ศึกษา ซึ่งผู้ใหญ่ก็สามารถที่จะใช้ประโยชน์จากพืชผักบนเขานั้นได้

นายบุญเรือน วรอินทร์ ... กำนันเป็นผู้ทำการสำรวจพื้นที่และระบุในเอกสารการไต่สวนว่า เขาบุ่งกะเซอร์อยู่ห่างจากทางหลวง ๕ กิโลเมตร และไม่มีแหล่งน้ำ ในขณะที่ไม่

กล่าวถึงทางหลวงสาย ๓๔๕๖ ที่ตัดผ่านติดกับแนวเขาตามยาวไปโดยตลอด ซึ่งถือว่าเป็นการให้ข้อมูลที่ผิดไปจากข้อเท็จจริง ยิ่งไปกว่านั้น ยังแจ้งอีกด้วยว่า ทิศเหนือมีไร่ข้าวโพดและมีหมู่บ้านอาศัยอยู่เพียง ๕ หลังคาเรือน ในขณะที่ข้อเท็จจริงมีไม่ต่ำกว่า ๓๐ หลังคาเรือน และระบุว่าทิศใต้มีบ้านเรือนอยู่เพียง ๔ - ๕ หลังคาเรือน แต่ในความเป็นจริงมีประมาณ ๑๐๐ หลังคาเรือน สำหรับทิศตะวันออกแจ้งว่ามีโรงเรียน ๑ แห่งและมีบ้านเรือน ๗ หลังคาเรือน ในขณะที่ข้อเท็จจริงมีบ้านเรือนเกินกว่า ๑๐๐ หลังคาเรือน และแจ้งว่าทิศตะวันตก มีบ้านเรือนเพียง ๓ หลังคาเรือน ในขณะที่ความจริงมีบ้านเรือนประมาณ ๒๐ กว่าหลังคาเรือน .....

หลังจากนั้น ชาวบ้านได้พาคณะอนุกรรมการฯไปสำรวจพื้นที่รอบนอกบริเวณเขาบุ่งกะเชอร์ ซึ่งเป็นบริเวณที่มีการขอประทานบัตรทำเหมือง ปรากฏว่าอยู่ติดกับไร่ข้าวโพดและบ้านเรือนของชาวบ้านจริง และจากโรงเรียนบุ่งกะเชอร์ก็มองเห็นภูเขาที่จะมีการระเบิดอย่างใกล้ชิด

คณะกรรมการสิทธิฯ เสนอรัฐมนตรีให้อนุรักษ์ภูเขาบุ่งกะเชอร์

หลังจากการตรวจสอบในพื้นที่ รับฟังชาวบ้าน และเชิญหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ชี้แจงข้อเท็จจริงทั้งด้วยวาจาและลายลักษณ์อักษร คณะอนุกรรมการฯ จึงมีข้อเสนอแนะเร่งด่วนต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้อนุรักษ์ภูเขาบุ่งกะเชอร์ตามจิตสำนึกและเจตนารมณ์ของชุมชน โดยระบุเหตุผลที่ราษฎรคัดค้านการขอประทานบัตรการทำเหมืองแร่ ดังนี้

๑. เขาบุ่งกะเชอร์และเทือกเขาใกล้เคียงได้แก่เขาปลาร้า เขาแรด เขาม้องชัย เหล่านี้เป็นเขาที่มีภูมิประเทศสวยงามมากอุดม

ไปด้วยแหล่งแร่ทรัพยากรธรรมชาติ พืช สัตว์ป่า อันสวยงาม นานาชนิด และมีทุ่งหญ้าสีทองสวยงาม

๒. เขาบุ่งกะเซอร์ มีพันธุ์ไม้ดอกและผลที่ไม่เคยมีชื่อมาก่อน ลักษณะความงามแปลกตา ตลอดจนอุดมด้วยพืชสมุนไพร หลายชนิด เช่น กลอย ข้าวเย็นเหนือข้าวเย็นใต้ ไหมหม้าย ต้นจันผาขนาดใหญ่ นอกจากนี้ยังพบเลียงผา และสัตว์อื่นๆ

๓. เขาบุ่งกะเซอร์อยู่ห่างจากโรงเรียนบุ่งกะเซอร์เพียง ๓๐๐ เมตร โรงเรียนแห่งนี้ใช้เขาบุ่งกะเซอร์เป็นที่ศึกษาธรรมชาติ และทำเป็นสวนพฤกษศาสตร์ของโรงเรียน ความทราบฝ่าละอองพระบาทสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้ ดร. พิสิษฐ์ วรอุไร เดินทางไปสำรวจ ซึ่งได้กรุณาให้ความเห็นต่ออาจารย์ทัดยา สำราญ อาจารย์ใหญ่โรงเรียนบ้านบุ่งกะเซอร์ว่าเทือกเขาทั้งหมดนี้ควร

ได้รับการสงวนไว้ในโครงการสวนพฤกษศาสตร์ ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่การศึกษาธรรมชาติวิทยา ของโรงเรียนบ้านบุ่งกะเซอร์ และโรงเรียนห้วยทราย ซึ่งอยู่ไม่ไกล

๔. เขาบุ่งกะเซอร์ เป็นต้นน้ำลำธารที่สามารถเห็นชัดเจนว่าเป็นต้นน้ำที่มีความสำคัญต่อชีวิตชุมชนในทางการเกษตรกรรม มีตาน้ำผุด ทางน้ำไหล ห้วย บึง ลำคลองอันเป็นประโยชน์ในการทำมาหากิน การใช้ระเบิดทำแร่จะกระทบต่อต้นน้ำลำธารอย่างแน่นอน

๕. การนำแร่แคลไซต์มาทำอุตสาหกรรมเคมีต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือการทำผลิตภัณฑ์ยาสีฟันดังที่ชาวบ้านทราบ เป็นเหตุผลที่ชุมชนรับไม่ได้ เนื่องจากเมื่อเปรียบเทียบความคุ้มค่าในการรักษาให้เป็นภูเขาไว้เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนที่คนแก่คนแก่มีความรู้สึกผูกพันเพราะเห็นมากลางทุ่งแต่ไกลอยู่กลางหมู่บ้าน ทำให้คนในชุมชนหวงแหน

๖. การทำลายภูเขาจะทำให้เกิดเสียงระเบิดและฝุ่นหินรบกวนชุมชน

ข้อเสนอแนะของคณะอนุกรรมการฯ

๑) กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ต้องยอมรับการคัดค้านของชาวบ้าน ภายในประกาศ ๒๐ วัน ตาม พ.ร.บ.แร่ พ.ศ. ๒๕๑๐ มาตรา ๔๙

๒) ชุมชนรอบเขาบุ่งกะเซอร์ย่อมมีสิทธิตามรัฐธรรมนูญ

พ.ศ. ๒๕๔๐ มาตรา ๔๖ และ ๕๙ ร่วมตัดสินใจในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่มีลักษณะเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น

๓) ไม่สมควรอนุญาตประทานบัตรเหมืองแร่บนเขาบุ่งกะเชอร์ และควรมีนโยบายที่จะสงวนรักษาเขาบุ่งกะเชอร์ไว้เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร (ชั้น ๑ เอ) โดยพิจารณารักษาในภาพรวมทั้งภูเขาเพื่อรักษาลักษณะอันเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน และเพื่อประโยชน์ทางการศึกษาของโรงเรียนและสาธารณะชนต่อไป

ความเป็นจริง กับความไม่ชอบมาพากล

ข้อมูลต่างๆที่ชาวบ้านนำเสนอ ประกอบกับการลงพื้นที่จริง และข้อมูลที่หน่วยงานต่างๆชี้แจง คณะอนุกรรมการฯ พบข้อเท็จจริงว่า เขาบุ่งกะเชอร์อยู่ทางฝั่งตะวันตกของถนนสายลานสัก-สว่างอารมณ์มีระยะทางห่างจากถนนดังกล่าว ๒๐๐-๓๐๐ เมตร แต่โดยรอบมีถนนลาดยางและถนนดินที่เป็นเส้นทางสัญจรของชาวบ้านรอบพื้นที่ สภาพธรณีวิทยาเป็นภูเขาหินปูนที่ถูกแปรสภาพโดยขบวนการแปรสัมผัสกับมวลหินอัคนีที่แทรกซ้อนโดยรอบ ทำให้หินปูนถูกแปรสภาพเป็นหินอ่อน ซึ่งส่วนใหญ่แสดงลักษณะเป็นผลึกแร่แคลไซต์อย่างชัดเจน โดยสภาพของแหล่งแร่สามารถใช้ประโยชน์เป็นหินประดับประเภทหินอ่อน หรือ ทำเหมืองแร่แคลไซต์ ในอุตสาหกรรมเคมีต่าง ๆ ได้ จึงมีความเสี่ยงที่ผู้ประกอบการจะขอประทานบัตรต่อเนื่องทั้งเขา ซึ่งในอดีตก็เคยมีการขอประทานบัตรเกือบหมดทั้งภูเขามาแล้ว แต่โดนชาวบ้านคัดค้านต่อสู้เอาไว้

เขาบุ่งกะเชอร์เป็นภูเขาที่วางตัวในแนวเหนือ ใต้ มีความยาวของภูเขา

ประมาณ ๒.๕ กิโลเมตร และภูเขามีส่วนกว้างประมาณ ๕๐๐ เมตร บนภูเขามีสภาพป่าอยู่ตามธรรมชาติ ในแปลงกรณีปัญหานั้น ผู้ประกอบการเลือกขอประทานบัตรในพื้นที่เพียง ๓๒ ไร่เศษ บริเวณฝั่งตะวันตกเฉียงใต้ของภูเขา และส่วนหนึ่งอยู่ในที่ราบเป็นเขตปฏิรูปที่ดิน มีใบสปก.๔-๐๑ ส่วนบุคคล บางส่วนเป็นพื้นที่ลุ่มน้ำชั้น ๓ และบางส่วนของแปลงขอประทานบัตรทับบนทางสาธารณะประโยชน์

แต่น่าสังเกตว่า มีการทำบันทึกระหว่างผู้ขอประทานบัตร กับนางเรณู จินตะกัน ที่อ้างว่ามีใบสปก.๔-๐๑ สองแปลง จำนวนพื้นที่เกือบ ๒๕ ไร่ ยินยอมให้ผู้ยื่นคำขอใช้ประโยชน์ได้เต็มพื้นที่ทั้งสองแปลง ทั้งที่ตามกฎหมายแล้ว ใบสปก.๔-๐๑ จะต้องทำเกษตรกรรมเท่านั้น ถ้าจะมีการเปลี่ยนแปลงใดๆ ต้องเกี่ยวข้องกับกฎหมายของสปก. และกรมป่าไม้ แต่หน่วยราชการที่เกี่ยวข้องก็รับเอกสารนี้มาประกอบการยื่นคำขอประทานบัตรโดยไม่ท้วงติง ขณะที่ชาวบ้านคัดค้านว่า นางเรณูฯไม่เคยอยู่ในพื้นที่ จึงไม่น่าจะมีสิทธิในใบสปก. ดังกล่าวด้วย

จากการตรวจสอบภาคสนาม พบว่าโดยรอบภูเขาเป็นพื้นที่อยู่อาศัย พื้นที่เกษตรกรรมทำไร่ และสวนป่า บ้านเรือนของชาวบ้านกระจายกันอยู่ตามแนวถนนแต่จะหนาแน่นขึ้นบริเวณสองข้างถนนลาดยาง พบร่องน้ำลำรางที่มีต้นน้ำจากภูเขาลงมายังพื้นที่เกษตรกรรมของชาวบ้านและยังพบว่าในบริเวณรอบภูเขาจะสามารถขุดน้ำบ่อตื้นใช้ในระดับความลึกเพียง ๒-๓ เมตร จึงถือเป็นแหล่งน้ำซับซึมที่เป็นแหล่งต้นน้ำได้เป็นอย่างดี

บริเวณทิศใต้ของภูเขาเป็นถนนลาดยางตัดกับถนนสายลานสัก-สว่างอารมณ์ (สาย ๓๔๕๖) ห่างจากภูเขาประมาณ ๓๐๐ เมตร มีบ้านเรือนอยู่ ๒ ฝั่ง เป็นจำนวนมากและเป็นที่ตั้งขององค์การบริหารส่วนตำบล

น้ำรอบ และโรงเรียนบ้านบุ่งกะเซอร์ ซึ่งมีข้อสังเกตชัดเจนตามที่ชาวบ้านข้องใจคือ รายงานการไต่สวนพื้นที่โดยกำนัน ตามระเบียบกรมทรัพยากรธรณีนั้น ใช้รายงานการไต่สวนเดิมตั้งแต่ปี ๒๕๔๑ โดยระบุว่า ที่แปลงนี้ห่างจากทางหลวงสายอำเภอหนองฉาง-อำเภอลานสัก ประมาณ ๕ กิโลเมตร ดังนั้นจึงไม่มีการระบุว่ามีถนนสาย ๓๔๕๖ ซึ่งเป็นถนนสายหลักของชุมชนในปัจจุบันปรากฏอยู่เลย ทำให้เป็นข้ออ้างในการยื่นคำขอว่า แปลงประทานบัตรอยู่ไกลจากทางหลวงมาก

โรงเรียนบุ่งกะเซอร์เป็นโรงเรียนประถมศึกษามีนักเรียนประมาณ ๒๐๐ คน ครูและนักเรียนโรงเรียนนี้เป็นกำลังสำคัญในการร่วมกับชาวบ้านดูแลเขาบุ่งกะเซอร์ที่ห่างจากโรงเรียนประมาณ ๓๐๐ เมตร มีกิจกรรมป้องกันไฟป่า และป้องกันการลักลอบตัดไม้ และใช้เขาบุ่งกะเซอร์เป็นที่ศึกษาธรรมชาติวิทยาและทำเป็นสวนพฤกษศาสตร์ธรรมชาติของโรงเรียน แม้ว่าชาวบ้านจะทราบว่าพื้นที่ประทานบัตรเป็นบริเวณไม่มากนัก แต่ก็สร้างความกังวลว่าจะนำไปสู่การขอประทานบัตรในแปลงอื่นๆ ต่อไป

อาจารย์ทตยา สำราญ เล่าถึงผลักดันกรณีสวนพฤกษศาสตร์ต่อเนื่องหลังจากคณะอนุกรรมการฯ โดย ศาสตราจารย์ เกียรติคุณประดิษฐ์ เจริญไทยทวี ได้ทำเรื่องเสนอไป

"เหตุการณ์วันนั้นเหมือนปกปิด ดิฉันไม่ได้รับหนังสือ ได้รับแจ้งจากทางน้องที่อยู่ในพื้นที่ว่า วันพรุ่งนี้เขาจะมีการพิจารณากันในเรื่องของการขอใช้ที่เขาบุ่งกระเซอร์ทำเป็นสวนพฤกษศาสตร์ สองทุ่ม ซึ่งวันรุ่งขึ้นเป็นวันที่ดิฉันจะต้องไปประชุมในเรื่องเกี่ยวกับการปฏิรูปโรงเรียนในจังหวัด วันนั้นท่านปลัดเป็นตัวแทนผู้ว่าราชการจังหวัด มีอุตสาหกรรมจังหวัด มีป่าไม้

ทั้งป่าไม้เขต ป่าไม้จังหวัด และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องหลาย ๆ ส่วน และเนื่องจากว่าโรงเรียนของดิฉันเป็นโรงเรียนซึ่งอยู่ในโครงการสวนพฤกษศาสตร์ และก็ดำเนินการในการเรียนรู้จากเขาบุ่งกะเชอร์อยู่ เขาก็เชิญให้ไปให้ข้อมูล แต่คนที่ทางส่วนราชการวันนั้นไม่ได้เชิญเข้าไปเลยคือทางคณะประชาชน อบต.แต่วันนั้นไปกันเต็มเลย มีทั้ง ส.จ. อบต. สารวัตรกำนัน มันก็เลยเหมือนเป็นสองฝ่าย วันนั้นมันเลยเป็นเหมือนการปะทะกันตรง ๆ โดยมีส่วนราชการเห็นด้วย และไม่เห็นด้วย

ครั้งแรกอุตสาหกรรมจังหวัดโกรธ บอกว่าทำไมต้องเป็นเรื่องเป็นราวกันขึ้นมา ดิฉันก็บอกว่า ถ้าอย่างนั้นต้องท้าวความกันตั้งแต่แรกเริ่มตั้งแต่ปี ๓๙ ปี ๔๑ ซึ่งเกิดการคัดค้านกันขึ้นมาและทางอุตสาหกรรมจังหวัดได้ให้ข้อมูลที่ไม่เป็นความจริงให้กับทางคนที่จะต้องเป็นคนอนุญาต เพราะว่าตัวดิฉันเองเป็นแค่คนให้ข้อมูลกับนักเรียน แต่พอมานั่งตรงนี้ทุกคนมองว่าเป็นคนที่คัดค้านโดยตรง แม้แต่ อบต. เองบอกว่าดิฉันทำเกินหน้าที่ซะแล้ว ทำหน้าที่เป็นครูก็น่าที่จะเป็นครูสอนอยู่ที่โรงเรียนเพียงอย่างเดียวไม่ควรที่จะมาก้าวก่ายตรงนี้ ดิฉันเรียนปลัดจังหวัดเลยว่า ตราบใดที่บ้านเมืองเรา ผู้นำชุมชนโดยเฉพาะผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ยังมีความคิดที่ว่าครู เป็นเพียงแค่ครูที่ต้องสอนอยู่ในโรงเรียน ท่านปลัดจังหวัดต้องเรียกคนเหล่านี้มาให้ความรู้ใหม่

อาจารย์ ทดยา สำราญ

เพราะว่ามันเป็นความเสื่อมเสียอย่างมาก เพราะคนที่มานั่งอยู่นี้ไม่ได้เห็นข้อเท็จจริงอะไรของภูเขาบุ่งกะเซอร์เลย แม้แต่ตัวแทนของกรมป่าไม้ อุตสาหกรรมจังหวัด หรือคณะกรรมการสิ่งแวดล้อม เพราะถ้าคิดว่าข้อมูลทั้งหลายนี้ประชาชนไม่ได้คัดค้าน ข้อมูลในหนังสือบอกว่าประชาชนเห็นด้วย ต้องเอาทุกคนที่อยู่ในหมู่บ้านบุ่งกะเซอร์ซึ่งบ้านเขาอยู่ติดภูเขา เอามาให้ทุกคนแสดงความคิดเห็นว่า เห็นด้วยที่จะให้เขาบุ่งกะเซอร์ได้รับสัมปทานหรือไม่ ดิฉันจะเห็นด้วย แต่นี่กลับเอาคนที่ไม่มีผลกระทบกับตรงนี้โดยตรง มีตั้ง ๑๘ หมู่บ้าน มีคนที่ไม่เห็นด้วยอยู่ ๓ หมู่บ้าน อีก ๑๕ หมู่บ้าน คนเห็นด้วย และอยากจะให้ลงไปดูในพื้นที่ โดยอย่าเสียเวลานั่งกันและถกเถียงกัน พูดในสิ่งที่หลับตาพูด.....

"ตอนหลังก็มาขอสำรวจใหม่พบพันธุ์ไม้หายาก ๒ ชนิด และมีเนื้อที่ ๒ ไร่ ป่าดงดิบกว้างมาก และมีลานหิน และทางป่าไม้ก็ไปพบเลียงผา ซึ่งวันที่ไปพบครั้งแรกเลียงผาตัวใหญ่มาก และวันต่อมาเขาให้ประชาชนเข้าไปร่วมด้วย นอกจากเห็นสัตว์ป่าแล้ว ยังมีพืชสมุนไพรเยอะแยะ โดยชุมชนเป็นผู้อธิบายว่าเขาได้ประโยชน์อย่างไรบ้างกับสมุนไพรอันนี้ และยังพบรอยใหญ่ของเลียงผาอีกตัวหนึ่ง และดิฉันยังสอบถามคุณกิตติชัย ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของกรมป่าไม้เขตนครสวรรค์ว่าผลจากการสรุปวันนี้คุณทำรายงานไปว่าอย่างไร สมควรที่จะอนุรักษ์ไหม และเขาลงความเห็นว่าสมควรที่จะเป็นสวนพฤกษศาสตร์"

กระบวนการต่อสู้เพื่อรักษาภูเขาของชุมชน

แกนนำการต่อสู้เกิดจากมีความขัดแย้งของชาวบ้านที่แบ่งเป็นกลุ่มเห็นด้วยกับกลุ่มคัดค้าน เมื่อทางองค์การบริหารส่วนตำบลอยากให้ประทานบัตร

โดยจากการสัมภาษณ์แกนนำในการต่อสู้ พบว่าผู้ที่เห็นด้วยเพราะคิดว่าจะได้มีงานทำและได้ค่าจ้างมีอยู่ประมาณ ๑๐๐ คน

นางหอม ละลอก ประธานกลุ่มแม่บ้านบุ่งกะเซอร์ อาชีพเกษตรกรรม และ *นายประภาส แทบพยัญ* กรรมการหมู่บ้านบุ่งกะเซอร์ เป็นแกนนำที่มีแนวคิดที่จะรักษาทรัพยากรธรรมชาติไว้ให้ลูกหลาน และเกรงว่าจะเกิดผลกระทบต่อแหล่งน้ำผิวดิน ใต้ดิน ได้มาปรึกษาหาแนวทางรักษาภูเขากับ *อาจารย์ทตยา สำราญ* อาจารย์ใหญ่โรงเรียนบ้านบุ่งกะเซอร์ กลุ่มแกนนำได้พยายามเผยแพร่ความคิดให้ชาวบ้านตระหนักถึงการดำรงชีวิตที่ต้องพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติและรักษาสภาพแวดล้อม

ในระยะแรกพยายามนำกิจกรรมปลูกป่าร่วมกับชาวบ้านที่เริ่มมีความเห็นด้วย แต่การดำเนินกิจกรรมยังไม่เกิดผลเท่าที่ควร จึงได้เริ่มทำงานกับกลุ่มเยาวชนในโรงเรียน แล้วเริ่มกิจกรรมปลูกป่าโดยเด็กๆเป็นแกนนำ และเริ่มมีชาวบ้านเข้ามาช่วย ขณะเดียวกันก็มีบุคคลภายนอกเข้ามาเป็นกำลังใจให้ความรู้ความคิดกับชาวบ้านโดยเฉพาะจากนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง

หลังจากที่ทำงานเผยแพร่ความคิดประสบความสำเร็จพอสมควร จึงได้รวบรวมรายชื่อคัดค้านการทำเหมืองแร่ได้ถึง ๑๘๒ คน จากนั้นก็ได้ร้องเรียนต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นลำดับตั้งแต่นายอำเภอ ผู้ว่าราชการจังหวัด สำนักพระราชวัง และคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

การดำเนินงานของคณะอาสาสมัครทั้งครูและชาวบ้านสามารถสร้างให้ชาวบ้านบุ่งกะเซอร์ทำงานหรือกิจกรรมต่างๆอย่างมีส่วนร่วม โดยใช้เด็กนักเรียนเป็นสื่อกลางในการเชื่อมโยง และพยายามปลูกจิตสำนึก และการ

เอาธุระสาธารณะขึ้นในชุมชน ขยายความคิดในการอนุรักษ์ธรรมชาติไปสู่ครอบครัวต่างๆอย่างได้ผล เช่น มีโครงการแบ่งที่เกษตรกรรมของครอบครัว ปลูกต้นสักครอบครัวละ ๕ ไร่ เพื่อใช้ในอนาคต และเริ่มต้นวางแผนการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน รวมทั้งการให้เด็กๆครูและชาวบ้าน ร่วมกันไปสำรวจและบันทึกความเป็นจริงของภูเขาด้วยตนเอง ทำให้เกิดความรัก หวงแหน และมั่นใจในข้อเท็จจริงที่จะนำไปต่อสู้มากยิ่งขึ้น

การได้เรียนรู้มากยิ่งขึ้นทำให้มั่นใจในทิศทางที่ประสานกับคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เพราะเป็นการใช้สิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญรับรอง มีโอกาสได้รับรู้ข้อมูลชัดเจนมากขึ้น และการที่พยายามประสานกับหน่วยราชการในอำเภอและจังหวัดอย่างต่อเนื่อง เมื่อประสานกับการทำเรื่องขออนุรักษ์เป็นสวนพฤกษศาสตร์ตามแนวทางพระราชดำริ ในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ และต่อมามีผลให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องลงไปสำรวจพื้นที่อย่างละเอียด ทำให้ความหวังของชาวบ้านและโรงเรียนที่จะอนุรักษ์เขาบุ่งกะเชอร์ และพัฒนาเป็นสวนพฤกษศาสตร์ที่สมบูรณ์ของชุมชน และเป็นประโยชน์ต่อทั้งสังคมต่อไป มีโอกาสจะพัฒนาต่อไปได้

กลุ่มชาวบ้านและครูพยายามไปศึกษาเรียนรู้กับกลุ่มต่างๆด้วยตระหนักว่า การตื่นตัวและมีความรับรู้กว้างขวาง มีเครือข่ายร่วมมือกัน และเรียนรู้ต่างกลุ่ม ช่วยทำให้ชาวบ้านได้ประโยชน์มาก และเรื่องราวของเขาบุ่งกะเชอร์ก็เป็นที่รู้จักของชุมชนภายนอกมากขึ้น

นัฏฐา ชมพูนุช เล่าถึงปัญหาในการต่อสู้ว่า.....

"พอเป็นอย่างนี้ปัญหาก็จะมีหลายอย่าง โรงเรียนก็จะโดน

บีบ เขาก็พยายามไม่ให้เด็กเข้าเรียนที่โรงเรียน เพื่อจะให้โรงเรียนถูกยุบไป เพราะมองว่าโรงเรียนก็เป็นส่วนหนึ่งในด้านการคัดค้าน ให้ข้อมูลกับชาวบ้านที่ไม่รู้เรื่อง และก็มีกรณีรุ่นพี่ทำงานด้วยกันโดยมีคนอ้างเป็นสันติบาลเอาปืนมาใส่ถุงพลาสติกไว้ และบอกว่าขอข้อมูลหน่อย ก็บอกว่าขอได้ที่ทางอำเภอเขาก็ให้ เราก็ขอชื่อ ขอดูนามบัตรเพราะเราไม่เชื่อว่าเป็นสันติบาลจริงๆ และมีเพื่อนที่รู้จักกับตำรวจเขาก็ช่วยตรวจสอบให้ ถึงตอนนี้ก็ยังได้รับความช่วยเหลือจากหลาย ๆ ฝ่าย ถึงตอนท้ายที่สุดตอนช่วงที่คัดค้านก็มีคณะกรรมการผืนป่าตะวันตกของ จ.อุทัยธานี อาจารย์จากบ้านไร่ มาช่วยจัดประชุมให้เกิดกลุ่มอนุรักษ์เขาบุ่งกะเชอร์ และได้ทำกิจกรรม เหมือนได้ช่วยกันสอดส่องดูแลมากขึ้น และก็สุดท้ายไม่รู้ว่าเรื่องมาถึงกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้อย่างไร แต่เขาก็เชิญพวกเราเข้ามาสอบถามว่าเป็นอย่างไร และก็ได้เข้าไปดูในพื้นที่ของเรา และถึง ณ เวลาปัจจุบันเหมือนกับว่าเราคัดค้านสำเร็จในระดับหนึ่ง ล่าสุดก็มีทางคณะทำงานจากทางจังหวัดมาพูดคุยในเรื่องจะให้เป็นสวนพฤกษศาสตร์ที่เขาบุ่งกะเชอร์ และเขาก็จะดูว่าเป็นอย่างไร เห็นอย่างไร .....

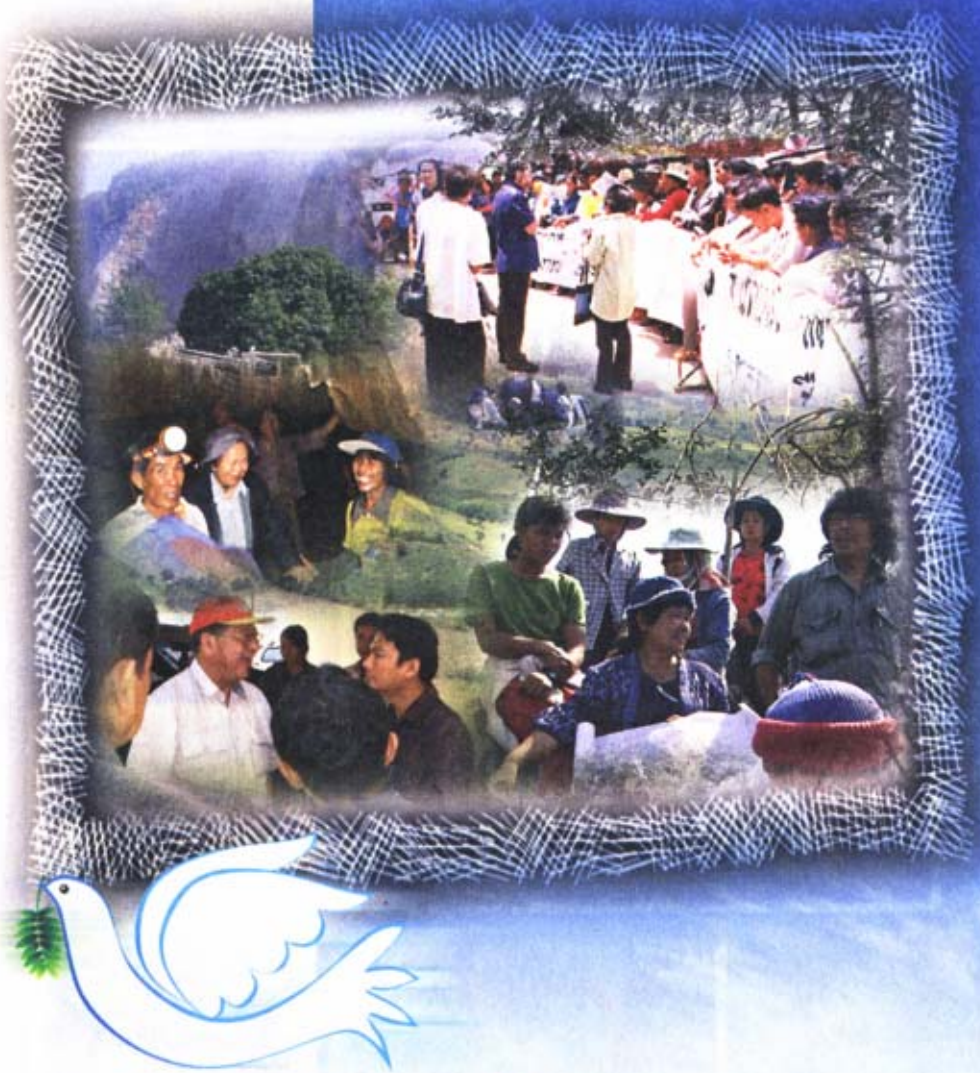

ณ เวลาปัจจุบัน เขาบอกว่าจะไม่มีการพูดถึงเรื่องการขอสัมปทานบัตรที่เขาบุ่งกะเชอร์ แต่จะเปลี่ยนเป็นขอเป็นสวนพฤกษศาสตร์ที่เขาบุ่งกะเชอร์แต่ตอนนี้ยังไม่ได้เป็น แต่ว่าก็มีป่าไม้เขต มีหลาย ๆ ที่

เข้ามาสำรวจข้อมูล ก็ถือว่าสำเร็จในส่วนหนึ่งหลังจากที่ผ่านเหตุการณ์ร้าย ๆ มาก็ขอเป็นกำลังใจให้ทุกคนที่มีปัญหาตรงนี้"

แต่อย่างไรก็ตาม *อาจารย์ทตยา สำราญ* ที่เป็นแกนหลักคนหนึ่งได้ให้ความเห็นในการต่อสู้ว่า *"การลุกขึ้นต่อสู้ของชาวบ้านและโรงเรียน ถือว่ามีอุปสรรคยากลำบากไม่น้อย ชาวบ้านส่วนหนึ่งกลัวอิทธิพล ซึ่งก็น่าเห็นใจ แต่อาศัยว่ามีส่วนหนึ่งที่ร่วมมือกันกล้าต่อสู้ สู้ไปแบบกล้าๆกลัวๆ .... จนถึงช่วงหนึ่งก็มีการเสนอให้ยุบโรงเรียนบุ่งกะเชอร์เพราะมีขนาดเล็กเกินไป ... จนชาวบ้านและครูต้องหารือกับหลายฝ่ายทั้งในกระทรวงศึกษาธิการ ผู้ว่าราชการจังหวัด และคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ จึงสามารถอยู่กับชุมชนต่อไปได้ คิดว่าถ้าโรงเรียนต้องถูกยุบคงมีผลอย่างมากต่อการต่อสู้ของชุมชน...*

คิดว่าการต่อสู้ยังไม่ประสบความสำเร็จ แม้วันนี้จะยังรักษาทรัพยากรเขาบุ่งกะเชอร์ไว้ได้ แต่ตราบใดที่ยังไม่ยกเลิกการประกาศเป็นแหล่งแร่ให้เด็ดขาด และมีการประกาศอนุรักษ์เขาบุ่งกะเชอร์ไว้ทั้งหมด ก็ยังไม่สามารถสบายใจได้ เพราะวันหนึ่งก็อาจจะมีการเสนอกลับมาได้อีก และชาวบ้านที่ทำอาชีพเกษตรกรรมก็ยังมีอาชีพไม่มั่นคงเท่าที่ควร ถ้ามีการส่งเสริมให้ชาวบ้านมีอาชีพที่มั่นคง คิดว่าจะเกิดพลังในการต่อสู้กับปัญหาต่างๆมากกว่านี้"

บทที่ ๕

การต่อสู้เพื่อปกป้องภูผาขุนน้ำ :
เหมืองหินดอยแม่ออกฮู อ.เวียงชัย จ.เชียงราย

ผศ.บุญยวง อินต๊ะวงศ์

บทที่ ๕
การต่อสู้เพื่อปกป้องภูผาขุนน้ำ : เหมืองหินดอยแม่ออกฮู อ.เวียงชัย จ.เชียงราย

"เขาลูกนี้เป็นขุนน้ำของประชาชน (ชาวบ้าน ตำบลผางาม อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย) ทำไมเจ้าหน้าที่จังหวัดถึงประกาศให้ผางามเป็นแหล่งหิน ที่นี่ไม่ใช่แหล่งหิน แต่เป็นขุนน้ำที่หล่อเลี้ยงชาวบ้านมาแต่ครั้งรุ่นปู่ย่า ตายาย เราควรจะอนุรักษ์ไว้ ไม่ยอมให้ใครมาทำลาย"

จากความคับข้องใจที่สะท้อนถึงเจตนารมณ์ของชาวบ้านในพื้นที่หมู่ ๑, ๑๙ และ ๑๑ ตำบลผางาม อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงรายได้ร่วมกันต่อสู้คัดค้านกลุ่มบริษัทที่ได้รับประทานบัตรอนุญาตให้ทำเหมืองหินในบริเวณดอยแม่ออกรูมายาวนานนับหลายปี จนกลายเป็นกรณีขัดแย้งระหว่างชาวบ้านและกลุ่มนายทุน

การต่อสู้ของชาวบ้านร่องห้า (หมู่ ๑) และบ้านร่องเจริญ (หมู่ ๑๑)ในการเรียกร้องและคัดค้านให้ยุติการทำเหมืองหินที่บริเวณดอยแม่ออกฮูของผู้ประกอบการทั้ง ๓ กลุ่มทั้งที่กำลังทำ และกำลังขอประทานบัตรใหม่ ได้แก่ บริษัทเวียงชัยผางามก่อสร้าง และหจก. เชียงรายธนะวงศ์ กลุ่มบริษัทเบิร์ดอาย และบริษัทสโตนวิลล์ จำกัด และกลุ่ม หจก.หาญกิติชัย เริ่มจาก

กลุ่มคนเล็กๆ เพียงไม่กี่คนที่ตระหนักถึงผลกระทบและความเสียหายที่กำลังคืบคลานเข้าสู่วิถีชีวิตในชุมชนจนยากจะหลีกเลี่ยงได้...

ดอยแม่ออกฮู ขุนน้ำแห่งชีวิต

"มันเป็นขุนน้ำของปู่ย่า ตายาย พวกเราใช้น้ำจากที่นี่ทำนา เลี้ยงชีวิตผู้คนในหมู่บ้านมาตลอดจนถึงรุ่นลูกหลาน" ชาวบ้านผู้ร่วมต่อสู้ร้องเรียนด้วยความสำคัญของดอยแม่ออกฮูที่เกื้อกูลทุกชีวิตในหมู่บ้านร่องห้าและหมู่บ้านร่องเจริญ มายาวนานหลายชั่วอายุคน มีลักษณะเป็นเขาหินปูนลูกโดดสูงชันมีพื้นที่ประมาณ ๐.๕ ตารางกิโลเมตร มีสภาพเป็นป่าเบญจพรรณและป่าเขาหินปูน พื้นที่รอบเขาทั้งหมดถูกประกาศให้เป็นพื้นที่ปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม ทำให้ชาวบ้านใช้พื้นที่โดยรอบทำนาเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากพบตาน้ำในภูเขาทางฝั่งตะวันออกในระดับเดียวกับพื้นทุ่งนาซึ่งมีน้ำมากพอที่ชาวบ้านสามารถขุดลำเหมืองต่อเนื่องเป็นระบบมายังที่นาและลงสู่ห้วยแม่ต๋าก ทำให้ปริมาณน้ำในห้วยเพิ่มขึ้นเมื่อได้รับน้ำจากลำเหมืองนี้เพื่อใช้ในการเกษตรนับพันไร่ได้ตลอดทั้งปีแม้ในฤดูแล้ง

ภายในถ้ำใต้ภูเขาของดอยแม่ออกฮู มีลักษณะเป็นถ้ำธารลอด กว้างประมาณ ๓ เมตร มีความสูงของเพดานถ้ำประมาณ ๒-๓ เมตร บางช่วงเพดานต่ำประมาณ ๑.๕ เมตร และบางช่วงเป็นโถงถ้ำกว้าง มีเส้นทางหลักในโพรงถ้ำทอดยาวตามภูเขาในทิศเหนือถึงใต้ เป็นเส้นทางคดโค้งในภูเขาประมาณ ๒-๓ กิโลเมตร สามารถเห็นน้ำไหลออกจากรอยแยกของชั้นหินโพรงถ้ำสาขา พื้นถ้ำมีโคลนหน้าและเพดานถ้ำปรากฏหินงอกหินย้อยที่เกิดจากการไหลของหยดน้ำในถ้ำมากมาย เป็นสิ่งยืนยันได้ว่าดอยแม่ออกฮูแห่งนี้เป็นขุนน้ำที่สำคัญต่อวิถีชีวิตของชาวบ้านที่นี่อย่างยิ่ง

เรื่องเล่าดอยแม่ออกฮูจากผู้เฒ่า

นอกจากดอยแม่ออกฮูจะเป็นแหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญต่อระบบนิเวศของหมู่บ้านแล้ว ผู้เฒ่าในหมู่บ้านหลายคนยังได้เล่าถึงความผูกพันที่มีต่อดอยแม่ออกฮูจนเกิดเป็นประเพณีสืบต่อกันมาจนถึงทุกวันนี้

"แต่ไหนแต่ไรมาชาวบ้านจะใช้น้ำจากภูเขาลูกนี้ มันมีน้ำออกจากรูตลอดเวลา เมื่อก่อนเขามีความเชื่อว่า พอถึงเดือน ๑๐ ทุกปี ชาวบ้านจะร่วมกันจัดประเพณี ตานข้างเผือก ตรงกับวันขึ้น ๑๕ ค่ำ จะแปลงข้างเผือกไปถวายที่หินผาลูกนี้ เพื่อทำพิธีขอฟ้าฝนให้ตกลงมา เพื่อให้ได้ทำนาตลอดปี ข้างในภูเขาจะเป็นโพรงถ้ำมีน้ำไหลตลอดเวลา แหล่งน้ำของชาวบ้าน

จะอยู่ที่นั้น และเป็นที่ศักดิ์สิทธิ์อีกด้วย"

แม่เฒ่าผู้หนึ่งเล่าว่า ถ้าเป็นวันที่ ๑๔ ทั้งข้างขึ้นและข้างแรมจะมีเสียงก้องออกมาจากถ้ำตอนกลางคืน เป็นสัญญาณบอกว่าฝนจะตก และจะมีแมงสะนี แมงค้างออกมาเป็นจำนวนมาก

การทำพิธีจะมีพระสงฆ์และชาวบ้านทั้ง ๒ หมู่บ้าน ร่วมกันแห่รูปช้างที่แกะสลักด้วยไม้ตกแต่งสวยงามแห่ไปที่ขุนน้ำเพื่อทำพิธีขอฝนคล้ายแห่นางแมวของชาวอีสาน ซึ่งแต่เดิมก็เป็นคนจาก ๒ หมู่บ้านนี้ที่ยึดถือความเชื่อนี้มานานแล้ว เนื่องจากขุนน้ำนี้หล่อเลี้ยงชาวบ้านและที่นากว่า ๔๐๐ ไร่ใน ๒ หมู่บ้าน (เดิมมีหมู่บ้านเดียวต่อมาแยกออกเป็น ๒ หมู่บ้านตั้งอยู่ในละแวกใกล้เคียงกันซึ่งมีความเกี่ยวดองเป็นญาติพี่น้องอีกด้วย) พื้นที่รอบภูเขาเป็นที่ส.ป.ก.ทั้งหมด

ช่วงเดือนมิถุนายนมีการตีฆ้องตามประเพณี พอมีระเบิดภูเขาชาวบ้านก็พบฆ้องโบราณและบริเวณเขตสัมปทาน *"ตอนนี้เอาเก็บมาไว้ที่วัดในหมู่บ้านแล้ว ยังไม่มีกรมศิลปากรมาสำรวจว่าเป็นแหล่งประวัติศาสตร์ โบราณคดีหรือเปล่าที่ระเบิดและพบเป็นเพราะเด็กบ้านเราไปรับจ้างแล้วเก็บเอามาถ้าไม่ใช่เด็กบ้านเราก็คงขโมยเอาไปขายหมดแล้ว"* ชายสูงวัยผู้เล่าถึงการพบวัตถุโบราณในถ้ำ

สัญญาณอันตรายที่คืบคลานเข้าสู่หมู่บ้าน

หลังจากที่ดอยแม่ออกฮูซึ่งเป็นแหล่งน้ำธรรมชาติสำคัญของชาวบ้านถูกระเบิดไปบางส่วนในปี ๒๕๒๒ เป็นช่วงเปิดหน้าผาเพื่อนำกรวดหินไปสร้างถนนหนทางในหมู่บ้าน พอถึงปี ๒๕๓๒ หจก.หาญกิติชัยได้ขายต่อให้ บ.ผางามก่อสร้าง เป็นผู้ดำเนินงานมาถึงปี ๒๕๔๐ ต่อมาได้ให้ บ.เวียงชัยผางามก่อสร้าง ดำเนินการเรื่อยมา โดยที่ชาวบ้านไม่มีสิทธิได้รับรู้ข้อมูลมาก่อน จนกระทั่งเกิดผลกระทบเพิ่มขึ้นตามจนถึงปัจจุบัน

หนึ่งในผู้ร่วมคัดค้านได้เล่าถึงความเป็นมาของการต่อสู้คัดค้านการทำเหมืองหินบริเวณดอยแม่ออกฮูว่า *"ครั้งแรกคนที่ได้ประทานบัตรเป็นของ หจก. หาญกิติชัย ตอนนั้นกำนันผัด คำตื้อ อนุญาตให้ระเบิดหินผาลูกนี้เอามาทำทางในหมู่บ้านแล้วหยุดไป ต่อจากนั้นบริษัทเวียงชัยผางาม ก็เข้ามาทำต่อ ทั้งที่ชาวบ้านยังไม่รู้เรื่อง แต่ อบต.ชุดก่อนเขาอนุญาตและรู้เรื่องกันเอง แต่ไม่ให้ผู้ใหญ่บ้าน กำนันและชาวบ้านรู้เลย"*

ผลกระทบที่เกิดจากการทำเหมืองหิน

จากการที่บริษัทเวียงชัยผางาม ธนะวงศ์ จำกัด ได้ประทานบัตรเหมืองหินอุตสาหกรรมเพื่อการก่อสร้างบริเวณดอยแม่ออกฮู นับตั้งแต่ปี ๒๕๔๐ เป็นต้นมา ชาวบ้านบริเวณตำบลผางามต่างได้รับความเดือดร้อนจากการระเบิดและโม่หินบริเวณดอยแม่ออกฮูของบริษัทดังกล่าวเป็นอย่างมาก และสร้างผลกระทบให้แก่ชาวบ้านในท้องถิ่นดังต่อไปนี้

๑. ส่งผลกระทบต่อแหล่งน้ำธรรมชาติที่ชาวบ้านได้ใช้น้ำทำการเกษตรและเป็นแหล่งต้นน้ำที่ไหลต่อไปสู่ลำห้วยอื่นๆ ในพื้นที่ โดยเฉพาะห้วยแม่ต๋าก

๒. ทำลายธรรมชาติความเงียบสงบและทัศนียภาพที่สวยงามของภูผา

๓. เกิดเสียงดังรบกวน สร้างความรำคาญแก่ชาวบ้านและก่อให้เกิดมลพิษ เช่น ฝุ่นละอองตกลงในแหล่งน้ำและบ้านเรือน

๔. ก่อให้เกิดโรคทางเดินหายใจกับคนในท้องถิ่นอันเกิดจากฝุ่นละออง

๕. สร้างความหวาดผวาให้ชาวบ้านที่ทำการเกษตรบริเวณผาแม่ออกฮู

๖. หากมีการระเบิดหิน ว่าจะถูกสะเก็ดหินทั้งขนาดเล็กและใหญ่ที่หล่นลงมาและทำให้ได้รับอุบัติเหตุ

๗. ชาวบ้านได้รับอุบัติเหตุจากการขนส่งหิน

๘. มีผลกระทบต่อวิถีการดำรงชีพของชาวบ้าน

จุดเริ่มแห่งการต่อสู้ของชาวบ้าน

ด้วยตระหนักถึงผลกระทบที่กำลังรุกคืบเข้าสู่หมู่บ้านร่องห้าและหมู่บ้านเจริญ ทำให้ชาวบ้านเริ่มต่อสู้เรียกร้องและคัดค้านการระเบิดเขาดอยแม่ออกฮูเพื่อทำเหมืองหินของบริษัทเวียงชัยผางามก่อสร้างที่ได้ประทานบัตรเมื่อปี

พ.ศ. ๒๕๔๐ เป็นต้นมา ป้าหอมหนึ่งในแกนนำเล่าย้อนถึงจุดเริ่มต้นของการต่อสู้

"ช่วงปี ๔๐ ฉันไปเก็บผักกับหลานเดินดูรอบๆ มีกล้องถ่ายรูป ก็เห็นความงามของผาและมีประโยชน์เรื่องน้ำคิดว่าทำไมเจ้าหน้าที่ของรัฐมาปล่อยให้คนระเบิด ที่นี่เป็นขุนน้ำ เป็นประโยชน์กับประชาชน ทำไมไม่มีใครเข้าไปประท้วงคนที่เข้ามาหาผลประโยชน์ที่นี่ ก็ให้หลานสาวตักน้ำขึ้นมาถ่ายรูปแล้วเอาไปถามชาวบ้านว่า เห็นด้วยมั้ยที่เราจะประท้วงผลักดันโรงโม่ออกไป ชาวบ้านเขากลัวกันเสียดายก็เสียดาย แต่ก็กลัว ป้าก็คิดว่าจะหวังพึ่งผู้ใหญ่เพราะถ้ามัวแต่กลัวตาย นาก็จะกันดาร น้ำไม่พอ ถ้าฝนไม่ตก แต่ถ้าเราช่วยกันอนุรักษ์ไว้ก็จะมีน้ำไว้ใช้ยามแล้งเพราะที่อื่นไม่มีแหล่งน้ำแล้ว"

การหาแนวร่วมในการต่อสู้ของกลุ่มชาวบ้านเพียงไม่กี่คนในระยะแรก จึงได้แรงสนับสนุนจากบรรดาครูอาจารย์และนักเรียนต่างๆ ในหมู่บ้านอย่างเต็มที่

"ช่วงแรกไม่รู้จะทำอย่างไร เราเลยเดินไปหาครูอาจารย์ที่โรงเรียนร่องห้าหมู่ ๑ ไปปรึกษาอาจารย์ว่าอยากได้รายชื่อเด็กนักเรียนช่วยอนุรักษ์ถ้ำผาแม่ออกฮู อาจารย์ก็ไปคุยกับเด็กๆ ให้เซ็นชื่อร่วมอนุรักษ์ถ้ำผาลูกนี้ พอป้าไปโรงเรียนอื่นๆ ก็ได้รับความช่วยเหลือเช่นเดียวกัน บางโรงเรียนเด็กเขียนเรียงความรายงานส่งให้เลยคือโรงเรียน ๕ หมู่บ้าน พอได้รายชื่อแล้วป้าก็ไปร้องผู้ว่าราชการจังหวัดคือ นายวิจารณ์ ไชยนันท์ เมื่อปี ๔๑ เลขาฯ ถามว่ามาทำไม ก็ตอบไปว่า มาหาผู้ว่าฯ มาร้องเรียนเรื่องผาขุนน้ำแม่ออกฮู เขาถามว่ามากี่คนก็บอกไปว่า มาคนเดียว บังเอิญผู้ว่าฯ ประชุมเรื่องนี้พอดีและเดินผ่านเราไป แต่เราก็ไม่รู้หรอกว่าคนไหนเป็นผู้ว่าฯ เลขาฯ ก็บอกว่ารับเรื่องไว้แล้วให้รอฟังคำตอบ ไม่กี่วันเขาบอกว่าส่งให้กรมป่าไม้แล้ว ไม่นานก็

เห็นออกทีวี บอกว่าโรงโม่ถูกปิดแล้ว ก็รอฟังว่าชาวบ้านจะทำอย่างไรต่อ" หนึ่งในผู้ร่วมคัดค้านเล่าถึงการต่อสู้เรียกร้องที่ผ่านมา

"ตอนนั้นชาวบ้านยังไม่เข้าใจ และเขายังไม่เห็นด้วยที่จะร่วมกับเรา แต่มาระยะหลังเขาก็เข้าร่วมกันต่อสู้คัดค้านมากขึ้น ตื่นตัวกันมาก เพราะเขาเห็นประโยชน์มากขึ้น และชาวบ้านมองเห็นด้วยตาว่า ถ้าปล่อยให้เขาทำลาย ชาวบ้านก็เสียผลประโยชน์ ถ้าฝนมาแต่ละปีก็มากระจุกอยู่ที่ขุนน้ำของเราไม่ไปไหน ถ้าเป็นที่อื่นก็แห้งแล้ว ถึงจะทำฝนเทียมก็ไม่ตกลง ถ้าต้นไม้ไม่มีขุนน้ำ ความชุ่มชื้นไม่มี และที่นี่ก็เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ด้วย"

แม้การต่อสู้เรียกร้องและคัดค้านในช่วงแรก อาจยังไม่ได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบโดยตรงเท่าที่ควร เพราะเกรงกลัวถึงภัยอันตรายจากผู้มีอิทธิพลจะมาทำร้ายตัวเองและครอบครัวก็ตาม แต่ชาวบ้านที่เป็นแกนนำหลักในการต่อสู้เรียกร้องยังคงมุ่งมั่นเพื่อเดินหน้าคัดค้านอย่างต่อเนื่องในรูปแบบต่างๆ เท่าที่กำลังความสามารถจะทำได้

หลากหลายรูปแบบการต่อสู้

เมื่อผลกระทบจากโรงโม่หินของบริษัทดังกล่าวทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้นทุกขณะ สร้างความเดือดร้อนให้ชาวบ้านอย่างต่อเนื่อง ทำให้ชาวบ้านในชุมชนรวมตัวกันต่อสู้เรียกร้องและคัดค้านมากขึ้น กระทั่งก่อตั้งกลุ่มผู้คัดค้านในนาม *"กลุ่มอนุรักษ์ขุนน้ำออกฮู"* และเริ่มร้องเรียนตั้งแต่สมัยรัฐบาลนายชวน หลีกภัย และส่งหนังสือคัดค้านไปยังหน่วยงานต่างๆ ประมาณ ๒๐ แห่ง และร้องเรียนว่ายังไม่มีหน่วยงานใดเข้ามาแก้ไขความเดือดร้อน

"ปัญหาที่พบส่วนใหญ่ในการร้องเรียนที่ผ่านมาคือ เจ้าหน้าที่ของรัฐที่

รับเรื่องถูกย้ายไปบ้าง ลาออกบ้าง เปลี่ยนคนบ้าง ทำให้เรื่องร้องเรียนที่ส่งไปตามหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นสิ่งแวดล้อม สปก. อุตสาหกรรม นายอำเภอ มักถูกดองค้างไว้นาน หรือต้องกลับมาเริ่มต้นใหม่ เจ้าหน้าที่มาใหม่ก็มานั่งซักถามกันใหม่วนเวียนอยู่เช่นนี้ไม่รู้จบ มันยืดเยื้อ ไม่มีความคืบหน้าเสียที

*ชาวบ้านก็เกิดความไม่สบายใจ เพราะที่ใหม่พวกนายทุนจะเอาได้อีกหรือเปล่า ที่ผ่านมาเจ้าหน้าที่รับผิดชอบไม่มีความชัดเจนและจริงใจในการแก้ปัญหาให้ชาวบ้านอย่างจริงจัง"*หนึ่งในผู้คัดค้านเล่าถึงปัญหาที่ได้ร้องเรียนไปยังหน่วยงานต่างๆ ด้วยตนเอง

ปี ๒๕๔๑ นับเป็นระยะแรกของการต่อสู้กลุ่มแกนนำคัดค้านใช้วิธีการดึงแนวร่วมที่เป็นเด็กนักเรียนและครูอาจารย์จากโรงเรียนต่างๆในชุมชนยื่นต่อผู้ว่าราชการจังหวัด แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นก็ยังไม่ได้รับการแก้ไขเยียวยาอย่างชัดเจน ทำให้กลุ่มผู้คัดค้านยังคงมุ่งมั่นในการแสวงหาแนวทางต่อสู้ในหลายรูปแบบอย่างต่อเนื่องเรื่อยมา เช่น การทำจดหมายร้องเรียนส่งไปยังเจ้าหน้าที่รัฐและหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องดังนี้

- วันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๔ กลุ่มผู้คัดค้านยื่นหนังสือถึง รมว.วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม เรื่องขออนุเคราะห์ให้พิจารณาคัดค้านการทำเหมืองหิน

- วันที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๔๕ มอบหนังสือถึงราชเลขานุการ ในสมเด็จพระบรมราชินีนาถ

- วันที่ ๕ กรกฎาคม ๒๕๔๕ ยื่นหนังสือร้องเรียนต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ โดยร้องเรียนว่า โรงโม่หิน บริษัทเวียงชัยผางาม

ธนะวงศ์ ได้รับสัมปทานระเบิดหินบริเวณที่เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร และแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ และเกิดเสียงดัง อากาศเป็นพิษ ทำให้ชาวบ้านและสัตว์ป่าเดือดร้อน พร้อมชี้แจงรายละเอียดต่างๆ (ดูสรุปลำดับเหตุการณ์ภาคผนวก)

- วันที่ ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๔๕ แกนนำคัดค้านโทรศัพท์ถึงคณะอนุกรรมการศึกษาและตรวจสอบปัญหาเหมืองแร่ ในคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ไม่แน่ใจในความปลอดภัยของแกนนำกลุ่มคัดค้าน

- วันที่ ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๔๕ แกนนำคัดค้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านยื่นหนังสือคัดค้านถึง นายกรัฐมนตรี ทักษิณ ชินวัตร ระหว่างเดินทางไปราชการที่จังหวัดเชียงราย

" เราพยายามผลักดันให้ออกหนังสือร้องเรียนของชาวบ้านไปยื่นให้แก่นายกฯ เมื่อคราวที่มาเชียงรายช่วงก่อนเลือกตั้งเดือนมกราคม พอนายกฯ รับเรื่องแล้วก็ส่งต่อให้คนข้างหลังที่ติดตามมาด้วย ซึ่งเป็นอย่างนี้ทุกครั้ง แล้วก็เงียบหายไปไม่มีอะไรเกิดขึ้น เข้าใจว่าคนข้างหลังที่รับเรื่องคงเป็นคนเชียงรายที่รับผิดชอบแต่ก็ไม่เห็นทำอะไรเลย เราไม่เอาแล้วชน อบต.เลย"
ป้าวัยกลางคนหนึ่งในผู้ร่วมคัดค้านเล่าถึงเหตุการณ์เมื่อครั้งยื่นจดหมายให้นายกรัฐมนตรี แต่เรื่องยังคงเงียบหายเช่นเดิม

แหล่งน้ำจากดอยแม่ออกฮูที่นำมาใช้ในพื้นที่เพื่อการเกษตรในบริเวณนี้ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ทำกินของชาวบ้านเพียง ๒ หมู่เท่านั้น ได้แก่ หมู่บ้านร่องห้าและหมู่บ้านร่องเจริญ ดังนั้นการพิจารณาแก้ไขปัญหาขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ที่ประกอบไปด้วยสมาชิก อบต. จากสิบกว่าหมู่บ้านในตำบลผางาม จึงไม่ได้ให้ความสำคัญในการสนับสนุนต่อสู้เรียก

ร้องและคัดค้านการทำโรงโม่หิน เนื่องจากมีสองหมู่บ้านที่เป็นเสียงส่วนน้อยเท่านั้น และมักจะอ้างมติรวมทั้งสภาอบต. ซึ่งแท้จริงต้องฟังความเห็นผู้ได้รับผลกระทบโดยตรงเป็นหลัก

"หมู่บ้านไหนได้รับผลกระทบก็จะรวมตัวกัน อย่างหมู่บ้านร่องห้า หมู่บ้านร่องเจริญมีชาวบ้านอยู่ประมาณ ๔๒๗ กว่าคน (อยู่หมู่ ๑ และหมู่ ๑๑) แต่หมู่บ้านอื่นเขาก็ไม่มาร่วมประชุมเพราะไม่ค่อยได้รับผลกระทบจึงไม่ค่อยให้ความร่วมมือเท่าไหร่" หนึ่งในแกนนำคัดค้านได้เล่าถึงการไม่ได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านในหมู่อื่นๆ ที่ไม่ได้รับผลกระทบใดๆ ทำให้การต่อสู้ในแต่ละครั้งที่ผ่านมาจึงมีเพียงชาวบ้าน ๒ หมู่นี้เท่านั้น

นอกจากการทำจดหมายร้องเรียนส่งไปยังหน่วยงานต่างๆ แล้ว กลุ่มผู้คัดค้านร่วมกับชาวบ้านที่เดือดร้อนทำประชาคมขึ้นโดยมีหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้รับรู้ที่สำคัญชาวบ้านเชื่อว่ามีการโกงคะแนนเสียงที่ไม่เห็นด้วยในการทำเหมืองหินทั้งรายเก่าและใหม่เกิดขึ้น

"ปี ๒๕๔๕ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเดินทางมาพบชาวบ้าน เริ่มจากคุณสุรสีห์ โกศลนาวิน และต่อมาคุณศศิน เฉลิมลาภ คุณวสันต์ พานิช หลังจากนั้นก็มีการจัดประชาคมว่าจะให้สัมปทานกับ ๔ บริษัทหรือไม่ มีการลงคะแนนเสียง อาจารย์ศศิน ถามว่าเห็นด้วยหรือไม่ พวกโรงโม่มากันเยอะ ชาวบ้านก็ไม่กาหรอก แต่ให้ยกมือว่าเห็นด้วยหรือไม่ คนไหนไม่ยกมือก็อาย

ถ้าชาวบ้านกาเขาจะโกงคะแนนไป ชาวบ้านก็เลยบอกให้ยกมือแทน

ตอนแรกเขาแจกข้อมูลก่อนว่าจะให้หรือไม่ให้ ทางชาวบ้านเขารู้ทันบอกไม่เอา ต้องประชุมเอาที่วัดเลย หยั่งคะแนนเสียงเปิดเผยกันเลย ในวันที่ ๑๓ สิงหาคม ๒๕๔๖ มีชาวบ้าน ๒ หมู่ ยกมือไม่เห็นด้วย ๔๒๐ คน ผลสุดท้ายคนที่อนุญาตมี ๘ เสียงคนมาร่วมก็มีกำนัน นักข่าว ตำรวจก็มา" ชาวบ้านผู้หนึ่งที่ร่วมยกมือคัดค้านเปิดเผย

ต่อสู้ร่วมกับกรรมการสิทธิฯ

การทำจดหมายร้องเรียนของกลุ่มแกนนำคัดค้าน ทำให้หลายหน่วยงาน ไม่ว่าจะเป็น ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงราย กระทรวงอุตสาหกรรม กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ กรมทรัพยากรธรณี กรมป่าไม้ ต้องมารับฟังชาวบ้านมากขึ้น

โดยเฉพาะอย่างยิ่งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ที่เข้ามามีบทบาทสำคัญในการตรวจสอบข้อเท็จจริงและประสานกับทุกฝ่ายเพื่อหาข้อยุติ โดยคณะอนุกรรมการเพื่อศึกษาและตรวจสอบกรณีปัญหาเหมืองแร่ รวมทั้งการลงพื้นที่สำรวจบริเวณดอยแม่ออกฮูพร้อมชาวบ้าน ๒ หมู่ (บ้านร่องห้าหมู่ ๑ และ บ้านร่องเจริญหมู่ ๑๑) ประมาณ ๒๐๐คน รวมทั้งเชิญกรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ อุตสาหกรรมจังหวัดร่วมด้วย

"เมื่อวันที่ ๒ ธันวาคม ๒๕๔๕ เวลาประมาณ ๑๐ โมงเช้า พวกเรากว่าร้อยคนพาคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนปีนเขาดอยแม่ออกฮูขึ้นไปสำรวจในถ้ำ โดยมีนายบุญยง อินต๊ะวงศ์ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๑ เป็นผู้ถือแผนที่ถ้ำแตก ๓ จุดอยู่ภายนอกและถูกแย่งเอาแผนที่ถ้ำแตกไปจากมือและได้ออกจากถ้ำในเวลาเที่ยง ประมาณบ่ายโมงคณะกรรมการสิทธิฯได้เข้าไปพบผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงรายเพื่อเชิญให้ผู้ว่าเข้ามาร่วมสำรวจถ้ำผาแม่ออกฮูด้วย แต่ท่านไม่ได้มา คณะกรรมการสิทธิฯจึงกลับมายังผาแม่ออกฮูอีกครั้งเพื่อทำการสำรวจ ถ้ำที่สองและสามที่มีรอยแตกของหินจากแรงระเบิดหล่นมาในถ้ำ และได้ออกมาในเวลา ๒ ทุ่ม" จากคำบอกเล่าของผู้ที่พาอนุกรรมการฯ สำรวจผลกระทบภายในถ้ำตั้งแต่เช้าจรดค่ำอย่างไม่ย่อท้อถึงแม้จะเหน็ดเหนื่อยและหนทางยากลำบากสักเพียงใดก็ตาม

ผลการสำรวจของคณะอนุกรรมการฯที่ไปตรวจสอบข้อเท็จจริงในพื้นที่บริเวณดอยแม่ออกฮู ตำบลผางาม อำเภอเวียงชัยพบว่ามีการคัดค้านเพราะเกรงว่าโรงโม่หินของบริษัทเวียงชัยผางามธนะวงศ์ จะสร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและแหล่งตาน้ำบริเวณดอยแม่ออกฮูซึ่งเป็นแหล่งเพิ่มปริมาณน้ำสำคัญของลำห้วยบริเวณนั้น และมีระบบลำเหมืองที่เป็นน้ำกินน้ำใช้เพื่อการเกษตรสำหรับพื้นที่นับพันไร่ นอกจากนี้ผู้คัดค้านยังทราบว่า

มีแผนให้ประทานบัตรเพิ่มเติมกับบริษัทอื่นในการทำเหมืองหินบริเวณพื้นที่หมดทั้งภูเขา

จากการตรวจสอบของคณะอนุกรรมการฯ พบประเด็นขัดแย้งสำคัญระหว่างชาวบ้านและหน่วยงานรับผิดชอบนั่นคือ กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ (กพร.) ตลอดจนสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม(สผ.) มีความเห็นขัดแย้งกัน โดยชาวบ้านเชื่อว่าแหล่งน้ำดอยแม่ออกฮูเป็นแหล่งน้ำจากภูเขา มิได้เป็นเพียงทางน้ำไหลผ่านดังที่เจ้าหน้าที่รัฐได้พยายามอธิบาย และมีความสำคัญต่อพื้นที่การเกษตร และลำห้วยแม่ต๊ากซึ่งเป็นลำน้ำสายหลักในพื้นที่ซึ่งมีความขัดแย้งจากเจ้าหน้าที่ของรัฐว่าแหล่งน้ำนี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของระบบลุ่มน้ำเท่านั้น และไม่น่ามีความสำคัญมากมายอะไร หากเกิดความเสียหายก็สามารถชดเชยได้จากระบบชลประทานต่างๆ ยิ่งไปกว่านั้นการระเบิดหินในแปลงประทานบัตรปัจจุบันก็ไม่น่ามีผลกระทบต่อทางน้ำใต้ภูเขาเนื่องจากแรงระเบิดไม่ได้เกินค่ามาตรฐาน

จากการต่อสู้ของชาวบ้านที่ใช้เวลายาวนานมาหลายปีด้วยความมุ่งหวังที่จะได้รับการแก้ไขปัญหาจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องอย่างเร่งด่วน แต่แล้วสิ่งที่ชาวบ้านได้รับกลับกลายเป็นความสูญเสียชีวิตของผู้ให้การสนับสนุนต่อสู้เรียก

ร้องของชาวบ้านมาโดยตลอด นั่นคือ เมื่อวันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๔๕ นายบุญยงค์ อินต๊ะวงศ์ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านร่องห้า ตำบลผางาม อำเภอเวียงชัย ที่เพิ่งพาอนุกรรมการฯเข้าถ้ำไม่กี่วันก็ถูกยิงเสียชีวิตระเบียงบ้านต่อหน้าภรรยา

ผช.บุญยงค์ อินต๊ะวงศ์

"แม้ผู้ช่วยบุญยงค์ จะถูกยิงตาย แต่ชาวบ้านก็ไม่กลัวไม่ถอยแต่ยังไปประท้วงกันด้วย ชาวบ้านก็มาร่วมต่อสู้มากขึ้นเราดีใจมากตรงนี้" หนึ่งในผู้ร่วมคัดค้านเปิดเผยความรู้สึก

"ชาวบ้านยกขบวนไปร้องเรียนผู้ว่าราชการจังหวัด แต่ผู้ว่าฯไม่ออกมาพบ ชาวบ้านก็รอไม่ยอมถอย เพราะต้องการคำตอบเรื่องโรงโม่หินและเรื่องการยิงผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านตาย มันยิ่งทำให้เราต้องต่อสู้เรียกร้องความเป็นธรรมจนถึงที่สุด ถ้าเรามัวแต่กลัวจะถูกเอาเปรียบไม่รู้จบ และความเดือดร้อนก็จะมีไม่สิ้นสุด" ป้าหอมหนึ่งในแกนนำผู้คัดค้านเล่าเสริมด้วยแววตามุ่งมั่น

ผลจากการที่ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านถูกยิงเสียชีวิต ทำให้คณะอนุกรรมการฯ โดยศาสตราจารย์เกียรติคุณประดิษฐ์ เจริญไทยทวี และสุนี ไชยรส กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ได้เดินทางไปพบผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงราย ผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัด นายอำเภอเวียงชัย และอุตสาหกรรมจังหวัด ขอให้มีคำสั่งยุติการระเบิดหินชั่วคราว และให้เข้าไปตรวจสอบหินที่ถล่มลงมาในทางน้ำตอยแม่ออกฮูโดยด่วน และเร่งรัดจับกุมผู้กระทำ

ความผิดมาลงโทษ ทางคณะอนุกรรมการฯ ได้ไปเยี่ยมเยือนครอบครัวผู้เสียชีวิต พบว่าชาวบ้านที่คัดค้านถูกข่มขู่และบรรยากาศโดยทั่วไปเต็มไปด้วยความเศร้า และหวาดกลัว

ลุกขึ้นต่อสู้ : ยุติประทานบัตรใหม่ทั้งหมด

คณะอนุกรรมการฯในคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติลงพื้นที่ตรวจสอบและประชุมหารือกับชาวบ้านและแกนนำผู้คัดค้านร่วมกับกรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ ทั้งในพื้นที่และส่วนกลาง ๓ ครั้ง จนได้ข้อยุติการแก้ไขปัญหาดังนี้

๑. ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กำกับ ดูแลการระเบิดหินบริเวณดอยแม่ออกฮูให้เป็นไปตามมาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่กำหนดไว้อย่างเข้มงวด โดยเฉพาะการป้องกันไม่ให้เกิดผลกระทบต่อทางน้ำใต้ภูเขา

๒. ในกรณีที่การทำเหมืองก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและเกิดความเสียหายแก่ชาวบ้านให้ผู้ประกอบการรับผิดชอบชดใช้ค่าเสียหายแก่ราษฎรที่ได้รับผลกระทบจากการทำเหมือง และจะต้องหยุดการทำเหมืองแล้วแก้ไขผลกระทบที่เกิดขึ้นโดยทันที รวมถึงกรณีที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อทางน้ำใต้ดอยแม่ออกฮู

๓. ให้อนุญาตการทำเหมืองเฉพาะผู้ประกอบการที่ดำเนินการอยู่แล้วที่ได้รับความเห็นชอบรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการแล้วเท่านั้น โดยไม่อนุญาตการทำเหมืองให้กับผู้ขอประทานบัตรรายอื่นอีก

แม้จะได้ข้อยุติการแก้ไขปัญหากรณีการทำเหมืองหินในพื้นที่ดังกล่าว แต่หนทางแห่งการต่อสู้ยังอีกยาวนาน แม้จะยากลำบาก ผจญอุปสรรคเพียงใด หรือต้องแลกมาด้วยชีวิตก็ตาม หากแต่ชาวบ้านผู้เป็นเจ้าของพื้นที่ไม่เคยย่อท้อหมดหวังหรือหมดกำลังใจเลยแม้แต่น้อย พวกเขายังคงรอคอยด้วยความอดทนและเฝ้ารอวันที่ปัญหาต่างๆ ยุติลงพร้อมกับสิ่งมุ่งหวังจะได้รับอย่างเป็นธรรมที่สุด

"ตอนนี้เขตขอสัมปทานของบริษัทเวียงชัยผางามธนะวงศ์หมดแล้ว แต่อายุสัมปทานยังไม่หมดจนถึงปี ๔๙ โรงโม่หินยังคงเจาะลึกลงไปอีกทั้งที่แนวเขตหมดแล้ว เจาะตรงขั้นบันไดลึกลงไปอีก เขาแอบระเบิดกันอยู่ ตอนนั้นชาวบ้านก็ทำสัญญากันไว้ว่าถ้าหมดแนวเขตก็ต้องออกไป ไม่ต้องรอให้สัญญาหมด มีกรรมการบันทึกไว้ด้วย" คำบอกเล่าของป้าหอมที่ยังคงยืนยันว่าให้บริษัทดังกล่าวต้องยุติการทำเหมืองหินทั้งที่แนวเขตได้หมดลงแล้ว

บทเรียนและพัฒนาการต่อสู้

ตลอดเวลาหลายปีแห่งการต่อสู่ร่วมกันของกลุ่มผู้คัดค้านในนาม **"กลุ่มอนุรักษ์ขุนน้ำออกฮู"** เพื่อให้ได้สิทธิในการมีส่วนร่วมดูแลจัดการทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นของตนเอง เรื่องราวการต่อสู้ของพวกเขาได้ถูกนำเสนอเผยแพร่เป็นข่าวและบทความลงในสื่อต่างๆ ทั้งทางหนังสือพิมพ์ทุกฉบับ และโทรทัศน์หลายช่องอย่างต่อเนื่อง จนปลุกกระแส

ให้กลายเป็นหนึ่งในประเด็นสาธารณะที่สะท้อนความบกพร่องและถูกละเลยจากหน่วยงานภาครัฐ แม้ได้มีบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔๖ และมาตรา ๕๙ ก็ตาม

แม้มีมติชาวบ้านแน่ชัดว่าไม่ให้ประทานบัตรใหม่แล้วก็ตามแต่ชาวบ้านก็ยังไม่วางใจหรือล้มเลิกการต่อสู้เรียกร้องให้โรงโม่หินออกไปจากบริเวณดอยแม่ออกฮู เพราะบริษัทเวียงชัยผางาม ที่กำลังระเบิดหินอยู่และชาวบ้านไม่รู้ขอบเขตที่แน่นอนของสัมปทานนี้

"อายุสัมปทานยังไม่หมดจนถึงปี ๒๕๔๙ คณะอนุกรรมการ จึงพาฝ่ายปกครอง และหน่วยงานต่าง ๆ ร่วมกับชาวบ้านนับร้อยคน และเจ้าของโรงโม่พร้อมเครื่อง จีพีเอส ไปกำหนดขอบเขตให้ชัดเจน และปักเครื่องหมายไว้ ชาวบ้านจำนวนมากไม่เคยได้ขึ้นภูเขาต่างรู้สึกมั่นใจยิ่งขึ้น"

"ชาวบ้านคนอื่นๆ ที่เขาไม่เคยขึ้นมาบนดอยแม่ออกฮู และไม่รู้ว่ามันสำคัญต่อหมู่บ้านอย่างไร แต่พอมีการขึ้นภูในครั้งนั้น จึงรับรู้ว่าทำไมพวกเราถึงต้องหวงแหนและจำเป็นต้องต่อสู้เรียกร้องให้คืนภูเขาลูกนี้ให้กับชุมชน

และรู้ว่าต้องคอยตรวจสอบไม่ให้เขาทำเกินเขต" ลุงวัย ๖๐ ปี หนึ่งในชาวบ้านที่ร่วมค้าน เปิดเผยความรู้สึกต่อทรัพยากรอันมีค่าที่พวกเขารักและหวงแหน

หลังจากคณะอนุกรรมการฯ พาชาวบ้านไปตรวจวัดแนวเขตแล้ว ชาวบ้านจึงได้นำธง เสาคอนกรีต ไปปักแนวเขต ด้านหน้าดอยแม่ออกฮู ๒ หลัก และปักแนวเขตด้านหลังดอยที่ติดเขตพื้นที่ประทานบัตร

ต่อมาชาวบ้านยังร่วมกันทำพิธีบวชดอยแม่ออกฮูถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระราชินี และนำพระพุทธรูปขึ้นไปประดิษฐานไว้บนยอดดอยด้วย ในวันที่ ๒ มิถุนายน ๒๕๔๗ ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่เคยทำกันมาหลายปีก่อน และต่อมาได้ทำต่อเนื่องทุกปี โดยมี อนุกรรมการฯเหมืองแร่ และ ส.ว.เตือนใจ ดีเทศน์ จ.เชียงราย ตัวแทนโรงโม่ และหน่วยราชการต่างๆ เข้าร่วมพิธีด้วย

สิ่งเดียวที่ชาวบ้านต้องการเมื่อหมดเขตสัมปทานแล้วคือโรงโม่ต้องย้ายออกไปจากบริเวณดอยแม่ออกฮู เนื่องจากผลกระทบที่เห็นชัดเจนคือน้ำในลำธารเริ่มแห้งขอด

ขณะนี้ชาวบ้านกังวลว่าการระเบิดดอยแม่ออกฮู กำลังทะลุถึงแนวเขตแล้ว โดยหลักแสดงแนวเขตที่ติดแนวประทานบัตรทั้งสองหลักหายไป ตัวแทนกลุ่มต่อสู้คัดค้านได้ไปคุยกับเจ้าของประทานบัตร เพื่อขอแนวเขตคืน แต่เจ้าของแจ้งว่าไม่เห็น นอกจากนั้นชาวบ้าน

ได้ตั้งข้อสังเกตว่า การระเบิดหินไม่ได้เป็นไปตามแผนที่มีการกำหนดเป็นขั้นบันได เพราะขณะนี้แนวขั้นบันไดไม่มีแล้ว แต่เป็นการระเบิดคว้านลึกเข้าไปในเนื้อหิน ซึ่งจะทำให้ผาด้านบนถล่มลงมา และเกรงว่าจะระเบิดทะลุถ้ำน้ำอีกด้วย

นอกจากนี้ บริษัทเบิร์ดอาย กำลังดำเนินการขอประทานบัตร โดยชาวบ้านได้รับทราบว่า ขณะนี้อยู่ในระหว่างการขออนุญาตใช้พื้นที่จาก สปก. จึงกังวลว่าหาก สปก. อนุญาต จะก่อให้เกิดความยุ่งยากต่อไปไม่สิ้นสุดเพราะชาวบ้านยังยืนยันพิทักษ์ดอยแม่ออกฮู โดยไม่ให้มีการอนุญาตประทานบัตรใหม่อีก

ส่วนความคืบหน้าในคดีนายบุญยง อินต๊ะวงศ์ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านร่องห้า ถูกยิงเสียชีวิต วันที่ ๒๔ กันยายน ๒๕๔๗ ทางสถานีตำรวจภูธรอำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย ได้ทำหนังสือถึงคณะกรรมการสิทธิฯ แจ้งว่าพนักงานสอบสวนได้ส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมตัวผู้ต้องหาไปยังพนักงานอัยการแล้ว แต่พนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้อง

"ตอนนี้ภรรยาของผู้เสียชีวิตเขาก็ยังคงเปิดร้านขายของอยู่ และเลี้ยงครอบครัวคนเดียวมีลูกสองคน เขาก็ใช้ชีวิตค่อนข้างลำบาก" ชาวบ้านที่รู้จักกับภรรยาผู้เสียชีวิตเล่าเสริมโดยยืนยันว่าชาวบ้านยังรำลึกถึงผู้ช่วยบุญยงค์ ที่เป็นแกนนำต่อสู้เสมอ

แนวทางต่อสู้ใหม่กับโครงการเชิงอนุรักษ์

แม้กลุ่มผู้คัดค้านและชาวบ้านนับร้อยคนจะยังคงรอคอยวันหมดอายุสัญญาประทานบัตรของบริษัทเวียงชัยผางามก่อสร้างในปี ๒๕๔๙

ด้วยจิตใจจดจ่อก็ตาม แต่การวางแผนงานสำหรับโครงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลนั้นนับเป็นสิ่งท้าทายไม่น้อยสำหรับกลุ่มอนุรักษ์ขุนน้ำออกฮู

"เรามาคิดว่าจะทำอย่างไรต่อไปหากหมดอายุสัมปทานเขตในปี ๒๕๔๙ ถ้าประท้วงก็จะเสียเลือดเสียเนื้ออีก ก็มีแนวคิดจะทำโครงการท่องเที่ยวทุกหน่วยงานก็โยนต่อมาให้ที่ อบต. ด้วยเหตุผลว่าเป็นผู้ดูแลบริหารท้องถิ่นคราวนี้ที่ดินติด สปก. ทาง อบต.ก็แนะนำว่าให้ทำเรื่องไปขออนุญาตที่ สปก. และนี้ทาง อบต.ก็รับปากว่าจะช่วยเต็มที่กับโครงการนี้ และได้ให้ อบต. ออกหนังสือให้ ถ้า สปก. อนุญาต อบต.จะหางบมาให้ แต่ต้องเป็นขั้นตอน ถ้า สปก. อนุญาต ก็ต้องผ่านประชาคมอีก"

"ในปี ๒๕๔๗ เราได้ทำโครงการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ซึ่งเกิดจากความคิดเห็นชอบร่วมกันของชาวบ้านทั้งหมด เราไม่มีอำนาจจะทำเลยพยายามผลักให้ อบต.ส่งต่อให้ จะได้ปีไหนก็ไม่ว่า ที่เลือกทำโครงการนี้ก็เพราะเห็นว่า มันขึ้นเขาได้ เข้าถ้ำได้ ถ้ำมี ๒ ลูก ลูกหนึ่งในถ้ำเป็นที่วิปัสสนา และยกให้เป็นที่ออกกำลังกาย กิจกรรมปั่นจักรยานรอบเขา ขึ้นถ้ำก็ได้ มาตรงนี้ไม่เสียเวลาจะไปเที่ยวภูชี้ฟ้า เชียงของ ไปเวียงแก่น เชียงแสนคือทางไม่ตัน ไปเที่ยวหาเราก่อนแล้วค่อยไปที่อื่นก็ได้ เราคุยตรงนี้กับอบต.ก็เห็น

ชอบเขาก็ช่วยให้ เราก็ไม่รู้จะทำอย่างไรก็ใช้วิธีนี้แหละ ชาวบ้านชอบกันทุกคน เสนอให้ผู้ใหญ่บ้านประชุม หมู่บ้านข้างเคียงก็ชอบ ถ้าโครงการทำได้ก็จะดีเพราะใกล้แหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ด้วย ชาวบ้านก็พยายามผลักดันให้โครงการนี้ได้ เพราะเห็นว่าเจ้าของโรงโม่หินจะขอขยายต่อเหมือนกัน"

บทเรียนจากการต่อสู้ที่ผ่านมา

ป้าหอม: *"จากการที่เราไม่รู้อะไรเลย ไม่เคยได้รู้จักคณะกรรมการสิทธิฯ ไม่เคยได้รู้จักเจ้าหน้าที่เลย เราก็ได้รู้จัก หนังสือร้องเรียนที่เราเขียนไม่เป็น เขียนไม่ถูกเราก็พยายามเรียนรู้ว่าเขาเขียนกันอย่างไร ขอคำแนะนำจากคนที่เขารู้ก็เอามาเขียนให้ถูกต้อง เราอยากให้ชาวบ้านเขารู้เวลาเราไปไหนก็อยากให้เขาไปมีส่วนร่วมด้วย อย่างเช่นคณะกรรมการสิทธิ์ฯ ชาวบ้านก็ดีใจและบอกว่า พวกเขาไม่เดียวดายแล้ว ถ้าเรามัวแต่กลัวกันสิ่งที่พวกเรารักและหวงแหนก็หมดไปแล้ว ไม่เหลืออีกแล้ว"*

ป้าหอม

อดีตลูกจ้างโรงโม่หิน: *"เมื่อก่อนผมเคยเป็นลูกจ้างของ หจก. หาญกิติชัย ตั้งแต่ปี ๒๕๓๒ - ๒๕๔๐ ผมก็เห็นด้วยว่ามันทำลายธรรมชาติไปมาก ทางผู้ประกอบการก็วางนโยบายว่าจะระเบิดผาระเบิดครึ่งเดียว พวกผมก็ไปประชุมกันที่อำเภอพร้อมชาวบ้าน ๔๐๐ กว่าคน ผมก็ว่าถ้าระเบิดข้างเดียวผาอีกข้างหนึ่งก็ต้องแตกพังลงมามันจะไปอยู่ได้อย่างไร ชาวบ้านก็บอกว่าให้ยุติดีกว่าไม่ให้ขอเพิ่ม แต่ทางกรมทรัพย์ฯและทางผู้ประกอบการก็บอกว่าไม่เป็นไร ทางนายอำเภอคนก่อนที่ย้ายไปรับปากกับชาวบ้านว่าจะดูแลให้ในเรื่องนี้ก็ไม่อยู่แล้ว"*

ผู้ใหญ่บ้าน(พ่อหลวงปั้น)

ครู: *"ทุกวันนี้ผมดูแล้วว่าคนจะสู้เงินไม่ได้ เพราะนายทุนเอาเงินไปอุดเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง อย่าง สปก. มีหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรงทำไมไม่สงวนไว้เพราะมันอยู่ในเขต สปก. แต่กลับให้นายทุนมาระเบิดผาทำลายทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งทำลายวิถีชีวิตชุมชนของชาวบ้านที่นี่อย่างมาก"*

อบต.จันทร์

ผู้ใหญ่บ้าน: *"หากชาวบ้านเขาสู้ ผมก็สู้ ไม่ได้คิดว่าจะต้องกลัวตายแล้วผมจะสู้กับชาวบ้านไม่ว่าอะไรจะเกิดขึ้น ผมก็จะอยู่สู้พร้อมกับพวกเขา ผมยอมตาย"*

อบต.จันทร์: *"บทเรียนที่ผ่านมาพบว่า ส่วนใหญ่ในการร้องเรียนที่ผ่านมาคือ เจ้าหน้าที่ของรัฐที่รับเรื่องถูกย้ายไปบ้าง ลาออกบ้าง เปลี่ยนคนบ้าง ทำให้เรื่องร้องเรียนที่ส่งไปตามหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นสิ่งแวดล้อม สปก. อุตสาหกรรม นายอำเภอ มักถูกดองค้างไว้นาน หรือต้องกลับมาเริ่มต้นใหม่ เจ้าหน้าที่มาใหม่ก็มานั่งซักถามกันใหม่วนเวียนอยู่เช่นนี้ไม่รู้จบมันยืดเยื้อ ไม่มีความคืบหน้าเสียที"*

ชาวบ้านก็เกิดความไม่สบายใจ เพราะที่ใหม่พวกนายทุนจะเอาได้อีกหรือเปล่า ที่ผ่านมาเจ้าหน้าที่รับผิดชอบไม่มีความชัดเจนและจริงใจในการแก้ปัญหาให้ชาวบ้านอย่างจริงจัง

บทที่ ๖

การต่อสู้เพื่อมีส่วนร่วมจัดการทรัพยากรธรรมชาติ :
โครงการเหมืองโปแตช จังหวัดอุดรธานี

การประชุมของคณะอนุกรรมการ
สิทธิในทรัพยากรน้ำและแร่

บทที่ ๖
การต่อสู้เพื่อมีส่วนร่วมจัดการทรัพยากรธรรมชาติ : โครงการเหมืองโปแตช จังหวัดอุดรธานี

การแก้ไขพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. ๒๕๑๐ มีผลให้มีการขุดแร่ลึกลงไปใต้ดินในระดับที่ลึกกว่า ๑๐๐ เมตร ทำได้โดยไม่ต้องขออนุญาตเจ้าของสิทธิที่ดินข้างบน แต่การทำเหมืองโปแตช หรือเหมืองเกลือชนิดแร่ซิลวิไนท์ (Sylvinite) ซึ่งเป็นวัตถุดิบชั้นดีในอุตสาหกรรมการผลิตปุ๋ยและอุตสาหกรรมต่อเนื่อง ทำให้พื้นที่ใต้ผืนดินลึกของอุดรธานีที่มีโดมเกลือมหาศาลกว่า ๑๘ ล้านตันอันอุดมด้วยแร่โปแตช เปรียบเสมือน **"ขุมทรัพย์"** ของผู้ที่สามารถนำขึ้นมาได้ แต่ขุมทรัพย์นี้ เจ้าของผืนดินไม่ได้รับสิทธิในการใช้ประโยชน์ หรือแม้แต่บริษัทที่มีศักยภาพที่จะนำแร่อันอุดมใต้ผืนดินลึกนี้มาใช้ยังไม่ใช่บริษัทของคนไทย แต่เป็นบริษัทข้ามชาติที่จดทะเบียนในประเทศแคนาดาได้รับ **"สิทธิให้สำรวจและทำเหมืองแร่โปแตชในจังหวัดอุดรธานี"** แต่เพียงบริษัทเดียวจากกระทรวงอุตสาหกรรม และกรมทรัพยากรธรณี ในขณะนั้น (หรือกรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ ในปัจจุบัน) โดยทำสัญญาเมื่อปี ๒๕๒๗ และมีผลให้มีการสำรวจเบื้องต้นเมื่อวันที่ ๔ มิถุนายน ๒๕๓๖ มีผลให้บริษัทฯ ที่ได้รับสิทธิพิเศษเข้าดำเนินการสำรวจได้ (นสพ.ผู้จัดการ, ๒๔ พ.ค.๔๕) โดยชาวบ้านไม่รู้ว่าใครเข้ามาทำอะไรในที่นาในหมู่บ้านของตนเอง และจะนำผลอะไรมาสู่วิถีชีวิตของชาวบ้านที่ห่างไกลในชนบท และไม่เคยรู้จักเจ้าหน้าที่รัฐผู้ลงนามในสัญญา

"ผู้ที่มาทำก็ไม่ใช่คนบ้านเมืองเรา ทำแล้วหนีไปคนที่อยู่จะทำอะไรกินคนที่ไปช่วยสนับสนุนคนอื่นให้มาเอาจากเรา ไม่ใช่มาทำความเจริญ คนเราถ้าไม่เฮ็ดเอา (ทำมาหากิน) ไม่มีความเจริญหรอก พ่ออยู่ที่นี่มา ๗๐ ปี ทำกินมาก็อยู่ได้มาตลอด เป็นสุขอยู่แล้ว อยากให้อยู่เย็นเป็นสุข อยู่ดีมีแรง ขอสิ่งศักดิ์สิทธิ์ปกป้องคุ้มครองลูกหลานทุกคน"

(พ่อศรี สายฉิม อายุ ๗๔ ปี บ้านโนนสมบูรณ์ ม. ๓ ต.ห้วยน้ำท่า กิ่งอำเภอประจักษ์ฯ)

"โครงการเหมืองแร่โปแตชจังหวัดอุดรธานี มีการสำรวจแร่ตั้งแต่ปี ๒๕๓๖ ชาวบ้านในละแวกนั้นไม่รู้ว่าที่เห็นพากันมาสำรวจมาทำอะไร ชาวบ้านถามว่ามาทำอะไร ก็บอกว่ามาหาบ่อน้ำมัน ไม่ได้บอกว่ามาหาแร่โปแตช ชาวบ้านในจังหวัดอุดร ไม่เคยมีปัญหาอะไรเกิดขึ้น มีแต่ความอุดมสมบูรณ์ ที่เค้าสำรวจเค้าจะมีรถตีงเชือกสายไปตามป่า ไปถึงตรงไหนก็จะเจาะเหมือนน้ำบาดาล เสียงดังรบกวน ถ้าเจอในหมู่บ้านก็จะทำในหมู่บ้าน ดิฉันเป็นผู้นำชุมชนก็เลยถามว่ามาทำในที่ชาวบ้าน มันเสียงดัง ไม่มีความผิดหรือ เค้าบอกว่าไม่มีความผิดอะไรเพราะรัฐบาลอนุมัติให้มาทำแล้ว ชาวบ้านก็ไม่รู้ว่าจะทำยังไงกับสิ่งที่เกิดขึ้น ถ้าใครแข็งๆ เค้าก็ให้ค่าขุดเจาะบ่อละ ๓,๐๐๐ ใครไม่ไปสุงสิงอยู่กับป่ากับเมืองก็ขุดเจาะไปเรื่อยๆ โดยไม่มีการเรียกร้อง ...

ชาวบ้านก็ดูเค้าเจาะไปเรื่อยๆ จนกระทั่งประมาณปี ๔๑ ก็หายไปไม่มาติดต่ออะไรอีก ชาวบ้านก็คิดว่าคงเสร็จแล้ว"

(แม่มณี บุญรอด รองประธานกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จ.อุดร)

การต่อสู้ของชาวบ้าน ไม่ได้เริ่มต้นตั้งแต่ปี ๒๕๓๖ ที่บริษัทเริ่มเข้ามาสำรวจ เพราะไม่มีชาวบ้านรู้ว่าใครเข้ามาทำอะไร รู้แต่ว่ามีเจ้าหน้าที่บ้านเมืองเข้ามาสำรวจอะไรบางอย่างเท่านั้น บ้างก็ว่าน้ำมัน บ้างก็ว่าคงเป็นแร่ธาตุต่างๆ ล้ำค่าบางอย่าง ซึ่งคงจะทำให้ผืนดินนี้เปลี่ยนเป็นแผ่นดินทองได้

...การสำรวจดำเนินการต่อเนื่องจนในปี ๒๕๓๙ บริษัทฯ ได้เริ่มศึกษาถึงความเหมาะสมของโครงการ โดยแบ่งพื้นที่ออกเป็นสองส่วน "ส่วนอุดรตอนล่าง" หรือ "แหล่งสมบูรณ์" และตอนบนหรือ "แหล่งอุดรเหนือ" โดยบริษัทฯ ได้พัฒนา "แหล่งสมบูรณ์" หรือแหล่งอุดรตอนล่างที่อยู่ในเขตติดต่อระหว่างอำเภอเมืองกับกิ่งอำเภอประจักษ์ศิลปาคมก่อน โดยสำรวจพบแร่ซิลวิไนท์ มูลค่ามหาศาลครอบคลุมพื้นที่ประมาณ ๑๕,๐๐๐ ไร่ หรือ ๒๕ ตารางกิโลเมตร ในระดับความลึกกว่าผิวดินเฉลี่ย ๓๐๐-๓๕๐ เมตร

ซึ่งขณะนั้น พ.ร.บ.แร่ ๒๕๑๐ ไม่รองรับการทำเหมืองใต้ดินในที่ดินบุคคลอื่น จากนั้นในปี ๒๕๔๐-๒๕๔๑ กลุ่มนักการเมือง กรมทรัพยากรธรณี กระทรวงอุตสาหกรรม และเจ้าหน้าที่ระดับสูงของไทยและแคนาดา จึงเริ่มเคลื่อนไหวผลักดันการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ.๒๕๑๐ เพื่อรองรับการทำเหมืองใต้ดิน ถึงทำให้เริ่มมีผู้ได้รับรู้เรื่องโครงการทำเหมืองโปแตชอุดรธานีโดยไม่ทราบรายละเอียด

"มีเจ้าหน้าที่ กป.อพช.อีสาน เข้ามาทำเรื่องอื่น และมาเห็นเรื่องโปแตช ประมาณปี ๔๒-๔๓ และถูกขู่แล้วว่าอย่าทำ อย่าคัดค้าน แต่ตอนนั้นไม่มีข้อมูล แต่เห็นว่าจะเป็นเรื่องใหญ่มาก เลยขอให้ฟื้นฟูฯ (มูลนิธิฟื้นฟูชีวิตและธรรมชาติ) ติดตามข้อมูลร่วม เลยเริ่มต้นเคลื่อนไหวในปี ๔๔"

(นายสมภพ บุนนาค,คณะกรรมการประสานงานองค์กรพัฒนาเอกชน)

เจ้าหน้าที่ระดับสูงของ กป.อพช.อีสาน เล่าถึงจุดเริ่มต้นที่นำไปสู่การต่อสู้เพื่อรักษาสิทธิของชาวบ้านซึ่งเริ่มจากการรับรู้และติดตามข่าวและข้อมูลของเจ้าหน้าที่องค์พัฒนาเอกชนกลุ่มหนึ่ง จนขยายสู่การรวมกลุ่มของชาวบ้านและจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ โดยการริเริ่มของเจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนในการรวมตัวคัดค้านโครงการโปแตชของชาวบ้านในพื้นที่ขึ้น

"รู้ข่าวจากหนังสือพิมพ์และลงมาในพื้นที่ ตอนนั้นชาวบ้านไม่ยอมรับ เปิดประชุม คนประมาณ ๑๐๐ กว่าคนมาที่วัด เลยขอพูดเกี่ยวกับเรื่องโปแตช ปลายปี ๔๔ ยังไม่รู้จักชาวบ้านกันเลยคุยกับชาวบ้าน ข้อมูลก็ยังไม่ชัด และเริ่มเปิดประเด็นเรื่อง กม.แร่ ซึ่งตอนนั้นมีข่าวว่าจะมีการแก้ไข กม.แร่ มาคุยกับชาวบ้าน ซึ่งตอนนั้นชาวบ้านยังไม่เชื่อ

ว่าจะมีการมาขุดกันได้ยังไง นัดคุยอาทิตย์หน้า อบต.เข้าร่วมประชุม และไปดูงานที่รัฐสภา และขอความรู้เรื่อง กม.แร่ กับ ส.ว.จอนอึ๊งภากรณ์ พอกลับมาก็เริ่มลือกันว่าจะเป็นยังไง เลยนัดประชุมกัน หลังจากนั้นมาก็มีการจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ มี ๑๐ กว่าคน เป็นแกนหลักในการตั้งกลุ่ม วัตถุประสงค์คือ ๑. เสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาชน ๒. เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ๓. เพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมตามรัฐธรรมนูญ"

แต่การจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ไม่ใช่ทำกันได้ง่ายๆ เนื่องจาก ณ เวลานั้น ชาวบ้านไม่มีใครเคยรู้เรื่องการทำเหมืองใต้ดิน หรือเคยได้รับรู้ข้อมูลการทำเหมืองโปแตชที่จะมีคนมาขุดเจาะลึกลงไปใต้ดินเพื่อนำแร่ธาตุขึ้นมาได้ยังไง การเผยแพร่ข้อมูลให้ชาวบ้านได้รับรู้ และเข้าใจ จึงเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญที่สุดในขณะนั้น

"ก็เริ่มกิจกรรมโดยไปในหมู่บ้านไปคุยกับชาวบ้านให้เข้าใจ และก็มีคนเข้าร่วมประชุมมากขึ้นในครั้งหน้าจาก ๑๕ เป็น ๓๐ คน และเริ่มมีหมู่บ้านข้างๆเข้ามาร่วมและก็มีการเรียนรู้หาข้อมูลไปเรื่อยๆ ไปกรุงเทพฯ ก็ไปกันบ่อย คนก็เริ่มเข้ามาเรื่อยๆ ซึ่งช่วงตรงนี้สำคัญ เป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อจนเป็นกลุ่มเพื่อให้เค้ารู้ว่าจะกล้าปักธงเขียวมั้ย

ในการคัดค้าน แต่ชาวบ้านยังไม่กล้า จึงเริ่มเรื่องอบรมรัฐธรรมนูญ จนมาปักธงเขียว บางคนไม่กล้าปักก็ปักกลางคืนนะ"

ในเรื่องนี้แกนนำชาวบ้าน แม่มณี บุญรอด ได้เล่าย้อนรำลึกถึงที่มาการต่อสู้ของชาวบ้านเมื่อเริ่มต้น

"ปี ๔๔ มีองค์กรที่เรียกว่า องค์กรพัฒนาเอกชน ซึ่งก็ไม่รู้ว่าคืออะไร มาแนะนำชาวบ้าน มาถามว่า พี่น้องชาวอุดรรู้มั้ยว่ามีเหมืองแร่โครงการโปแตช ดิฉันในฐานะผู้นำชุมชนถ้ามีใครมาพูดอะไรก็จะติดตามต่อ เค้าบอกว่าขณะนี้โครงการได้ผ่านขั้นตอนเยอะแล้ว ทำอีไอเอ ทำสัญญาไปหมดแล้ว พวกดิฉันก็เลยถามว่าถ้าอย่างนั้นจะให้ชาวบ้านทำอย่างไรล่ะ เลยนำไปสู่การตั้งกลุ่มอนุรักษ์ขึ้นมาครั้งแรกก็มีประมาณ ๒๐ คน เป็น อบต. ๘ คน แล้วไปยื่นหนังสือกับผู้ว่าอุดรฯ ยื่นประเด็นฯคำถามให้ผู้ว่าตั้งคณะกรรมการศึกษารายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมขึ้น..."

เมื่อแกนนำชาวบ้านได้รับรู้ข้อมูลมากขึ้นชาวบ้านที่เข้าใจถึงสิ่งที่กำลังจะเกิดขึ้นกับชุมชน จึงเป็นตัวจักรสำคัญในการสร้างความเข้าใจสู่ชุมชน จนการรวมกลุ่มเพื่อรักษาสิทธิในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนขยายกว้างขึ้นเรื่อยๆ โดยผ่านกิจกรรมรณรงค์ในชุมชน

"ปลายปี ๔๔ มีการจัดกิจกรรมเป็นระยะ มีการเดินรณรงค์กัน คือชาวบ้านเดินออกจากบ้านตนเองไปคุย ให้ข้อมูลกับบ้านอื่นว่าโปแตชคืออะไรยังไง มีจดหมายแถลงการณ์เดินแจกจากครั้งแรกรถ ๑๕ คัน จนต่อไปถึง ๓๐๐ คัน จนถึงไถนา สามล้อ แจกและมานั่ง

คุยกันในทุกหมู่บ้าน ข้ามตำบล ธงเขียวเริ่มเยอะ จนมาถึงเขียนป้ายคัดค้าน จนมาถึงทำหนังสือให้จังหวัดมาเปิดเวทีให้ข้อมูลในพื้นที่ แต่จริงๆ ตอนนั้นชาวบ้านรู้เรื่องข้อมูลเรื่องกฎหมายแร่มากกว่าแล้วล่ะ เพราะเริ่มเห็นข้อเท็จจริงว่าจะมีจริงแล้ว"

การต่อสู้ของชาวบ้านไม่ใช่เพียงการรับรู้ข้อมูลเพิ่มขึ้นแล้วยื่นประเด็นคัดค้าน แกนนำในการต่อสู้ยังให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์การต่อสู้ของชาวบ้านชุมชนอื่นในการรักษาสิทธิในการดูแลและจัดการทรัพยากรธรรมชาติด้วยจนในที่สุดกลุ่มอนุรักษ์ก็ขยายวงกว้างขึ้น มีความร่วมมือกันมากขึ้นรวมทั้งการระดมตั้งกองทุนในการต่อสู้ของชาวบ้านเอง ดังที่เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนในพื้นที่เล่าถึงการเริ่มต้น

"มีการพาชาวบ้านไปเรียนรู้เรื่องของการต่อสู้ เช่นปากมูน บ่อนอกหินกรูด ไปแต่ละครั้งก็ระดมทุนกันจากงานบุญ เช่น งานบุญพุ่มข้าวใหญ่ก็สำคัญ เป็นการระดมกำลัง รวบรวมทุนไป"

เมื่อความรู้ความเข้าใจของชาวบ้านในเรื่องเหมืองโปแตชมีมากขึ้น ขยายวงกว้างขึ้น ประกอบกับเมื่อมีการติดตามข้อมูลข่าวสาร เรื่องการแก้ไข พ.ร.บ.แร่ ความจริงยิ่งปรากฏชัดขึ้นว่าอะไรกำลังจะเกิดขึ้นกับแผ่นดินเกิดของตน ชาวบ้านต้องการข้อมูลจากหน่วยงานรัฐเพื่อยืนยันความเข้าใจให้มากขึ้น จึงเริ่มมีการประสานงานกับจังหวัดเพื่อขอให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

ชี้แจงข้อมูลเพื่อให้ชาวบ้านได้รับรู้ตามสิทธิพลเมืองจนทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐในจังหวัดจำเป็นต้องติดตามข้อมูลด้วย ทำให้กลุ่มอนุรักษ์ฯ เคลื่อนไหวอย่างเข้มแข็งขึ้น

"ตอนนั้นกลุ่มชาวบ้านก็เป็น ๓๐๐-๔๐๐ คนแล้ว หลายหมู่บ้าน จังหวัดมาที่บ้านโนนสมบูรณ์ เจ้าหน้าที่ตอบไม่ได้เลย ชาวบ้านรู้สึกว่าเจ้าหน้าที่ไม่รู้เลยได้ยังไง ชาวบ้านก็เริ่มตื่นตัวฮึกเหิมขึ้น อุตสาหกรรมจังหวัดไปเป็น ๑๐ คน ขู่ชาวบ้าน แต่ตอบคำถามไม่ได้ ปี ๔๕ ชาวบ้าน ไปที่ศาลากลางจังหวัดไป ๘๐๐ คน จังหวัดตอบว่าไม่รู้ และให้มีการตั้งคณะกรรมการฯครั้งแรกเพื่อศึกษาข้อมูล"

นอกจากการผลักดันเจ้าหน้าที่ในพื้นที่ให้มีการชี้แจงและเปิดเผยข้อมูลแล้ว การเคลื่อนไหวของ บริษัทฯ ในพื้นที่ยิ่งทำให้กลุ่มอนุรักษ์ยิ่งต้องทำงานให้เข้มแข็งขึ้น กลุ่มอนุรักษ์ได้เคลื่อนไหวแสวงหาข้อมูลจากหน่วยงานส่วนกลางเพิ่มมากขึ้น รวมทั้งได้ร้องเรียนต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เพื่อให้ตรวจสอบข้อเท็จจริงด้วย ในช่วงจังหวะนี้ทำให้ชาวบ้านรับรู้ข้อมูลสำคัญเพิ่มขึ้นมาก

"ปี ๒๕๔๕ บริษัทของเหมืองโปแตชได้มีการประชาสัมพันธ์ เอาเงินมาแจกชาวบ้านจ้าง อบต. บางคนให้ยกมือสนับสนุนโครงการ ทางคณะกรรมการเลยไปยื่นหนังสือที่รัฐสภา สภาผู้แทนราษฎร สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และสถานทูตแคนาดา เจ้าของโครงการเหมืองแร่ หลังจากยื่นหนังสือแล้วเรื่องก็หายไปไม่ได้รับคำตอบแต่อย่างใด ชาวบ้านเลยไปหากรรมการสิทธิฯ กรรมการสิทธิฯ ก็ตรวจสอบได้ข้อมูลสัญญาที่หมกเม็ดมาตั้งแต่ปี ๒๕๓๗ เป็นสัญญาลับไม่มีการเปิดเผยแต่อย่างใด ได้รับข้อมูลข่าวสารที่แปลจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย ได้รับทราบรายงานอีไอเอโครงการเหมืองโปแตช ถ้าประชาชนไม่รู้ ไม่คัดค้านคงจะทำสำเร็จตั้งแต่ปี ๔๕ เพราะอีไอเอก็ผ่าน สัญญาก็หมกเม็ดมาตลอด..."

ผลกระทบ : คำถามจากชาวบ้าน ใครจะรับผิดชอบ

เมื่อปี ๒๕๔๖ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (นายประพัฒน์ ปัญญาชาติรักษ์) ตั้งคณะทำงานแก้ไขปัญหาข้อร้องเรียนเกี่ยวกับรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมโครงการเหมืองโปแตช จังหวัดอุดรธานี ขึ้นคณะกรรมการฯ ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิด้าน

สิ่งแวดล้อม และนักวิชาการด้านสิ่งแวดล้อม โดยมีนายปริญญา นุตาลัย กรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติเป็นประธาน โดยมีภาระหน้าที่ศึกษาทบทวนและให้ความเห็นต่อรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม โครงการเหมืองโปแตช แหล่งอุดรใต้ (รายงานฉบับสมบูรณ์) ที่บริษัท เอเชียโปแตชคอร์ปอเรชั่น จำกัด (เอพีซี) จัดทำขึ้นโดยว่าจ้างบริษัท ทีมคอนซัลติ้ง เอนจิเนียริ่ง แอนด์ แมเนจเม้นท์ จำกัด *(รายงานการศึกษาข้อมูลเชิงวิชาการกรณีปัญหาเหมืองแร่ เพื่อกำหนดข้อเสนอเชิงนโยบาย, คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, ๒๕๔๗)* โดยสรุปผลการศึกษากล่าวถึงประเด็นการมีส่วนร่วมของประชาชน ๒ ประเด็น คือ การจัดทำโดยประชาชนไม่มีส่วนร่วมในการพิจารณาโครงการ ซึ่งนอกจากจะขัดเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๔๐ และ พ.ร.บ. การกระจายอำนาจให้แก่องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.๒๕๔๒

และ พ.ร.บ.แร่ (ฉบับที่ ๕) พ.ศ.๒๕๔๕ แล้ว บริษัท เอเชียแปซิฟิค โปแตชคอร์ปอร์เรชั่น จำกัด ยังได้ละเมิดสัญญาข้อ ๘ ที่ทำไว้กับรัฐบาล และกระทรวงอุตสาหกรรม ในเรื่องการมีส่วนร่วมของคนไทย ด้วย

นอกจากนั้นผลการศึกษาทบทวนฯยังพบว่ามีประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อชุมชนและพื้นที่ เช่น ที่ตั้งของเหมืองและโรงแต่งแร่ไม่เหมาะสม เป็นแหล่งต้นน้ำลำปาวและห้วยหลวง จะเกิดปัญหาแผ่นดินทรุดในวงกว้าง ไม่มีการประเมินผลกระทบในสาระสำคัญหลายประการ อาทิ ผลกระทบที่เกิดจากกองหางแร่ และบ่อน้ำเกลือต่อการปนเปื้อนน้ำผิวดินและน้ำบาดาลในพื้นที่ การเกิดไอเกลือ และฝุ่นเกลือจากโรงแต่งแร่ ลานกองหางแร่ และบ่อน้ำเกลือ ไม่มีการประเมินผลต่อการใช้ที่ดินบริเวณข้างเคียงพื้นที่โครงการ ระบบนิเวศในพื้นที่ใกล้เคียง และพื้นที่ชุ่มน้ำหนองกุมภวาปี ผลกระทบที่อาจเกิดจากการขนส่ง การเก็บ การใช้ การกำจัด และอุบัติภัยจากสารเคมีที่ใช้ในการแต่งแร่ ผลกระทบต่อน้ำผิวดินและน้ำบาดาลในบริเวณพื้นที่ใกล้โครงการและใกล้เคียง ผลกระทบจากการสร้างถนน ทางรถไฟ และจากการขนส่งแร่ ผลกระทบเนื่องจากการขายเกลือต่อผู้ผลิตเกลือรายย่อยภายในประเทศ ผลกระทบที่เกิดจากการปิดเหมือง ผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ สุขภาพอนามัย สังคม วัฒนธรรม ประเพณี และเศรษฐกิจชุมชน เป็นต้น และรายงานยังไม่มีการรับรองความปลอดภัยของเหมืองที่ได้ออกแบบไว้ โดยระบุว่า รายงานการศึกษาฯ มีข้อผิดพลาดเกินกว่าจะรับได้ ผลการศึกษาจึงเป็นการตอบข้อสงสัยของประชาชนในพื้นที่ที่มีมาโดยตลอด ทำให้ชาวบ้านยืนยันที่จะต้องรักษาสิทธิชุมชนยิ่งขึ้นเพราะหากเกิดผลกระทบอย่างรุนแรงในอนาคตยังไม่มีความชัดเจนว่าใครจะรับผิดชอบ

"ผู้ใหญ่บ้าน อบต. ไม่ยอมเรียนรู้ ไม่ยอมฟัง ไม่ทำหน้าที่ตัวแทนพี่น้อง พี่น้องต้องดูแลสิทธิตนเอง การพัฒนาต้องยั่งยืน ไม่ใช่แม้แต่หญ้าก็ไม่ขึ้น อาจารย์ที่ปรึกษาเอพีซีบอกว่าจะทำอ่างเก็บน้ำ ขอถามว่าเอพีซีจะเอาน้ำจากที่ไหนเข้ามาในกระบวนการแต่งแร่ สารเคมีปนมากับน้ำจะเอาไปใช้ได้อย่างไร ปล่องสูง ๔๐ เมตร นั้น กลัวคนงานตาย แต่ชาวบ้านล่ะ"

(พ่อประจวบ แสนพงษ์ บ้านโนนสมบูรณ์ ม.๓ ประธานกลุ่มอนุรักษ์ฯ, นายกองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยสามพาด)

"ถ้าต้นไม้ตาย เราจะไปอยู่ที่ไหน จะเป็นพิพิธภัณฑ์กันหมด มาหลอกว่าจะให้งาน จ้างให้เงินเดือน ๗-๘ พันอยากได้ก็อยากได้ แต่ลูกหลานฟังความกันมาแล้วเห็นว่าต้องคัดค้าน ประท้วงถึงไหนถึงกัน เอพีซีจะมาสร้างอะไรให้ มีแต่ความแตกแยก ไม่เห็นด้วยกับใครแต่อยากรักษาสิทธิของตนเองไว้รักษานารักษาที่ของพ่อแม่ไว้ให้ลูก

หลาน สิทธิคือไม่เอาของคนอื่น"

(นางละเอียด อ่อนสะอาด อายุ ๓๘ ปี บ้านหนองนาเจริญ)

"ต่อสู้เพราะอยากรักษาสมบัติที่ปู่ ย่า ตา ยาย รักษาทำไว้ให้ เพราะอยู่ทุกวันนี้ก็ดี เจริญพอแล้ว ถ้าขุดอย่างนี้จะอยู่กันไม่ได้ จะพังกันหมด ไม่ต้องพูดถึงผลกระทบอื่น ถ้าทรุดลงลูกหลานจะไปอยู่กันที่ไหน แผ่นดินมีไว้ให้อยู่ อย่าทำลาย ธรรมชาติทำไว้ให้อยู่แล้วเราต้องช่วยกันรักษาไว้จนใจขาดเพื่อลูกเพื่อหลานเรา"

(พ่อศรี สายฉิม อายุ ๗๔ ปี บ้านโนนสมบูรณ์ ต.ห้วยน้ำท่า)

ยิ่งชาวบ้านได้รับรู้ข้อมูลมากยิ่งขึ้น ความไม่มั่นคงของชุมชนในอนาคตยิ่งดูจะชัดเจนยิ่งขึ้น

"เหมืองโปแตชเป็นโครงการของประเทศ อันดับ ๓ ของโลก แร่โปแตชเป็นเกลือเค็มเป็นพันเท่าของเกลือแกง ทำเป็นอุโมงค์ ถ้าขุดเป็นเหมืองเปิดเค้าก็ต้องซื้อที่ดินทั้งหมด ก็เลยมีการออกกฎหมายแร่ ปี ๒๕๑๐ ใหม่ ระบุว่าประชาชนมีสิทธิแค่หน้าดินลึกลงไป ๑๐๐ เมตร จาก ๑๐๐ เมตรเป็นของรัฐ รัฐจะให้ใครก็ได้...ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากโครงการในรายงานของบริษัทเขียนไว้ว่าเค้าจะทำเป็นอุโมงค์ขุดลึกเข้าไป เค้าไม่ขออนุญาตแล้วเพราะกฎหมายโปแตชออกแล้ว มีกฎหมายรองรับ ใช้น้ำวันหนึ่ง ๔,๐๐๐ กว่าลูกบาศก์เมตร ชาวบ้านเลยถามว่าถ้าใช้น้ำขนาดนั้นทางบริษัทจะเอาน้ำมาจากไหน เค้าบอกว่าจะขุดบ่อและกักเก็บน้ำฝน ชาวบ้านไม่เชื่อหรอก เพราะว่าเค้าไปเจาะไว้แล้ว ทำหลักไว้เมื่อตอนมาสำรวจ กฎหมายสิ่งแวดล้อมบอกว่า ถ้าเป็นที่น้ำบาดาลหรือที่ต้นน้ำห้ามทำเหมืองที่น่าเป็นห่วงขณะนี้เรื่องนี้หน่วย

งานของรัฐก็ไม่ตอบออกมาว่ายังไง...สถานการณ์เหมืองแร่โปแตช ถ้าทำได้จริงๆ เค้าจะเอาเกลือขึ้นมากองไว้วันละ ๒,๔๐๐ ตัน ได้แร่ ๖,๐๐๐ ตัน ฉะนั้นจะมีเกลือใน ๕ ปีแรกความยาวของกองเกลือ ๑,๐๐๐ เมตร กว้าง ๖๐๐ เมตร สูง ๔๐ เมตร เดี๋ยวนี้บริษัทซื้อที่ดินเอาไว้ ๒,๕๐๐ ไร่ ก็จะมีกระบวนการแยกแร่ออกจากเกลือกองไว้ขนาดตึก ๑๖ ชั้น ไม่มีหลังคาปกคลุม ชาวบ้านกลัวว่าถ้ามีพายุฝนตกกระหน่ำ น้ำฝนก็ชะไหลไปที่ไร่นาของชาวบ้าน... "

(แม่มณี บุญรอด รองประธานกลุ่มอนุรักษ์ฯ)

ปัจจัยสู่การต่อสู้

ขั้นตอนการดำเนินการต่างๆ ของโครงการขนาดใหญ่เหมืองโปแตช จังหวัดอุดรธานี ตั้งแต่เริ่มต้นเป็นการดำเนินการที่ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างมาก ส่วนราชการและบริษัทฯเจ้าของโครงการ ให้ข้อมูลแก่ประชาชนไม่ครอบคลุมทุกด้าน จนถึงการละเลยที่จะให้ข้อมูลผลกระทบที่อาจจะเกิดจากโครงการ จนก่อให้เกิดความเคลื่อนไหวของกลุ่มประชาชนในพื้นที่ขึ้น จนในที่สุดสังคมได้รับรู้ และตั้งคำถามที่ไม่สามารถปล่อยให้โครงการนี้ผ่านเลยไปได้โดยง่าย ทำให้การเคลื่อนไหวของสังคมขยายวงมากขึ้นกลายเป็นประเด็นระดับชาติ *(สันติภาพ ศิริวัฒนไพบูลย์, ผลกระทบทางสังคมจากโครงการเหมืองโปแตช จังหวัดอุดรธานี, มี.ค.๔๖)* โครงการเหมืองโปแตชเป็นโครงการขนาดใหญ่ ที่ต้องเกิดผลกระทบต่อชุมชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทำให้ชาวบ้านชนบทที่เคยอยู่กันอย่างสงบต้องลุกขึ้นมาต่อสู้ กระตุ้นให้สังคมรับรู้สิทธิของชุมชน ทำให้คนในสังคมต้องรับรู้และตระหนักร่วมกัน

รัฐธรรมนูญกับการเรียนรู้ของชุมชน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๔๐ มาตรา ๕๖ และ ๕๙ รับรองสิทธิชุมชนนี่คือหลักการที่มีคุณค่าอย่างสำคัญที่สุดในการรองรับสิทธิการต่อสู้ในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นของชุมชน ซึ่งแกนนำชาวบ้านเห็นว่า การดำเนินการโครงการขนาดใหญ่ที่ชาวบ้านไม่มีส่วนร่วมทำให้ชาวบ้านจำเป็นที่จะต้องแสวงหาข้อมูล การเรียนรู้จากประสบการณ์การต่อสู้ และการแลกเปลี่ยนกับภาคส่วนต่างๆ จนทำให้การต่อสู้ของชาวบ้านเป็นไปอย่างเป็นระบบ และนำไปสู่การต่อสู้ที่มียุทธวิธีมากขึ้น มีการพัฒนาฐานข้อมูล และการแลกเปลี่ยนพูดคุยในชุมชน

"...ชาวบ้านมีการให้ข้อมูลกันมาโดยตลอด มีการเดินรณรงค์ออกไปประชุมกันตลอดไม่ได้หยุด ศึกษาข้อมูลจากการตรวจสอบของกรรมการสิทธิ ก็ไปบอกชาวบ้านว่า ไม่ได้ขัดขวางความเจริญหรอก ถ้าความเจริญนั้นไม่ได้ทำให้มีผลกระทบกับเรา..."

"ชาวบ้านเห็นปัญหาอย่างเดียวไม่พอ...บทบาทคนทำงานในพื้นที่เป็นบทบาทสำคัญในการรวมตัวของชาวบ้าน ทุกวันอาทิตย์จะมีการประชุมแกนนำ น้องๆ ต้องไปประสานงาน ขับมอเตอร์ไซค์ไปบอกด้วยตนเองมีการเตรียมประเด็นพูดคุย มีการประเมินปัญหาไม่ให้ทิ้งพื้นที่ มีการประชุมกลางคืนเพื่อสร้างความเข้าใจกับชาวบ้าน ทำความเข้าใจ และประเมินสถานการณ์เสมอตั้งแต่เริ่มแรก มีการสร้างคนโดยตรง โดยการจัดประชุมใหญ่ทุกหมู่บ้าน ตอนเย็น มีการกำหนดประเมินของแต่ละหมู่บ้าน และแม้แต่ผู้นำหมู่บ้านซึ่งบางหมู่บ้านผู้ใหญ่บ้านสนับสนุนโครงการ แต่ชาวบ้านแข็งผู้ใหญ่บ้านก็กระดิกไม่ได้ก็มี การที่เป็นชุมชนเล็ก รู้จักกันหมด ก็เป็นการทำให้การต่อสู้ของ

ชาวบ้านเข้มแข็ง" เจ้าหน้าที่ในพื้นที่คนหนึ่งได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติม

อุปนิสัยชาวบ้านในพื้นที่ ความเข้มแข็ง และวัฒนธรรมของชุมชน

นอกจากปัจจัยต่างๆ ดังกล่าว ลักษณะความสัมพันธ์ในสังคมชุมชนอีสาน ยังเป็นปัจจัยที่สำคัญในการรวมตัวของชาวบ้าน ดังที่เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนในพื้นที่ให้ความเห็น

"ความคิดของชาวอีสานที่เป็นคนรักถิ่นรักฐาน และลูกหลานเป็นส่วนสำคัญมาก ผู้หญิงเป็นแกนนำเยอะคือนิสัยผู้ชายเวลาประชุมมีท่าทีมาดเยอะ ต่างกับผู้หญิงถ้าสู้แล้วเลิกที่จะสู้มีน้อย ผู้ชายเดี๋ยวสู้เดี๋ยวเลิก ผู้เฒ่ารู้กฎหมาย ลูกหลานอ่านรัฐธรรมนูญให้ฟังเวลานึ่งข้าว วันละ ๒ บท ชาวบ้านรู้จักสะสมกองทุนครอบครัวในการต่อสู้วันละบาท เป็นกองทุนหมู่บ้าน กองทุนของกลุ่ม ๓ ระดับ ตอนลงทะเบียนหมื่นกว่าคน จาก ๒ อำเภอ ต้องใช้ก้อนใหญ่ก็มีบุญพุ่มข้าวใหญ่ ถ้ามาประชุมในชุมชนก็ตัวใครตัวมัน ออกกันเอง มีชาวบ้านผู้ใหญ่ ๓ คน เป็นผู้ดูแลกองทุน... "

แต่ละชุมชนมีความเข้มแข็งแตกต่างกันบ้าง แต่ด้วยวิถีชีวิตชุมชนที่ยังมีวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน และมีประเพณีวัฒนธรรม การรวมตัวกันของชุมชนจึงเป็นลักษณะเฉพาะที่ทำให้กลุ่มอนุรักษ์มีความแน่นแฟ้นและต่อเนื่อง

"ระดับความเข้มแข็งก็จะแตกต่างกันไป หมู่บ้านที่เข้มแข็งมี ๔ - ๕ หมู่บ้าน เช่น บ้านโนนสมบูรณ์ บ้านสังคม บ้านโคกสี มีปัจจัยเช่นมีวัดเป็นศูนย์กลาง ทุกวันพระ ชาวบ้านไปวัดเป็นกิจวัตรเป็นศูนย์กลาง วัด โรงเรียน หมู่บ้าน ยังผูกพันเป็นศูนย์กลางในการแลกเปลี่ยน มีแกนนำชาวบ้านมารวมกันทำให้เกิดความร่วมมือทำความเข้าใจกับแกนนำได้ แม้ตีกตื่นก็มาประชุมได้ มีงานทำบุญข้าวใหญ่ก็มาที่วัดนี้ได้ ความแน่นแฟ้นของผู้คน..ก็เหมือนหมู่บ้านทั่วไป แต่สำคัญคือยังมีความแน่นแฟ้นเรื่องศาสนา ทำบุญที่วัด หรือแม้แต่การระดมทุนจากการออมทรัพย์ของสมาชิก และการได้มาโดยชาวบ้านร่วมบุญกัน"

"...ตอนที่ทางกลุ่มอนุรักษ์รวมตัวได้ ๘๐๐ คน ไปยื่นหนังสือกระทรวงอุตสาหกรรม เหมารถขอนแก่น ๑๐ คันไปค่ารถ ๙๕,๐๐๐ บาท เอาเงินมาจากไหน มีการทำกิจกรรมชาวบ้านได้ทำบุญพุ่มข้าว เอาข้าวมารวมกันเยอะๆ ได้ข้าว ๑๐ กว่าตัน ได้เงินแสนสอง เลยได้เหมารถกันไป"

แกนนำที่เข้มแข็ง

นอกจากประเพณีของชุมชน และลักษณะอุปนิสัยของผู้คน การมีแกนนำเป็นกลุ่มที่มีลักษณะหลากหลาย มุ่งมั่นที่จะต้องรักษาสิทธิชุมชน สังคมวัฒนธรรมชุมชน จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การต่อสู้เข้มแข็งด้วย ทั้งโดยอุปนิสัย ประสบการณ์ของแกนนำแต่ละคน รวมทั้งการวางยุทธวิธีให้ชาวบ้านสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินการ และการตัดสินใจตามกฎหมายและกลไกการปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น การผลักดันให้ประธานกลุ่มลงสมัครเป็นนายก อบต.การลงสมัครเป็นทีม เป็นการเพิ่มความเข้มแข็งของชาวบ้านทางหนึ่ง นอกจากการแสดงบทบาทหน้าที่ของชาวบ้านแต่ละคนแตกต่างกันไป

"พ่อจวบฯ ตอนนี้เป็นนายก อบต.ห้วยสามพาด แนวทางการต่อสู้ไม่เปลี่ยนแปลง แต่มีเครื่องมือคือเป็นนายก อบต. เช่น เมื่อเร็วๆ นี้ อบต.ห้วยสามพาดก็ลงมติแล้วว่าไม่เอาเหมืองโปแตช ๒๖ เสียง ไม่ออกเสียง ๓ เสียง"

".... แกนนำของหมู่บ้านแต่ละคน ที่เคยไปใช้ชีวิตที่อื่นก็มีประสบการณ์ บุคลิกกล้าสู้ กล้าแสดงออก การหล่อหลอมทางความคิด เช่น แม่มณีฯ เคยทำงานประสานงานกับหน่วยงานราชการ เคยเป็นอาสาสมัคร พอมาเห็นเอ็นจีโอ ต่างจากราชการ แกก็เอามาพัฒนาความคิดเป็นตัวของแกเองได้ เช่น กลุ่ม อสม.ที่แกเคยเป็นประธานมา แกก็รู้ว่าจะทำงานกับกลุ่มได้ยังไง"

"อย่างทางวิทยุชุมชน ผู้จัดที่เริ่มจากอ่านข่าวกีฬา เป็นครู ... มาอยู่ในเหตุการณ์ใหม่ตอนแรกก็ดูไม่ออก นานไปแกก็จริงจังมาก

พูดถึงบทบาทในการสร้างความเข้มแข็งไม่ชัด แต่ออกมาช่วยในการแสดงจุดยืนความเข้มแข็งของชุมชน"

ปัญหาอุปสรรค คือการหล่อหลอมขบวนของชาวบ้าน

แม้การรวมตัวต่อสู้ของกลุ่มอนุรักษ์จะขยายวงกว้างและเข้มแข็งขึ้นตามลำดับของการได้รับรู้ข่าวสาร ที่ทำให้ทุกคนได้ตระหนักต่อผลกระทบที่กำลังจะเกิดขึ้น และเห็นความจำเป็นที่จะต้องเข้ามาร่วมต่อสู้ แม้โดยความเป็นจริงตามวิถีชีวิตแล้วชาวบ้านอยากจะอยู่อย่างสงบทำมาหากินไปตามปกติชีวิตของชาวบ้านมากกว่า นอกจากนั้นการต่อสู้ของชาวบ้านยังทำให้ชาวบ้านต้องร่วมกันตั้งทุนในการต่อสู้เพิ่มขึ้น ในขณะที่บริษัทข้ามชาติยักษ์ใหญ่มีเงินทุนมหาศาลในการดำเนินการต่างๆ รวมทั้งการประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่างๆ ภาครัฐสนับสนุนมาก่อน และระเบียบกฎหมายยังรองรับในหลักการสำคัญทำให้การต่อสู้ไม่ใช่เรื่องง่าย

"ข้อจำกัดของชาวบ้าน....เป็นบางช่วงจังหวะ บางช่วงคนก็น้อยลง เช่น ไปทำงานรับจ้างข้างนอก โดยเสียงชาวบ้านคือไม่เอาแน่ แต่ถ้าถึงคราวจำเป็นสำคัญก็จะออกมากันมากพูดถึงปัญหามีเข้ามาเรื่อยๆ แต่แก้ปัญหาเฉพาะหน้ากันไป มีทั้งปัญหาภายใน และปัญหาภายนอก

แม่มณี บุญรอด

แต่ก็คอยดูแลแก้ปัญหากันไป มองว่าถ้ามีปัญหาแรงๆ เข้ามา ชาวบ้านก็มาร่วมกัน มองข้ามเรื่องจุกจิก ก็ทำให้ทำกันมาได้ตลอด แม้ชาวบ้านต้องให้ความสำคัญเรื่องการทำมาหากินก็ตาม"
(คณะที่ปรึกษากลุ่มอนุรักษ์ฯ)

นอกจากข้อจำกัดในการดำเนินชีวิตของชาวบ้านแล้ว สิ่งที่พบว่าเป็นอุปสรรคอย่างรุนแรงในการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในพื้นที่คือการปกปิดข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินโครงการเหมืองโปแตช แม้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๔๐ จะรองรับสิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร แต่ในความเป็นจริง การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร จากหน่วยงานของรัฐ และบริษัทฯ ผู้ประกอบการ กลับไม่ได้เป็นอย่างนั้น ซึ่งแม้แต่รายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม หรือ EIA ที่ยังมีความบกพร่องปรากฏชัดเจนในหลายประเด็น แต่หน่วยงานรัฐกลับรับรองรายงานฯ ทำให้ชาวบ้านไม่อาจวางใจการดำเนินการของภาครัฐ หรือบริษัทฯ ผู้ประกอบการได้ ดังที่แกนนำชาวบ้านได้ให้ความเห็น

"๓ ปีที่ได้รับฟังข้อมูลการทำเหมืองจากบริษัท จากกรมอุตสาหกรรมพื้นฐานฯ คำตอบที่ได้สับสนวนเวียน ข้อมูลไม่ถูกต้อง ทำให้ชาวบ้านสับสน จะทำหรือไม่ก็ไม่รู้ อีไอเอ ฉบับไหนก็สับสน เห็นว่ามีแต่การโกหก ไม่จริงใจสักอย่าง เจ้าของพื้นที่ไม่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ"

"ไม่ว่าจะผ่านขั้นตอนมายังไง ขอให้ยกเลิกอีไอเอฉบับเดิมที่บกพร่องทั้งหมด จึงต้องทำใหม่ทั้งฉบับ และขอให้ยกเลิกการปักหมุดรังวัดทั้งหลาย..."

"การประสานกับหน่วยราชการต่างๆ ที่เป็นเครือข่ายไม่เป็นปัญหา แต่ที่ยากคือ อุตสาหกรรมและการเหมืองแร่ เช่น การขอข้อมูลให้ข้อมูลไม่ครบ"

นอกจากปัญหาอุปสรรคสำคัญดังกล่าวในขณะนี้ชาวกิ่งอำเภอประจักษ์ศิลปาคม เห็นว่ามีความพยายามจากฝ่ายตรงข้ามในการสร้างความแตกแยกสับสนภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนอ่อนแอลง โดยการตั้งกลุ่มอนุรักษ์สิทธิฯ อ้างความชอบธรรมต้องการให้มีการพัฒนาเหมืองโปแตชในพื้นที่ รวมทั้งความพยายามเข้าไปรังวัดพื้นที่ให้ได้ ซึ่งเป็นหัวเลี้ยวหัวต่อที่สำคัญในสถานการณ์ปัจจุบัน และชาวบ้านเห็นว่าเป็นการดำเนินการแก้ไขปัญหาที่ไม่ถูกต้อง

"ตอนนี้ถือว่าสถานการณ์สำคัญอยู่ เพราะความขัดแย้งไม่เคยรุนแรงจนถึงการเผาหุ่นชื่อคน ตัวแทนของชาวบ้าน จนเมื่อวานมีปัญหาทะเลาะกัน เดิมแม้อยู่คนละฝ่ายก็ไม่เคยรุนแรงจนถึงกับไม่พูดกัน แต่ก็บอกได้ว่าชาวบ้านที่เอาเหมืองมีน้อย แต่เห็นว่ามีจำนวนมากขึ้นเพราะพวกเขาไปที่หมู่บ้านอื่นที่เราไปไม่ได้ และใช้เงินจ้างเป็นรายวัน ชาวบ้านก็ซีเรียสอยู่ เดิมทำความเข้าใจกันได้อยู่ แต่ตอนหลังมีการแยกกลุ่มอยู่ เดิมใช้เครือญาติจัดการกันเอง แต่ตอนนี้ดูว่าใช้พฤติกรรมแบ่งกลุ่ม...เอากลุ่มมวลชนสัมพันธ์มาแทรกแซงไปคุยให้เกิดการระแวงกันก็มี พวกเขาเปลี่ยนวิธีการต่อสู้มีการจัดตั้งกลุ่มพิทักษ์สิทธิตนเอง ก็น่าจะเป็นปัญหาสำคัญตอนนี้ มีเสื้อ มีธงสี

มีการเลี้ยง ไปฝึกอบรม ๒-๓ เดือนแล้วคิดว่าเจตนารมณ์ต้องการให้มีการชนกับกลุ่มอนุรักษ์"

(คณะที่ปรึกษากลุ่มอนุรักษ์)

ชาวบ้านหลายคนได้ให้ความเห็นเช่นกัน ว่าเป็นการตั้งใจให้เกิดความแตกแยกในกลุ่มชาวบ้าน

"อยากถามว่า กลุ่มอนุรักษ์สิทธิที่อ้างว่ามาพิทักษ์สิทธิเขานั้นเป็นคนพื้นที่อื่น บอกว่าจะมาสร้างความเจริญนั้น ใช่หรือไม่ ขนาดโครงการยังไม่ได้ทำอะไร ก็ยังสร้างความแตกแยกให้พี่น้อง ขอถามบริษัทว่า "มาสร้างความแตกแยกหรือ" ทำยังไงถึงทำให้ชาวบ้านแบ่งเป็น ๒ พวกได้ .... "

(นางละเอียด อ่อนสะอาด อายุ ๓๙ ปี บ้านหนองนาเจริญ)

"ประชุมเมื่อวันที่ ๑๖ ก.พ.๔๘ ที่ผ่านมาผู้ว่าบอกว่าให้ชะลอการรังวัดไว้ก่อน ให้ศึกษารายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมใหม่ก่อน

แต่บริษัทไม่ฟังเสียง มีแต่สร้างความแตกแยก อย่างที่ตั้งกลุ่มอนุรักษ์สิทธิขึ้นมาเพื่อสร้างความแตกแยก หากบริษัทต้องการทำเหมืองแร่โปแตช ขอให้เปิดเผยข้อมูลอย่าหมกเม็ดไว้ สัญญาอ่านแล้วเป็นสัญญาเทวดา เอื้อประโยชน์ให้แต่กับบริษัท ไม่เคยเอื้อประโยชน์ให้ราษฎร ไม่เคยถามราษฎรก่อนจะขอประทานบัตร ไม่เคยถามชาวบ้านแต่กฎหมายรัฐธรรมนูญเขียนว่าให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เค้าก็พูดอยู่ขั้นตอน แต่เค้าไม่ได้ปฏิบัติตามนั้น มีแต่โกหกแอบทำ มาทำโน่นนี่ พอถามก็บอกว่าหน่วยราชการ ถามกันชาวบ้านจะฆ่ากันตาย บริษัทจะรู้มั้ยว่าทำความยุ่งยากให้ชาวบ้านแค่ไหน ขอฝากว่าข้อมูลชาวบ้านต้องได้รับ แต่เจ้าหน้าที่กลับบอกว่าชาวบ้านรู้ข้อมูลมากเกินชาวบ้าน"

"การประชุม ๑๖ ก.พ.๔๘ ที่ผ่านมา ที่ประชุมรับหลักการทั้งหมด แต่เอพีซีเงินมาก และตั้งกลุ่มพิทักษ์สิทธิ มาชนกับชาวบ้าน และอาจจะพยายามเลิกข้อตกลง ๑๖ ก.พ.๔๘ นายทุนนั่งอยู่ที่แคนาดา แต่เอาเงินมาจ้างคนไทยสร้างความแตกแยกคนเคยไปเอาบุญเอาทานด้วยกันก็แตกแยก ที่ระบุในรัฐธรรมนูญว่า ประชาชนต้องมีส่วนร่วม แต่เค้าไปชักชวนนายก อบต. ผู้ใหญ่บ้านบางคน แต่ผิดคาด ชาวบ้านส่วนใหญ่คัดค้าน สมบัติใต้ท้องนาเราเฝ้ามาเป็นร้อยปีจะมาขุดเอาไปวัฒนธรรมมีผี ผีตาบ้าน จะทำอะไรต้องบอกกล่าว นี่แค่ผู้นำเห็นด้วยก็จะทำแล้ว ....

อย่างไรก็ตาม สถานการณ์ขณะนี้ จึงเป็นความท้าทายของชุมชนที่จะต้องหาทางออกคงความเข้มแข็งของกลุ่ม เพื่อยืนยันบทบาทหน้าที่ของชาวบ้าน ที่รัฐธรรมนูญรับรองสิทธิในการมีส่วนร่วมในการจัดการ

ทรัพยากรของชุมชนให้ได้

"มีคนบ้านเราอยากได้เงิน มาสร้างความแตกแยก ทุกอย่างสะท้อนความไม่โปร่งใสของบริษัท ไม่ให้ข้อมูล ไม่กล้าเผชิญหน้าให้คนไทยด้วยกันเองเผชิญหน้ากัน ขัดแย้งกันเอง...ทุกวันนี้เห็นพี่น้องไม่มีความสุข หวาดระแวงกัน ขอให้สามัคคีกัน อย่างหวาดระแวงกัน ตั้งสติ ไม่กลัวสิ่งที่จะเกิดขึ้น ทั้งที่เราทำนาปลูกข้าวให้เค้ากิน"

ประจวบ แสนพงษ์

"สำหรับชาวบ้านมีการเตรียมพร้อมตามสิทธิตามรัฐธรรมนูญ ตามสิทธิขั้นพื้นฐานของชาวบ้าน ส่วนขั้นตอนในส่วนของ อบต.นั้น เมื่อยื่น อบต.แล้ว ต้องแจ้งให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ทราบ ภายใน ๗ วัน, กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จะต้องเรียกประชุมชาวบ้านทุกบ้าน และตั้งกรรมการฯขึ้นพิจารณา ถึงขั้นตอนนั้นต้องชี้แจงผลดีผลเสียของโครงการ แล้วให้ได้รายงานประชาคม ว่าคัดค้าน สนับสนุนอย่างไร ในขั้นนั้น ชาวบ้านต้องตรวจสอบรายงานการประชุมนั้นส่งให้ อบต.ประชุม และ อบต.ส่งให้กระทรวงอุตสาหกรรมสรุป ฉะนั้นทุกคนต้องควบคุมผู้ใหญ่บ้าน อบต.ให้ประชุมชาวบ้าน และตรวจสอบรายงานการประชุม"

(นายประจวบ แสนพงษ์ ประธานกลุ่มอนุรักษ์
นายกองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยสามพาด)

ทรัพยากรมูลค่ามหาศาลที่ต้องถูกนำมาใช้ แต่กลไกกระบวนการที่เหมาะสมที่จะให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการดูแลจัดการ ให้ข้อมูลต่อประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อช่วยกันคิดและหาทางออกร่วมกันอย่างสันติวิธี เพื่อสังคมท้องถิ่นที่ต้องดำรงอยู่ต่อไป สิทธิของชุมชนในการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรฯ ตามที่รัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศรับรอง และพันธกรณีระหว่างประเทศที่รับรองสิทธิในการเลือกวิถีในการดำรงชีวิตตนเอง ซึ่งตรงกับความมุ่งมั่นของชาวบ้านในกิ่งอำเภอประจักษ์ประชาคม ที่ต้องดูแลแผ่นดินที่ปู่ย่าตายายได้อยู่มา เพื่อให้ลูกหลานได้มีที่อยู่ได้มีที่ทำกินสืบไป

"... เหมืองแร่โปแตช การต่อสู้ของชาวบ้านปรากฏว่ามีความตื่นตัวอย่างที่สุดแล้วมีนักวิชาการทั่วประเทศศึกษาดูว่ามันจะเป็นเรื่องจริงหรือไม่จริงของชาวบ้าน มีกรรมการสิทธิฯ ดูอยู่ คิดว่าบ้านเมืองของเราถ้าไม่ช่วยกันคิดอ่าน ถ้าเหมืองแร่โปแตชเกิดขึ้นได้ถือว่าขายชาติ ขายแผ่นดินแล้วล่ะ ถ้าว่าไปก้าวก่ายหน่วยงานของรัฐก็ด้วยความรู้สึกของชาวบ้าน และโปแตชเป็นของประเทศไทยเราทั้งหมด ไม่ได้เป็นของจังหวัดอุดรที่เดียว โปแตชมีทั่วประเทศไทยที่ได้สำรวจมีที่ขอนแก่น สกลนคร มหาสารคาม โคราช ถ้าทำได้ที่หนึ่งก็จะสามารถทำได้อีกหลายๆ ที่"

(นางมณี บุญรอด รองประธานกลุ่มอนุรักษ์ฯ)

"ในส่วนขององค์กรพัฒนาเอกชน ไม่ได้ขัดขวางการพัฒนา ไม่ได้ขัดขวางการนำแร่มาใช้แต่ถ้ากระบวนการไม่ได้เป็นประชาธิปไตย ก็คัดค้านโดยไม่มีเบื้องหน้าเบื้องหลัง ใครจะทำก็แล้วแต่ต้องมี

กระบวนการที่เป็นประชาธิปไตย หรือรับฟังความคิดเห็นจากชาวบ้านเป็นเบื้องต้น"

(สุวิทย์ กุหลาบวงศ์ "วิถีชุมชน" ป.๑ วันที่ ๑๖-๓๑ พฤษภาคม ๒๕๔๖)

"แผ่นดินมีไว้ให้อยู่ อย่าทำลาย ธรรมชาติทำไว้ให้อยู่แล้ว เราต้องช่วยกันรักษาไว้จนใจขาดเพื่อลูกเพื่อหลานเรา"

(พ่อศรี สายฉิม อายุ ๗๔ ปี บ้านโนนสมบูรณ์ ต.ห้วยน้ำท่า กิ่งอำเภอประจักษ์ฯ)

บรรณานุกรม

เอกสาร

๑. หนังสือพิมพ์ผู้จัดการ วันที่ ๒๔ เมษายน ๒๕๔๕ , น.๑๓
๒. หนังสือพิมพ์ผู้จัดการรายวัน วันที่ ๑๙ มิถุนายน ๒๕๔๕ น. ๑๓
๓. หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ วันที่ ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๔๕ น.๙
๔. หนังสือพิมพ์ผู้จัดการออนไลน์ วันที่ ๒๘-๒๙ พฤษภาคม ๒๕๔๕
๕. หนังสือพิมพ์ผู้จัดการรายวัน วันที่ ๙ กรกฎาคม ๒๕๔๕ น.๑, ๑๓
๖. หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ วันที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๔๕
๗. รายงานการศึกษาข้อมูลเชิงวิชาการกรณีปัญหาเหมืองแร่เพื่อกำหนดข้อเสนอเชิงนโยบาย,คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, ๒๕๔๗
๘. เอกสารประกอบการสัมมนา โครงการเหมืองแร่โปแตช จังหวัดอุดรธานี ปัญหาและแนวทางการแก้ไข, ๒๙ มีนาคม ๒๕๔๖

๘. เอกสาร "บรรยายสรุปโครงการเหมืองแร่โปแตชจังหวัดอุดรธานี ประกอบการตรวจราชการคณะกรรมาธิการร่วมกันพิจารณาร่าง พ.ร.บ.แร่", สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดอุดรธานี , ๓๐ เมษายน ๒๕๔๕

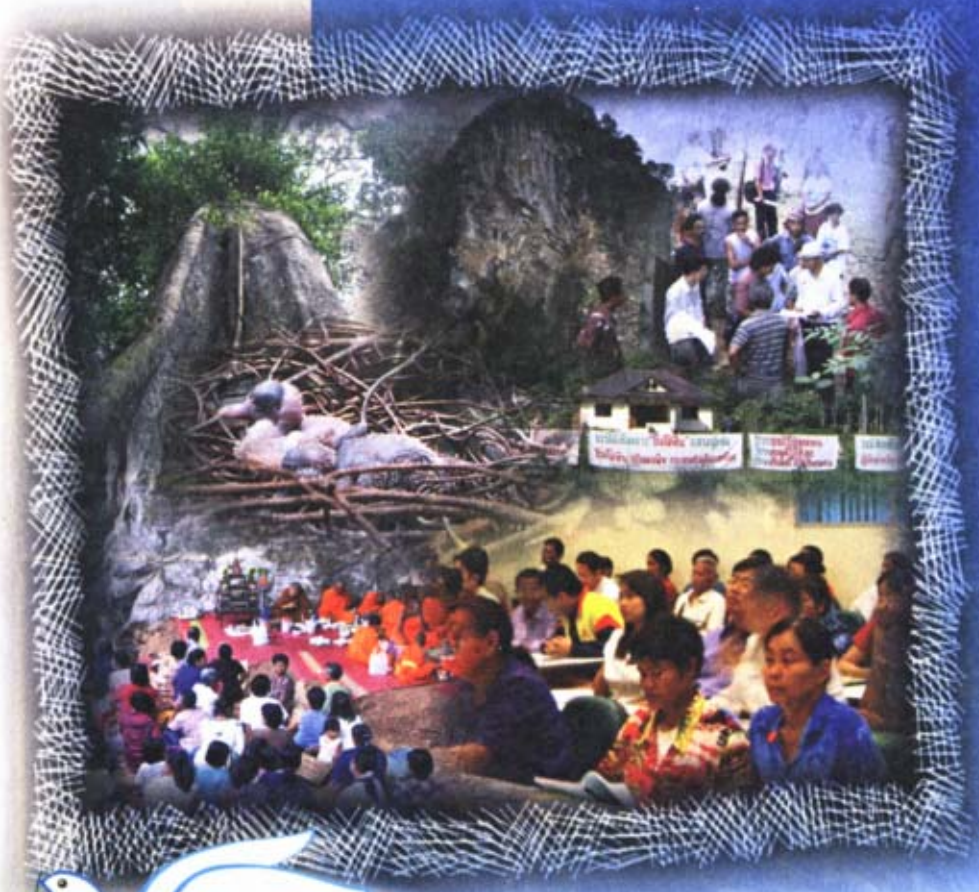
๙. วิถีชีวิตชุมชน, นสพ.รายปักษ์ ป.๑ (๑๖-๓๑ พ.ค.๔๖)

๑๐. รายงานการประชุมชี้แจงข้อเท็จจริงกรณีโครงการเหมืองแร่โปแตช คณะอนุกรรมการสิทธิในทรัพยากรน้ำและแร่ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ , ๒๖ กุมภาพันธ์๒๕๔๘ ห้องประชุมมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

๑๑. บันทึกการประชุมชี้แจงข้อมูลประกอบการร้องเรียน (เพิ่มเติม), ๒๖ ก.พ.๔๘

การสัมภาษณ์

- นายสมภพ บุนนาค คณะกรรมการประสานงานองค์กรพัฒนาเอกชน (กป.อพช.) ภาคอีสาน, ๒๖ ก.พ.๔๘
- นายประจวบ แสนพงษ์ ประธานกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจังหวัดอุดรธานี, นายกองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยสามพาด , ๒๖ ก.พ.๔๘
- นางมณี บุญรอด รองประธานกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจังหวัดอุดรธานี
- นายสุวิทย์ กุหลาบวงศ์ ที่ปรึกษากลุ่มอนุรักษ์ฯ, ๒๖ ก.พ.๔๘
- คณะที่ปรึกษากลุ่มอนุรักษ์ฯ, ๒๖ ก.พ.๔๘

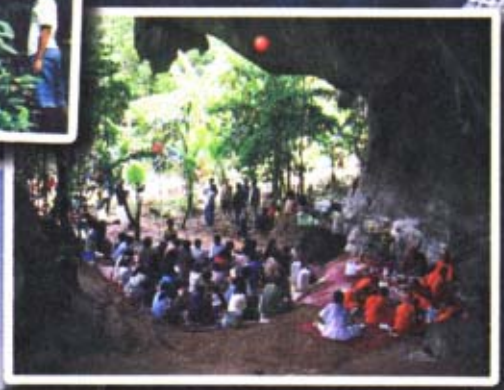

บทที่ ๗

กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมปากแจ่ม :
การคัดค้านสัมปทานระเบิดหินเขาถ้ำแรด จ.ตรัง

บทที่ ๗
กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมปากแจ่ม : การคัดค้านสัมปทานระเบิดหินเขาถ้ำแรด จ.ตรัง

จังหวัดตรังถูกประกาศให้เป็นแหล่งหินเพื่อการอุตสาหกรรมหลายแหล่ง พื้นที่เหล่านี้รัฐจะเปิดให้นายทุนขอประทานบัตร และจะกำหนดเป็นแหล่งหินโดยชาวบ้านไม่ทราบหรือถูกปกปิดข้อมูล เนื่องจากการระเบิดหินจะสร้างความเดือดร้อน ดังนั้นหลายพื้นที่จึงมีการคัดค้านการให้ประทานบัตรถึงกับยกเลิกก็มี เช่น เขาเทียมป่า ตำบลนาท่ามเหนือ เขาโคค่าย ตำบลหนองช้างแล่น อำเภอห้วยยอด เขาจำปา เขาวังช้าง ตำบลลิพัง อำเภอปะเหลียน(ถูกชาวบ้านค้านจนต้องยกเลิก) เขาวังช้าง (แหล่งสำรอง) เขานาเหนือ ตำบลลิพัง(ถูกถอนเพราะเป็นแหล่งโบราณคดี) เขาลูกเล็กลูกใหญ่ ตำบลนาเมืองเพชร อำเภอสิเกา (คือถ้ำเขาเพดานที่กำลังถูกชาวบ้านคัดค้าน) เขาน้ำพราย ๑,๒ ตำบลลำภูรา อำเภอห้วยยอด เขานุ้ย-เขาลำเพ็ง ตำบลปากแจ่ม อำเภอห้วยยอด เขาหน้าแดง อำเภอห้วยยอด เป็นต้น

เริ่มการคัดค้านสัมปทานเขาถ้ำแรด

ตั้งแต่กลางปี ๒๕๔๕ ชาวบ้านหมู่ ๑ และหมู่ ๓ ตำบลปากแจ่ม อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง รวมตัวกันคัดค้านการระเบิดหินเขาถ้ำแรด(เขาควนเหมียง) อย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน เนื่องจากก่อนหน้านี้

มีการระเบิดหินในหมู่ ๕ ตำบลปากแจ่ม ซึ่งมีผลกระทบต่อบ้านหน้าเขา บ้านต้นพังตาล บ้านพานไม้แก่น ซึ่งห่าง ออกไปราว ๒ กิโลเมตร ทำให้ชาวบ้านได้เห็นผลกระทบจากการระเบิดหินมาโดยตลอด

นายบุญทิพย์ สุนาเสวีนนท์ เจ้าของบริษัทโจมทองศิลา ซึ่งเป็นบริษัทระเบิดหินสำคัญของจังหวัดตรัง ผู้ขอประทานบัตรได้ระบุว่าเป็นการระเบิดหินในบริเวณเขาควนเหมียง จากแผนที่ประกอบการขอประทานบัตรทำให้เห็นว่าจะต้องมีผู้เดือดร้อนจำนวนมากคือ ชาวบ้านหมู่ที่ ๑ ทั้งหมดซึ่งมีอยู่ราว ๑๓๐ ครัวเรือน ชาวบ้านหมู่ที่ ๓ ทั้งหมดซึ่งมีอยู่ราว ๑๕๐ครัวเรือน และชาวบ้านหมู่ที่ ๕ บางส่วนที่มีสวนยางอยู่ในบริเวณที่จะมีการระเบิดหิน ขั้นตอนการดำเนินการต่างๆ ในการขอหรือการอนุญาตให้ประทานบัตรชาวบ้านไม่ได้ทราบเรื่องมาก่อนเลย

พื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการระเบิดหินประกอบด้วยบ้านลำแหลง บ้านในเขา และบ้านคลองคุ้ย บริเวณนี้มีการตั้งชุมชนมาช้านาน ซึ่งแบ่งประวัติชุมชนได้เป็น ๓ ช่วง ดังนี้

ช่วงที่ ๑ การผลิตแบบยังชีพ (ก่อน พ.ศ. ๒๕๐๗)

มีการตั้งชุมชนในบริเวณนี้มากว่า ๑๐๐ ปีแล้ว เนื่องจากพบว่ามีการแต่งตั้งกำนันมาตั้งแต่ราวทศวรรษที่ ๒๔๕๐ ตระกูลสำคัญคือโชติรัตน์ พื้นที่แถบนี้

เป็นหุบเขาหินปูน ชาวบ้านเข้ามาจับจองที่ราบตามริมน้ำบุกเบิกเป็นที่นา พร้อมกับการทำไร่ข้าว หาของป่า หาปลา ทำสวน แบบยังชีพไปด้วย ประมาณทศวรรษที่ ๒๔๘๐ ชาวบ้านเริ่มปลูกยางพาราด้วย นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งแร่ดีบุก ชาวบ้านได้ขุดแร่แล้วร่อนขายเป็นรายได้อีกทางหนึ่ง

ช่วงที่ ๒ การทำเหมืองแร่สัมปทาน (พ.ศ. ๒๕๐๗-๒๕๑๙)

ในอำเภอห้วยยอดมีการขุดแร่ดีบุกโดยรัฐให้ประทานบัตรกับนายทุนอย่างเป็นล่ำเป็นสันมายาวนานนับร้อยปี จนทำให้มีคนจีนเข้ามาตั้งหลักแหล่งในพื้นที่อำเภอห้วยยอดในปัจจุบัน ช่วงแรกจะขุดใกล้ๆกับชุมชนห้วยยอด ต่อมาก็ขยายพื้นที่ให้ประทานบัตรไกลออกไป

การทำสัมปทานเหมืองแร่ดีบุกเริ่มขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๗ ในพื้นที่ของตำบลปากแจ่ม ทำให้ชาวบ้านไม่สามารถขุดแร่ขายเองอย่างเป็นอิสระได้อย่างอดีตอีกต่อไปและได้เลิกประทานบัตรไปในปี พ.ศ. ๒๕๑๙ การเปลี่ยนแปลงในชุมชนช่วงนั้นคือ นายทุนจะเข้ามาซื้อพื้นที่ขุดเหมืองแร่ซึ่งรวมทั้งพื้นที่ที่เป็นที่นาของชาวบ้าน จนที่นาหมดไป ชาวบ้านต้องเป็นลูกจ้างร่อนแร่หรือกุลีให้กับนายทุนโดยไม่ได้รับประโยชน์อื่นใด บางคนแอบขุดเองเรียกว่า เหมืองแล่น หรือเหมืองที่ต้องวิ่งเพราะหนีนาย ชาวบ้านจึงยากจนเหมือนเดิม หรือจนยิ่งขึ้น เพราะทรัพยากรถูกทำลายลงมากเนื่องจากการทำเหมืองทำให้ที่นาของชาวบ้านหมดไป ทำให้เกิดทรายไหลลงลำน้ำจนตื้นเขิน หาปลา หาพืชผักไม่ได้คุณภาพดิน และน้ำเสียไปเป็นบริเวณกว้าง

กลุ่มนายทุนที่เข้ามาทำเหมืองแร่ เช่น เต็กลิ้ม (เจ้าของโรงแรมถาวร จังหวัดภูเก็ต) ลุ่นเซ้ง (ภูเก็ต) และนายทุนจากทับเที่ยง อำเภอเมือง

จังหวัดตรัง เป็นต้น

ช่วงที่ ๓ การฟื้นฟูทรัพยากร(พ.ศ. ๒๕๒๐ - ปัจจุบัน)

เมื่อการขุดแร่ตามประทานบัตรของนายทุนสิ้นสุดลงเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๙ การทำมาหากินของชาวบ้านก็เปลี่ยนไป การขุดแร่หมดลงโดยสิ้นเชิง ส่วนการทำนาก็หายไป ชาวบ้านได้ยึดอาชีพการทำสวนยางและสวนผลไม้มาตลอดคุณภาพดินและน้ำได้ฟื้นตัวขึ้นช้าๆ ชาวบ้านเล่าว่าต้องใช้เวลาร่วม ๒๐-๓๐ ปีกว่าจะเห็นว่าดินและน้ำเริ่มดีขึ้นมาบ้าง

พื้นที่ของชุมชนยังถูกประกาศเป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติ เขตปฏิรูปที่ดิน (ส.ป.ก.) และอุทยานแห่งชาติ ชาวบ้านได้ร่วมกันรักษาป่าไม้และเป็นสมาชิกของเครือข่ายองค์กรชุมชนรักษ์เทือกเขาบรรทัด เมื่อพ.ศ.๒๕๔๔ ชาวบ้านแถบนี้ยึดการทำสวนยาง ทำสวนผลไม้เป็นหลัก และมีวัยแรงงานจำนวนมากที่ออกไปรับจ้างทำงานนอกบ้าน รับราชการ ชุมชนมีความสงบสุขเรื่อยมา

การปกปิดข้อมูลคำขอประทานบัตร

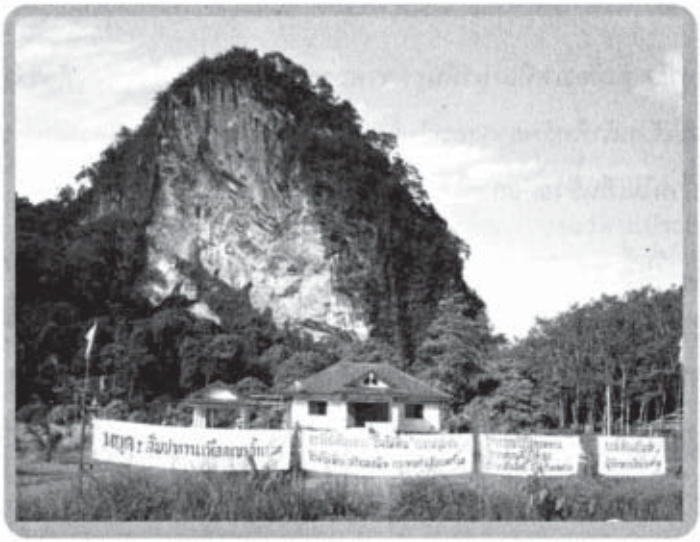
กลางเดือน พฤษภาคม ๒๕๔๕ มีการประชุมลูกบ้านหมู่ ๑ ตำบล ปากแจ่มกว่า ๑๐๐ คน ณ ศาลาเอนกประสงค์ เพื่อชี้แจงรายละเอียดการ

ขอประทานบัตรเหมืองแร่หินอุตสาหกรรม ของบริษัทโจมทองศิลาจำกัด โดยมีเจ้าหน้าที่ทรัพยากรธรณี จังหวัดตรัง เป็นผู้ชี้แจง มติส่วนใหญ่ของลูกบ้านไม่เห็นด้วยกับการให้ประทานบัตร

วันที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๔๕ มีการปิดประกาศขอประทานบัตรการทำเหมืองแร่หินอุตสาหกรรมชนิดหินปูนเพื่ออุตสาหกรรมก่อสร้างของบริษัทโจมทองศิลา จำกัด ณ ที่ทำการกำนันตำบลปากแจ่ม (กำนันปิดประกาศไว้หน้าบ้าน) โดยไม่มีการประกาศทางหอกระจายข่าวหมู่บ้านอย่างที่เคยปฏิบัติทุกๆครั้ง ถือเป็นการกระทำที่ผิดวิสัยของผู้นำชุมชน

วันที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๔๕ กลุ่มชาวบ้านได้รับทราบด้วยความบังเอิญว่ามีประกาศจากฝ่ายทรัพยากรธรณี สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดตรัง ได้มีการปิดประกาศไว้ที่ทำการกำนันตำบลปากแจ่ม ประกาศให้ทราบว่า นายบุญทิพย์ สุนาเสวีนนท์ ได้ยื่นคำขอประทานบัตรเหมืองแร่หินอุตสาหกรรมชนิดหินปูนเพื่ออุตสาหกรรมก่อสร้าง เป็นคำขอที่ ๑/๒๕๔๕ มีเนื้อที่ ๙๕ ไร่ ๑ งาน ๖๖ ตารางวา ตั้งอยู่ในหมู่ที่ ๑ ตำบลปากแจ่ม ให้ชาวบ้านในพื้นที่ได้รับทราบ และแจ้งความจำนงถ้าหากผู้ใดมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินหรือมีส่วนเกี่ยวข้องด้วยเหตุประการใด ให้ทำหลักฐานไปยื่นต่อฝ่ายทรัพยากรธรณี สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดตรัง ภายในกำหนด ๒๐ วัน นับแต่วันที่ปิดประกาศ เมื่อพ้นกำหนด ๒๐ วันแล้ว ไม่มีผู้ใดคัดค้าน ฝ่ายทรัพยากรธรณี ฯ จะได้ดำเนินการขอคำขอประทานบัตรรายนี้ต่อไป

แต่ขณะที่กลุ่มชาวบ้านรับทราบเรื่องราว ก็ใกล้จะหมดเขตการคัดค้านไปแล้วเต็มที และก็เป็นวันเดียวกับที่กำนันตำบลปากแจ่มได้มีการประชุมคณะกรรมการหมู่บ้านหมู่ที่ ๓ จำนวน ๑๐ คน ณ บ้านกำนัน เพื่อให้ความเห็นชอบร่วมเรื่อง การยื่นขอประทานบัตรเหมืองแร่หิน

อุตสาหกรรมของบริษัทโจมทองศิลา จำกัด ในพื้นที่หมู่ที่ ๑ ตำบลปากแจ่ม โดยอ้างว่าหมู่ที่ ๓ ถือเป็นหมู่บ้านใกล้เคียงจำเป็นต้องมีการประชุมคณะกรรมการหมู่บ้านเพื่อพิจารณา แล้วรายงานให้องค์การบริหารส่วนตำบลปากแจ่ม (อบต.) ได้รับทราบ ซึ่ง เสียงส่วนใหญ่ของคณะกรรมการหมู่บ้านหมู่ที่ ๓ ครั้งนี้เห็นด้วยให้มีการประทานบัตรเหมืองแร่หินในพื้นที่ตำบลปากแจ่ม ด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้

๑. เห็นด้วยถ้าหากผู้ประกอบการรับปากจะรับผิดชอบในกรณีที่บ้านเรือนชาวบ้านเกิดการเสียหาย

๒. ต้องการให้ผู้ประกอบการช่วยพัฒนาถนนหนทาง และอื่น ๆ ในหมู่บ้านและตำบล

ชาวบ้านสร้างเวทีเรียนรู้ของชุมชน

ช่วงเย็นวันที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๔๕ ที่ได้รับทราบว่ามีการปิดประกาศคำขอประทานบัตรไว้ที่ทำการกำนันตำบลปากแจ่ม เมื่อวันที่ ๑๕ กรกฎาคม

๒๕๔๕ และอีก ๔ วันก็จะพ้นกำหนดในการคัดค้าน รวมทั้งการได้เข้าไปรับทราบมติที่ประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้านหมู่ที่ ๓ ตำบลปากแจ่ม ชาวบ้าน ๒-๓ คนที่ได้รับทราบข้อมูลตระหนักว่า ชาวบ้านส่วนใหญ่ต้องมีโอกาสรับรู้ความจริงที่เกิดขึ้น จึงแบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบในการประสานงานแบบเร่งด่วน ดังนี้

๑. การแบ่งทีมในการกระจายข่าว

เพื่อบอกเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นกับกลุ่มชาวบ้านที่ให้ความสนใจและติดตามเรื่องราวการเข้ามาของกลุ่มผู้ยื่นขอประทานบัตรรายนี้พร้อมทั้งมีการขอรายชื่อผู้ไม่เห็นด้วย

๒. หาข้อมูล หาที่ปรึกษา จากบุคคลภายนอกที่มีประสบการณ์ในการต่อสู้ร่วมกับชาวบ้านที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมในการจัดการทรัพยากร

กลุ่มชาวบ้านได้ที่ปรึกษา คือ นายแพทย์จำรัส สรพิพัฒน์ ซึ่งมิใช่มีความสนิทสนมคุ้นเคยเป็นการส่วนตัวแต่อย่างใด แต่ความเป็นจริงก็คือหมอจำรัสเองก็มีพื้นที่สวนอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ ๓ ตำบลปากแจ่ม ด้วย และได้รับทราบมาว่า หมอจำรัส สรพิพัฒน์คนนี้เป็นบุคคลที่เคยช่วยเหลือชาวบ้านที่เกิดเหตุการณ์ลักษณะนี้โดยไม่คิดหวังถึงผลตอบแทนแต่อย่างใดที่สำคัญเป็นคนที่รักธรรมชาติเป็นอย่างมาก จนเป็นที่ไว้วางใจจากกลุ่มชาวบ้าน เรื่องราวข้อมูลที่นำไปปรึกษาในครั้งนั้นมี ดังนี้

- ใบปิดประกาศที่ขอถ่ายเอกสารจากที่ทำการบ้านกำนัน ๑ ฉบับ
- บอกเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นรวมทั้งแจ้งจำนวนกลุ่มชาวบ้านในพื้นที่ที่ไม่เห็นด้วยในครั้งนี้
- บอกเหตุผลของการไม่เห็นด้วยของกลุ่มชาวบ้านที่เข้ามารวมตัว

กันคัดค้าน

- ความไม่ชอบมาพากลของกลุ่มผู้นำในชุมชน ในส่วนของการปกปิดข้อมูล การติดสินบนโดยการแจกเงินให้ชาวบ้านหมู่ที่ ๑ บางส่วนคนละ ๕๐๐ บาทซึ่งเป็นหมู่บ้านที่เป็นพื้นที่ในเขตประทานบัตรเพื่อขอเสียงในการทำประชามติของหมู่บ้าน

๓. การพูดคุยเพื่อค้นหาข้อเท็จจริง

ยามค่ำของวันนั้นเอง ชาวบ้านที่ได้รับรู้ข้อมูลมารวมกลุ่มกัน ณ บ้านหลังหนึ่งที่อยู่บริเวณหน้าเขาถ้ำแรดอย่างพร้อมเพรียงกันผู้เข้าร่วมวงพูดคุยครั้งนี้มี ดังนี้

๑. กลุ่มชาวบ้านในพื้นที่หมู่ที่ ๑ ตำบลปากแจ่ม (หมู่บ้านที่เป็นพื้นที่ขอประทานบัตร)
๒. กลุ่มชาวบ้านในพื้นที่หมู่ที่ ๓ ตำบลปากแจ่ม (หมู่บ้านใกล้เคียง)
๓. ที่ปรึกษาชาวบ้าน / นักวิชาการอิสระ

การพูดคุยในครั้งนี้เป็นการพูดคุยเชิงปรึกษา เสมือนญาติ-มิตร ทำความเข้าใจกัน และเพื่อการรับรู้เรื่องราวที่เกิดขึ้นกับชุมชน โดยไม่มีผู้นำทางการที่ทางชุมชนเป็นคนจัดตั้งขึ้นเข้าร่วมด้วย เนื่องจากไปเห็นด้วยกับผู้ประกอบการทั้งหมด มาช่วยกันเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นเพื่อความถูกต้องเข้าใจตรงกัน และเพื่อรับรู้ความต้องการ ของแต่ละคน จากนั้นก็มีการเซ็นชื่อ

ร่วมคัดค้าน เพื่อยื่นหนังสือต่อฝ่ายทรัพยากรธรณี สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดตรัง มีเนื้อหา ดังนี้

"ตามที่ฝ่ายทรัพยากรธรณีได้มีประกาศ เรื่อง การยื่นขอประทานบัตรทำเหมืองแร่หินอุตสาหกรรมชนิดหินปูนเพื่ออุตสาหกรรมก่อสร้าง ของนายบุญทิพย์ สุนาเสวีนนท์ ในเขตหมู่ที่ ๑ ตำบลปากแจ่ม อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง พวกข้าพเจ้า ได้ตรวจสอบแล้วเห็นว่า พื้นที่ดังกล่าวอยู่ติดและใกล้เคียงที่ดินที่อาศัยและที่ทำกินของพวกข้าพเจ้า หากมีการอนุญาตให้ทำเหมืองหินในพื้นที่บริเวณดังกล่าว จะเกิดปัญหาผลกระทบต่อความปลอดภัยของชีวิต สุขภาพ และทรัพย์สิน รบกวนการดำรงชีวิตและการทำมาหากินอย่างสงบสุขของพวกข้าพเจ้า และประชาชนที่อยู่ในละแวกใกล้เคียง จึงเรียนมาเพื่อคัดค้านในครั้งนี้" (พร้อมชื่อ ที่อยู่ ลายเซ็นแนบท้ายของชาวบ้านในพื้นที่ จำนวน ๑๐๙ คน)

จากการพูดคุยทำให้ยิ่งชัดเจนและมั่นใจว่า การจะให้ประทานบัตรระเบิดหิน เป็นการกำหนดจากรัฐโดยชาวบ้านไม่มีส่วนร่วมหรือรับรู้ใดๆ ผู้ได้ประโยชน์ก็เป็นนายทุน ส่วนชาวบ้านได้รับผลเสีย ผลกระทบ ซึ่งชาวบ้านได้เคยเห็นมาแล้วจากการระเบิดหินของหมู่ที่ ๕ ตำบลปากแจ่ม ซึ่งเป็นพื้นที่ใกล้เคียง เช่น

- เสียงดังจากการระเบิด การโม่หิน การขนส่ง
- ปัญหาจากฝุ่นละอองทำให้สุขภาพแย่ลง ไม้ผล ยางพาราได้ผลผลิตน้อยลง บ้านเรือนสกปรก แตกร้าว น้ำจากแหล่งน้ำกินหรือใช้ไม่ได้
- เกิดความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมซึ่งปัจจุบันเป็นหุบเขา

มีอากาศเย็นสบาย ถ้าไม่มีภูเขาสภาพเหล่านี้จะเปลี่ยนไป

- เกิดผลเสียต่อวิถีชีวิต วัฒนธรรม เพราะภูเขาทุกลูกชาวบ้านสามารถเข้าไปหากิน หาสมุนไพร และมีความสำคัญต่อวัฒนธรรม เช่น มีถ้ำที่ใช้เก็บรูปหนังตะลุงโบราณ มีเลียงผาอาศัยอยู่ เป็นต้น การคัดค้านยังทำให้ชุมชนบางส่วนมีความคิดเห็นไม่ตรงกัน
- ผลเสียอื่นๆ เช่น การตัดถนนความปลอดภัยบนถนน การที่หินกระเด็น เป็นต้น

การยื่นหนังสือคัดค้านการขอประทานบัตร

ในวันที่ ๑ สิงหาคม ๒๕๔๕ มีการส่งตัวแทนยื่นหนังสือคัดค้าน ๑๙ คน พร้อมทั้งที่ปรึกษาชาวบ้าน และผู้สื่อข่าวท้องถิ่น โดย นางสาว

วรานันท์ ลิ่มศิวะวงศ์ หัวหน้าฝ่ายทรัพยากรธรณี จังหวัดตรัง ชี้แจงกลุ่มชาวบ้านว่า ในตอนนี้แหล่งหินสำรองของบริษัทผู้ประกอบการรายนี้ใกล้จะหมด ทางฝ่ายทรัพยากรธรณี ฯ ซึ่งมีหน้าที่ในการเสาะหาแหล่งหินเห็นว่าพื้นที่ของเทือกเขาถ้ำแรดมีความเหมาะสมหลายประการ ดังนี้

๑. ใกล้กับพื้นที่ที่เคยสัมปทานเดิมเป็นการประหยัดต้นทุนในการขนส่งราคาหินที่นำมาขายเพื่ออุตสาหกรรมก่อสร้างจะถูกลง ชาวบ้านที่สร้างบ้าน จะได้ซื้อหินได้ในราคาต่ำ และไม่ต้องไปซื้อหินจากอำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช

๒. ชาวบ้านในพื้นที่หมู่ที่ ๑ ตำบลปากแจ่ม ส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการขอประทานบัตรในครั้งนี้ และผลกระทบอาจจะเกิดน้อย เพราะพื้นที่ตรงนี้มีการจัดการกับผลกระทบที่เกิดขึ้น ฝุ่นอาจจะมีบ้างแต่ชาวบ้านเขาบอกว่ารับได้ จะมีการฉีดน้ำเป็นสเปรย์ขึ้นไปในอากาศเพื่อจับฝุ่นละออง จะมีเครื่องบอกเวลา และจะมีสัญญาณเตือนเมื่อจะระเบิดหินให้ชาวบ้านรับทราบก่อนทุกครั้ง

๓. ชาวบ้านที่อยู่ใกล้ภูเขาจะไม่ได้รับผลกระทบ เพราะจะตั้งโรงโม่หินด้านในสุด การบรรทุกหิน ของรถบรรทุกสิบล้อ จะมีการสร้างบ่อล้างล้อรถในการเข้าออกทุกครั้ง

การให้ข้อมูลของหัวหน้าฝ่ายทรัพยากรธรณี จังหวัดตรัง ชาวบ้านมีความเห็นว่าเป็นการพูดเพื่อเอื้อผลประโยชน์ให้กลุ่มนายทุนเป็นส่วนใหญ่ ผลกระทบต่อชุมชน ต่อระบบนิเวศชุมชน และทรัพยากรสิ่งแวดล้อมโดยรอบไม่มีการกล่าวถึงแต่อย่างใด เงื่อนไขของการกำหนดพื้นที่บริเวณนี้เป็นป่าเสื่อมโทรมมีว่าอย่างไร อะไรคือเงื่อนไขเป็นตัวกำหนดกฎเกณฑ์เหล่านี้ ทุกอย่างไม่มีการเปิดเผยให้กลุ่มชาวบ้านรับทราบ

การให้เหตุผลของตัวแทนกลุ่มชาวบ้านในการคัดค้านการยื่นขอประทานบัตร

๑. เพื่อเป็นการอนุรักษ์เทือกเขาถ้ำแรดแห่งนี้ไว้

๒. เทือกเขาแห่งนี้เป็นที่เสมือนเกราะคอยกำบังลมเวลาถึงช่วงลมแรง

๓. เป็นแหล่งรวมจิตใจของชาวบ้านภายในชุมชน เชื่อกันว่ามีสิ่งศักดิ์สิทธิ์สถิตย์อยู่บริเวณเทือกเขาแห่งนี้

๔. ผลจากการระเบิดหินจะทำให้บ้านเรือนชาวบ้านได้รับความเสียหาย

๕. ฝุ่นที่เกิดจากการระเบิดหิน ทำให้เกิดผลเสียต่อ พืชสวน โดยเฉพาะกับยางพาราของชาวบ้านในพื้นที่

๖. อันตรายของการกระเด็นของหิน และอันตรายที่อาจจะเกิดกับผู้คนที่สัญจรไปมาบนถนน

๗. เสียงดัง และ อันตรายต่อสุขภาพ ฯลฯ

แต่การอธิบายของตัวแทนกลุ่มชาวบ้านก็ไม่ได้รับการใส่ใจจากหัวหน้าฝ่ายทรัพยากรธรณี ฯ แต่อย่างใด กลับมองเห็นว่าตัวแทนกลุ่มชาวบ้านขาดความเข้าใจ ขัดขวางการพัฒนาที่จะเกิดกับชุมชนในวันข้างหน้า ชุมชนตื่นตระหนกตกใจไปเองโดยใช่เหตุ เรื่องต่างๆยังไม่เกิดขึ้นและรับปากว่าถ้าทางบริษัทมีระบบการจัดการกับผลกระทบไม่ได้

หรือไม่ได้มาตรฐาน ตนเองสามารถสั่งการในหยุดการประกอบกิจการได้ ต้องลองให้บริษัทดำเนินกิจการดูก่อน

แต่ชาวบ้านก็ยืนยันด้วยความหนักแน่นว่า ไม่ต้องการที่จะเห็นโรงโม่หินตัวอย่างเกิดขึ้นกลางชุมชน ชุมชนเคยอยู่กันมาอย่างสงบสุขร่มเย็น ไม่ต้องการเห็นความแตกแยกเกิดขึ้นกับพี่กับน้องที่กลุ่มนายทุนเอาผลประโยชน์เล็กๆน้อยๆเข้าไปล่อซื้อด้วยเงินทองและรับปากจะรับเข้าทำงานด้วย

ร่วมกันค้นหาตัวตนที่แท้จริงของคนปากแจ่ม

ค่ำวันนั้น ชาวบ้านนัดคุยกันต่อ ณ หน้าเขาถ้ำแรด เพื่อบอกเล่าเรื่องราวที่ได้ไปยื่นหนังสือต่อหัวหน้าฝ่ายทรัพยากรธรณี ฯ มีที่ปรึกษาและเจ้าหน้าที่มูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าและพรรณพืชแห่งประเทศไทยในพระบรมราชินูปถัมภ์ ซึ่งเป็นลูกหลานของชาวบ้านในพื้นที่ร่วมด้วย ต่างเล่าว่าการให้ข้อมูลของเจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐให้ข้อมูลด้านเดียว ตลอดจนนำเสนอส่วนที่จะเป็นประโยชน์แก่กลุ่มนายทุนผู้ประกอบการ และผลประโยชน์เข้ารัฐ โดยไม่มองถึงผลกระทบโดยตรงที่กลุ่มชาวบ้านต้องแบกรับความต้องการชุมชน เพื่อรักษาวิถีชีวิตที่ซึ่งผูกพันกับธรรมชาติป่าเขา จึงได้ข้อยุติตกลงร่วมกัน มีการแบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบ

๑. ผู้ประสานงานภายในกลุ่ม บทบาทหน้าที่ คือ

- การติดต่อประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารเพิ่มเติม และการประสานความร่วมมือกับผู้เชี่ยวชาญในการสำรวจพื้นที่ป่า พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์บริเวณเทือกเขาถ้ำแรด

- การทำเอกสารจัดเตรียมข้อมูลชุมชนเพื่อยื่นหนังสือร้องเรียนต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- การส่งข่าวให้ผู้สื่อข่าว และนำผู้สื่อข่าวลงพื้นที่เพื่อดูสภาพพื้นที่จริง

๒. ผู้ประสานงานภายนอก บทบาทหน้าที่คือ

- กำหนดวันเวลา สถานที่ในการประชุมกลุ่ม
- คอยเป็นหูเป็นตา การเฝ้าระวังการเข้ามาของกลุ่มบุคคลภายนอก ต้องจัดเตรียมคนไว้คอยให้ข้อมูลความเป็นจริงเพิ่มเติม นำกลุ่มคนเหล่านั้นลงพื้นที่ และต้องสอบถามถึงที่มาของหน่วยงานที่เข้ามาอย่างละเอียด มาจากไหน มาเพื่ออะไร จะช่วยชาวบ้านได้มากน้อยแค่ไหน อย่างไร ทุกคนต้องช่วยกันหาข้อมูลเพื่อเป็นประโยชน์แก่กลุ่มให้มากที่สุด

กฎกติกาที่กลุ่มได้กำหนดขึ้นมาร่วมกัน :

- ข้อมูลข่าวสารใด ๆ ต้องได้รับการรับรู้ร่วมกัน
- นำเรื่องราวที่ได้มาพูดคุยในกลุ่มเท่านั้นเพื่อหาข้อตกลงร่วม
- ต้องมีความเชื่อใจกัน ถ้าเกิดเหตุการณ์ได้รับข้อมูลด้านลบจากบุคคลภายนอก ต้องมาบอกเล่ากลุ่ม ต้องไม่ตัดสินใจตามลำพัง ข้อควรระวัง คือ การยุแหย่ให้กลุ่มเกิดการแตกแยกจะต้องมีเกิดขึ้น ถ้ามีเหตุการณ์ลักษณะนี้ให้กลับมาพูดสอบถามในกลุ่มทุกครั้ง เพื่อหาข้อเท็จจริง
- การรวมตัวของชาวบ้านไม่ได้เกิดจากการบังคับแต่อย่างใด ทุกคนต้องมาโดยความสมัครใจ ไม่มีการรับสมัคร ทุกคน

เข้าได้ออกได้ทุกเวลา

- ทุกคนมีความเสมอภาคกัน ข่าวสารการรับรู้เท่ากัน ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมในการเสนอความคิดเห็น เสนอทางออก แนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน

เวทีครั้งนี้คือ มีผู้รับผิดชอบในการประสานหน่วยงานนอกพื้นที่และผู้ที่รับผิดชอบในเรื่องของการเตรียมข้อมูลชุมชนเพื่อยื่นหนังสือต่อหน่วยงาน ต้องวางแผนเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนมากที่สุด ข้อมูลต้องเป็นจริง สามารถตรวจสอบได้ทุกเรื่อง และต้องนำข้อมูลมาให้กลุ่มร่วมกันตรวจสอบก่อนยื่นเสนอต่อหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องต่อไป

อีกด้านหนึ่ง : การยื่นหนังสือร้องเรียนต่อนายอำเภอห้วยยอด

๕ สิงหาคม ๒๕๔๕ กลุ่มชาวบ้านยื่นหนังสือร้องเรียนต่อนายอำเภอห้วยยอด ณ ที่ทำการอำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง เพื่อให้มีการตรวจสอบและพิจารณาของการเข้ามาของโครงการฯที่ไม่โปร่งใส ความไม่ชอบมาพากลที่กลุ่มนายทุนผู้ประกอบการรายนี้ร่วมกับผู้นำชุมชนละเมิดสิทธิชุมชนในเรื่องการรับรู้ข้อมูลข่าวสารมาโดยตลอด การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยชุมชนขาดการมีส่วนร่วม การพัฒนาที่สวนทางกับนโยบายของรัฐที่ส่งเสริมให้มีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวตามศักยภาพของชุมชน

ชาวบ้านได้บอกเล่าอดีตที่เคยต้องเจ็บช้ำกับสัมปทานเหมืองแร่ดีบุกมาแล้วช่วงหนึ่งและพื้นที่แห่งนี้ก็ยังคงทิ้งร่องรอยของความเสื่อมโทรมไว้ให้เห็น ชาวบ้านต้องปล่อยพื้นที่ให้รกร้างว่างเปล่า เพราะพื้นที่ซึ่งเคยอุดมสมบูรณ์ในอดีตเหลือเพียงลานทราย ใช้ประโยชน์ในการเพาะปลูกอื่นใดไม่ได้อีก

นอกจากเป็นทุ่งเลี้ยงสัตว์เท่านั้น ถ้าหากต่อไปพื้นที่ในชุมชนตำบลปากแจ่มที่ยังคงเหลืออยู่ในส่วนของเทือกเขาถูกทำลายไปอีก ถูกกลุ่มนายทุนเข้ามากว้านซื้อเพื่อทำโครงการโรงโม่หินกลางชุมชนลักษณะนี้ กลุ่มชาวบ้านที่มีพื้นที่ข้างเคียงทำสวนยางพารา เป็นอาชีพหลัก จะดำรงชีวิตอยู่ในพื้นที่ไม่ได้ เพราะวิถีชีวิตชุมชนจำเป็นต้องพึ่งพิงทรัพยากรธรรมชาติที่ยังคงเหลืออยู่น้อยเต็มทีในการหล่อเลี้ยงชีวิต อันตรายจะเกิดกับเยาวชนที่เดินทางไปโรงเรียนในตอนเช้า และหวาดกลัวอันตรายจากรถบรรทุก บ้านเรือนชาวบ้านได้รับความเสียหาย แหล่งน้ำใต้ดินต้องหมดไป และที่สำคัญเทือกเขาถ้ำแรดนี้เป็นแหล่งธรรมชาติแห่งสุดท้ายที่จะช่วยเชิดหน้าชูตาชุมชนตำบลปากแจ่ม เพราะสภาพโดยรวมของภูเขาทอดตัวขนานไปกับถนนตลอดเส้นทาง และมีลักษณะโดดเด่นสวยงาม อยู่ติดถนนสายหลัก ผู้คนผ่านไปผ่านมามองเห็นถึงทัศนียภาพที่งดงามได้ ชาวบ้านเสนอต่อนายอำเภอว่า พื้นที่แถบนี้เหมาะสำหรับเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มาก ขอให้นายอำเภอช่วยพิจารณาให้รอบคอบกว่านี้ และขอให้ลงสำรวจพื้นที่จริงอีกครั้ง พร้อมทั้งให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาเรื่องนี้ลงพื้นที่และไปชี้แจงชาวบ้านด้วย

ร้องเรียนต่อผู้ว่าราชการจังหวัดตรัง และประธานอนุกรรมการติดตามการปฏิบัติราชการประจำพื้นที่เขต ๑๒

วันที่ ๖ สิงหาคม ๒๕๔๕ กลุ่มชาวบ้านทราบว่าวันนี้ประธานอนุกรรมการติดตามการปฏิบัติราชการประจำพื้นที่เขต ๑๒ มาตรวจราชการที่จังหวัดตรัง

กลุ่มชาวบ้านร้อยกว่าคนรวมตัวกันที่หน้าศาลากลางจังหวัดพร้อมทีมที่ปรึกษาชาวบ้าน นักวิชาการอิสระ กลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชน เป็นที่สนใจของ

กลุ่มผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ที่ประจำอยู่ในจังหวัดตรังเป็นอย่างมาก ชาวบ้านได้เขียนป้ายผ้าที่มีข้อความเรียกร้อง ขอความเป็นธรรม จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เปิดโปงการปกปิดข้อมูลของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผู้นำชุมชน รวมทั้งองค์การบริหารส่วนตำบลปากแจ่ม ขอให้นายสงวน จันทรอักษร ผู้ว่าราชการจังหวัดตรัง นำทีมหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องกับการอนุมัติโครงการระเบิดหินภูเขาถ้ำแรดลงพื้นที่เพื่อชี้แจงที่มาที่ไปของโครงการฯ ดังกล่าวกับชาวบ้าน

กลุ่มตัวแทนชาวบ้านได้ยื่นหนังสือร้องเรียนต่อผู้ว่าราชการจังหวัดและยื่นหนังสือต่อนายจรัญ มะลุลีม ประธานอนุกรรมการติดตามการปฏิบัติราชการประจำพื้นที่เขต ๑๒ นักข่าวหนังสือพิมพ์ และโทรทัศน์ได้ขอสัมภาษณ์ตัวแทนกลุ่มชาวบ้าน อย่างน้อยๆการที่ผู้ว่าราชการจังหวัดรับปากว่าจะพิจารณาให้ความเป็นธรรมกับชาวบ้าน กลุ่มผู้สื่อข่าวได้รู้เห็นเป็นพยานช่วยกระจายข่าวให้รับทราบทั่วกัน ถือเป็นผลประโยชน์ของกลุ่มชาวบ้านที่จะทำให้กลุ่มบุคคลที่อยู่ภายนอกชุมชนได้รับทราบข้อเท็จจริงของเรื่องราวที่เกิดขึ้นในชุมชนอีกระดับหนึ่ง

มูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าฯ ลงพื้นที่สำรวจความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่เขาถ้ำแรด

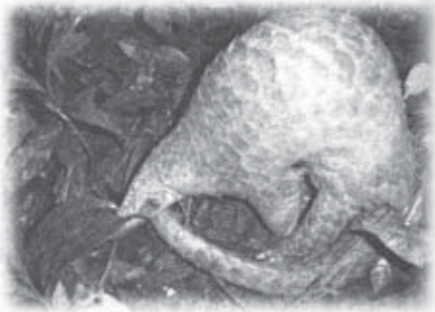

การประสานความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่มูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าฯ เพื่อรวบรวมข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพ ใน

การลงพื้นที่สำรวจเทือกเขาถ้ำแรดครั้งนี้ มีกลุ่มชาวบ้านที่มีความชำนาญในเส้นทาง และกลุ่มเยาวชนที่สนใจร่วมทีมขึ้นไปเพื่อศึกษาเรียนรู้ในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติด้วย ใช้เวลาในการศึกษา ๑๐ วัน ระหว่างเส้นทางการเดินสำรวจ ทีมผู้ชำนาญในเรื่องสัตว์ป่าจะคอยชี้ให้กลุ่มเด็กเยาวชนได้เห็นถึงการหลบซ่อนของสัตว์ รอยขีดข่วน รอยเล็บหมีที่ผนังถ้ำ การถ่ายมูลทิ้งไว้ ซึ่งบอกได้ว่าเป็นมูลของสัตว์ที่ใกล้จะสูญพันธุ์ คือ กูรำ หรือเลียงผา ชาวบ้านได้มีการพูดคุยบอกเล่าความอุดมสมบูรณ์ในอดีตของพื้นที่บริเวณแถบนี้ตลอดเส้นทาง และที่แน่นอนพื้นที่แถบนี้ยังคงมีเลียงผา ลิงค่าง เม่น งูเหลือม และนกอีกหลายชนิด ระหว่างทางยังเจอพันธุ์กล้วยไม้ เช่น รองเท้านารี หางกระจอก ช้างแดง และอีกมากมายหลายชนิด ในพื้นที่เทือกเขาถ้ำแรดจึงมีความสมบูรณ์และยังคงตำรงไว้ซึ่งความหลากหลายทางชีวภาพรอบด้าน

จากการเดินเท้าเพื่อสำรวจเส้นทางเดินของสัตว์ป่าในครั้งนี้ นอกจากจะได้รับรู้ข้อมูลความอุดมสมบูรณ์ และความหลากหลายในเทือกเขาถ้ำแรดแล้ว การกลับมาบอกเล่าให้ที่ประชุมกลุ่มรับรู้ถึงสภาพพื้นที่จริงที่ได้มีการบันทึกเป็นภาพถ่ายวีดีโอตลอดเส้นทาง เห็นชัดเจนว่าข้อมูลจะสวนทางกับรายงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่ได้บอกกล่าวมาตลอดว่า พื้นที่เทือกเขาถ้ำแรดแถบนี้เป็นป่าเสื่อมโทรมไม่มีสัตว์ป่าอาศัยอยู่

ไม่มีพรรณพืชหายาก ไม่มีถ้ำ ไม่มีค้างคาว ฯลฯ เป็นข้อมูลที่กล่าวอ้างขึ้นมาลอยๆเท่านั้น และครั้งนี้ทางคณะทีมผู้สำรวจ ได้บันทึกเรื่องราวต่างๆ เป็นเอกสารรูปเล่มขึ้นมาเพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับสภาพความหลากหลายของพรรณพืช พันธุ์สัตว์ในพื้นที่ทั้งหมด ถือได้ว่าข้อมูลเหล่านี้เป็นความจริงสามารถพิสูจน์ได้

การเก็บเรื่องราวด้วยภาพถ่าย และวีดีโอของกลุ่มชาวบ้านปากแจ่มในครั้งนี้ เป็นที่สนใจของทีมนักข่าวเป็นอย่างมาก ทุกคนตะลึงกับภาพที่เห็นต้นไม้ใหญ่มาจากไหน แล้วเหตุใดหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการให้สัมปทานเทือกเขาถ้ำแรดแห่งจึงพูดได้เต็มปากเต็มคำว่าพื้นที่แถบนี้เป็น *"ป่าเสื่อมโทรม"* การขุดคุ้ยเรื่องราวของทีมผู้สื่อข่าวในท้องถิ่น ได้มีการเขียนประโคมข่าวอยู่ตลอดเวลา ทำให้สถานีโทรทัศน์ ไอทีวี มาทำสารคดีรายการ *"โลกสิ่งแวดล้อม"* รวมทั้งหนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ ทำให้ข่าวสารข้อมูลของพื้นที่กระจายทั้งในประเทศและต่างประเทศ

การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยชุมชน และกลุ่มเยาวชนในพื้นที่

การเก็บรวบรวมข้อมูลข่าวสารของกลุ่มชาวบ้านปากแจ่ม แยกประเภทของข้อมูล ดังนี้

๑. แฟ้มภาพถ่าย

จะเก็บรวบรวมเป็นรูปเล่ม เขียนข้อความบันทึกเรื่องราวเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นใต้ภาพ เพื่อง่ายและเกิดความสะดวกต่อผู้คนที่สนใจจะเรียงตามลำดับเหตุการณ์ให้เห็นถึงกระบวนการเคลื่อนไหวเป็นระยะๆ

ผู้รับผิดชอบ คือ

- ทีมเจ้าหน้าที่มูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าและพรรณพืชฯ ในเวลา ๑ เดือนเต็ม ในช่วงแรกๆ ชวนเด็กเยาวชนเข้าร่วมทีมเพื่อเดินป่าสำรวจถ่ายภาพ เก็บข้อมูลมา อัดขยายล้างรูปเพื่อเก็บรวบรวม จัดบอร์ดเขียนบรรยายใต้ภาพ
- ทีมเด็กเยาวชนในพื้นที่จะมานั่งรวมกลุ่มกันหลังเลิกเรียนในช่วงเย็นช่วยกันจัดภาพถ่ายต่างๆ เขียนป้ายผ้า คิดข้อความเขียนออกมาในแนวการอนุรักษ์เพื่อให้ชุมชนได้เกิดการรับรู้ในสิ่งที่กลุ่มชาวบ้านได้ร่วมกันกระทำในครั้งนี้

๒. แฟ้มเก็บเอกสารหนังสือรับ-ส่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

เอกสารข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ที่ได้ส่งไปทางหน่วยงานต่าง ๆ การตอบกลับของหน่ายงานที่เกี่ยวข้องทั้งหมด เพื่อสะดวกในการเปิดดู และการค้นหา

๓. แฟ้มข่าว จะตัดเก็บข่าวสารข้อมูลที่ผู้สื่อข่าวได้ลงในหนังสือพิมพ์

ทุกฉบับ และทุกครั้งจะมีการนำข่าวเหล่านั้นไปถ่ายเอกสารแจกในชุมชน บุคคลที่รับผิดชอบในส่วนนี้จะติดตามข่าวที่เกิดขึ้นทุกระยะ พร้อมทั้งนำไปปิดประกาศไว้ที่ร้านค้าชุมชนทุกแห่งในพื้นที่ เพื่อเป็นการกระจายข้อมูลให้ชุมชนรับทราบทั่วถึงกัน

๔. การจัดทำแผ่น ซีดี ในเรื่องของการรวบรวมข้อมูลความหลากหลายของสภาพพื้นที่จริง บริเวณเทือกเขาถ้ำแรด และชุดความรู้สารคดีที่ทีมสถานีโทรทัศน์ไอทีวีได้จัดทำขึ้นเป็นข้อมูลอีกชุดหนึ่งที่จัดเตรียมไว้เพื่อแจกให้กับหน่วยงานต่างๆ ที่สนใจ

๕. การจัดทำเอกสารแผ่นพับ เรื่องราวการเคลื่อนไหวเหตุการณ์การต่อสู้ในพื้นที่ สรุปเหตุการณ์การเคลื่อนไหว จากวันแรก-ปัจจุบัน เป็นบันทึกความทรงจำเพื่อง่ายต่อการจดจำเรื่องราว

เวทีนี้เป็นเวทีที่รับผิดชอบร่วมกันของทีมเยาวชนในพื้นที่เด็กๆ จะมีความสุขกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรม ทุกคนจะได้รับความรู้ถือเป็นการปลูกจิตสำนึกให้กลุ่มเยาวชนหันมาสนใจเรื่องราวเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เพื่อเป็นแนวทางปลูกฝังให้ทีมเยาวชนรักษ์บ้านเกิด มีแนวคิดที่จะร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติต่อไปในอนาคต

ผู้ว่าราชการจังหวัดตรัง พร้อมหน่วยงานที่เกี่ยวข้องลงพื้นที่

วันที่ ๑๙ สิงหาคม ๒๕๔๕ ผู้ว่าราชการจังหวัดตรัง นายสงวน จันทรอักษร และรองผู้ว่าราชการจังหวัด นางกาญจนาภา กี่หมัน พร้อมหน่วยงานที่เกี่ยวข้องลงมาดูพื้นที่จริง

กลุ่มชาวบ้านในพื้นที่ ที่ปรึกษาชาวบ้านองค์กรพัฒนาเอกชน ในพื้นที่

และชาวบ้านในหมู่บ้านใกล้เคียง องค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ทีมผู้สื่อข่าว ฯลฯ ร่วม ๒๐๐คน ลงพื้นที่

ชาวบ้านเปิดเวทีหน้าเขาถ้ำแรดชี้แจงเกี่ยวกับความไม่โปร่งใสของการทำงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และขอคำตอบจากผู้ว่าราชการจังหวัดตรังและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการให้สัมปทานพื้นที่บริเวณนี้ว่า หลังจากลงดูพื้นที่จริงแล้ว พื้นที่ตรงนี้เป็นป่าเสื่อมโทรมตามรายงานของจังหวัดหรือไม่ และคำตอบที่ได้จากหน่วยงานราชการ คือ ต้องดูจากรายงาน ซึ่งไม่ตรงกับข้อเท็จจริงและสิ่งที่พวกเขาเข้ามาเห็นจริงแล้วในครั้งนี้

ขอข้อมูลข่าวสารจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง

๑. การขอข้อมูลข่าวสาร จากทรัพยากรธรณีจังหวัดตรัง

- ขอทราบวิธีการและขั้นตอนในการดำเนินการขอประทานบัตรทำเหมืองหินอุตสาหกรรมตามกฎหมายและระเบียบปฏิบัติของทางราชการมีว่าอย่างไรบ้าง ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงขั้นสามารถดำเนินกิจการได้ และขอทราบรายละเอียดการดำเนินการกรณีป่าเทือกเขาควนเหมียงตั้งแต่เริ่มดำเนินการจนกระทั่งถึงปัจจุบัน รวมทั้งรายงานการประชุมโดยละเอียดว่าหน่วยงานใด มีความเห็นอย่างไร
- ป่าเทือกเขาควนเหมียงได้ประกาศเป็นแหล่งหินอุตสาหกรรมจังหวัดแล้วหรือไม่ หากได้ดำเนินการเรียบร้อยแล้ว ขอสำเนาหนังสือประกาศ
- กฎเกณฑ์ของทางราชการในการอนุญาตและไม่อนุญาตในการทำเหมืองหินอุตสาหกรรมของแต่ละหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีว่าอย่างไรบ้าง

๒. การทำหนังสือคัดค้านพร้อมขอข้อมูลข่าวสารไปยังหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

วันที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๔๕ ส่งหนังสือถึงนายกรัฐมนตรี เสนอให้ยกเลิกการกำหนดเขาควนเหมียง เป็นแหล่งหินอุตสาหกรรมของจังหวัดตรัง โดยให้เหตุผลของการคัดค้านและเสนอทางออก

- เนื่องด้วยบริเวณนั้นยังเป็นป่าที่สมบูรณ์ประกอบด้วยพืชสมุนไพร และเป็นที่อาศัยของสัตว์ป่า อีกทั้งการดำเนินโครงการไม่โปร่งใส อาจจะก่อให้เกิดการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืน และก่อให้เกิดความแตกแยกของชุมชน รวมไปถึงการเกิดผลกระทบต่าง ๆจากการทำเหมืองหินอุตสาหกรรมต่อชุมชน เนื่องจากชุมชนที่อยู่ใกล้สุด อยู่ห่างเพียง ๖๐๐ เมตร เท่านั้น
- ขอให้ประกาศให้พื้นที่ดังกล่าวเป็นแหล่งควรอนุรักษ์ศึกษาวิจัย และท่องเที่ยวนันทนาการเชิงนิเวศ โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนในการคิด ทำ และตัดสินใจ

วันที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๔๕ กลุ่มชาวบ้านนับร้อยคนเข้ายื่นหนังสือถึงผู้ว่าราชการจังหวัดตรังเป็นครั้งที่ ๒ พร้อมทั้งเสนอให้ยกเลิกการกำหนดเทือกเขาถ้ำแรด (ควนเหมียง) เป็นแหล่งหินอุตสาหกรรมจังหวัดตรัง

วันที่ ๓๑ สิงหาคม ๒๕๔๕ ส่งหนังสือร้องเรียนถึงคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ขอให้

๑. ยกเลิกประกาศจังหวัดที่ประกาศให้เขาถ้ำแรด (เขาควนเหมียง) เป็นแหล่งย่อยหินของจังหวัด
๒. ประกาศพื้นที่ให้เป็นแหล่งอนุรักษ์ ศึกษาวิจัย และแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ที่ราษฎรท้องถิ่นมีส่วนร่วม

วันที่ ๓๑ สิงหาคม ๒๕๔๕ กลุ่มชาวบ้าน ทำหนังสือถึงสำนักนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม(สผ.)ชี้แจงให้ทราบถึงพื้นที่จริงว่ายังมีสภาพป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ มีสัตว์ป่า และมีถ้ำที่สวยงามเป็นที่อยู่อาศัยของค้างคาวเป็น

จำนวนมาก

วันที่ ๕ กันยายน ๒๕๔๕ กลุ่มชาวบ้าน ทำหนังสือถึงคณะอนุกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ธรรมชาติและศิลปกรรม เนื่องจากพื้นที่มีสภาพป่าไม้ที่สมบูรณ์ มีสัตว์ป่า และถ้ำที่เป็นที่อยู่ของค้างคาวเป็นจำนวนมาก

จะเห็นได้ว่า การต่อสู้คัดค้านสัมปทานเทือกเขาถ้ำแรดนั้น พื้นฐานอยู่ที่การต่อสู้เพื่อสิทธิในข้อมูลข่าวสารเป็นสำคัญ เพราะหลังจากมีการขึ้นป้ายผ้า การปิดประกาศเพื่อบอกกับชาวบ้านว่า เวลานี้จะมีหน่วยงานฯ และกลุ่มทุนที่จะเข้ามากอบโกยเอาทรัพยากรที่มีคุณค่าต่อชุมชนไป และผลกระทบที่จะตามมาเมื่อโครงการได้สร้าง จึงเป็นเหตุให้ชาวบ้านรับทราบว่า ถ้าโครงการระเบิดหินได้เกิดขึ้นในพื้นที่ตำบลปากแจ่ม ความเดือดร้อนต้องตกอยู่กับชุมชนแน่นอน

การติดตามตรวจสอบโครงการระเบิดหินภูเขาตั้งแต่ปี ๒๕๔๕ เป็นต้นมา ส่งผลให้ข้อมูลข่าวสารหลั่งไหลเข้ามา ทั้งจากแหล่งที่ไม่เปิดเผยจากการสืบค้นของสื่อมวลชน จากองค์กรพัฒนาเอกชน หรือกลุ่มเอ็นจีโอ รวมทั้งนักวิชาการอิสระในจังหวัดตรังจำนวนหนึ่ง

เวทีชี้แจงข้อเท็จจริงโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

วันที่ ๙ กันยายน ๒๕๔๕ ผู้ว่าราชการจังหวัดตรัง ได้แต่งตั้งคณะกรรมการนำโดยนายอำเภอห้วยยอด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้จัดเวทีชี้แจงเกี่ยวกับความเหมาะสมในการดำเนินโครงการระเบิดหินในบริเวณพื้นที่หมู่ที่ ๑ และหมู่ที่ ๓ โดยมี ชาวบ้านประมาณ ๑๐๐ คน ครู เจ้าหน้าที่อนามัย และเด็กนักเรียนโรงเรียนบ้านคลองคุ้ย เข้าร่วมสังเกตการณ์ด้วย นายสุทธิพงศ์ เทิดรัตนพงศ์ นายอำเภอห้วยยอด บอกกับชาวบ้านว่า

ขณะนี้ทางราชการยังไม่ได้ดำเนินการอนุญาตหรือไม่อนุญาต ซึ่งเรื่องนี้อยู่ในระหว่างพิจารณาเพราะมีความเห็นหลากหลายเพิ่มเติม ต้องได้รับความเห็นจากป่าไม้ และทรัพยากรธรณีในฐานะผู้ดูแลคำขอประทานบัตร อบต.เจ้าของพื้นที่ คณะกรรมการหมู่บ้าน ชาวบ้านในพื้นที่ที่ตั้งโครงการ ผู้ว่าราชการจังหวัดจึงเห็นความสำคัญให้ลงมาดูพื้นที่ ขอความคิดเห็นในพื้นที่ที่ตั้งโครงการ ก่อนพิจารณาต่อไป

นายมโน คิดถูก ตัวแทนป่าไม้จังหวัดตรัง กล่าวว่า ภูเขาถ้ำแรดเป็นพื้นที่ป่าสงวน ประกาศให้เป็นป่าเขตเศรษฐกิจโซนอี การอนุญาตให้สัมปทานภูเขายังอยู่ในการพิจารณา กฎเกณฑ์หลักๆ ที่จะอนุญาตให้สัมปทานระเบิดภูเขาคือ ไม่เป็นพื้นที่แหล่งการศึกษาทางวิชาการของป่าไม้ ไม่เป็นพื้นที่ป่าแหล่งต้นน้ำ มีทิวทัศน์สวยงาม และไม่มีสัตว์ป่า

นายโชคชัย ศรีสลับ ป่าไม้อำเภอห้วยยอด กล่าวว่า ในส่วนของป่าไม้นั้นต้องมีคณะกรรมการชุดหนึ่งเป็นนักวิชาการ จากกระทรวงวิทยาศาสตร์ฯ ลงมาศึกษาวิจัยและเก็บข้อมูลในพื้นที่

นายกุมพล รามรังสฤษฎ์ ทรัพยากรธรณีจังหวัดสงขลา กล่าวว่า ที่หินถล่มในหมู่อื่น ๆ นั้นเป็นการระเบิดภูเขาแบบไถหน้าผาซึ่งเป็นวิธีการเก่า เกิดอันตรายแก่คนเจาะ แต่กรมทรัพยากรธรณี ได้ใช้วิธีการทำเหมืองแบบใหม่ ขุดดินเป็นที่ราบก่อนแล้วค่อยทำการเจาะหิน สิ่งแวดล้อมอาจเสียหายไปบ้าง ซึ่งเจ้าของโครงการ ต้องฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมให้กลับคืนมา และที่บ่อน้ำตื้นแห้งไม่เกี่ยวกับการระเบิดหิน

นายแพทย์จำรัส สรพิพัฒน์ ที่ปรึกษาชาวบ้าน กล่าวว่า ความอุดมสมบูรณ์ก็เห็นๆ อยู่แล้ว จากภาพถ่ายที่มีบุคคลขึ้นไปถ่ายมาเป็นที่อยู่ของ

เลียงผา สัตว์สงวนที่ใกล้จะสูญพันธุ์ ๑ ใน ๑๕ ชนิดของไทย และรองเท้านารี กล้วยไม้พันธุ์หายาก รวมถึงความหลากหลายทางชีวภาพที่ประเมินออกมาเป็นตัวเงินไม่ได้ *"การที่เจ้าหน้าที่ของกรมทรัพยากรธรณีบอกว่า ภูเขาหินปูนไม่อุ้มน้ำนั้นแล้วต้นไม้เจริญเติบโตได้อย่างไรได้ชอกหินก็ยังมีน้ำใสอยู่เลย เรื่องนี้พิสูจน์ได้ พูดแบบนี้คุณน่าจะคืนปริญญาบัตรกลับไปได้แล้ว"*

บรรยากาศการประชุมเป็นไปอย่างเคร่งเครียด กลุ่มชาวบ้านที่คัดค้านได้กล่าวทักท้วง ตั้งคำถามและบอกเล่าถึงความเดือดร้อนผลกระทบจากการระเบิดหินของหมู่บ้านใกล้เคียง (หมู่ที่ ๕) เป็นระยะ รวมทั้งนำภาพถ่ายที่งดงามและความอุดมสมบูรณ์ของเทือกเขาถ้ำแรดนำมาแสดงด้วย

ภายหลังการประชุมเสร็จสิ้นลง ปรากฏว่ามีผู้ลงชื่อเข้าร่วมทั้งหมด ๑๑๒ คน ไม่มีคนยกมือสนับสนุนให้มีการระเบิดภูเขาถ้ำแรดแม้แต่คนเดียว

การเข้ามาชี้แจงการยื่นขอประทานบัตรชาวบ้านรู้สึกว่า ในครั้งนี้ทางหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องทุกหน่วยงานจะให้ข้อมูลในประเด็นที่รัฐควรจะได้รับประโยชน์ มากกว่าจะบอกกับชาวบ้านว่า ถ้าหากเกิดการสัมปทานในพื้นที่ขึ้น ชาวบ้านจะต้องสูญเสียอะไร แนวทางแก้ไขปัญหาเป็นอย่างไร ทั้งที่ควรมีความเป็นธรรมให้มากกว่านี้ ในเวลาเดียวกัน ต้องมีทั้งในส่วนของผลกระทบที่ชาวบ้านที่ต้องได้รับ และการเกิดประโยชน์หากต้องเกิดโครงการสร้างโรงโม่หินจริง ๆ

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ตรวจสอบในพื้นที่

หลังจากที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ โดยคณะอนุกรรมการศึกษาและตรวจสอบกรณีปัญหาเหมืองแร่ ได้เรียกตรวจสอบข้อเท็จจริง

จากหน่วยงานต่าง ๆ และได้รับคำยืนยันว่ายังไม่มีการอนุมัติทั้งพื้นที่ป่า รายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และคำขอประทานบัตร ในวันที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๔๖ คณะอนุกรรมการฯ นำโดย นายวสันต์ พานิช กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เดินทางมารับฟังคำชี้แจงจากกลุ่มชาวบ้านที่ร้องเรียน พบว่า หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ได้มีการประชุมราษฎรบ่อยครั้ง เพื่อขอมติการให้ประทานบัตร และการลงมติเห็นชอบนั้นยังเป็นที่เคลือบแคลงของกลุ่มผู้คัดค้านอยู่ ส่วนสภาพป่าต้านในพบว่ามีสภาพสมบูรณ์ มีต้นไม้ขนาดใหญ่ และไม้พื้นล่างตามลักษณะระบบนิเวศน์ของป่าดิบชื้น

การลงพื้นที่ของคณะอนุกรรมการในคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ นอกเหนือจากการสำรวจพื้นที่จริงแล้วยังได้มีเวทีพูดคุยกับกลุ่มชาวบ้าน ซักถามถึงกรณีปัญหาในพื้นที่ กลุ่มชาวบ้านที่เข้าร่วมได้มีการสลับสับเปลี่ยนกันบอกเล่าเหตุการณ์เรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้น เช่น

๑. การเกิดปัญหาความขัดแย้งขึ้นในครอบครัว สาเหตุมาจากการเข้ามาของกลุ่มนายทุนที่เอาประโยชน์มาให้คนในพื้นที่ เพื่อแจกจ่ายชาวบ้านในวันที่มีการประชุมลูกบ้านของหมู่ที่ ๑ ขอคะแนนเสียงชาวบ้านยกมือให้ในวันที่ทางบริษัทมาชี้แจงเพื่อขอประทานบัตรในพื้นที่ดังเช่น นาย ข ได้

รับเงินมาจากลูกเขย เหมือนกับชาวบ้านคนอื่นๆ แต่ลูกเขยไม่ได้บอกว่าเป็นเงินอะไร แค่บอกให้ไปเพื่อยกมือให้เท่านั้น นาย ข มารู้อีกทีว่าโดนบุตรเขยหลอกเพื่อขอคะแนนเสียงให้ยกมือเห็นด้วยกับทางบริษัทจึงโกรธมาก ด่าทอต่อว่าลูกเขยเอาปืนมาไล่ยิง ถึงขั้นไล่ให้ลูกเขยออกจากบ้านโทษฐานคิดจะขายที่ดิน ทำลายทรัพย์สมบัติแม่ยาย ปัจจุบันครอบครัวลูกสาวและลูกเขยต้องย้ายไปอยู่ที่อื่น

๒. การแจกจ่ายเงินให้กลุ่มชาวบ้านที่มีบ้านเรือนอยู่ในพื้นที่เขตประทานบัตร ชาวบ้านที่ได้รับเงินชี้แจงว่า ตนเองไม่รู้ว่าการรับเงินนั้นมีความผิดหรือไม่ แต่ก็รับมาเพราะเขานำมาให้ บางคนบอกว่าได้เงินแล้วยกมือให้ด้วยเพราะเกรงใจ เกรงกลัว บางคนบอกว่ารับเงินมาแต่ไม่ได้ยกมือ ชาวบ้านหลายคนสงสัยในประเด็นการรับเงินเหล่านี้ และได้มีการสอบถามทางคณะอนุกรรมการฯ ถึงกรณีลักษณะนี้ว่า ตนมีความผิดหรือไม่ คณะอนุกรรมการให้เหตุผลว่า ทุกคนไม่มีความผิดที่ได้รับเงินในส่วนนั้นมา ผู้ที่แจกเงินก็เช่นกันเขาไม่มีอำนาจมากำหนดให้เราเลือกตัดสินใจได้ทุกอย่าง อยู่ที่ตัวเราทั้งนั้น

คณะอนุกรรมการฯ ให้ความรู้ถึงสิทธิของชาวบ้านและชุมชนตามรัฐธรรมนูญ และยืนยันว่า แม้ อบต. ปากแจ่ม จะมีมติเห็นชอบไปแล้ว แต่สิทธิในการคัดค้านของชุมชนยังดำรงอยู่และยังมีอีกหลายขั้นตอนตามกฎหมาย

วันที่ ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๔๖ คณะอนุกรรมการฯ เข้าพบผู้ว่าราชการจังหวัดตรัง ณ ศาลากลางจังหวัดตรัง รวมทั้งรับฟังข้อเท็จจริงจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง อาทิ อุตสาหกรรมพื้นฐานและการทำเหมืองแร่จังหวัดตรัง นายอำเภอห้วยยอด สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลปากแจ่ม สำนัก

บริหารจัดการพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ๒๐ พบว่า อบต. มีมติเห็นชอบคำขอประทานบัตรมาแล้ว ส่วนการอนุญาตให้ใช้พื้นที่ป่านั้นต้องรอให้ สผ.พิจารณาเห็นชอบรายงานผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม (EIA) ก่อนที่กรมอุทยานฯจะอนุญาตให้ใช้พื้นที่ได้ และกรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ ยังไม่ได้อนุมัติคำขอประทานบัตร

ในข้อสรุปของคณะอนุกรรมการฯ พบว่า พื้นที่ประทานบัตรตามแผนที่ตั้งอยู่ในบริเวณเขาควนเหมียง ซึ่งชาวบ้านเรียกเขาถ้ำแรดเมื่อพิจารณาจากพื้นราบ จะมีลักษณะเป็นเทือกเขาต่อเนื่องกันไม่ใช่ภูเขาลูกโดด และมีภาพป่าไม้สมบูรณ์เป็นต้นน้ำลำธารทำหน้าที่เก็บน้ำเพื่อเป็นแหล่งน้ำซับซึมยังพื้นที่เกษตรกรรมโดยรอบได้อย่างดี โดยที่ชุมชนได้คัดค้านตามสิทธิในรัฐธรรมนูญและกฎหมายอย่างถูกต้องและต่อเนื่อง ซึ่งต้องรับฟังความคิดเห็นของชุมชนเป็นหลัก

หลังจากนั้นมาก็ได้มีหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องลงสำรวจพื้นที่เพื่อศึกษาสภาพพื้นที่จริง อาทิ

วันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๔๖ คณะอนุกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและศิลปกรรม เดินทางมาสำรวจพื้นที่เขาถ้ำแรด

วันที่ ๖ - ๗ มิถุนายน ๒๕๔๖ และ วันที่ ๒๗ สิงหาคม ๒๕๔๖ กรมทรัพยากรธรณีส่งเจ้าหน้าที่ออกมาตรวจพื้นที่ตามคำขอประทานบัตร บริเวณเทือกเขาถ้ำแรด ปรากฏว่า พบถ้ำในเทือกเขาหินปูน จำนวน ๕ แห่ง ได้แก่ถ้ำแรด ถ้ำผาผึ้ง ถ้ำหน้าผึ้ง ถ้ำหน้าเสือ ถ้ำงู และถ้ำหลอดหิน ซึ่งเหมาะสมกับการอนุรักษ์ไว้เพื่อเป็นการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดตรังต่อไป

วันที่ ๒๑ มิถุนายน ๒๕๔๗ กองวิเคราะห์ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม สำนักนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม(สผ.)ลงพื้นที่สำรวจตามรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA ฉบับแก้ไขใหม่)โดยผู้เสนอขอประทานบัตรเหมืองหิน

ก่อนการลงพื้นที่ของหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องทุกครั้ง กลุ่มชาวบ้านจะได้รับทราบข่าวก่อนล่วงหน้า แบ่งหน้าที่รับผิดชอบของแต่ละบุคคล เพื่อจัดเตรียมในการให้ข้อมูลและคอยให้ความสะดวกในการเดินทางสำรวจเส้นทางทุกครั้ง ทำให้กลุ่มชาวบ้านรู้จักที่มาของหน่วยงาน และเข้าใจลักษณะของการให้ข้อมูลมากขึ้น ชาวบ้านเองก็ได้รับข้อมูลเพิ่มขึ้นด้วย ซึ่งเกิดจากการซักถาม ขอรายละเอียดจากหน่วยงานเหล่านั้นเพิ่มเติม มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกัน

กิจกรรมร่วมศึกษาเรียนรู้ และการเกิดกลุ่มเครือข่ายในและนอกพื้นที่

วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๔๕ ได้จัดกิจกรรม "ทำบุญ มุดถ้ำ ย่ำป่า เที่ยวภูผา นับดาว" โดยได้จัดพิธีสะเดาะเคราะห์ให้แก่เทือกเขาถ้ำแรด โดยมีเครือข่ายพันธมิตรร่วมด้วย ได้แก่ ชมรมชาวประมงพื้นบ้าน จ.ตรัง กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมลำภูรา เครือข่ายชุมชนเทือกเขาบรรทัด เครือข่ายคัดค้านท่อส่งก๊าซและโรงแยกก๊าซไทย-มาเลเซีย และร่วมกันแสดงเจตนารมณ์ไม่เห็นด้วยกับการสัมปทานในพื้นที่

การจัดกิจกรรมนี้ขึ้นมาเพื่อเป็นการแสดงพลังความสามัคคี ให้กลุ่มชุมชนเกิดกำลังใจในการต่อสู้กับการบริหารจัดการทรัพยากรในท้องถิ่นด้วยพลังชุมชน จัดให้มีการแลกเปลี่ยนสภาพปัญหาของแต่ละพื้นที่ มีการ

ผ่อนคลายความตึงเครียดต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ในระดับหนึ่ง และที่สำคัญเป็นการแสดงให้เห็นว่าเรามีเพื่อนร่วมทางเดียวกัน

วันที่ ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๔๕ กลุ่มอนุรักษ์ฯ ได้ร่วมกันติดธงพื้นที่สีเขียว **"การพัฒนาที่ยั่งยืน สมดุลและเป็นธรรม"**

วันที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๔๖ กลุ่มชาวบ้านได้เข้าร่วมประชุมสัมมนาผลกระทบจากการประกอบกิจการเหมืองหินและโรงโม่หิน เวทีภาคใต้ ที่คณะอนุกรรมการศึกษาและตรวจสอบกรณีปัญหาเหมืองแร่ จัดขึ้นที่คณะการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

วันที่ ๒-๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๗ กลุ่มชาวบ้านได้เข้าร่วมประชุมร่างพระราชบัญญัติน้ำ ที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี

วันที่ ๒๐-๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๗ กลุ่มชาวบ้าน ได้เข้าร่วมประชุมเครือข่ายองค์กรประชาชนภาคใต้ ณ ศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ภาคใต้ จังหวัดสงขลา

วันที่ ๑๕-๑๖ มีนาคม ๒๕๔๗ เข้าร่วมกิจกรรม *"วันหยุดเขื่อนโลก หยุดเขื่อนเขาหลัก"* ณ สำนักงานกลุ่มรักษ์ป่าต้นน้ำตรัง ต.น้ำผุด อ.เมือง จ.ตรัง

วันที่ ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๔๗ กลุ่มชาวบ้าน เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ **"เครือข่ายสิ่งแวดล้อม จ.ตรัง"** ณ โรงแรมตรังพลาซ่า จัดโดย สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ ๑๕ ภูเก็ต สมาคมหยาดฝน และสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จ.ตรัง

การต่อสู้ของชาวบ้านปากแจ่มและการเข้าร่วมเวทีต่างๆ เป็นจุดเริ่ม

ต้นสำคัญที่ทำให้เกิดกระแสการรณรงค์ในวงกว้างในจังหวัดตรัง และจังหวัดใกล้เคียงตลอดเวลา ๒ ปีเต็มที่ผ่านมา ยังมีผลทำให้หน่วยงานทั้งทางภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรอิสระ การเมืองในท้องถิ่น ตลอดจนสื่อมวลชนเข้ามาติดตามกรณีนี้อย่างใกล้ชิด โดยต่างมีความพยายามที่จะร่วมกันแก้ไขปัญหาให้คลี่คลาย และยึดหลักการปกป้องผลประโยชน์ในทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมโดยชุมชน

ยืนหยัดต่อสู้ต่อไป : พลังอยู่ที่ชุมชน

กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมปากแจ่มซึ่งเป็นกลุ่มที่ตั้งขึ้นภายในชุมชนตำบลปากแจ่มเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรในท้องถิ่น มีความเห็นว่า เรื่องราวและบทเรียนการต่อสู้ของชุมชนปากแจ่มมีคุณค่าควรแก่การถ่ายทอดสู่สาธารณะ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสร้างความรู้แก่ชุมชนและสาธารณะวงกว้างต่อไป โดยเฉพาะเรื่องราวการรวมตัวต่อสู้ด้วยปัญญา

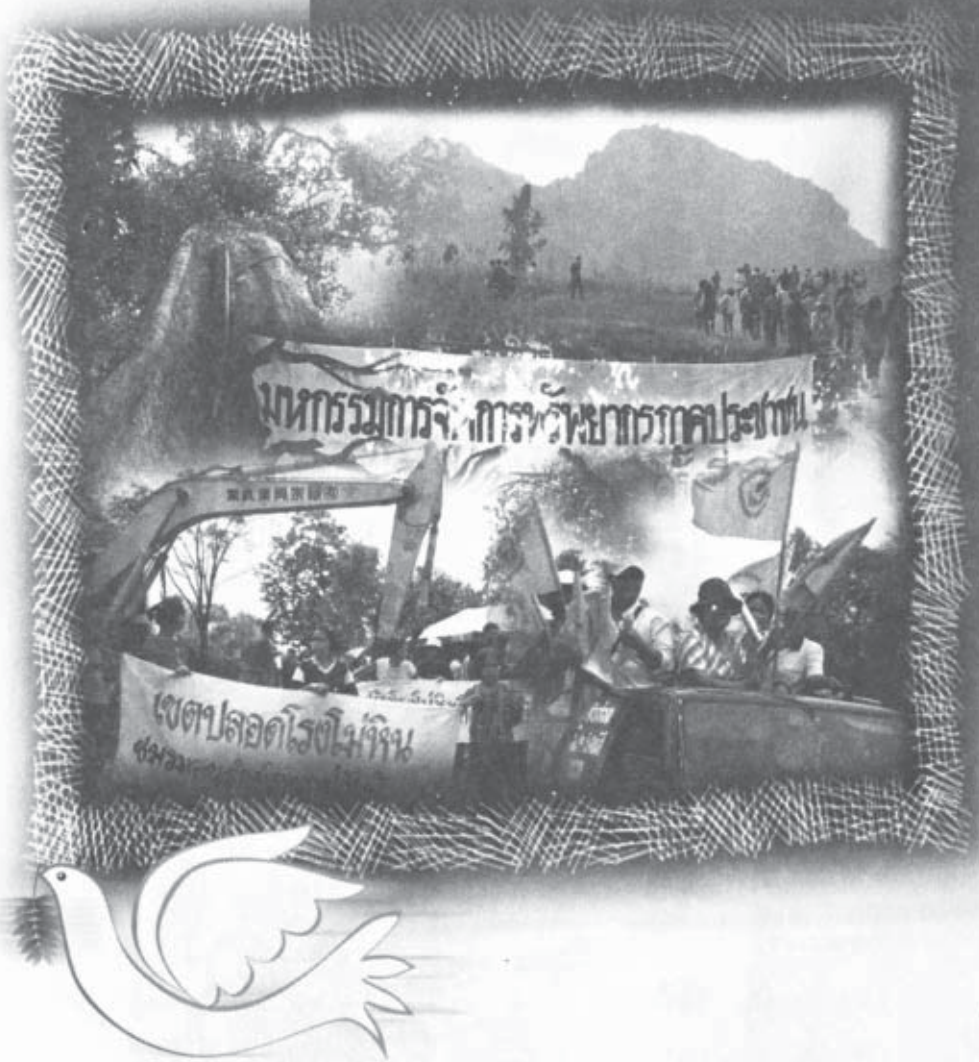

หนังตะลุงเก่าแก่ที่เก็บไว้ในถ้ำ

และสันติวิธีของชุมชน ที่ยึดมั่นในรัฐธรรมนูญ สิทธิชุมชน ความถูกต้องและความชอบธรรมทางสังคม จึงได้มีการจัดกิจกรรมเพื่อเป็นการบอกเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นในพื้นที่ปากแจ่มให้เป็นที่รู้จักของกลุ่มเครือข่ายภายนอกชุมชนและกลุ่มคนในชุมชนเองที่สนใจเข้ามาศึกษาเรียนรู้และรับรู้ถึงปัญหาที่กำลังเกิดขึ้นในพื้นที่ของตำบลปากแจ่ม จึงเป็นเหตุที่ได้มีกิจกรรม **"สานเจตนา-ร่วมสู้ครบรอบ ๒ ปี การคัดค้านสัมปทานเทือกเขาถ้ำแรด"** ในพื้นที่เมื่อวันที่ ๖-๗ สิงหาคม ๒๕๔๗ ขึ้น

การตื่นตัวในเรื่องการศึกษาเรียนรู้เพื่อหาประสบการณ์ในรูปแบบต่าง ๆ ชุมชนตำบลปากแจ่มเริ่มขยับตัวดีขึ้น จากเดิมชาวบ้านในชุมชนไม่ต้องการจะออกนอกชุมชนเพื่อร่วมศึกษาเรียนรู้ในเวทีต่างๆ เริ่มหมดไป แต่ในปัจจุบันกลุ่มชาวบ้านเริ่มเข้าใจแล้วว่า การได้รับความรู้เพิ่มเติมจากแหล่งความรู้ต่าง ๆ จากกลุ่มเพื่อนเครือข่ายต่างๆ สามารถนำมาปรับใช้ในกระบวนการต่อสู้ของกลุ่มชาวบ้านได้

วันนี้ แม้จะยังไม่มีการอนุมัติประทานบัตรเหมืองหินเขาถ้ำแรด แต่ตราบใดที่ยังมีความพยายามของกลุ่มผู้ประกอบการ ไม่ว่ารายนี้หรือรายใหม่ในอนาคต และตราบใดที่ยังไม่มีการประกาศยกเลิกแหล่งหินในบริเวณเขาควนเหมียง กลุ่มชาวบ้านก็ยังต้องคอยติดตาม เฝ้าระวังและประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ รวมทั้งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ อย่างต่อเนื่องโดยไม่ย่อท้อ เพราะพลังสำคัญที่สุดอยู่ที่ความตื่นตัวและสามัคคีของชาวบ้านนั่นเอง

บทที่ ๙

ข้อเสนอแนะต่อกรณีการร้องเรียนของ
คณะอนุกรรมการศึกษาและตรวจสอบปัญหาเหมืองแร่

ครอบครัว ๒๑ นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน ในงานวันสิทธิมนุษยชน
๑๐ ธันวาคม ๒๕๔๘ จัดโดย คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

บทที่ ๘
ข้อเสนอแนะต่อกรณีการร้องเรียนของคณะอนุกรรมการศึกษาและตรวจสอบปัญหาเหมืองแร่

จากการศึกษากรณีปัญหาที่มีผู้ร้องเรียนมายังคณะอนุกรรมการฯทั้ง ๗ กรณี แบ่งเป็นกรณีปัญหาจากการใช้ทรัพยากรธรณีประเภทหินอุตสาหกรรมก่อสร้างถึง ๕ กรณี (ภูผายา-ภูผาโขง อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู เขาชะอางกลางทุ่ง กิ่งอำเภอเขาชะเมา จังหวัดระยอง เทือกเขาผาแดงรังกาย อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ดอยแม่ออกฮู อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย และเทือกเขาถ้ำแรด อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง) และเป็นกรณีการใช้ทรัพยากรธรณีประเภทแร่ ๒ กรณี (แร่แคลไซต์ เขาบุ่งกะเซอร์ อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี และ เหมืองโปแตช จังหวัดอุดรธานี)

ถ้าพิจารณาตามสถานภาพกิจกรรมการดำเนินการเหมืองแร่ในขณะมีการต่อสู้คัดค้านของชุมชน ได้แก่ **กรณีปัญหาที่ได้ประทานบัตร และอยู่ในช่วงการดำเนินการ** มี ๒ กรณี คือ **ที่อำเภอเนินมะปราง** ซึ่งไม่สามารถต่ออายุหรือมีการขอประทานบัตรใหม่ได้จนถึงขณะนี้และกรณีดอยแม่ออกฮูที่มีข้อตกลงในขณะนี้กับภาคราชการว่า ชาวบ้านคัดค้านการให้ประทานบัตรใหม่ทั้งหมด ส่วนกรณีปัญหาที่ได้ประทานบัตรแล้วแต่ไม่สามารถดำเนินการได้เนื่องจากการคัดค้าน ๒ กรณี คือภูผายา-ภูผาโขง จังหวัดหนองบัวลำภู และเขาชะอางกลางทุ่ง จังหวัดระยอง แต่ก็ยังไม่ถึงขั้นที่สามารถยกเลิกการอนุญาตประทานบัตรที่ออกไปแล้ว ส่วนกรณีปัญหาที่อยู่ในช่วงการขอประทานบัตร และดำเนินการก่อนขอประทานบัตรต่างๆมี ๓ กรณีคือ

เทือกเขาถ้ำแรด จังหวัดตรัง เขาบุ่งกะเชอร์ จังหวัดอุทัยธานี และ เหมืองโปแตช จังหวัดอุดรธานี

บทวิเคราะห์สภาพปัญหาการใช้ทรัพยากรธรณี จากกรณีศึกษา

กิจกรรมการระเบิดหินเป็นปัญหาการใช้ทรัพยากรธรณีที่ปรากฏเด่นชัดที่สุด โดยเกิดกรณีส่งผลให้เกิดมลภาวะต่างๆ การนำมาสู่ความวิตกกังวลในเรื่องแหล่งต้นน้ำ รวมถึงการคุกคามต่อความเชื่อ หรือความรู้สึกในความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ซึ่งจากกรณีปัญหาเหล่านี้อาจกล่าวได้ว่าหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาให้กับผู้เดือดร้อนหรือสร้างความมั่นใจให้ผู้ที่วิตกกังวลต่อปัญหาได้

แม้ว่าทรัพยากรประเภทหินอุตสาหกรรมก่อสร้างจะยังมีปริมาณสำรองที่มากมายในแต่ละภูมิภาค แต่ในข้ออ้างการพัฒนาโครงการต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนมีแนวโน้มที่จะใช้ทรัพยากรประเภทนี้ในปริมาณมหาศาล จนต้อง

กระทบต่อชุมชน และส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมโดยรอบเพิ่มขึ้นอีกมากอย่างแน่นอน จนในที่สุดแหล่งหินที่อยู่ตามชุมชนต่างๆ จะต้องถูกขุดตามอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

อุตสาหกรรมเหมืองแร่อยู่ในความดูแลของกรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่เป็นหน่วยงานหลัก ตั้งแต่การพิจารณาอนุญาตประทานบัตร ไปจนถึงขั้นตอนการดำเนินงาน ขั้นตอนการสิ้นสุดโครงการ และการฟื้นฟูพื้นที่ภายหลังดำเนินการแล้วแม้ว่าจะต้องมีการพิจารณาอนุญาตการใช้พื้นที่ของหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องตามระเบียบปฏิบัติ แต่ก็เป็นเพียงส่วนประกอบ ทำให้ ***เกิดภาวะของการขาดหน่วยงานถ่วงดุล ตรวจสอบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อไม่มีกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและสังคม ตั้งแต่การให้ข้อมูลล่วงหน้าและรับฟังความเห็นก่อนการวางแผน ก่อนการประกาศกำหนดแหล่งหิน รวมทั้งไม่มีกระบวนการโปร่งใสที่ชัดเจนในการจะประกาศให้ชุมชนรับรู้ล่วงหน้าเป็นเวลาพอสมควรก่อนมีการติดประกาศคำขอประทานบัตร ที่ให้เวลาเพียง ๒๐ วัน และไม่มีการประชาสัมพันธ์อย่างชัดเจน ทำให้หลายชุมชนไม่มีโอกาสรับทราบล่วงหน้า และไม่สามารถใช้สิทธิได้ทันท่วงที***

เมื่อประกอบกับบางกรณีมีการปกปิดข้อเท็จจริงของการคัดค้านของชุมชน เช่นกรณีจังหวัดหนองบัวลำภู ก่อให้เกิดความรุนแรง การไม่แก้ไขปัญหาข้อคัดค้านของชุมชนอย่างจริงจัง ทำให้เกิดความแตกแยกในชุมชนเกือบทุกกรณี ทั้งที่กฎหมายและรัฐธรรมนูญรับรองชัดเจนว่า ชุมชนมีส่วนร่วม และต้องไม่มีการคัดค้านของชุมชน จึงจะอนุมัติประทานบัตรได้

แม้ว่ากรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ จะมีขั้นตอนการอนุมัติประทานบัตร ไปสู่การให้บทบาทการเห็นชอบในคำขอประทานบัตรไปที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเสียก่อนทุกครั้ง ดังเช่น สภาตำบล หรือ องค์การ

บริหารส่วนท้องถิ่น แต่มีความโน้มเอียงที่จะอ้างอิงแต่ความเห็นชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นฝ่ายเดียว โดยถือเป็นตัวแทนประชาชนเสียทั้งหมด ***ที่สำคัญในสภาพการณ์ปัจจุบัน ยังปรากฏปัญหาในการพิจารณาขององค์กรปกครองท้องถิ่นที่ขาดการมีส่วนร่วมที่แท้จริงของชุมชนในการพิจารณาหามติในทุกกรณีปัญหา โดยเฉพาะการใช้อิทธิพลท้องถิ่นข่มขู่คุกคาม การจัดทำเอกสารเบี่ยงเบนข้อมูล การสร้างหลักเกณฑ์ที่จำกัดผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อโครงการที่จะร่วมพิจารณาผลกระทบ*** โดยพบว่ามีการกันกลุ่มผู้ไม่เห็นด้วยออกไป นอกจากนี้ในกระบวนการตรวจสอบส่วนอื่นๆ จะพบปัญหาการขาดการรับรู้และไม่มีบทบาทตัดสินใจร่วมจากภาคประชาชนเสมอๆ เช่น ในกรณีของดอยแม่ออกฮูจังหวัดเชียงราย จะพบว่าปัญหาของชุมชนที่ได้รับผลกระทบมีอยู่เพียง ๒ หมู่บ้าน (จาก ๑๑ หมู่บ้าน) และตัวแทน อบต. ก็มีความเห็นเป็นส่วนน้อยในที่ประชุมระดับตำบล แต่ในทางกลับกัน กรณีของเขาควนเหมียงจังหวัดตรัง กลับมีเหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นถึงการไม่ยอมรับฟังความคิดเห็น

ของประชาชนที่อยู่โดยรอบพื้นที่ทั่วๆ ไปในทุกๆ หมู่ แต่อ้างว่ารับฟังจากผู้มีส่วนได้เสียเฉพาะในหมู่บ้านที่มีพื้นที่ติดกับแปลงประทานบัตรเท่านั้น ซึ่งจะเห็นว่าเกิดช่องว่างในการปฏิบัติของหน่วยงานรัฐที่ตรงข้ามกัน

คณะอนุกรรมการฯ มีความเห็นว่า จากกรณีศึกษาพบว่า กระบวนการให้ อบต.ร่วมตัดสินใจ หรือการทำกระบวนการประชาคมในแต่ละหมู่บ้านในขั้นตอนอนุญาตประทานบัตรในเบื้องต้น ก่อนดำเนินการต่อไปโดยหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง น่าจะมีผลเพียงการสร้างความชอบธรรมให้หน่วยงานอนุญาตหลัก และโอนความรับผิดชอบต่อปัญหาที่จะเกิดขึ้นภายหลังไปให้มติ อบต. หรือหลักฐานการประชุมประชาคมรายหมู่บ้าน ซึ่งไม่ได้เป็นหลักการของการมีส่วนร่วมที่ถูกต้องตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔๖ และมาตรา ๕๙ ดังนั้น นอกจากจะต้องรับฟังความเห็นชุมชนคู่ขนานไปอย่างจริงจังเสมอแล้ว หน่วยราชการต้องเคารพสิทธิในรัฐธรรมนูญ และร่วมรณรงค์ให้ความรู้ความเข้าใจรัฐธรรมนูญ กฎหมาย และระเบียบปฏิบัติที่เกี่ยวข้องแก่องค์กรปกครองท้องถิ่นเพื่อให้บรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพในการกระจายอำนาจตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

ในส่วนของบทบาทการติดตามตรวจสอบการดำเนินงานและการดูแลผลกระทบโดยชุมชนท้องถิ่นนั้น ในแต่ละกรณีปัญหาเป็นไปได้ยากเนื่องจากขาดกระบวนการที่ชัดเจน ขาดความรู้ความเข้าใจในด้านเทคนิค และที่สำคัญมักพบว่าผู้ประกอบการเป็นผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่างจากชุมชนโดยรอบ เท่าที่คณะอนุกรรมการฯร่วมตรวจสอบไม่พบว่าเจ้าหน้าที่หน่วยงานในระดับภูมิภาครวมทั้งในส่วนกลางเองก็ตาม จะสามารถส่งเสริมกระบวนการนี้ให้เกิดผลเป็นจริงได้ และในกรณีปัญหาส่วนใหญ่ พบว่าเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นมีท่าทีใกล้ชิดสนิทสนมกับผู้ประกอบการมากกว่าในส่วนของชุมชนทั้งสิ้น

พระราชบัญญัติ(พ.ร.บ.) แร่ ๒๕๑๐ ฉบับแก้ไข พ.ศ. ๒๕๔๕ เพื่อรองรับกิจกรรมเหมืองใต้ดินกรณีโพแทช แม้จะมีความก้าวหน้าในเชิงการมีส่วนร่วมของประชาชนหลายประการ โดยเฉพาะภายหลังการอนุมัติประทานบัตร แต่ขณะเดียวกันก็เป็นกฎหมายที่มีลักษณะการรอนสิทธิของประชาชน โดยการอนุญาตให้ผู้ประกอบการสามารถขุดเหมืองใต้ดินในความลึกเกิน ๑๐๐ เมตร ไปยังที่ดินของเอกชนได้โดยไม่ต้องขออนุญาต และในกระบวนการดำเนินการของขั้นตอนการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ก็มีปัญหาดังในปัจจุบัน

ในกรณีปัญหาที่เกี่ยวกับข้อมูลอันเป็นประเด็นสำคัญต่อผลกระทบต่อชุมชนในรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม(EIA) บกพร่อง และการไม่ปฏิบัติตามมาตรการควบคุมดูแลผลกระทบสิ่งแวดล้อม คณะอนุกรรมการฯ จะได้รับคำชี้แจงจากสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม(สผ.) กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เสมอว่า เจ้าหน้าที่และคณะกรรมการผู้ชำนาญการ มีเวลาพิจารณารายงานในเวลาที่จำกัด และไม่มีโอกาสตรวจสอบพื้นที่ในภาคสนาม เนื่องจากติดขัดในงบประมาณ และระเบียบที่เกี่ยวข้องในการต้องพิจารณารายงานให้แล้วเสร็จภายในเวลาจำกัดเพียง ๔๕ วัน มิฉะนั้น จะถือว่ารายงานฉบับนั้นผ่านการพิจารณา รวมถึงการชี้แจงในเรื่องข้อจำกัดด้านอัตรากำลังของบุคลากร ในการตรวจสอบมาตรการฯ ต่างๆ ตามรายงาน EIA ดังนั้นจะเห็นว่าในขั้นตอนการวิเคราะห์และปฏิบัติตามรายงาน EIA ล้วนมีปัญหาในความถูกต้องของข้อเท็จจริงในสภาพพื้นที่จริง และการปฏิบัติ เช่น กรณีที่ตรวจสอบพบสภาพป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ไม่ตรงกับข้อมูลของกรมป่าไม้ในกรณีของเขาควนเหมียง(เขาถ้ำแรด)จังหวัดตรัง เกี่ยวกับข้อมูลแหล่งโบราณคดี ในกรณีเขาชะอางกลางทุ่ง จังหวัดระยอง

ข้อเสนอแนะของคณะอนุกรรมการฯ

กรณีปัญหาเหมืองแร่เป็นกรณีที่คณะอนุกรรมการฯ มีความเห็นว่า เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน โดยกระบวนการพัฒนาไม่ได้คิดถึงการมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของทรัพยากร หรือลิดรอนสิทธิในการอยู่อาศัยในสภาพแวดล้อมที่เป็นปกติสุข เช่น กรณีการเปลี่ยนสภาพสิ่งแวดล้อมที่ชุมชนใช้ในรูปของภูเขากลายเป็นทรัพยากรหินอุตสาหกรรม

สิทธิต่างๆของประชาชนตามรัฐธรรมนูญในการร่วมจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น ในมาตรา ๔๖ มาตรา ๕๖ มาตรา ๕๙ และมาตรา ๗๙ มีปัญหาอุปสรรคสำคัญจากการขาดการให้ความสำคัญ และการไม่ออกกฎหมาย หรือระเบียบใดๆ รองรับในการปฏิบัติให้จริงจัง ทำให้สิทธิตามรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมจัดการทรัพยากรของชุมชนท้องถิ่นไม่เกิดขึ้นจริง

หน่วยราชการที่เกี่ยวข้องในการพิจารณาการอนุญาตประทานบัตรทั้งหมดต้องรับผิดชอบอย่างจริงจังในการร่วมกันตรวจสอบข้อเท็จจริงทุกขั้นตอน เพื่อ

ถ่วงดุลและตรวจสอบซึ่งกันและกัน โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างจริงจังในการให้ข้อมูล ย่อมจะมีหลักประกันและแก้ปัญหาความขัดแย้งได้

องค์การบริหารส่วนตำบลที่มีส่วนร่วมในการอนุญาตกำหนดแหล่งหินในขั้นตอนเริ่มแรก และถูกกำหนดให้เป็นองค์กรพื้นฐานในการอนุมัติเบื้องต้นของการขอประทานบัตร โดยถือเป็นการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นเรื่องที่จำเป็น แต่ต้องเข้าใจถึงปัญหาที่อาจเกิดขึ้นเนื่องจากเหตุผลการตัดสินใจจำนวนมากเป็นไปตามเงื่อนไขผลประโยชน์ระดับตำบล และการระเบิดหินอาจจะส่งผลกระทบในไม่กี่หมู่บ้านหรือจำนวนคนเป็นส่วนน้อยของตำบล ดังได้กล่าวถึงแล้วในเชิงนโยบายจึงถือว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในนามองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงเป็นเพียงตัวแทนกลไกเฉพาะส่วนซึ่งมีโอกาสที่หน่วยงานรัฐหรือกลุ่มทุนชี้นำได้ จึงสมควรถือเป็นกระบวนการมีส่วนร่วมจัดการทรัพยากรธรรมชาติในประเด็นของการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งต้องพิทักษ์หลักการ แต่ไม่เพียงพอและไม่สอดคล้องตามรัฐธรรมนูญ

ดังนั้น กระบวนการมีส่วนร่วมตัดสินใจจากชุมชนท้องถิ่น ในรูปแบบการทำประชาพิจารณ์ก็ดี การหาฉันทามติจากข้อมูลวิชาการที่ดีเพียงพอ จึงต้องมีมาตรการให้ปรากฏเป็นจริง

บทรำลึก

ตามแสงเทียนเข้าถ้ำมาพบดาวที่ดอยแม่ออกฮู

"แสงจากเทียนปลายไม้รวกกระพริบบอกผมว่าพวกเรายังปลอดภัยจากการขาดอากาศหายใจ แสงนั้นส่องสภาพผู้หญิงอายุมากกว่าผม ตัวเล็กกว่าผม ให้เห็นว่าจริงๆแล้วความเป็นชาวบ้านทำงานผ่านความตรากตรำ ก็ไม่ทำให้เธอมีสภาพการเดินทางที่ดีกว่าผมเท่าใดนัก แต่แววตาที่มุ่งมั่นนั้นเองเป็นคำตอบของการตัดสินใจทั้งหมด"

ตามแสงเทียนเข้าถ้ำมาพบดาวที่ดอยแม่ออกฮู

แสงแดดห้าโมงเย็นของเดือนธันวาคมใกล้ลับเหลี่ยมเขา ผมบอกหญิงชาวนาวัยกลางคนที่ถือท่อนไม้รวกปักปลายไว้ด้วยเทียนแท่งเล็กว่าผมคงมีเวลาเข้าไปในถ้ำด้วยไม่นานนัก เนื่องจากจะต้องกลับไปขึ้นเครื่องบินกลับกรุงเทพฯให้ทันตอนสามทุ่ม ดังนั้นหากเข้าไปลุยน้ำลุยโคลนในถ้ำแล้วออกมาอาบน้ำคงต้องใช้เวลาไม่ให้เกินหนึ่งทุ่มจึงจะทันเครื่องบิน เธอไม่ให้คำตอบใดๆเพียงแต่เดินนำเข้าไปในถ้ำพร้อมชาวบ้านผู้ชายอีกสองคน

ในห้วงยามเช่นนี้ผมมีทางเลือกไม่มากนักในการหักหาญความคาดหวังของชาวบ้าน หรือ เดินตามไปในความมืด

แสงส่องเข้าปากถ้ำหมดไปทันที เมื่อเดินลุยน้ำถึงเข่าและค่อยๆเพิ่มระดับน้ำมากขึ้นมากขึ้น ตอนที่ผมเดินย่ำโคลนลึกไปครึ่งแข้ง เพดานถ้ำลดต่ำลงเรื่อยๆ ดีที่ในช่วงแรกนี้ยังไม่ถึงกับต้องก้มหลบหินหรือเดินงอหลังยามที่ต้องใช้แรงส่วนใหญ่ในการดึงขาขึ้นจากโคลน แสงเทียนของป้าหอมหญิงชาวนาตัวเล็กๆคนนั้นและไฟฉายจากคนอื่นๆส่องผนังและเพดานถ้ำดูน่ากลัว มีน้ำหยดลงตามรอยแตกนำหินย้อยแท่งเล็กงอกเป็นม่านหินบางช่วงมีช่องทางแยกออกไปอย่างลึกลับ บรรยากาศทั้งหมดหากมีภูติผีหรือสัตว์ร้ายปรากฏตัวออกมา ก็คงไม่ใช่เรื่องเกินจินตนาการ เท้าที่ถอดรองเท้าทิ้งไว้ที่ปากถ้ำเริ่มเจ็บจากหินที่พื้นยามเหยียบผ่านโคลนทะลุไปถึง

แน่นอนว่านี่ไม่ใช่ครั้งแรกที่ผมต้องพบลำบากลำบนเช่นนี้ แต่ไม่บ่อยครั้งนักที่ต้องมาพบในวันที่หัวใจไม่พร้อม ร่างกายอ่อนล้า และเวลาไม่เอื้อ ประกอบกับการผจญภัยที่ไม่ได้เตรียมการ ผมรู้ว่าความลำบากนี้คงไม่ธรรมดา

การเดินสำรวจถ้ำคราวนี้แตกต่างจากตอนเข้าที่ผมเข้ามาดูในปากถ้ำอีกทางหนึ่ง แต่ตอนนั้นมีคนเข้ามาด้วยกว่าสามสิบ แม้สภาพเส้นทางจะไม่ดีกว่าตอนนี้เท่าไหร่ แต่เมื่อมีปริมาณเพื่อนร่วมทางขนาดนั้น ในใจที่ไม่กลัวก็ทำให้ความทุลักทุเลร่วมสองชั่วโมงเป็นความสนุกสนาน วุ่นวาย ต่างจากบรรยากาศยามนี้โดยสิ้นเชิง

เมื่อครึ่งชั่วโมงที่แล้วคณะของอนุกรรมการกรณีปัญหาเหมืองแร่ฯ ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ที่มีพี่วสันต์ พานิช อาจารย์รตยา จันทรเทียร และคนอื่นๆ ที่ไปในถ้ำช่วงเช้า ถูกผมทิ้ง? ให้รออยู่ที่ปากถ้ำ โดยมีหนุ่มป้อมพนักงานขับรถของเราตามผมเข้ามาเป็นเพื่อนเพียงคนเดียวกับชาวบ้านอีก ๓ คน

เราล้วนเห็นด้วยตาว่านี่คือแหล่งน้ำซับซึมใต้ดินที่เชื่อมโยงทางน้ำเข้าน้ำออก และน้ำที่สะสมจากแผ่นดินโดยรอบ รวมถึงการเก็บและปล่อยหยดหยดจากรอยแตกของถ้ำสู่ธารลอด ที่เป็นแหล่งหาปลาของหลายครอบครัว แต่เมื่อเข้าเราไม่พบหลักฐานการแตกหักของหินจากแรงสั่นสะเทือนจากการ

ระเบิดหินทำกิจการโรงโม่อย่างที่ชาวบ้านกังวลในอีกฟากหนึ่งของภูเขา

ทั้งหมดเป็นทรัพยากร สิ่งแวดล้อม และเป็นความเชื่อของหมู่บ้านว่านี่คือแหล่งน้ำแหล่งเดียวที่เขาเห็นมา ตั้งแต่เกิด

ทางน้ำลำเหมือง ที่ถูกขุดเชื่อมออกสู่ทุ่งนา มีชาวนาอายุกว่าเจ็ดสิบยืนยันว่าพวกแกเป็นคนขุดเมื่อสมัยยังเป็นเด็กหนุ่ม

เวลาราวครึ่งชั่วโมงที่ผ่านไปดูเนิ่นนานนักในแสงเทียนและน้ำโคลนช่องทางที่กว้างไม่เกินสองสามเมตรพาผมมาพบโถงถ้ำแห่งหนึ่ง เสียงป้าหอมที่เดินนำตะโกนว่าพบแล้ว พบแล้ว พวกเรามองตามเห็นช่องแยกของถ้ำด้านซ้ายมือ มีกองหินแตกหัก ไหลเทลงมา ที่พื้นถ้ำมีเศษหินแตกหักใหม่ๆอยู่พอสมควร ผมพยายามสำรวจรอยแตกของผนังถ้ำ และเหลี่ยมคมของก้อนหินในแสงไฟฉายอันเล็ก

ผมบอกชาวบ้านว่าน่าจะเป็นการแตกหักจากแรงระเบิดได้ เนื่องจากรอยแตกยังคมไม่เหมือนหินปูนที่ละลายน้ำกลมมน หรือเคลือบด้วยคราบปูนเกาะใหม่ ที่เป็นลักษณะทั่วไปในถ้ำ หลังจากถ่ายรูปเอาไว้ ผมเริ่มชวนกลับและเสนอว่าวันหลังเตรียมตัวให้พร้อมแล้วค่อยมาเดินใหม่ให้ทะลุไปยังปากถ้ำที่เข้ามาดูเมื่อตอนเช้า เพื่อหาหลักฐานการแตกหักที่ชาวบ้านกังวลให้ชัดเจนกว่านี้

ความเข้าใจว่าตัวเองเป็นผู้นำคณะเดินทางถูกสั่นคลอน เมื่อ ป้าหอมอ้อนวอนแกมยืนกรานให้เดินต่อ เพราะไหนไหนเข้ามาขนาดนี้ ก็น่าจะพบหลักฐานเพิ่มหากเดินต่อ

ความคาดหวังของหัวใจที่วิตกเดือดร้อนย่อมมากมายกว่าคนนอกอย่างเราๆ ที่มาเพียงรับทราบข้อมูลปัญหาอย่างแน่นอน ผมรู้ว่าการตัดสินใจเดิน

ต่อจะทำให้ผมออกไปไม่ทันเครื่องบินเที่ยวสุดท้าย และอาจจะทำให้ผมพลาดภาระการงานที่กรุงเทพของวันพรุ่งที่นัดหมายไว้แล้ว

หลังการเจรจาต่อรองกันอยู่พักใหญ่ ผมพบตัวเองเดินลุยโคลนที่ลึกขึ้นระดับน้ำที่เลยเอว และเพดานถ้ำที่ต่ำลงไกล้ศีรษะ ในห้วงความคิดผมมีแต่จินตนาการถึงสัตว์ร้ายใหญ่น้อย เช่น งูเหลือม หรืองูพิษใดๆ ที่หากพบกันคงหมดทางหลบเลี่ยงช่วยตัวเอง รวมถึงไม่ต้องคิดว่าจะพาตัวเองออกไปรักษาให้ทันหากต้องถูกกัดจากพิษร้าย

เพียงคิดแค่นี้แค่การออกไปให้ทันเครื่องบินดูจะเป็นเรื่องรองจากขนาดของหัวใจที่หดลีบลงจากสิ่งที่ไม่เห็นที่ว่าเสียแล้ว

ผมเข้าใจสภาพการนำที่สูญเสียทันทีที่ยื่นคำขาดว่าผมจะกลับออกไปทางเก่า เมื่อชาวบ้านทั้งสามคนโดยการนำของป้าหอมไม่ยอม และดูจะไม่ง้ออะไรผมอีก ป้าหอมพูดด้วยเสียงผิดหวังกับเราและยืนยันจะเดินต่อไปให้เจอหินแตกเพิ่ม ส่วนผมและหนุ่มป้อมที่เข้ามาเป็นเพื่อนจะกลับออกไปกันเองก็ตามใจ

ขนาดมีคนนำเข้ามายังแทบตาย แล้วหากคลำทางกันเอง แค่เริ่มนึกก็รู้สภาพแล้วว่าเคราะห์กรรมนี้อาจหนักหนานัก

หลายครั้งที่การเดินตามชาวบ้านต่อของเรากลายเป็นการแถกคลานกระทั่งถึงการว่ายน้ำ บางครั้งผมจำได้ว่าต้องหงายท้องดันตัวแทรกไปในช่องใต้เพดานหินเพื่อให้จมูกพ้นน้ำยังดีที่ยังไม่มีการดำน้ำลอดเพดานหินเมื่อพบโถงถ้ำแต่ละครั้งผมเริ่มพักนานขึ้น สูดหายใจอย่างกับว่าจะสะสมเอาอากาศไว้ได้ หากประมาณไม่ผิดผมยังไปไม่ถึงครึ่งทางของระยะที่ดูแผนที่ภูเขาหากต้องการทะลุถ้ำออกไปให้บรรจบถึงทางเข้าเมื่อตอนเช้า ระยะไม่ถึงกิโลเมตรของภูเขาลูกเล็กย่อมเป็นระยะที่ไม่ไกล แต่ความคดเคี้ยวภายในถ้ำย่อมเพิ่มระยะการเดินทางนับร้อยเท่าพันทวี หากเลือกได้ผมคงยอมเดินทางข้างนอกสักกี่สิบกิโลย่อมดีกว่าสภาพของตัวเองในยามนี้แน่

แต่ผมยังมีทางเลือกอันใดอีกหรือ ในสภาพการณ์เยี่ยงนี้

ไม่ได้เตรียมเสบียงและอุปกรณ์ให้พร้อมลุย ฝ่าฟันความกลัวฝืนร่างกายที่ล้าโรย ที่หนักอึ้งคือการแบกรับความหวังของผู้ร่วมทาง

แสงจากเทียนปลายไม้รวกกระพริบบอกผมว่าพวกเรายังปลอดภัยจากการขาดอากาศหายใจ แสงนั้นส่องสภาพผู้หญิงอายุมากกว่าผม ตัวเล็กกว่าผม ให้เห็นว่าจริงๆแล้วความเป็นชาวบ้านทำงานผ่านความตรากตรำก็ไม่ทำให้เธอมีสภาพการเดินทางที่ดีกว่าผมเท่าใดนัก แต่แววตาที่มุ่งมั่นนั้นเองเป็นคำตอบของการตัดสินใจทั้งหมด

ที่กลางถ้ำผมพบความจริงว่าเพียงหนึ่งในสามของผู้นำของผมเท่านั้นที่เคยเห็นกองหินแตกกลางถ้ำ แต่ก็ไม่แน่ใจว่ามันอยู่ตรงไหนกันแน่ และยิ่งโมโหขึ้นเมื่อพบว่าตัวป้าหอมเองก็ไม่ใช่คนหาปลาในถ้ำที่ช่ำชอง

นับเป็นครั้งที่สองเท่านั้นที่เธอจะได้เดินทะลุถึงปากถ้ำในค่ำคืนนี้หากพวกเราจะไปถึง ทั้งหมดที่ผมกังวลหวีขึ้นในใจเมื่อรู้ว่าพวกเราชาวคณะล้วนไม่ใช่ผู้คุ้นเคยกับสภาพแวดล้อมที่เสียเปรียบเช่นนี้เราพาความจำยอมเดินฝ่าน้ำลุยโคลนมากับความมุ่งมั่นคาดหวังที่ไม่รู้เส้นทางแน่ชัดแท้ๆ

ผมคิดว่านี้เป็นคืนแห่งชะตากรรมครั้งหนึ่งในชีวิต

ผมไม่รู้ว่าคณะที่รออยู่ข้างนอกจะได้กินข้าวกินปลากันหรือยัง สำหรับผมแค่เลียริมฝีปากให้น้ำโคลนทำหน้าที่แก้กระหาย และวักขึ้นลูบหน้าลูบตา เจ้าหน้าที่จากอุตสาหกรรมจังหวัดที่เป็นหน่วยงานภาครัฐในท้องที่ที่รับเรื่องร้องเรียนของชาวบ้านก็ไม่ยอมเข้ามาด้วยโดยอ้างความไม่พร้อม ซึ่งผมกลับคิดว่าเป็นเรื่องดีที่เราไม่ต้องแบกภาระจากข้าราชการพวกนั้นในเส้นทางทุลักทุเลเช่นนี้ เพราะจากสภาพหลักฐานที่ผ่านมาก็คงต้องเถียงกันนานอยู่ว่าเศษหินแตกหักเป็นธรรมชาติหรือจากแรงระเบิด แต่หากเขาเข้ามาด้วยเราคงได้กลับออกไปตั้งแต่เมื่อชั่วโมงที่แล้วโดยคงมีผมเป็นแนวร่วมอย่างแน่นอน

ความรับรู้ของผม บวกรวมกับประสบการณ์ที่เพิ่งได้เจรจากับผู้ว่าราชการจังหวัดเมื่อกลางวันยืนยันความเชื่อของผมต่อขนาดจิตใจของเจ้าคนนายคนพวกนี้เป็นอย่างดี

ผมกะระยะทาง ที่เราแถกน้ำว่ายโคลนเข้ามาว่าน่าจะถึงกลางเส้นทางแผลระเบิดภูเขาอยู่ทางฝั่งซ้ายห่างจากเราไม่ไกล โชคดีที่เวลานี้เลยเวลาระเบิดหินไปนานไม่เช่นนั้นแล้วคงมีเรื่องตื่นเต้นเพิ่มขึ้นหากเราได้สัมผัสแรงสะเทือนในนี้โดยตรง และอาจพบหลักฐานความเสียหายของถ้ำจากแรงระเบิดคาตา จนตายคาที่ไม่มีโอกาสเอาชีวิตรอดไปบอกกับใคร

แต่ถ้าผนังหินแตกร้าวอยู่และร่วงพอดีในตอนนี้ล่ะ ผมไม่เห็นมีความจำเป็นที่จะต้องนึกถึงข้อนั้นเพราะรู้ผลลัพท์ที่แน่นอนอยู่แล้วหากเกิดจริง

หินย้อยและผลึกแคลไซต์กระทบแสงไฟสวยขึ้นเรื่อยๆ หลายที่เป็นหลอดหินบอบบางสวยงาม ผมไม่ค่อยมีประสบการณ์สำรวจถ้ำที่ยังอยู่ในช่วงการเริ่มต้นขั้นตอนแบบนี้มากนัก ส่วนใหญ่จะพบเฉพาะถ้ำที่แทบจะหยุดการเกิดโพรงและพัฒนาหินงอกหินย้อยแล้วมากกว่า จริงๆแล้วหากไม่ต้องเข้ามาลึกขนาดนี้ หรือพัฒนาความสะดวกนิดหน่อย เราจะมีแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่นหรือแหล่งท่องเที่ยวชั้นดีได้สบายๆ ยังไม่นับหลักฐานโบราณวัตถุที่มีชาวบ้านพบเจอหลายชิ้น

มาตรฐานและกรอบคิดการใช้ทรัพยากรของรัฐ นายทุน หรือคนซื้อหินก่อสร้างอย่างเรา มีความต่างกับชาวบ้านที่มองว่าภูเขาเป็นสิ่งแวดล้อมและถิ่นฐานบ้านเกิด ชาวบ้านหมู่บ้านร่องห้า ร่องเจริญ ไม่มีข้อสงสัยใดๆต่อน้ำที่ไหลจากถ้ำว่าเป็นความมั่นใจต่อชีวิตเกษตรกรว่าจะมีน้ำมาทำการผลิตข้าว จับปลา สำนึกบุญคุณน้ำท่านี้ขนาดมีประเพณีทำบุญภูเขามาเป็นสิบๆปี ความสำคัญของแหล่งน้ำและขุนห้วยแม่ออกฮูสะท้อนบอกตั้งแต่ชื่อภูเขา

บรรพบุรุษคงจินตนาการไม่ถึงว่าจะมีคนกล้าบ้าระยำตนใด กล้าระเบิดเปิดแผลสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของเขาได้ขนาดนี้ การไม่กล้าลบหลู่แผ่นดินเนื่องจากกลัวความอัปรีย์จัญไรนั่นล้วนเป็นมาตรฐานคิดของคนโบราณเท่านั้น?

การกำหนดดอยขุนน้ำเป็นแหล่งหินของจังหวัด การวางแผนแบ่งภูเขาขายให้ผู้ประกอบการห้าบริษัท บริษัทหนึ่งของนักการเมืองระดับท้องถิ่นได้ประทานบัตรก่อนและกำลังระเบิดอยู่ในปัจจุบัน รถขนหินที่ทำลาย

ถนนหนทางผ่านหมู่บ้าน รัฐอ้างความเสียสละที่ต้องพัฒนาจังหวัด สร้างความเจริญที่ชี้วัดด้วยสิ่งก่อสร้าง องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นคิดถึงส่วนแบ่งค่าภาคหลวง เนื่องจากตัวแทนผู้ได้รับผลเดือดร้อนเป็นส่วนน้อยเพียงสองหมู่บ้านจากสิบเอ็ด เมื่อเทียบกับภาพรวมขนาดหนึ่งตำบล เสียงส่วนใหญ่และผลประโยชน์ที่เป็นตัวเงินย่อมบดบังความวิตกกังวลและลบล้างความเชื่อของบรรพบุรุษ

นอกจากนี้ความรู้สึกต่อภูเขาในฐานะของสิ่งสำคัญของท้องถิ่นที่เคยเห็นมาแต่เกิดเป็นเรื่องที่ภาครัฐไม่ยอมรับ เว้นแต่จะต้องหาเหตุอ้างทางการศึกษา เช่นค้นพบแหล่งโบราณคดี ซากดึกดำบรรพ์ตัวโตๆ หรือเหตุอ้างเชิงการท่องเที่ยว เช่นการค้นพบถ้ำมหัศจรรย์ต่างๆ ซึ่งจริงๆแล้วความสำคัญเหล่านี้ก็แทบไม่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับชาวบ้านแต่เป็นเพียงมาตรฐานคุณค่าที่ภาครัฐคิดเอาซึ่งหากถามกันจริงๆแล้วเอาแค่การได้ยินเสียงระเบิดหินในที่ๆ ซึ่งเคยเห็น เคยคิดว่าเป็นส่วนหนึ่งของ "ถิ่นฐานบ้านเรา" และเห็นบาดแผลมหึมาขนาดนั้นบนภูเขา ต่างทำให้มีผลกระทบต่อจิตใจเจ็บร้าวของคนท้องถิ่นทั้งสิ้น แม้จะมีนโยบายการระเบิดเฉพาะด้านหลังที่ไม่ปรากฏต่อสายตา แต่อย่างไรก็ตามในส่วนของชุมชนท้องถิ่นย่อมรู้ตลอดว่าภูเขาที่เคยเห็นนั้นเหลืออยู่แค่เปลือกบางๆเป็นอนุสรณ์ จริงๆแล้วในเชิงเศรษฐศาสตร์ทรัพยากร ต้องเอาข้อมูลเหล่านี้มาคิด และตีเป็นค่าเสียหายด้วยจึงจะถูกต้อง

ในฐานความรู้ระดับประเทศ อย่าว่าแต่ความเชื่อมั่นเคารพของชาวบ้านเลย แหล่งน้ำแบบนี้ก็ล้วนถูกมองข้ามความสำคัญเนื่องจากไม่ได้ถูกกำหนดเป็นพื้นที่ลุ่มน้ำชั้นสูงตามทฤษฎีการจัดการลุ่มน้ำ หากมีผลกระทบอยู่บ้างก็จะเบี่ยงบ่ายไปหาการทำชลประทานจากแหล่งอื่นมาทดแทน

นอกจากนี้บริษัทหนึ่งที่รับจ้างโรงโม่มาศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมยังละเลยไม่รายงานความสำคัญของข้อเท็จจริงนี้ด้วยซ้ำ

บ่อยครั้งที่ความมืดบอดทางปัญญาก็เกิดจากความอหังการในปริญญาวิชาการและการยอมจำนนต่อเส้นทางทำมาหากินของผู้รู้ทางวิชาการ รวมถึงการอ้างส่วนรวม ส่วนใหญ่ซึ่งมีความหมายเท่ากับก็กูจะเอา มึงจะทำไม และการเล่นพวก

รายงานวิชาการที่ละเลยความจริงต่างอะไรกับกระดาษชำระที่ทำหน้าที่เช็ดคราบความสกปรก เมื่อหมดหน้าที่แล้วก็สลายตัวไปในน้ำส้วม แต่รายงานวิชาการเหล่านี้ยังทำหน้าที่บดบังความจริงและปิดบังความผิดบาปต่อไปไม่รู้จบ

เสียงวิตกกังวลของชาวบ้านถูกกลบด้วยเทคนิคสารพัดวิธีกับการทำประชาคม การร่วมลงชื่อสนับสนุนจากคนไม่รู้เรื่อง ไม่เกี่ยวข้อง แรงจูงใจจากการแจกเงินทอง มิต้องพูดถึงอีกสารพัดการข่มขู่คุกคามผู้คนที่เห็นต่าง

สิทธิในความเชื่อและโลกของคนจนย่อมเล็กกว่าความโลภของระบอบทุน ประเพณีในการใช้อำนาจของรัฐ และความง่ายของการใช้วิธีการอิทธิพลคนโตเสมอมา

คณะของเราหยุดลงที่โถงถ้ำแห่งหนึ่ง แสงไฟฉายที่บอกอาการถ่านอ่อนส่องยังกองหินกลางถ้ำ แผ่นหินย้อยแตกหัก เพดานถ้ำร้าวทรุด แต่หากประเมินจากสายตานักธรณีวิทยาอ่อนประสบการณ์อย่างผมก็พอรู้ว่า

ก็ยังไม่ใช่หลักฐานที่ชัดเจนเพียงพอนัก หากจะนำมาใช้หักล้างกับผู้สนับสนุนการระเบิด เราคงต้องถกเถียงกันนานว่าเกิดจากธรรมชาติหรือจากแรงระเบิด นอกจากนี้ถึงหินร่วงก็เป็นเรื่องเล็กและสามารถระดมคนงานเข้าแก้ไขขนทิ้งได้

แต่ในสายตาของชาวบ้านแล้วการที่มีกองหินมาขวางทางน้ำออกของเขา ก็ส่งผลกังวลต่อการปิดกั้น เบี่ยงเบนทางน้ำที่จะออกไปยังที่นาของเขา ไม่มีหลักประกันว่าหากระเบิดเสียหายหนักขึ้นแล้วผู้รับผิดชอบจะปฏิบัติตามสัญญาหรือไม่

แต่นั่นก็เป็นสิ่งเดียวที่พวกเราค้นพบในค่ำคืนนั้น

บรรยากาศการเดินทางจากนั้นผ่อนคลายขึ้น แม้เส้นทางจะยังลำบากลำบน ส่วนหนึ่งมาจากการยอมรับต่อชะตากรรม การเลิกกังวลต่อเงื่อนไขเวลาของตัวเองเนื่องจากผ่านเลยมาเนิ่นนานความคุ้นชินต่อวิธีการเคลื่อนที่ไปข้างหน้าด้วยเทคนิคต่างๆที่เริ่มใช้ด้วยความชำนาญขึ้น ก้มหัว หงายท้องแถกโคลนสองฝั่ง รวมถึงทำเป็นลืมต่อความเจ็บเท้าบางๆของคนเมืองอย่างผม และในถ้ำช่วงสองชั่วโมงหลังนี้ก็เปิดโอกาสให้ผมหายใจได้สะดวกขึ้น

คนเรามักไม่รู้สึกถึงการมีชีวิต จนกว่าที่เราจะต้องนำชีวิตผ่านเส้นทางที่ไม่คุ้นชินเช่นนี้ใช่ไหม

ผมกับชาวบ้านคุยกันมากขึ้นถึงเรื่องทั่วๆไป การทำมาหากิน ความผูกพันของชาวบ้านต่อภูเขา ขั้นตอนการเริ่มรวมตัวต่อสู้ของกลุ่มชาวบ้าน ความแตกต่างของกระบวนการเกิดผู้นำตามธรรมชาติ เทียบกับผู้นำที่เป็นทางการ

ผมว่าผมเข้าใจขบวนการที่คนเรารวมกัน รวมสู้ รวมใจ แลกเปลี่ยน

เรียนรู้ทางปัญญา บางครั้งดูเหมือนในภาวะการณ์เลวร้ายก็มีเรื่องดีๆเกิดขึ้นอันเป็นผลพวงทางบวกที่ไม่มีใครรู้ตัว ชาวบ้านได้รู้ว่าใครคบได้คบไม่ได้ ใครที่เห็นกันอยู่แต่เด็กเป็นของจริงคนจริง แค่ไหน อย่างไร มิต้องพูดถึงความผุดบังเกิดของความตระหนักรู้และปัญญา

จิตวิญญาณ หรือ SPIRIT แบบนี้มักเกิดขึ้นท่ามกลางวิกฤตการณ์หนึ่งๆ เสมอ และนี่ก็คือคุณสมบัติหนึ่งของเผ่าพันธุ์ของเราที่เรียกตัวเองว่า มนุษยชาติ

นี่อาจเป็นคุณสมบัติสำคัญที่ทำให้เราต่างกับเผ่าพันธุ์เดรฉานนานา

หลังจากใช้เวลาร่วมสี่ชั่วโมงในถ้ำน้ำตอยแม่ออกฮู ผมปีนผนังถ้ำแทรกตัวขึ้นมาที่ปากโพรงที่จำได้ว่าเคยมาเมื่อตอนเช้า รู้ว่าการเดินทางยังไม่สิ้นสุดเพราะต้องเดินย้อนไปหาพรรคพวกที่ปากถ้ำอีกด้าน เนื่องจากไม่มีใครมารอรับเรา แต่ก็รู้ว่าจะเดินในระยะทางข้างนอกนี้ไม่เกินสิบห้านาทีเท่านั้น บนแผ่นดินที่คุ้นเคย

ความมืดในถ้ำไม่ต่างจากความมืดเบื้องนอก ที่ต่างคืออากาศโปร่งลมเย็นพัดมาปะทะชีวิตจนรู้สึกเข้าใจภาวะของชีวิต ผมสูดหายใจอย่างไม่เคยรู้คุณค่าของลมเท่านี้มาก่อน เท่าๆกับรู้คุณค่าของท้องฟ้าประดับดาวที่ได้ออกมาเห็นอีกครั้ง

ทำไม ผมไม่เคยเห็นดาวสวยอย่างนี้เลยในชีวิต

ล้างเนื้อตัวเสร็จผมทำพิธีไหว้ดาว กราบดินอย่างไม่อายใคร.

ด้วยความรำลึกถึงคุณบุญยงค์ อินต๊ะวงค์ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน แกนนำการคัดค้านการระเบิดหิน ที่เคยร่วมเดินทางในถ้ำกับผม หลังจากนั้น ๑๘ วัน ก็ถูกยิงเสียชีวิต ที่หน้าบ้านต่อหน้าภรรยาของตนเอง บัดนี้เวลาผ่านไปเกือบ ๒ ปี ยังตามจับคนร้ายไม่ได้ ไม่ต้องถึงขั้นสืบสาวโยงใยไปถึงเบื้องหลัง ผมจำวันที่พี่บุญยงค์เสียชีวิตได้เป็นอย่างดี เนื่องจากเป็นวันเดียวกับการเกิดเหตุการณ์ที่ตำรวจใช้ความรุนแรงต่อชาวบ้านที่คัดค้านโครงการท่อก๊าซ JDA ที่จังหวัดสงขลา และวันนั้นก็ตรงกับวันเกิดของผมเอง

ศศิน เฉลิมลาภ

๒๐ ธันวาคม ๒๕๔๗

การผนวก

"ครอบครัว ๒๑ นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน"
(หลังประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ.๒๕๔๐)

รายงานผลการพิจารณาคำร้องเรียน

โดย

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

รายงานผลการพิจารณา ที่ ๒๖ / ๒๕๔๘

เรื่อง สิทธิชุมชนในการมีส่วนร่วมจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กรณีเหมืองหินอุตสาหกรรมเพื่อการก่อสร้าง อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู

ผู้ร้อง ชมรมอนุรักษ์ภูผาป่าไม้ อำเภอสุวรรณคูหา โดย นายสมพงษ์ ชินแสง และประชาชนจำนวน ๓๔๐ ราย

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๑) กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ (กรมทรัพยากรธรณี เดิม) กระทรวงอุตสาหกรรม

๒) กรมป่าไม้ (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เดิม) และสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๓) กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม

๔) จังหวัดหนองบัวลำภู

ชมรมอนุรักษ์ภูผาป่าไม้ อำเภอสุวรรณคูหา โดยนายสมพงษ์ ชินแสงและราษฎรจำนวน ๓๔๐ ราย ได้ร้องเรียนต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเมื่อวันที่ ๘ กันยายน ๒๕๔๔ ว่า การอนุมัติคำขอประทานบัตรของกระทรวงอุตสาหกรรม ให้นายดุสิต ตรีวัฒน์สุวรรณ ในการประกอบการเหมืองหินอุตสาหกรรมเพื่อการก่อสร้าง ที่ตำบลดงมะไฟ อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู พื้นที่ ๑๗๕ ไร่ มีกำหนด ๑๐ ปี ตั้งแต่วันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๔๓ เป็นการดำเนินการที่ไม่รับฟังคำคัดค้านจากประชาชน และจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม ผิดขั้นตอนกฎหมาย และละเมิดสิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ โดยที่แกนนำในการคัดค้านถูกกลุ่มอิทธิพลลอบสังหารเสียชีวิตหลายคน

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้มอบหมายให้คณะอนุกรรมการเพื่อการศึกษาและตรวจสอบกรณีปัญหาเหมืองแร่ (ปัจจุบันเป็นคณะอนุกรรมการสิทธิในทรัพยากรน้ำและแร่) ดำเนินการตรวจสอบ คณะอนุกรรมการฯ พิจารณาคำร้องและข้อเท็จจริงเบื้องต้นแล้ว เห็นว่ามีมูลและอยู่ในอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ จึงได้ดำเนินการตรวจสอบตามพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ และระเบียบคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน พ.ศ. ๒๕๔๕

สาระสำคัญของคำร้องเรียน

ผู้ร้อง และประชาชนกลุ่มต่างๆ ได้คัดค้านการขอประทานบัตรเหมืองหินอุตสาหกรรมเพื่อการก่อสร้างบริเวณดังกล่าวมาโดยตลอด แต่ทางหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องกลับละเลยต่อคำคัดค้านของประชาชน ทั้งที่มีการร้องเรียนต่อหน่วยงานต่างๆ ทั้งส่วนกลางและในจังหวัดอย่างเปิดเผย อีกทั้งมีการยื่นคำคัดค้านภายในกำหนดเวลาของการปิดประกาศ ๒๐ วัน ตามระเบียบของการขอประทานบัตร นอกจากนี้ประชาชนยังมีความหวั่นเกรงอิทธิพล เนื่องจากผู้ที่เป็นแกนนำคัดค้านถูกลอบยิงเสียชีวิตหลายคน

ประเด็นสำคัญคือ ผู้ร้องเกรงว่าการให้ประทานบัตรจะส่งผลกระทบต่อชุมชนและสภาพแวดล้อม อาทิ

๑) ทำลายป่าต้นน้ำลำธาร และกระทบต่อการทำการเกษตร รวมทั้งทำลายป่าธรรมชาติที่ชุมชนหลายหมู่บ้านเคยใช้ประโยชน์ในเรื่องสมุนไพร เห็ด หน่อไม้

๒) ข้อมูลในรายงานประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมคลาดเคลื่อนที่ระบุว่าไม่มีพื้นที่ป่า ไม่ใช่แหล่งต้นน้ำ และให้ข้อเท็จจริงผิดว่า ถ้ำผายา ซึ่งกรมศิลปากรตรวจสอบแล้วว่ามีภาพเขียนสมัยก่อนประวัติศาสตร์กว่า ๔,๐๐๐ ปี อยู่ห่างจากแหล่งระเบิด ๒ กิโลเมตร ทั้งที่อยู่ห่างประมาณ ๕๐๐ เมตรเท่านั้น

๓) การระเบิดหินจะก่อให้เกิดเสียงดังรบกวนการเรียนการสอนของโรงเรียน และผลกระทบจากฝุ่นละอองจะเกิดอันตรายต่อระบบทางเดินหายใจ รวมทั้งจะก่อให้เกิดอุบัติเหตุเพิ่มขึ้นจากการขนส่งหินจำนวนมากบนถนน

ของชุมชน

ประเด็นการตรวจสอบ

ประเด็นแรก ในกระบวนการและขั้นตอนของหน่วยราชการต่าง ๆ ในการอนุมัติคำขอประทานบัตรมีการกระทำที่ละเมิดสิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญ และละเมิดขั้นตอนตามที่กฎหมายกำหนดหรือไม่

ประเด็นที่สอง ในการใช้สิทธิร้องทุกข์และร้องเรียนของประชาชนมีการละเมิดสิทธิตามรัฐธรรมนูญหรือไม่

การรับฟังข้อเท็จจริงและตรวจสอบพื้นที่

คณะอนุกรรมการฯ ได้เดินทางไปตรวจสอบสภาพพื้นที่ รวมทั้งรับฟังพยานหลักฐานเพิ่มเติม ทั้งจากเอกสารและการชี้แจงด้วยวาจาจากผู้ร้องและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

๑. คณะอนุกรรมการฯ ตรวจพื้นที่ที่ให้ประทานบัตรเมื่อวันที่ ๑๓ ตุลาคม ๒๕๔๔ มีผู้ร้อง ๑๐๐ กว่าราย มาร่วมให้ข้อเท็จจริงและนำดูพื้นที่และผู้แทนจังหวัดหนองบัวลำภูชี้แจงด้วยวาจา ที่อำเภอสุวรรณคูหา

๒. คณะอนุกรรมการฯ ตรวจพื้นที่วันที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๔๔ และประสานกับคณะกรรมาธิการการมีส่วนร่วมของประชาชน และคณะกรรมาธิการสิ่งแวดล้อม วุฒิสภา ไปร่วมรับฟัง ทั้งนี้มีรองผู้ว่าราชการจังหวัดหนองบัวลำภู หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในจังหวัด คณะผู้แทนจากองค์การบริหารส่วนตำบล(อบต.) ดงมะไฟ ร่วมกับผู้ร้อง ๒๐๐ กว่าราย มาให้ข้อเท็จจริงและนำดูพื้นที่เพิ่มเติม

หลังจากตรวจดูพื้นที่ คณะอนุกรรมการฯ ร่วมกับกรรมาธิการการมีส่วนร่วมของประชาชน และกรรมาธิการสิ่งแวดล้อม วุฒิสภา ร่วมประชุมกับผู้ว่าราชการจังหวัดหนองบัวลำภูเพื่อให้หน่วยราชการที่เกี่ยวข้องชี้แจงพร้อมเอกสารที่เกี่ยวข้อง รวมถึงเร่งรัดเรื่องคดีผู้เป็นแกนนำการคัดค้านถูกลอบยิงเสียชีวิต

๓. คณะอนุกรรมการฯ ประชุมร่วมกับคณะกรรมาธิการการมีส่วนร่วมของประชาชน วุฒิสภา เชิญผู้ร้องและหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องทั้งระดับจังหวัดและส่วนกลาง จากกรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ กรมป่าไม้ กรมศิลปากร และสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม เข้าชี้แจงข้อเท็จจริงพร้อมเอกสารเพิ่มเติมอีกครั้งหนึ่ง เมื่อวันที่ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๔๔ ที่วุฒิสภา

ผู้ร้อง ยื่นเอกสารประกอบต่างๆ เพิ่มเติมจำนวนมาก พร้อมสำเนาบัตรประชาชนผู้ร้อง จำนวน ๓๔๐ ราย และเอกสารของผู้คัดค้านกลุ่มอื่น ๆ เพื่อประกอบการพิจารณา

สรุปข้อเท็จจริงจากผู้ร้อง และประชาชนที่ได้รับผลกระทบ

๑. ผู้ร้อง และชาวบ้านกลุ่มต่างๆ ได้คัดค้านคำขอประทานบัตรเหมืองหินเพื่ออุตสาหกรรมก่อสร้างอย่างชัดเจนตั้งแต่ปี ๒๕๓๖ โดยชาวบ้านทราบข่าวว่าจะมีการขอประทานบัตรที่บริเวณภูผายาและผาโขง ตำบลดงมะไฟ อำเภอสุวรรณคูหาจังหวัดหนองบัวลำภู(ขณะนั้นเป็นจังหวัดอุดรธานี) จึงมีการลงชื่อและชุมนุมคัดค้านหลายร้อยคน ในปี ๒๕๓๖ นั้นเองแกนนำคัดค้านสองคนชื่อนายหลอด ดวงภูตะ และนายสนั่น สุขวรรณ ถูกลอบยิงเสียชีวิตโดยจับคนร้ายไม่ได้ ช่วงนั้นประชาชนเข้าใจว่าการขอระเบิดหิน

คงจะยุติไปแล้ว ปลายปี ๒๕๓๗ นายดุสิต ตรีวัฒน์สุวรรณ บริษัทโชคชัย ศิลาภัทร ได้ยื่นคำขอประทานบัตรเหมืองแร่โดโลมิติกไลม์สโตน ที่ ๑๑/๒๕๓๗ เนื้อที่ ๒๐๐ไร่ ซึ่งเป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าเก่ากลอย และป่านากลาง บริเวณตำบลดงมะไฟ และขอเปลี่ยนเป็นเหมืองหินเพื่ออุตสาหกรรมชนิดหินปูนเพื่ออุตสาหกรรมก่อสร้าง โดยกระทรวงอุตสาหกรรมมีประกาศ ฉบับที่ ๑๒ กำหนดแหล่งหินอุตสาหกรรมบริเวณผาเขาจันได ตำบลดงมะไฟ เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๔๑ แต่ชาวบ้านไม่ทราบเรื่อง จนนายดุสิตฯได้ขอเจ้าหน้าที่ไปรังวัดได้เนื้อที่ ๑๗๕-๓-๖๕ ไร่ เมื่อชาวบ้านทราบข่าวจึงไปยื่นหนังสือร้องเรียนคัดค้านคำขอประทานบัตรครั้งนี้เมื่อวันที่ ๖ พฤศจิกายน ๒๕๔๑

๒. ผู้ร้องได้ขอให้กรมศิลปากร โดยสำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติที่ ๗ ขอนแก่น มาตรวจสอบภาพเขียนในถ้ำผายา ตำบลดงมะไฟ ซึ่งกรมศิลปากรทำรายงานมีหลักฐานชัดเจนว่า เป็นภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ ๔,๐๐๐ ปี จึงทำให้การขอประทานบัตรบริเวณผายาไม่สามารถดำเนินการได้ แต่คำขอประทานบัตรนี้ยังอยู่บริเวณผาจันไดและภูผาโขงซึ่งใกล้เคียงภูผายา โดยที่ผู้ร้องยืนยันว่าระยะห่างจากภูผายาถึงแหล่งระเบิดหินประมาณ ๕๐๐ กว่าเมตรเท่านั้น ไม่ใช่ห่าง ๒ กิโลเมตร ตามรายงานวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่ผู้ขอประทานบัตรจัดทำและได้รับความเห็นชอบจากสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม

๓. พื้นที่นาของชาวบ้านรอบผาจันไดและผาโขง รวมทั้งผายา เป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ มีการประกาศเขตปฏิรูปที่ดินแล้ว เป็นแหล่งต้นน้ำและเป็นที่นาที่อุดมสมบูรณ์ของชุมชน ชาวบ้านกำลังรอคอยที่จะได้รับเอกสารสิทธิ์ ส.ป.ก.๔-๐๑ แม้เจ้าของโครงการฯ จะมาซื้อที่ชาวบ้านไปบางส่วนแล้ว

แต่ก็ยังมีผู้ไม่ยอมขายอีกหลายราย และบริเวณผาโขงผาจันใด เป็นป่าชุมชนของชุมชนหลายหมู่บ้าน มีสำนักสงฆ์และถ้ำที่สวยงามที่ถ้ำผาโขง และเป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน

๔. ผู้ร้องได้ยื่นคัดค้านภายในระยะเวลาการประกาศตาม*มาตรา ๔๙ แห่งพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. ๒๕๑๐ ที่มีบัญญัติไว้ชัดเจนว่า ต้องมีการปิดประกาศคำขอประทานบัตร ณ ที่ว่าการอำเภอ และที่ทำการกำนันอย่างน้อย ๒๐ วัน เพื่อให้บุคคลที่มีส่วนได้เสียโต้แย้ง* ซึ่งถ้าไม่มีการคัดค้านจึงจะดำเนินการต่อไปได้ โดยที่มีการประกาศคำขอในวันที่ ๒๐ มกราคม ๒๕๔๒ และผู้ร้องได้ยื่นคำคัดค้านพร้อมรายชื่อในวันที่ ๒๗ มกราคม ๒๕๔๒ โดยมีหลักฐานการรับทราบคำคัดค้านจากอำเภอและผู้ว่าราชการจังหวัด ต่อมายังได้ยื่นคำคัดค้านต่อหน่วยงานส่วนกลางเป็นระยะๆอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งมีผู้คัดค้านเพิ่มอีกหลายกลุ่ม และมีบางกลุ่มทูลเกล้าถวายฎีกาเมื่อ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๔ แต่กลับมีการอนุมัติคำขอประทานบัตรโดยผู้คัดค้านทุกกลุ่มไม่ทราบเรื่อง และไม่เคยได้รับการชี้แจงใดๆ จากจังหวัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๕. เจ้าหน้าที่ของรัฐมีการเอื้อประโยชน์ต่อผู้ขอประทานบัตร โดยการเกลี้ยกล่อมให้ผู้คัดค้านบางส่วนถอนคำร้องและถอนการถวายฎีกา และมีการรายงานเท็จต่อหน่วยงานระดับสูงหลายครั้ง จนถึงสำนักราชเลขาธิการ ว่าไม่มีราษฎรคัดค้านแล้ว จนทำให้มีการอนุมัติคำขอประทานบัตรและการขอใช้พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ตั้งแต่ปี ๒๕๔๓ โดยราษฎรไม่ทราบเรื่อง

๕.๑ ในขั้นตอนที่ต้องขอความเห็นชอบตามกฎหมายจากองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)ดงมะไฟ เมื่อ ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๒ ซึ่งถ้าไม่

ผ่านความเห็นชอบจาก อบต. ก็จะไม่สามารถดำเนินการต่อไปได้นั้น ปรากฏว่า ในที่ประชุม อบต. ดงมะไฟ ไม่ได้นำการคัดค้านของผู้ร้องไปพิจารณาร่วมด้วย ทั้งที่มีการยื่นคำคัดค้านตั้งแต่ ๒๗ มกราคม ๒๕๔๒ นอกจากนี้ นายทองม้วน คำแจ่ม กำนันตำบลดงมะไฟ ซึ่งเป็นประธานบริหาร อบต.ดงมะไฟ ได้มีหนังสือคัดค้านถึงผู้ว่าราชการจังหวัด เมื่อ ๒๓ มีนาคม ๒๕๔๒ ขอให้ชะลอเรื่องการอนุมัติประทานบัตรไว้ก่อน เพราะมีประชาชนคัดค้านจำนวนมาก และในการประชุมของ อบต.ครั้งที่ให้ความเห็นชอบนั้น กำนันทองม้วนฯ ซึ่งเป็นประธานบริหาร อบต. ก็ไม่ได้เข้าร่วมการประชุม และไม่ทราบเรื่องการประชุมมาก่อน ต่อมาในวันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๔๒ กำนันทองม้วนฯ และ นายสม หอมพรหมมา ก็ถูกลอบยิงเสียชีวิตพร้อมกัน จับตัวผู้ลอบยิงไม่ได้ ชาวบ้านมีการชุมนุมแห่ศพไปประท้วงที่ศาลากลางจังหวัด และร้องเรียนขอให้กองบัญชาการตำรวจภูธรภาค ๔ มารับผิดชอบคดี เพราะหวั่นเกรงอิทธิพลในพื้นที่

๕.๒ กรณีพระอภิชาติ อภิชาโต วัดป่าถ้ำผาโขง ตำบลดงมะไฟ มีหนังสือขอความเป็นธรรม ขอให้ยกเลิกแหล่งหินและระงับการสัมปทานเหมืองหินและตั้งโรงโม่หินเมื่อวันที่ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๒ เพราะในการรังวัดของเจ้าหน้าที่ได้ครอบคลุมพื้นที่ภูผารวก ผาจันใด และวัดถ้ำผาโขงด้วย รวมทั้งกังวลถึงเสียงดังจากการระเบิด แทนที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะมีการรายงานถึงคำคัดค้านนี้ เพราะแหล่งคำขออยู่บริเวณดังกล่าวจริง แต่เจ้าหน้าที่กรมทรัพยากรธรณีกลับไปเจรจาให้พระอภิชาติฯ ถอนคำร้อง และยังให้มีการทำบันทึกโดยพระอภิชาติฯ ว่า ***"ได้รับการชี้แจงจากเจ้าหน้าที่กรมทรัพยากรธรณีเป็นที่เข้าใจดีแล้วว่าขอบเขตคำขอประทานบัตรมิได้ครอบคลุมพื้นที่ผาจันใด ผาน้ำลอด และการทำเหมืองจะไม่ก่อให้เกิดผลกระทบกับวัดป่า***

ถ้ำผาโขง เนื่องจากมีระยะทางห่างจากเขตคำขอประทานบัตร" ซึ่งต่อมาบันทึกนี้ถูกนำไปชี้แจงต่อทุกหน่วยงานที่ชาวบ้านไปร้องเรียนว่าพระอภิชาติฯ ได้ถอนคำคัดค้านแล้ว ทั้งที่ผู้คัดค้านยังมีอีกจำนวนมาก และบันทึกของพระอภิชาติฯ ก็มิได้หมายถึงการยกเลิกการคัดค้านถ้าการทำเหมืองจะส่งผลกระทบต่อผาโขงแต่อย่างใด

๕.๓ เมื่อรวมถึงกรณีการชุมนุมคัดค้านโดยสมัชชาเกษตรกรภาคอีสาน (สกอ.) ที่ศาลากลางจังหวัดหนองบัวลำภูเมื่อวันที่ ๑๗ มีนาคม ๒๕๔๒ โดยอ้างถึงสิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญ รวมทั้งอีกหลายกลุ่มในเวลาต่อมา ทางจังหวัดหนองบัวลำภูและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่เคยจัดการประชุมชี้แจงและรับฟังความคิดเห็นของผู้คัดค้านกลุ่มต่างๆโดยตรง นอกจากมีเจ้าหน้าที่บางคนไปพบกับแกนนำรายบุคคล รวมทั้งมีการปกปิดข้อมูลข่าวสารต่างๆ เมื่อชาวบ้านไปติดตามเรื่องที่คัดค้าน จะมีแต่คำชี้แจงว่ายังไม่มีการอนุมัติ และ กำลังอยู่ในขั้นตอนการพิจารณา ชาวบ้านและกลุ่มคัดค้านไม่รับทราบเลยว่ามีการอนุมัติการใช้พื้นที่ป่าสงวนไปแล้วตั้งแต่วันที่ ๔ กันยายน ๒๕๔๓ และอนุมัติประทานบัตรเมื่อวันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๔๓ รวมทั้งอนุมัติการใช้ระเบิดเมื่อวันที่ ๑๕ กันยายน ๒๕๔๔

๕.๔ เมื่อกลุ่มผู้คัดค้านได้ถวายฎีกาโดยนายเอกชัย ศรีพุทธา เมื่อ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๔ สำนักราชเลขาธิการส่งหนังสือถึงคณะรัฐมนตรีและจังหวัดหนองบัวลำภูเพื่อพิจารณาก็กลับมีเจ้าหน้าที่บางคนไปพบผู้ถวายฎีกาและให้มีการทำบันทึกว่านายเอกชัยฯขอถอนการถวายฎีกา โดยระบุว่า*"ข้าพเจ้าได้รับการอธิบายและชี้แจงจากผู้ประกอบการตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแล้วว่า การดำเนินการใดจะต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขของทางราชการ ที่ได้มีกฎ ระเบียบ เพื่อคุ้มครองเกี่ยวกับเรื่องต่างๆไว้*

*อย่างดีแล้ว"*และถูกนำไปอ้างเช่นกันในการยืนยันว่า ไม่มีราษฎรคัดค้านแล้ว

๖. หลังจากผู้ร้องมายื่นคำร้องเรียนต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเมื่อวันที่ ๘ กันยายน ๒๕๔๔ นายดุสิตฯได้มีหนังสือแจ้งชาวบ้านว่าจะเปิดการระเบิดหินในวันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๔๔ ซึ่งผู้ร้องยังไม่ทราบมาก่อนว่ามีการอนุมัติคำขอประทานบัตรและการใช้ระเบิดแล้ว ผู้ร้องและราษฎรจำนวนมากจึงมาชุมนุมคัดค้านบริเวณหน้าแหล่งคำขอประทานบัตร ซึ่งในวันนั้น นายดุสิตฯได้ขอกำลังตำรวจมาคุ้มกันจำนวนมาก เจ้าหน้าที่ตำรวจได้จับกุมนายสุพัด ผลทองวิจิตร แกนนำคนหนึ่ง ใน**ข้อหาวางเพลิงเผาทรัพย์ผู้อื่น และร่วมกันทำให้เสียทรัพย์** โดยอ้างว่านายดุสิตฯได้แจ้งความมีหมายจับแกนนำคัดค้าน ๑๒ คนตั้งแต่วันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๔๔ ซึ่งผู้ร้องเคยมีการชุมนุมคัดค้านโดยผู้ร้องไม่ทราบเรื่องหมายจับดังกล่าว ต่อมาในวันที่ ๑๑ - ๑๔ ตุลาคม ๒๕๔๔ ได้ทยอยจับกุมแกนนำอีกห้าคนในข้อหาเดียวกัน คือนายสมพงษ์ ชินแสง นางต้อย แดงนา นายช่วง มูลราช นายคูณ อัสสาภัย และนายเอกชัย ศรีพุทธา ทั้งหมดต้องใช้วงเงินประกันตัวสูงมากถึงคนละ ๒๕๐,๐๐๐ บาท แต่มีทนายความจากสภาทนายความมาช่วยเหลือเรื่องคดี ซึ่งต่อมาศาลจังหวัดหนองบัวลำภูได้ยกฟ้องทั้งหมด แต่พนักงานอัยการอุทธรณ์ และมีการจับกุมเพิ่มอีก ๑ คนในปี ๒๕๔๗ ชาวบ้านที่เหลือตามหมายจับอีก ๕ คน จึงมอบตัวเพื่อต่อสู้คดี ขณะนี้กำลังพิจารณาคดีในศาลชั้นต้น

สรุปข้อเท็จจริงจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

จากเอกสารและการชี้แจงด้วยวาจา ของหน่วยงานต่างๆในจังหวัดหนองบัวลำภู และผู้แทนกรมทรัพยากรธรณี กรมป่าไม้ ต่างยืนยันว่า

มีการอนุมัติโดยถูกขั้นตอนตามกฎหมาย และได้รับฟังคำคัดค้านของประชาชนโดยตลอด ดังนี้

๑. มีการประกาศคำขอประทานบัตรตามมาตรา ๔๙ แห่งพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ.๒๕๑๐ เพื่อให้ผู้มีส่วนได้เสียสามารถคัดค้านได้ภายใน ๒๐ วัน และเมื่อมีผู้ยื่นคำคัดค้านเป็นระยะๆ ผู้ว่าราชการจังหวัดหนองบัวลำภูก็ยังมีประกาศเมื่อ ๔ พฤษภาคม ๒๕๔๒ โดยอ้างถึง ๗ กลุ่มที่คัดค้าน และทางจังหวัดได้รวบรวมความคิดเห็นที่คัดค้านแจ้งให้หน่วยงานที่รับผิดชอบพิจารณา

๒. กรมทรัพยากรธรณีมีหนังสือถึงผู้ว่าราชการจังหวัดหนองบัวลำภู เมื่อวันที่ ๒ มิถุนายน ๒๕๔๒ ระบุว่าประเด็นคัดค้านสำคัญของชาวบ้านคือ ต้องการอนุรักษ์และพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัด ซึ่งมีราษฎรในพื้นที่จำนวนมากลงชื่อคัดค้านด้วย ทางจังหวัดจึงแต่งตั้งคณะทำงานตรวจสอบพื้นที่ที่มีการคัดค้านการขอประทานบัตรตั้งโรงโม่หินเพื่อเป็นสถานที่ท่องเที่ยว เมื่อ ๒๓ มิถุนายน ๒๕๔๒ ซึ่งหลังจากการตรวจสอบ จังหวัดรายงานต่อกรมทรัพยากรธรณีเมื่อวันที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๔๒ ว่า คณะทำงานฯ ส่วนใหญ่เห็นว่าไม่เหมาะสมจะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว

๓. ป่าไม้จังหวัดหนองบัวลำภูรายงาน เมื่อวันที่ ๑๒ มกราคม ๒๕๔๓ ถึงผลการตรวจสอบสภาพป่าตามคำขอประทานบัตร พบว่า *"เป็นเขตป่าเพื่อการอนุรักษ์เพิ่มเติมตามมติคณะรัฐมนตรี ๑๐ และ ๑๗ มีนาคม ๒๕๓๕ และอยู่ในลุ่มน้ำชั้น ๒ และ ๔ แต่พื้นที่ขออนุญาตมีสภาพป่าเสื่อมโทรม ยากที่จะฟื้นคืนดีได้ตามธรรมชาติ* ***ทั้งนี้ไม่มีปัญหากับทางราษฎรในพื้นที่หรือพื้นที่ใกล้เคียงแต่อย่างใด ถ้าหากมีปัญหาในพื้นที่และไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้***

ผู้ขออนุญาตยินดีให้ทางราชการยกเลิกการขออนุญาตครั้งนี้" คณะกรรมการพิจารณาอนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ในป่าสงวนแห่งชาติจังหวัดหนองบัวลำภู เมื่อวันที่ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๔๓ จึงอนุญาตทั้งคำขอพื้นที่ประทานบัตร ๑๗๕-๓-๖๕ไร่ และคำขอใช้พื้นที่เพิ่มเติมอีก ๕๐ ไร่ โดยให้เหตุผลว่าไม่เป็นพื้นที่ต้นน้ำลำธารและไม่เหมาะสมเป็นพื้นที่เกษตรกรรมมีลักษณะเป็นหินลูกรัง และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีหนังสืออนุญาตเข้าทำประโยชน์ในป่าสงวน ๑๗๕-๓-๖๕ ไร่ เมื่อวันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๔๓ และลงนามหนังสืออนุญาตโดยผู้ว่าฯ ระยะเวลา ๑๐ ปี ตั้งแต่วันที่ ๔ กันยายน ๒๕๔๓ จนถึงวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๕๓

๔. เมื่อสำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมเห็นชอบรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ตามคำขอประทานบัตรของบริษัทโชคชัยศิลาภัทร และกรมป่าไม้อนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ในพื้นที่ประทานบัตร ๑๗๕-๓-๖๕ ไร่แล้ว จังหวัดจึงมีหนังสือถึงอธิบดีกรมทรัพยากรธรณีเมื่อวันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๔๓ เห็นควรออกประทานบัตรและกองสัมปทาน กรมทรัพยากรธรณี ก็เสนอรายงานเห็นควรกำหนดอายุประทานบัตรให้ ๑๐ ปี เมื่อวันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๔๓ โดยมีเหตุผลว่า *"ได้ประกาศให้ราษฎรทราบตามกฎหมายแล้ว ไม่มีผู้ใดคัดค้าน และ อบต. พิจารณาให้ความเห็นชอบในการออกประทานบัตรแล้ว"* ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมได้ลงนามอนุมัติในวันเดียวกัน

๕. กรณีชาวบ้านไปร้องเรียนคัดค้านประทานบัตร จังหวัดได้มีหนังสือชี้แจงต่อหน่วยงานต่างๆว่าหลังจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในจังหวัดไปชี้แจงแล้ว ชาวบ้านเข้าใจและไม่คัดค้าน จังหวัดจึงส่งเรื่องตามขั้นตอนให้อนุมัติคำขอประทานบัตร และอนุญาตการใช้พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติในปี

๒๕๔๓ แต่เมื่อมีการถวายฎีกาเมื่อวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๔ จึงส่งเรื่องให้จังหวัดพิจารณาเรื่องนี้อีก จังหวัดก็มีการประชุมคณะกรรมการกลั่นกรองการใช้ทรัพยากรธรรมชาติจังหวัดหนองบัวลำภู เมื่อวันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๔๔ ซึ่งในรายงานการประชุมครั้งนี้ระบุว่า การที่นายอำเภอสุวรรณคูหารายงานในการประชุมคณะกรรมการฯ เมื่อวันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๔๔ ว่าไม่มีราษฎรคัดค้านนั้น เนื่องจากไม่ทราบเรื่องการถวายฎีกา มติที่ประชุมจึงให้นายอำเภอไปประชุมกับผู้ร้องเรียน และให้จังหวัดตั้งคณะทำงานตรวจสอบข้อเท็จจริงการคัดค้านการขอประทานบัตร เพื่อตรวจสอบพฤติกรรมผู้ร้องเรียนทั้งหมดว่าเป็นใคร มีวัตถุประสงค์อะไร ซึ่งต่อมาสถานีตำรวจภูธรอำเภอสุวรรณคูหาได้รายงานจังหวัดว่า*"นายเอกชัยฯ เคยมีชื่ออยู่ในกลุ่มกำนันทองม้วน คำแจ่ม กำนันตำบลดงมะไฟ ที่ถูกลอบยิงเสียชีวิต และเป็นกลุ่มผู้ต้องสงสัยลักลอบจำหน่ายยาบ้า จากนั้นได้เป็นแกนนำในการคัดค้านการขอประทานบัตร โดยมักอ้างว่า กำนันทองม้วนเสียชีวิตเพราะต่อต้านการสร้างโรงโม่... และจากการสืบสวนเห็นว่า เหตุที่ปลุกระดมชาวบ้านคัดค้านการขอประทานบัตรเพื่อต้องการเรียกร้องผลประโยชน์จากผู้ได้รับประทานบัตร และไม่ได้ประกอบอาชีพอื่นแต่อย่างใด"*

จังหวัดหนองบัวลำภูจึงได้รายงานถึงอธิบดีกรมป่าไม้ เมื่อวันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๔๔ เรื่องการถวายฎีกา เสนอว่าเห็นควรให้ระงับเรื่อง และจังหวัดได้ยืนยันว่า ***"สอบสวนและบันทึกความคิดเห็นจากบุคคลต่าง ๆบางส่วนในพื้นที่ตำบลดงมะไฟ ไม่น้อยกว่าร้อยละเก้าสิบ สนับสนุนการก่อสร้างโรงโม่"*** พร้อมกับส่งรายชื่อของครู ผู้นำท้องถิ่น แม่บ้าน จากหลายหมู่บ้าน ในตำบลดงมะไฟ จำนวน ๑๓๖ คน รวมทั้งแนบหนังสือนายดุสิตฯ ผู้ขอประทานบัตรที่ส่งถึงผู้ว่าราชการจังหวัดเมื่อ ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๔๓ ว่า

"บัดนี้ข้าพเจ้าประชุมชี้แจงทำความเข้าใจกับผู้ร้องและคณะที่คัดค้านได้ตกลงกันแล้ว ซึ่งผู้ร้องและคณะไม่ได้โต้แย้งหรือคัดค้านแต่อย่างใด"

๖. คณะกรรมการกลั่นกรองการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ จังหวัดหนองบัวลำภู เมื่อ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๔๔ เห็นชอบการขออนุญาต ซื้อ มี ใช้ และขนย้ายวัตถุระเบิดคือ ลูกระเบิด ๔๐,๐๐๐ นัด ชนวน ๑๕,๐๐๐ เมตร และแก๊ป ๖๐,๐๐๐ ดอก โดยอนุญาตให้ฝากเก็บวัตถุระเบิดดังกล่าวไว้ ณ สถานีตำรวจภูธรอำเภอสุวรรณคูหา ตามคำร้องขอ เพราะยังไม่มีสถานที่เก็บและสถานีตำรวจเห็นชอบ นอกจากนี้ มีมติเห็นชอบให้นายดุสิตฯใช้พื้นที่ป่าสงวนเพิ่มเติมในการทำเหมืองแร่อีก ๕๐ ไร่ ซึ่งแม้จะเป็นที่นาชาวบ้านและอยู่ในประกาศเขตปฏิรูปที่ดิน แต่สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมได้เว้นการรังวัดพื้นที่บริเวณที่นายดุสิตฯ ยื่นคำขอไว้แล้ว และไม่มีราษฎรคัดค้าน

๗. กรณีการเสียชีวิตของผู้คัดค้านคำขอประทานบัตรสี่คนที่ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นผลจากการต่อสู้คัดค้านเรื่องนี้ทางจังหวัดหนองบัวลำภูชี้แจงในการประชุมระหว่างคณะอนุกรรมการฯ กับจังหวัดหนองบัวลำภู เมื่อวันที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๔๔ ว่า การเสียชีวิตของแกนนำคัดค้านทั้งสี่คนไม่มีหลักฐานว่าเกี่ยวข้องกับการคัดค้านโรงโม่หินนอกจากนี้ กรณีกำนันทองม้วน คำแจ่ม ซึ่งเป็นประธานองค์การบริหารส่วนตำบลดงมะไฟก็มีการพัวพันกับการค้ายาบ้าด้วย

สรุปข้อเท็จจริงและความเห็นคณะอนุกรรมการฯ

ประเด็นแรก ในกระบวนการและขั้นตอนของหน่วยราชการต่าง ๆ ในการอนุมัติคำขอประทานบัตรมีการกระทำที่ละเมิดสิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญ และละเมิดขั้นตอนตามที่กฎหมายกำหนดหรือไม่

จากการตรวจสอบข้อเท็จจริง ราษฎรจำนวนมากได้ใช้สิทธิของชุมชนในการร้องเรียนคัดค้านคำขอประทานบัตรมายาวนาน อย่างเปิดเผย ต่อเนื่องและต่อหน่วยงานหลายระดับ จนถึงนายกรัฐมนตรีและสำนักราชเลขาธิการ ก่อนจะมาร้องเรียนคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ทั้งโดยเอกสารและการชุมนุมโดยสงบ แต่มักจะถูกปกปิดข้อมูลข่าวสาร ไม่มีการรับฟังและตรวจสอบคำร้องทุกข์ของประชาชนอย่างจริงจัง กระทั่งมีเจ้าหน้าที่บางส่วนเกลี้ยกล่อมให้ชาวบ้านยุติการคัดค้าน และมีการรายงานเท็จว่าไม่มีราษฎรคัดค้าน ประเด็นที่สำคัญคือทางจังหวัดเจตนาทำบันทึกความเห็นที่อ้างต่อทุกหน่วยงานว่า *ในพื้นที่ตำบลดงมะไฟไม่น้อยกว่าร้อยละเก้าสิบสนับสนุนการก่อสร้างโรงโม่* ซึ่งบันทึกฉบับนี้คณะอนุกรรมการฯ ตรวจสอบพบว่า ไม่ได้มีการสอบถามจากกลุ่มผู้คัดค้านซึ่งมีรายชื่อที่อยู่อย่างเปิดเผย และจากกลุ่มผู้ได้รับผลกระทบต่อที่ทำกินรอบภูผา รวมทั้งไม่เน้นชุมชนที่อยู่ใกล้เคียงและได้รับผลกระทบชัดเจนจากการอนุมัติประทานบัตร หากแต่อำเภอสุวรรณคูหาได้สอบถามความเห็นจากกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำท้องถิ่นและครูบางส่วน จากหลายหมู่บ้านในตำบลจำนวนเพียง ๑๓๖ คน ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ไกลจากแหล่งประทานบัตร แต่จังหวัดกลับนำรายงานในส่วนเฉพาะข้อสรุปดังกล่าว ไปอ้างต่อหน่วยงานต่างๆที่ชาวบ้านไปร้องเรียนมาโดยตลอด ทำให้การคัดค้านของราษฎรขาดหายไปในทุกช่วงของขั้นตอนการพิจารณาตามกฎหมายที่ระบุว่าต้องไม่มีราษฎรคัดค้าน

ในการตรวจสอบการคัดค้านของประชาชน แม้จะมีการตั้งคณะทำงานตรวจสอบคำคัดค้านหลายคณะ แต่แทนที่จะตรวจสอบคำขอประทานบัตรและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นตามคำร้องเรียน กลับเน้นการ

เมื่อปี ๒๕๓๘ ผ่านอธิบดีกรมป่าไม้และผู้ว่าราชการทุกจังหวัด ระบุว่า *"พื้นที่อนุญาตต้องไม่มีปัญหากับราษฎรในพื้นที่และบริเวณใกล้เคียง และต้องได้รับความเห็นชอบจากสภาตำบลหรือองค์การบริหารส่วนตำบลท้องที่ป่านั้นตั้งอยู่"*

-พระราชบัญญัติว่าด้วยส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๓๕ มีปัญหาความผิดพลาดในข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญในการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกำหนดระยะห่างจากภูผายาอันเป็นแหล่งโบราณคดีสำคัญที่มีความผิดพลาดอย่างชัดเจน รวมทั้งการรายงานสภาพต้นน้ำและป่าที่ไม่ถูกต้อง

ประเด็นที่สอง ในการใช้สิทธิร้องทุกข์ และร้องเรียนของประชาชนมีการละเมิดสิทธิตามรัฐธรรมนูญหรือไม่

จากการตรวจสอบข้อเท็จจริงพบว่าการที่หน่วยราชการที่เกี่ยวข้องวางเฉยต่อการร้องทุกข์ และการคัดค้านของประชาชน โดยไม่มีการประชุมรับฟังข้อมูลและตรวจสอบเหตุผลของผู้คัดค้านอย่างจริงจังและตรงประเด็นที่คัดค้าน มีผลให้ราษฎรเป็นภาระทั้งเวลา ค่าใช้จ่าย และต้องเผชิญกับความขัดแย้งที่รุนแรงอย่างโดดเดี่ยวเป็นเวลายาวนาน ทั้งที่ใช้สิทธิในการร้องทุกข์และชุมนุมโดยสงบตามรัฐธรรมนูญมาโดยตลอด และเมื่อแกนนำถูกลอบยิงเสียชีวิตหลายคน แทนที่หน่วยราชการที่เกี่ยวข้องจะเร่งรัดสืบสวนเพื่อคลี่คลายคดี และเป็นการปรามอิทธิพล ตามที่ชาวบ้านกังวลว่าเป็นผลจากการต่อสู้คัดค้านของชาวบ้านแต่เจ้าหน้าที่ตำรวจและหน่วยงานในจังหวัดกลับละเมิดสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้คัดค้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในการชี้แจงว่า กำนันทองม้วน คำแจ่ม เสียชีวิตเนื่องจากพัวพันกับการค้ายาบ้า ทั้งที่ไม่เคยมีหลักฐานการตรวจสอบใด ๆ และไม่มีคำตัดสินของศาล

รวมทั้งมีการเผยแพร่เอกสารที่รายงานประวัตินายเอกชัย ศรีพุทธา ผู้ถวายฎีกาว่าที่นายเอกชัยฯคัดค้านเพราะต้องการเรียกร้องผลประโยชน์จากผู้ได้รับประทานบัตร ซึ่งทั้งหมดนี้ถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔ เรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และ มาตรา ๓๔ เรื่อง ชื่อเสียง เกียรติยศ ของบุคคลที่ต้องได้รับความคุ้มครอง

มติและการดำเนินการของคณะอนุกรรมการฯ

คณะอนุกรรมการฯ มีมติว่า การอนุมัติคำขอประทานบัตรกรณีนี้มีการละเมิดสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีการละเมิดสิทธิชุมชนท้องถิ่นตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช ๒๕๔๐ และยังผิดขั้นตอนตามกฎหมายอย่างชัดเจน ควรที่จะเพิกถอนประทานบัตร นอกจากนี้มีการละเมิดสิทธิการร้องทุกข์ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ชื่อเสียงเกียรติยศ ของผู้คัดค้านประทานบัตร อย่างชัดเจน

ดังนั้น คณะอนุกรรมการฯ จึงมีหนังสือเสนอแนะอย่างเร่งด่วน และได้ประสานการหารือกับหน่วยงานต่างๆ เพื่อมิให้เกิดความขัดแย้งที่รุนแรงยิ่งขึ้น และกระทบต่อชาวบ้านที่ใช้สิทธิชุมชนท้องถิ่น ดังนี้

๑. ประสานกับผู้ว่าราชการจังหวัดหนองบัวลำภู ขอให้พิจารณาสั่งยุติการระเบิดหินชั่วคราว แต่ผู้ว่าราชการจังหวัดอ้างว่าไม่มีอำนาจที่จะดำเนินการได้

๒. ประสานงานกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เมื่อวันที่ ๑๖ ตุลาคม ๒๕๔๔ ขอให้ทบทวนการอนุมัติใช้วัตถุระเบิด ซึ่งต่อมารัฐมนตรีฯ (นายปุระชัย เปี่ยมสมบูรณ์) ได้ไปดูพื้นที่ และพบผู้คัดค้านเมื่อ วันที่ ๑๗

พฤศจิกายน ๒๕๔๔ และได้สั่งการให้ระงับการใช้วัตถุระเบิดทำให้ยุติการระเบิดหินไว้ก่อนชั่วคราว

๓. มีหนังสือถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม (นายสุริยะ จึงรุ่งเรืองกิจ) ขอให้พิจารณาสั่งยุติการดำเนินการชั่วคราวของการระเบิดหิน เมื่อวันที่ ๓๑ ตุลาคม ๒๕๔๔ รวมทั้งขอให้พิจารณาสั่งการทบทวนการให้ประทานบัตรพื้นที่ดังกล่าว

๔. เข้าพบรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (นายประพัฒน์ ปัญญาชาติรักษ์) ขอให้ยับยั้งการอนุญาตเข้าใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ เพิ่มเติมอีก ๕๐ ไร่ ที่ทางจังหวัดเสนอเห็นชอบไป และให้พิจารณาทบทวนเพิกถอนการอนุญาตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ๑๗๕-๓-๖๕ ไร่ ตามคำขอประทานบัตรด้วย ซึ่งทางรัฐมนตรีฯไม่อนุญาตพื้นที่ป่าสงวนเพิ่มเติม แต่ไม่ได้เพิกถอนการอนุญาตพื้นที่ป่าสงวนที่อนุมัติไปแล้ว

๕. คณะอนุกรรมการฯได้ตรวจสอบข้อเท็จจริงเพิ่มเติมจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในจังหวัดและส่วนกลาง ในการประชุมร่วมกันระหว่างคณะอนุกรรมการฯ กับคณะกรรมาธิการการมีส่วนร่วมของประชาชน วุฒิสภา เมื่อวันที่ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๔๔ ที่วุฒิสภา มีความเห็นยืนยันข้อเสนอแนะเดิมของคณะอนุกรรมการฯ ที่ควรต้องเพิกถอนประทานบัตร ดังนั้น คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และ คณะกรรมาธิการการมีส่วนร่วมของประชาชน วุฒิสภา จึงมีหนังสือเสนอแนะร่วมกันถึงรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องโดยตรง เมื่อวันที่ ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๔๔ ดังนี้

๑) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม ขอให้ระงับการดำเนินการระเบิดภูเขา และสั่งเพิกถอนการออกประทานบัตรเลขที่ ๒๗๒๒๑/

๑๕๓๙๓ ทั้งนี้ เพื่อให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และเมื่อมีการจงใจไม่ปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมาย จึงเสนอให้มีการสอบสวนและลงโทษทางวินัยแก่เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำดังกล่าวด้วย

๒) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ขอให้ระงับการอนุญาตเข้าทำประโยชน์เพิ่มเติมในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ และพิจารณาทบทวนการใช้พื้นที่ป่าสงวนในการทำเหมืองหินตามประทานบัตรดังกล่าว

อนึ่ง คณะกรรมาธิการการมีส่วนร่วมของประชาชน วุฒิสภาได้มีหนังสือลงวันที่ ๒ มกราคม ๒๕๔๕ ถึงสำนักงานป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ขอให้ตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการที่เกี่ยวข้องในการออกประทานบัตรด้วย

๖. คณะอนุกรรมการฯ เข้าพบรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม (นายสุริยะ จึงรุ่งเรืองกิจ) หารือกรณีนี้อีกในวันที่ ๒๕ มีนาคม ๒๕๔๕ ซึ่งรัฐมนตรีฯรับว่าจะดำเนินการภายใน ๑ เดือน แต่เมื่อผู้คัดค้านไปฟ้องศาลปกครอง รัฐมนตรีฯ จึงอ้างว่ารอคำพิพากษาศาลปกครองก่อน

มติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

เนื่องจากกรณีนี้มีการฟ้องศาลปกครองในประเด็นเดียวกับที่ร้องต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติแล้ว โดยศาลปกครองชั้นต้นมีคำสั่งให้เพิกถอนประทานบัตร ตามคดีแดงหมายเลขที่ ๓๒๕/๒๕๔๗ เมื่อวันที่ ๓๑ สิงหาคม ๒๕๔๗ และขณะนี้ยังอยู่ในขั้นตอนที่ผู้ประกอบการได้อุทธรณ์ต่อศาลปกครองสูงสุด คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติจึงมีมติให้ยุติการ

ตรวจสอบ ตามมาตรา ๒๒ แห่งพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒

จากการตรวจสอบคำร้องเรียนกรณีนี้ ชุมชนได้ตระหนักและมีจิตสำนึกต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการและบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน แม้จะใช้เวลาในการต่อสู้ที่ยาวนาน ต้องมีภาระในการต่อสู้คดี รวมทั้งมีการเสียชีวิตอย่างมีเงื่อนงำหลายคนระหว่างการพิทักษ์สิทธิของชุมชน คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติตระหนักว่าสังคมต้องช่วยกันส่งเสริมและพัฒนาองค์กรชุมชนให้เข้มแข็ง เพราะจะส่งผลต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนและพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างเป็นจริง

อนึ่ง เพื่อให้การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีข้อเสนอในมิติสิทธิมนุษยชนต่อหน่วยงานต่าง ๆ ดังนี้

๑. กระทรวงอุตสาหกรรม และกรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่

๑.๑จัดให้มีการเปิดเผยข้อมูลและมีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ตั้งแต่ก่อนประกาศกำหนดแหล่งหิน และควรมีการทบทวนการประกาศแหล่งหินในบางพื้นที่ที่เป็นแหล่งต้นน้ำ แหล่งโบราณคดี และแหล่งที่อยู่ใกล้ชุมชน โดยคำนึงถึงเขตน้ำซับซึมตามมาตรา ๖ จัตวา แห่งพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ.๒๕๑๐ อย่างจริงจัง

๑.๒ ต้องสั่งการและมีแนวทางปฏิบัติอย่างชัดเจนต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในกระบวนการพิจารณาอนุมัติคำขอประทานบัตรและโรงโม่หิน เพื่อเคารพสิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญและปฏิบัติตามขั้นตอนของกฎหมายที่

เกี่ยวข้องทั้งหมดอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องมีการให้ข้อมูลและชี้แจงต่อองค์การบริหารส่วนตำบลและประชาชนในพื้นที่ ถึงขั้นตอนการพิจารณาคำขอประทานบัตรของหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องอย่างละเอียดชัดเจน ก่อนปิดประกาศคำขอประทานบัตร ซึ่งจะต้องมีการติดประกาศอย่างเปิดเผย โปร่งใส และต้องเปิดเผยข้อมูลทั้งหมดก่อนนำเรื่องขอความเห็นชอบต่อองค์การบริหารส่วนตำบล มิใช่ให้ผู้ประกอบการที่ยื่นคำขอประทานบัตรเป็นผู้ไปชี้แจงต่อองค์การบริหารส่วนตำบล

๑.๓ เมื่อมีการคัดค้านและการร้องทุกข์ของประชาชน ต้องเร่งรัดการตรวจสอบข้อเท็จจริงตามคำคัดค้านของราษฎรอย่างจริงจัง มิใช่มอบหมายให้ผู้ประกอบการไปทำความเข้าใจกับผู้คัดค้านให้เป็นที่ยุติ ซึ่งเท่ากับเป็นการวางเฉยต่อคำคัดค้านของประชาชน และก่อให้เกิดโอกาสที่จะมีการใช้อิทธิพลและการข่มขู่คุกคามต่างๆ มากขึ้น

๒. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในการพิจารณารายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการเหมืองหินปูนใดๆ ควรมีมาตรการเชิงรุกในการไปตรวจสอบพื้นที่ตามความเป็นจริงทุกโครงการ โดยจัดให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลและตรวจสอบข้อเท็จจริง ก่อนมีการพิจารณาเห็นชอบรายงาน และกำหนดมาตรการตรวจสอบการดำเนินงานอย่างเคร่งครัดและมีการลงโทษอย่างจริงจัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อรายงานฯ มีความผิดพลาดในสาระสำคัญของข้อเท็จจริง

กรมป่าไม้ ต้องมีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนอย่าง

จริงจัง ควบคู่กับการขอความเห็นชอบจากองค์กรปกครองท้องถิ่น และมีการแก้ไขระเบียบการตรวจสอบป่าว่าควรสงวนไว้หรือไม่เพราะที่ผ่านมาเน้นแต่การนับจำนวนไม้ขนาดใหญ่ โดยละเลยป่าธรรมชาติที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ และเป็นแหล่งต้นน้ำโดยเฉพาะน้ำซับซึม ควรที่จะคำนึงถึงการรักษาพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติให้มากที่สุด ขณะที่ในปัจจุบันภาครัฐต้องใช้งบประมาณจำนวนมากเพื่อการปลูกป่า

๓. กรมศิลปากร

ขอให้มีการขึ้นทะเบียนแหล่งโบราณคดีภูผายาโดยเร่งด่วน และเร่งขึ้นทะเบียนแหล่งโบราณคดีต่างๆ ทั่วประเทศ รวมทั้งมีมาตรการเชิงรุกต่อหน่วยงานต่างๆ ในการพิจารณาอนุมัติโครงการใดๆ ที่อาจมีผลกระทบต่อแหล่งโบราณคดี

๔. กระทรวงยุติธรรม

เมื่อชุมชนใช้สิทธิในการปกป้องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระบวนการยุติธรรมยังไม่มีกลไกและมาตรการที่เอื้อต่อการคุ้มครองการใช้สิทธิของประชาชน และเป็นช่องว่างให้กลุ่มอิทธิพลนำมาข่มขู่ให้ประชาชนยกเลิกการใช้สิทธิชุมชนในการคัดค้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งมักใช้วิธีการกล่าวหาคดีอาญาต่อแกนนำคัดค้าน ซึ่งเมื่อขาดกระบวนการสืบสวนข้อเท็จจริงเบื้องต้น และพิจารณาให้รอบคอบต่อการกล่าวหาที่เกิดขึ้นขณะที่กำลังมีความขัดแย้งระหว่างชุมชนกับกลุ่มผู้ประกอบการ เจ้าหน้าที่ตำรวจมักจะมีการตั้งข้อหาร้ายแรงและวงเงินประกันตัวที่สูงมาก การต่อสู้คดีในศาลก็มีค่าใช้จ่ายที่สูงและใช้เวลานานมาก เป็นภาระต่อชาวบ้านอย่างมาก ขณะที่ไม่มีการเร่งรัดการจับกุมกรณีมีการเสียชีวิตของแกนนำ

ภาครัฐจึงควรมีกลไกที่ช่วยปรามอิทธิพล และควรมีกองทุนสนับสนุนช่วยเหลือผู้นำชุมชนที่เสียชีวิตหรือต้องมีการต่อสู้คดีที่เกี่ยวข้องกับการพิทักษ์ชุมชน

๕. กระทรวงมหาดไทย

๕.๑ กำหนดแนวทางปฏิบัติที่เข้มงวดต่อจังหวัด และองค์กรปกครองท้องถิ่น ในการเร่งรัดการตรวจสอบเรื่องร้องเรียนของประชาชนอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพเพื่อมิให้ชุมชนต้องต่อสู้อย่างโดดเดี่ยว และมีกระบวนการปรามผู้มีอิทธิพลในพื้นที่ด้วย โดยต้องมีมาตรการลงโทษต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เอื้อประโยชน์ต่อกลุ่มธุรกิจหรือกลุ่มอิทธิพลอย่างเด็ดขาด

๕.๒ พัฒนากลไกและระบบงานในการตรวจสอบเรื่องร้องเรียนของประชาชนในระดับกระทรวงอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ เมื่อการร้องเรียนของประชาชนในระดับจังหวัดไม่เป็นที่ยุติ

๕.๓ กำหนดแนวทางปฏิบัติที่ส่งเสริมให้จังหวัดเปิดเผยข้อมูล มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน และการมีส่วนร่วมของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ ก่อนมีการดำเนินโครงการใดๆที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของชุมชน ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

(นายเสน่ห์ จามริก)
ประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

(นายจรัล ดิษฐาอภิชัย)
กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

(คุณหญิงจันทนี สันตะบุตร)
กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

(นางสาวนัยนา สุภาพึ่ง)
กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

(นายประดิษฐ์ เจริญไทยทวี)
กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

(นายวสันต์ พานิช)
กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

(นายสุทิน นพเกตุ)
กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

(นางสุนี ไชยรส)
กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

(นายสุรสีห์ โกศลนาวิน)
กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

(คุณหญิงอัมพร มีศุข)
กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

(นางสาวอาภร วงษ์สังข์)
กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ วันที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๔๘

ลำดับความเป็นมา กรณีราษฎรคัดค้านการให้ประทานบัตร เหมืองหิน เขาชะอางกลางทุ่ง กิ่ง อ.เขาชะเมา จ.ระยอง

วัน / เดือน / พ.ศ.	เหตุการณ์
๘ ธันวาคม ๓๕	หจก.หาญกิติชัย โดยนายปิยะ ปิตุเตชะ ยื่นคำขอประทานบัตร เลขที่ ๑๐/๒๕๓๕ ทำเหมืองแร่หินปูนเพื่อทำปูนสำหรับอุตสาหกรรมฟอกน้ำตาลในท้องที่หมู่ที่ ๑ ต.ห้วยทับมอญ อ.แกลง จ.ระยอง พื้นที่ ๖๐ ไร่ ๒ งาน ๗๓ ตารางวา
๘ กุมภาพันธ์ ๓๖	สภาตำบลห้วยทับมอญประชุมครั้งที่ ๑ มีมติเห็นชอบในการอนุญาตประทานบัตร (โดยระบุว่าหลังจากสภาตำบล ได้ทำหนังสือปิดประกาศครบ ๒๐ วันแล้ว)
๓ มีนาคม ๓๖	อำเภอแกลง แจ้งผู้ว่าราชการจังหวัดว่า ได้ปิดประกาศเรื่องขอประทานบัตรทำเหมืองแร่หินปูนของ หจก.หาญกิติชัย ที่ที่ว่าการอำเภอและที่ว่าการตำบลห้วยทับมอญครบ ๒๐ วัน ไม่มีผู้โต้แย้งสิทธิหรือคัดค้าน ประกาศลงวันที่ ๒๕ ธ.ค. ๓๕ ปิดประกาศเมื่อ ๑๑ ม.ค.๒๕๓๖
๒๔ สิงหาคม ๓๘	สำนักนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม(สผ.)ทำหนังสือถึงอธิบดีกรมทรัพยากรธรณีแจ้งว่า ที่ประชุมมีมติเห็นชอบรายการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม เมื่อ ๑๐ ส.ค. ๓๘ โดยให้ผู้ยื่นขอประทานบัตรปฏิบัติตามมาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่เสนอ
๑๖ ตุลาคม ๓๘	อบต.ห้วยทับมอญ แจ้งผลการพิจารณาคำขอประทานบัตร มีมติเห็นชอบการขอประทานบัตร แจ้งผลยืนยันมติเดิมของที่ประชุมสภาตำบลเมื่อ ๘ ก.พ.๓๖

วัน / เดือน / พ.ศ.	เหตุการณ์
๓๑ มกราคม ๓๙	ผวจ.ระยองให้ความเห็นชอบในการออกประทานบัตร และส่งเรื่องให้กรมทรัพยากรธรณี
๒๓ พฤษภาคม ๔๐	รมว.เกษตรและสหกรณ์ ลงนามอนุมัติให้ หจก.หาญกิติชัยเข้าทำประโยชน์ในเขตป่าสงวนฯ มีกำหนด ๑๐ ปี
๑๓ มิถุนายน ๔๐	กรมป่าไม้แจ้ง ผวจ.ระยอง อนุมัติหจก.หาญกิติชัยเข้าทำประโยชน์ในเขตป่าสงวนฯ
๘ กันยายน ๔๐	หจก.หาญกิติชัยยื่นเรื่องขอเปลี่ยนชนิดแร่และแก้ไขแผนผังโครงการทำเหมืองเป็นหินอุตสาหกรรมชนิดหินปูนเพื่อการก่อสร้าง
๑๐ กันยายน ๔๐	ทรัพยากรธรณีประจำท้องที่ รายงานว่าได้ตรวจสอบและพิจารณาเห็นว่าโครงการมีความเหมาะสม เห็นควรกำหนดอายุประทานบัตร ๑๐ ปี
๑ ตุลาคม ๔๐	รมว.อุตสาหกรรมประกาศ ฉบับที่ ๗ ลงวันที่ ๑ ต.ค. ๔๐ กำหนดให้พื้นที่แหล่งหิน ม.๑ ต.ห้วยทับมอญ กิ่งอำเภอเขาชะเมา จ.ระยอง เป็นแหล่งหินอุตสาหกรรม พร้อมพื้นที่ในจังหวัดอื่น ๑๗ จังหวัด รวมทั้งขอนแก่น ๒ แหล่งที่ อ.ภูผาม่าน และต.ดงลาน อ.สีชมพู
๑๓ ตุลาคม ๔๐	รมว.อุตสาหกรรม (นายกร ทัพพะรังสี) อนุญาตคำขอประทานบัตรเลขที่ ๒๓๖๙๕/๑๕๑๓๙ อายุ ๑๐ ปี ตั้งแต่ ๑๓ ต.ค. ๔๐ ถึง ๑๒ ต.ค.๒๕๕๐

วัน / เดือน / พ.ศ.	เหตุการณ์
๒๕ มิถุนายน ๔๑	ราชเลขานุการในพระองค์สมเด็จพระบรมราชินีนาถมีหนังสือด่วนมากถึงกรมทรัพยากรธรณี ขอให้พิจารณาทบทวนคำขอประทานบัตรในบริเวณเขาชะอาง กลางทุ่ง เนื่องจากมีการทูลเกล้าถวายฎีกา
๑๔ กรกฎาคม ๔๑	ทรัพยากรธรณี จ.ระยอง รายงานกรมทรัพยากรธรณี ว่าได้ตรวจสภาพภูมิประเทศพบว่ายังไม่มีการทำเหมือง และประทานบัตรอยู่ในเขตพื้นที่หมู่ ๑ และรายงานพื้นที่หมู่ ๑ อยู่ห่างจากหมู่ ๒ ระยะใกล้สุดประมาณ ๒ กม.
๖ สิงหาคม ๔๑	กรมทรัพยากรธรณี ทำหนังสือถึงราชเลขานุการฯ ชี้แจง ๑. คำขอประทานบัตรได้ผ่านความเห็นชอบของสภาตำบลห้วยทับมอญ และสผ.ให้ความเห็นชอบรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม โครงการทำเหมืองมีความปลอดภัยและเหมาะสมทางวิศวกรรม จึงอนุญาตประทานบัตร ๒. ผู้ได้รับอนุญาตประทานบัตรต้องทำเหมืองตามแผนผังโครงการที่เสนอ และกรมทรัพยากรธรณีจะตรวจสอบสภาพพื้นที่อีกครั้ง ถ้าเห็นว่าอาจมีผลกระทบต่อชุมชนใกล้เคียงจะกำหนดมาตรการในการทำเหมืองเพิ่มเติม
๑๕ ธันวาคม ๔๑	นายนรินทร์ โพธิ์แดง ราษฎร ม.๑ ต.ห้วยทับมอญ ทูลเกล้าถวายฎีกาต่อสำนักราชเลขาฯ
๒๓ ธันวาคม ๔๑	สำนักราชเลขาธิการฯ มีหนังสือถึงอธิบดีกรมทรัพยากรธรณี ขอให้พิจารณาระงับการให้สัมปทานระเบิดหิน

วัน / เดือน / พ.ศ.	เหตุการณ์
๒๔ ธันวาคม ๔๑	สำนักราชเลขาธิการฯ มีหนังสือถึง ครม. ขอให้พิจารณาระงับการให้สัมปทานระเบิดหิน
๓๐ ธันวาคม ๔๑	เลขาธิการครม. มีหนังสือถึงปลัด ก.วิทยาศาสตร์ฯ เพื่อให้พิจารณาเสนอความเห็นเกี่ยวกับการถวายฎีกา
๒๔ มิถุนายน ๔๒	สผ. มีหนังสือแสดงความเห็นกรณีราษฎรคัดค้านการอนุญาตประทานบัตร โดยสรุปว่าในช่วงการอนุญาตประทานบัตร และการขอประกอบกิจการโรงโม่นั้น มีการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่คือ การบริหารส่วนท้องถิ่นจากสภาตำบลเป็น อบต. การเปลี่ยนแปลงของสภาพพื้นที่จากสวนยางเป็นสวนทุเรียนเกือบทั้งหมด จำนวนประชากรโดยรอบที่มีมากขึ้น และการเปลี่ยนแปลงเขตการปกครองที่เดิมขึ้นกับพื้นที่เขตอำเภอแกลงเป็นกิ่งอำเภอเขาชะเมา มีผลทำให้ระดับของผลกระทบเปลี่ยนแปลงไปด้วย
๑๑ มกราคม ๔๓	สำนักราชเลขาฯ มีหนังสือถึงอธิบดีกรมทรัพยากรธรณี ขอทราบความคืบหน้าและข้อคิดเห็น
๑๗ มีนาคม ๔๓	นายปิยะ ปิตุเตชะ ยื่นคำขอรับใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงานย่อยหิน ชื่อโรงงานห้างหุ้นส่วนจำกัดหาญกิติชัย เลขที่ ๑๒๕/๒ ต.ห้วยทับมอญ กิ่ง อ.เขาชะเมา จ.ระยอง
๔ พฤษภาคม ๔๓	ปลัดอำเภอฯ กิ่ง อ.เขาชะเมามีหนังสือถึงผู้ว่าฯ แจ้งว่าสภา อบต.ห้วยทับมอญ ประชุมเมื่อ ๒๖ เม.ย.๔๓ มีมติไม่อนุญาตให้ มีการประกอบกิจการโรงโม่และย่อยหิน เนื่องจากชาวบ้านต่อต้าน (สมาชิก อบต. ไม่อนุญาตให้สร้าง ๑๑ เสียง

วัน / เดือน / พ.ศ.	เหตุการณ์
	งดออกเสียง ๑ ไม่มาประชุม ๓ เสียง)
๒๔ พฤษภาคม ๔๓	หจก.หาญกิติชัย มีหนังสือถึงอุตสาหกรรม จ.ระยอง ขอถอนใบคำขออนุญาตประกอบกิจการโรงงาน ตามคำขอที่ ๔๙/ ๒๕๔๓ ลง ๑๗ มี.ค.๔๔
๑๙ มีนาคม ๔๔	บ.ระยองศิลาเพชร โดยนายปิยะ ปิตุเตชะ ยื่นคำขอรับใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงานชื่อ โรงงานบริษัทระยองศิลาเพชร ประกอบกิจการโม่บดหรือย่อยหิน ที่ตั้งโรงงานเลขที่ ๑๒๕/๒ ม.๑ ต.ห้วยทับมอญ กิ่ง อ.เขาชะเมา (ในพื้นที่เดิมที่ได้ยื่นในนาม หจก.หาญกิติชัย)
๒ เมษายน ๔๔	เจ้าหน้าที่รังวัด รายงานอุตสาหกรรม จ.ระยอง ถึงผลการตรวจสอบคำขออนุญาตตั้งโรงโม่พื้นที่ ๒๔ ไร่ของ บ.ระยองศิลาเพชร เมื่อ ๒๘ มี.ค.๔๔ โดยมีบันทึกแนบท้ายว่า อบต.ทับมอญ มีมติเห็นควร แต่ราษฎรในพื้นที่มีหนังสือคัดค้าน
๒๗ เมษายน ๔๔	สภา อบต.ห้วยทับมอญเห็นชอบให้ บ. ระยองศิลาเพชร ประกอบกิจการโรงโม่บด (ไม่ได้เชิญกลุ่มคุ้มครองสิ่งแวดล้อม และไม่ได้แจ้งให้ราษฎรในพื้นที่ทราบ)
๑ พฤษภาคม ๔๔	**นายนรินทร์ โพธิ์แดง ประธานกลุ่มคุ้มครองสิ่งแวดล้อมฯ กิ่งอ.เขาชะเมา ถูกยิงเสียชีวิต**
๙ พฤษภาคม ๔๔	กลุ่มคุ้มครองสิ่งแวดล้อมฯ กิ่ง อ.เขาชะเมา ยื่นหนังสือต่อปลัดอำเภอและ ผวจ. คัดค้านมติที่ประชุมสภา อบต.

วัน / เดือน / พ.ศ.	เหตุการณ์
๑๐ พฤษภาคม ๔๔	อบต.ห้วยทับมอญ มีหนังสือด่วนที่สุดถึงปลัดฯ กิ่ง อ.เขาชะเมา โดยยืนยันเห็นชอบตามมติเดิม และให้ความเห็นเพิ่มเติมใน ๕ ประเด็น ** ลงนามโดย นายสมพร พันธ์เฉลิมชัย ประธานกรรมการบริหาร อบต. ** บันทึกการประชุม - ตัวแทนชาวบ้านที่คัดค้านทักท้วงว่าการประชุมเมื่อ ๒๗ เม.ย.๔๔ ทำไมไม่เชิญกลุ่มคุ้มครองสิ่งแวดล้อมเข้าร่วมประชุม ** ที่ประชุม อบต. ยืนยันเห็นชอบตามมติเดิม แต่ราษฎร ๒๐๐ คนได้ร่วมลงชื่อคัดค้านการพิจารณา
๑๑ พฤษภาคม ๔๔	กลุ่มคุ้มครองสิ่งแวดล้อมฯ มีหนังสือถึงอุตสาหกรรม จ.ระยอง คัดค้านมติอนุญาตตั้งโรงโม่บด และมีหนังสือถึงประธาน อบต.ห้วยทับมอญขอให้เปิดประชุมสมัยวิสามัญให้พิจารณาเรื่องโรงโม่หินอย่างรอบคอบ
๑๕ พฤษภาคม ๔๔	กิ่ง อ.เขาชะเมามีหนังสือถึง ผวจ. ให้ อบต.ห้วยทับมอญพิจารณาทบทวนการอนุญาตประกอบกิจการโรงงานฯ เพราะเห็นว่าการพิจารณาของสภาอบต.ห้วยทับมอญยังมีรายละเอียดข้อมูลไม่ครบถ้วน และยังขาดความเห็นของสภาอบต.ในหลายประเด็น และกิ่งอำเภอได้ตรวจสอบทำเลสถานที่ประกอบกิจการตามหนังสือ อบต.ห้วยทับมอญ ลงวันที่ ๒ พ.ค.๔๓ ครั้งแรกสภา อบต.มีมติเมื่อ ๒๖ เม.ย.๔๓ ไม่เห็นชอบ แต่มติเมื่อ

วัน / เดือน / พ.ศ.	เหตุการณ์
	๒๗ เม.ย.๔๔ มีมติเห็นชอบ และพบว่ามีข้อมูลไม่ตรงกันคือ ฉบับเดิมระบุระยะห่างจากชุมชนหนาแน่น ๓๐๐ เมตร แต่ฉบับที่เห็นชอบระบุว่าห่างชุมชน ๓,๐๐๐ เมตร **ความเห็นของกิ่งอำเภอ** เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความขัดแย้งเห็นควรให้ชะลอการอนุญาตไว้ก่อน และขอให้นำประเด็นการคัดค้านของราษฎรและความเห็นของสภา อบต.มาใช้ประกอบการพิจารณา
๑๗ พฤษภาคม ๔๔	อุตสาหกรรม จ.ระยอง รับหนังสือจากที่ว่าการอำเภอเขาชะเมา แจ้งผลการพิจารณาของ อบต.และความเห็นของกิ่ง อ.เขาชะเมา ความคืบหน้าคือ บ.ระยองศิลาเพชรได้สร้างอาคาร และติดตั้งเครื่องจักรแล้วแต่ยังไม่ประกอบกิจการสนง.อุตสาหกรรม จ.ระยองมีหนังสือแจ้งกระทำความผิดตาม พ.ร.บ.โรงงาน ๒๕๓๕
๒๑ มิถุนายน ๔๔	กลุ่มคุ้มครองสิ่งแวดล้อมฯ ต.ห้วยทับมอญ โดยประธานกลุ่มคนใหม่ ถวายฎีกาผ่านราชเลขาธิการ และได้แจ้งว่ามีกลุ่มอิทธิพลที่มีนักการเมืองทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติอยู่เบื้องหลังจนทำให้นายนรินทร์ ถูกลอบสังหาร
๒๑ กรกฎาคม ๔๔	สำนักราชเลขาฯ มีหนังสือถึงอธิบดีกรมทรัพยากรธรณีให้ระงับการให้สัมปทานระเบิดหิน โดยแจ้งว่านายนรินทร์ โพธิ์แดงถูกลอบยิงเสียชีวิต และราษฎรประสงค์ให้มีการอนุรักษ์ทรัพยากร ขอให้ได้รับความช่วยเหลือ

วัน / เดือน / พ.ศ.	เหตุการณ์
๑๕ สิงหาคม ๔๔	สำนักเลขาธิการครม. มีหนังสือถึงอธิบดีกรมทรัพยากรธรณี ให้พิจารณาให้ระงับการให้สัมปทานระเบิดหิน ในเขตบ้านห้วยทับมอญ ตามสำเนาหนังสือสำนักราชเลขาธิการ
๒๑ กันยายน ๔๔	กรมทรัพยากรธรณี ทำหนังสือถึงส่วนงานต่างๆ และแจ้งว่าได้ให้จังหวัดแต่งตั้งคณะกรรมการประกอบด้วยส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเพื่อตรวจสอบและพิจารณาแก้ปัญหาด้านวิศวกรรมสิ่งแวดล้อม และปัญหาความขัดแย้งของราษฎรในพื้นที่
๒๕๔๔	ราษฎรที่คัดค้านแจ้งสำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ ๕ (จ.ปราจีนบุรี) เรื่องการพบแหล่งโบราณคดีที่เขาชะอางกลางทุ่ง กิ่งอำเภอเขาชะเมา ขอให้เจ้าหน้าที่เข้าไปสำรวจ
๒ กันยายน ๔๔	กรมศิลปากร มีหนังสือที่ ศธ ๐๗๐๘/๓๘๐๖ ลงวันที่ ๖ ก.ย.๔๔ ถึงอธิบดีกรมทรัพยากรธรณี เรื่อง เห็นควรให้อนุรักษ์เทือกเขาชะอาง เนื่องจากมีความสำคัญเกี่ยวกับสมัยก่อนประวัติศาสตร์ที่แสดงถึงการตั้งถิ่นฐานในยุคแรกๆ ของมนุษย์บริเวณภาคตะวันออก
๖ พฤศจิกายน ๔๔	กรมทรัพยากรธรณี มีหนังสือถึง สผ. ชี้แจงว่าได้ดำเนินการแก้ปัญหาอย่างต่อเนื่อง แต่ประเด็นส่วนหนึ่งเกิดจากความขัดแย้งของราษฎรในพื้นที่ ซึ่งเป็นปัญหาละเอียดอ่อนเกี่ยวกับความเป็นอยู่ของราษฎร ทำให้การแก้ปัญหายังไม่ได้ข้อยุติ จึงประสานจังหวัดให้แต่งตั้งคณะกรรมการแก้ปัญหา

วัน / เดือน / พ.ศ.	เหตุการณ์
๑๓ พฤศจิกายน ๔๔	สำนักศิลปากรที่ ๕ ปราจีนบุรี แจ้งราษฎรว่า จากการสำรวจพบว่าบริเวณดังกล่าวเป็นแหล่งโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ อายุประมาณ ๒,๐๐๐-๔,๐๐๐ ปี
๒๑ พฤศจิกายน ๔๔	ผวจ.ระยอง โดยนายประพันธ์ ชลวีระวงศ์ มีคำสั่งจังหวัดระยอง ที่ ๑๙๘๘/๒๕๔๔ แต่งตั้งคณะกรรมการแก้ไขปัญหาประทานบัตรเหมืองหิน และการขออนุญาตโรงโม่หิน
๑๑ เมษายน ๔๕	ที่ประชุมคณะกรรมการจังหวัดฯมีมติให้มีหนังสือแจ้งอธิบดีกรมทรัพยากรธรณี ว่ากรณีปัญหาเกี่ยวข้องกับกฎหมายหลายฉบับจำเป็นที่ต้องประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ อย่างรอบคอบก่อนที่จะพิจารณา จึงมีหนังสือถึงอธิบดีกรมทรัพยากรธรณี ที่ รย๐๐๓๔ (๒) /๑๓๕๓๙ ลงวันที่ ๑๐ มิ.ย.๔๕ แจ้งความเห็นตามมติดังกล่าว
พฤษภาคม ๒๕๔๕	ราษฎรร้องเรียนต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ จึงมอบหมายคณะอนุกรรมการเพื่อศึกษาและตรวจสอบกรณีปัญหาเหมืองแร่ ตรวจสอบข้อเท็จจริง คณะอนุกรรมการฯ ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องส่งเอกสารชี้แจงข้อเท็จจริง
๘ กรกฎาคม ๔๕	กรมทรัพยากรธรณี มีหนังสือที่ อก ๐๓๐๔/๗๒๗๕ ลงวันที่ ๘ ก.ค.๔๕ ถึงอธิบดีกรมศิลปากร เรื่องการพบแหล่งโบราณคดีฯ เพื่อพิจารณาว่า การพบแหล่งโบราณคดีที่ยังไม่ได้ประกาศขึ้นทะเบียนในเขตประทานบัตร มีความจำเป็นต้องเพิกถอนประทานบัตรหรือไม่ และการตั้งโรงโม่หินมีข้อจำกัดด้าน

วัน / เดือน / พ.ศ.	เหตุการณ์
	กฎหมายว่าด้วยโบราณคดีหรือไม่
๘ กรกฎาคม ๔๕	กรมทรัพยากรธรณี มีหนังสือถึงเลขาธิการ สผ.ในประเด็นเดียวกัน
๑๓ กันยายน ๔๕	กรมศิลปากร มีหนังสือที่ ศธ ๐๗๐๘/๔๑๓๐ ลงวันที่ ๑๓ ก.ย.๔๕ ถึงอธิบดีกรมทรัพยากรธรณี แจ้งว่า แหล่งโบราณคดีเขาชะอางกลางทุ่ง แม้ยังมิได้ขึ้นทะเบียน แต่ได้รับการคุ้มครองตาม พ.ร.บ.โบราณสถานฯ พ.ศ.๒๕๐๔ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่๒) พ.ศ.๒๕๓๕ มาตรา ๔ เมื่อพื้นที่ประทานบัตรเป็นแหล่งโบราณคดี จึงควรพิจารณาเพิกถอนการอนุญาตประกอบการในบริเวณเขาชะอางกลางทุ่ง
๘ มีนาคม ๔๖	คณะอนุกรรมการฯ กรณีปัญหาเหมืองแร่ ได้ตรวจสอบข้อเท็จจริงในพื้นที่ ราษฎรผู้คัดค้านชี้แจงว่ากิ่งอำเภอเขาชะเมาเรียกประชุมราษฎร เมื่อวันที่ ๒๖ ก.พ.๔๖ ชี้แจงว่าจะมีการเปิดหน้าเหมือง ให้ผู้แทนราษฎรและบริษัท จัดตั้งกองทุนชดเชยค่าเสียหาย ทำให้ราษฎรสับสน ทั้งที่คัดค้านมาตลอด และมีหนังสือยืนยันจากกรมศิลปากรว่าเป็นแหล่งโบราณสถานก่อนประวัติศาสตร์ และจากการตรวจสอบพื้นที่โดยคณะอนุกรรมการฯ พบว่าเขาชะอางกลางทุ่งที่ได้รับประทานบัตรมีการล้อมรั้ว และมียามรักษาการณ์ไม่ให้ผู้ใดเข้าไปเฝ้าอยู่ตลอดเวลา จึงมีหนังสือถึงอธิบดีกรมศิลปากรในประเด็นแหล่งโบราณสถานที่ได้รับการคุ้มครองตาม พ.ร.บ.โบราณ

วัน / เดือน / พ.ศ.	เหตุการณ์
	สถานฯ และมีหนังสือถึงผวจ.ระยอง ขอให้ตรวจสอบข้อเท็จจริงฯ ในประเด็นการเรียกประชุมราษฎร ของกิ่งอำเภอเขาชะเมา
๔ เมษายน ๔๖	กรมศิลปากรมีหนังสือที่ วธ ๐๔๐๓/๑๓๐๗ ลงวันที่ ๔ เม.ย.๔๖ ถึงประธานอนุกรรมการฯ กรณีปัญหาเหมืองแร่ ชี้แจงว่า ได้มีหนังสือ ที่ วธ ๐๔๐๓/๕๕ ลงวันที่ ๑๔ ก.พ.๔๖ ถึงกรมอุตสาหกรรมพื้นฐาน ขอให้กรมฯ พิจารณาใช้อำนาจตาม พ.ร.บ. แร่ ๒๕๐๑ แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ ๒ พ.ศ.๒๕๑๖ มาตรา ๙ ดำเนินการเพิกถอนประทานบัตร เนื่องจากเป็นการออกประทานบัตรโดยสำคัญผิดในข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญทั้งนี้ การเพิกถอนประทานบัตรเป็นการดำเนินการที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของกรมฯ และหากผู้ได้รับประทานบัตร ปลูกสร้างอาคารในเขตโบราณสถาน จะต้องได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากอธิบดีกรมศิลปากร หากฝ่าฝืนโดยไม่ได้รับอนุญาตจะมีความผิดตาม พ.ร.บ.โบราณสถานฯ มาตรา ๓๒ และในประเด็นที่ได้ก่อสร้างรั้วรอบบริเวณโบราณสถาน ถือว่าได้ฝ่าฝืน พ.ร.บ. โบราณสถานฯ มาตรา ๑๐ จะมีความผิดตาม พ.ร.บ.โบราณสถานฯ มาตรา ๓๒ และในขณะเดียวกันกรมศิลปากรจะดำเนินการประกาศขึ้นทะเบียนและกำหนดเขตที่ดินโบราณสถานเขาชะอางกลางทุ่งด้วย
๔ เมษายน ๔๖	อธิบดีกรมศิลปากร มีหนังสือลงวันที่ ๔ เม.ย.๔๖ ถึงประธานคณะอนุกรรมการฯ เหมืองแร่ ชี้แจงว่าได้มีหนังสือถึงอธิบดีกรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่(กพร.) ขอให้

วัน / เดือน / พ.ศ.	เหตุการณ์
	พิจารณาใช้อำนาจตาม พ.ร.บ.แร่ ๒๕๐๑ แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ ๒ พ.ศ.๒๕๑๖ มาตรา ๙ ดำเนินการเพิกถอนประทานบัตร เนื่องจากเป็นการออกประทานบัตรโดยสำคัญผิดในข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญ ซึ่งสำรวจพบในภายหลังว่าเป็นแหล่งโบราณคดียุคก่อนประวัติศาสตร์
๒๒ กรกฎาคม ๔๖	คณะอนุกรรมการฯ เหมืองแร่ เชิญอธิบดี กพร., เลขาธิการ สผ., อธิบดีกรมศิลปากร,อธิบดีกรมป่าไม้ ประชุมชี้แจงข้อเท็จจริงและหารือ มติที่ประชุม ขอให้อธิบดีกรมศิลปากรยืนยันความเห็นให้อธิบดี กพร. พิจารณาเพิกถอนประทานบัตร เนื่องจากผิดในสาระสำคัญ
๑๕ กันยายน ๔๖	ผู้ประกอบการ มีหนังสือขอความเป็นธรรมกับรมว.กระทรวงวัฒนธรรม (นางอุไรวรรณ เทียนทอง) ขอให้ทบทวนการประกาศแหล่งโบราณคดีเขาชะอางกลางทุ่ง เพื่อให้ดำเนินการขุดค้นแหล่งโบราณคดีเขาชะอางกลางทุ่งใหม่ โดยบริษัทจะเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายทั้งหมด
ธันวาคม ๔๖	รมว.ก.วัฒนธรรม มีบัญชาให้กรมศิลปากรทบทวนการประกาศแหล่งโบราณคดีเขาชะอางกลางทุ่ง
๓๑ ธันวาคม ๔๖	ราษฎรแจ้งว่า กรมศิลปากรมีหนังสือชี้แจงเรื่องการทบทวนให้สำรวจแหล่งโบราณคดี โดยระบุว่าสำนักงานศิลปากรที่ ๕ จัดทำรายละเอียดในการดำเนินงาน โดยให้แต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาศักยภาพของแหล่งโบราณคดี และคณะกรรมการ

วัน / เดือน / พ.ศ.	เหตุการณ์
	ควบคุมการปฏิบัติงานของผู้รับจ้าง
๑๕ มกราคม ๔๗	ราษฎรส่งหนังสือคัดค้าน เนื่องจากเห็นว่าสำนักงานศิลปากรที่ ๕ (ปราจีนบุรี) ได้สำรวจและยืนยันการสำรวจ ๒ ครั้งแล้ว การสำรวจใหม่น่าจะทำให้แหล่งโบราณคดีเสียหายยิ่งขึ้น และยังอาจเป็นการเร่งให้มีการทำลายแหล่งโบราณคดีให้ได้รับความเสียหาย เนื่องจากปัจจุบันผู้ประกอบการได้ล้อมรั้ว ไม่ให้ผู้ใดเข้าไปในเขตเขาชะอางกลางทุ่ง
๒๓ กุมภาพันธ์ ๔๗	คณะอนุกรรมการฯ เชิญผู้แทน กพร. ผู้แทนกรมศิลปากร ผู้แทนราษฎรที่ร้องเรียน ชี้แจงข้อเท็จจริงเรื่องการทบทวนการเป็นแหล่งโบราณคดี สำนักงานศิลปากรที่ ๕ ชี้แจงว่าได้จัดทำหลักการเสนออธิบดีกรมศิลปากรเพื่อพิจารณา ตามบัญชาของ รมว.ก.วัฒนธรรม ขณะนี้อยู่ในระหว่างรออธิบดีอนุมัติหลักการและพิจารณาต่อไป
๑๙ มีนาคม ๔๗	ประธานอนุกรรมการฯ โดยศ.เกียรติคุณประดิษฐ์ เจริญไทยทวี มีหนังสือถึงอธิบดีกรมศิลปากร และรมว.ก.วัฒนธรรม ขอให้พิจารณาทบทวน การสำรวจแหล่งโบราณคดีเขาชะอางกลางทุ่ง
๗ มิถุนายน ๔๗	ผู้ประกอบการฯ มีหนังสือขอความเป็นธรรมถึงประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
๑๖ ธันวาคม ๔๗	กรมศิลปากร มีหนังสือที่ วธ ๐๔๐๓/๔๘๒๒ ลงวันที่ ๙ ธ.ค.๔๗ แจ้งความเห็นคณะกรรมการพิจารณาหาข้อยุติการให้ประทานบัตรเหมืองหินอุตสาหกรรมบริเวณเขาชะอางกลางทุ่ง โดย

วัน / เดือน / พ.ศ.	เหตุการณ์
	คำสั่งอธิบดีกรมศิลปากรว่า ไม่ควรจะให้มีการสำรวจแหล่งโบราณคดีเขาชะอางกลางทุ่งอีกครั้ง เนื่องจากการสำรวจของกรมศิลปากรสองครั้งที่ผ่านมาเป็นการสำรวจถูกต้องตามหลักวิชาการแล้ว และกรมศิลปากรได้แจ้งกรมอุตสาหกรรมพื้นฐานฯ และผู้ประกอบการทราบแล้ว
๑๐ เมษายน ๔๘	อนุกรรมการฯ ติดตามความคืบหน้าในพื้นที่พบว่า ไม่มีความเคลื่อนไหวในการดำเนินการในพื้นที่ประทานบัตร โดยผู้ประกอบการยังคงกันรั้วรอบเขตพื้นที่ประทานบัตร,โรงโม่ไม่มีการดำเนินการ และไม่มีการรื้อถอนออกจากพื้นที่ และยังไม่มีการดำเนินการยกเลิกประทานบัตรจากกระทรวงอุตสาหกรรม กลุ่มอนุรักษ์และราษฎรในพื้นที่จึงได้ประสานงานขอให้คณะอนุกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและศิลปกรรม สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) ตรวจสอบเพื่อกันเป็นพื้นที่อนุรักษ์ และแหล่งโบราณสถาน
๑๑ เมษายน ๔๘	คณะอนุกรรมการฯ ประชุมคณะอนุกรรมการฯครั้งที่ ๖/๒๕๔๘ มีมติให้จัดทำรายงานผลการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน

ลำดับความเป็นมากรณีโรงโม่หินของ หจก. อนุมัติการศิลา และ บริษัท ศิลาชมภู จำกัด
อ.เนินมะปราง จ.พิษณุโลก

วัน / เดือน / พ.ศ.	เหตุการณ์
๓ มีนาคม ๒๕๓๖	หจก.ร็อคแอนด์สโตน ได้รับใบอนุญาตเลขที่ ๑๒/๒๕๓๖ คำขอประทานบัตรที่ ๕๘/๒๕๓๙ (โรงงานชื่อบริษัท ศิลาชมภู จำกัด)
๓๑ สิงหาคม ๓๘	นายสวัสดิ์ ส่งสัมพันธ์ ผวจ.พิษณุโลก(ในขณะนั้น) ปฏิบัติราชการแทนอธิบดีกรมป่าไม้ อนุญาตให้นางสาวนริฎา สินค้างาม เข้าทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยภายในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าลุ่มน้ำวังทองฝั่งซ้าย เพื่อทำการระเบิดและย่อยหิน
๒๔ ตุลาคม ๓๘	กรมที่ดินออกใบอนุญาตเลขที่ ๓ / ๒๕๓๘ ให้แก่นางสาวนริฎา ให้ทำการระเบิดและย่อยหินในเนื้อที่ ๕ ไร่ ระยะเวลาอนุญาต ๕ ปี ซึ่งเป็นการออกใบอนุญาตตามหลักเกณฑ์และระเบียบปฏิบัติของกรมที่ดิน กระทรวงมหาดไทย
๑๕ กุมภาพันธ์ ๓๙	นางสาวนริฎา ได้ขออนุญาตประกอบกิจการโรงงานโม่ บดและย่อยหิน ที่หมู่ที่ ๑ ต.ชมภู อ.เนินมะปราง จ.พิษณุโลก โดยใช้ชื่อโรงงานว่า อนุมัติการศิลา
๒๗ กุมกาพันธ์ ๓๙	สภา อบต.ชมพู มีมติเห็นชอบกำหนดพื้นที่ให้ทำเหมืองของนางสาวนริฎา และแจ้งมติต่ออุตสาหกรรมจังหวัดเมื่อ ๒๕ มีนาคม ๒๕๓๙
๑๓ มีนาคม ๓๙	นายตรีโชค ศิลปคุณ นายอำเภอเนินมะปราง มีหนังสือถึง ผวจ.พิษณุโลก แจ้งว่า อ.เนินมะปราง พิจารณาแล้วเห็นว่า

วัน / เดือน / พ.ศ.	เหตุการณ์
	บริเวณที่ขออนุญาตตั้งโรงโม่บดและย่อยหิน ของนางสาวนริฎา อยู่ห่างไกลชุมชน จึงไม่มีผลกระทบต่อส่วนรวมแต่อย่างใด
๑๖ มีนาคม ๓๙	ใบอนุญาตระเบิดและย่อยหินของนางสาวนริฎา ที่ออกโดยกรมที่ดินกลายเป็นประทานบัตรโดยอนุโลม เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงการระเบิดและย่อยหิน เป็นการทำเหมืองหินตาม พ.ร.บ.แร่ พ.ศ.๒๕๑๐ ซึ่งก.อุตสาหกรรมได้กำหนดกฎกระทรวงฉบับที่ ๗๗ (พ.ศ.๒๕๓๙) ออกตามความใน พ.ร.บ.แร่ พ.ศ.๒๕๑๐ โดยมีสาระสำคัญได้แก่ กำหนดให้หินทุกชนิดเป็นหินประดับหรือหินอุตสาหกรรม และกำหนดให้ใบอนุญาตระเบิดและย่อยหินที่ออกโดยกระทรวงมหาดไทยเป็นประทานบัตรโดยอนุโลม ดำเนินการต่อไปได้จนสิ้นอายุใบอนุญาต
๑๖ กันยายน ๓๙	นายสวัสดิ์ ส่งสัมพันธ์ ผวจ.พิษณุโลก ส่งหนังสือถึงอธิบดีกรมทรัพยากรธรณี เห็นควรอนุญาตให้ประกอบกิจการโรงงาน
๒๖ กันยายน ๓๙	ก.อุตสาหกรรมได้ประกาศกำหนดให้เขาผาแดงรังกายเป็นแหล่งหินเพื่อการทำเหมืองหินอุตสาหกรรม ตามประกาศฉบับที่ ๒ โดยคณะกรรมการกำหนดแหล่งหินเพื่อการทำเหมืองหินอุตสาหกรรมจังหวัดพิษณุโลก และคณะกรรมการกำหนดแหล่งหินเพื่อการทำเหมืองหินอุตสาหกรรมระดับกรม ที่ประกอบด้วย สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม กรมที่ดิน กรมป่าไม้ และกรมทรัพยากรธรณี

วัน / เดือน / พ.ศ.	เหตุการณ์
๗ พฤศจิกายน ๓๙	กรมทรัพยากรธรณี ออกใบอนุญาตประกอบกิจการโรงโม่หินให้แก่นางสาวนริฎา สินค้างาม ทะเบียนโรงงานเลขที่ ธ.๓-๓(๑) - ๓/๓๙ พล. ประทานบัตรที่ ๓๕/๒๕๓๙ โดยมีส่วนราชการต่างๆ ให้ความเห็นชอบ ได้แก่ อบต.ชมพู กรมป่าไม้ อำเภอเนินมะปราง สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดพิษณุโลก (ใบอนุญาตหมดอายุวันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๔๓)
๑๓ พฤศจิกายน ๓๙	นางสาวสกุณา พูนคาน ในนามของ หจก. อนุมัติการศิลา ยื่นคำขอต่อทรัพยากรธรณีท้องที่(จังหวัดตาก) เพื่อขอประทานบัตรทำเหมืองแร่อุตสาหกรรมชนิดหินปูน(เพื่ออุตสาหกรรมก่อสร้าง) เนื้อที่ ๑๕๐ ไร่
๒ กันยายน ๔๐	ที่ประชุมอบต.ชมพูมีมติไม่เห็นชอบกับการขอต่ออายุสัมปทานของ หจก.ร็อคแอนด์ สโตน
๒๕ กันยายน ๔๐	กรมทรัพยากรธรณีอนุญาตให้ หจก. อนุมัติการศิลา รับโอนใบอนุญาตประกอบกิจการจากโรงโม่ ซึ่งเดิมเป็นของนางสาวนริฎา สินค้างาม
๔ มกราคม ๔๑	มีการชุมนุมคัดค้านบริเวณหน้าที่ตั้งโรงโม่หิน นำโดยคณะกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในลุ่มน้ำชมภู (คอลภ.)
๖ มกราคม ๔๑	นายนิธิศักดิ์ ราชพิตร ผวจ.พิษณุโลก พร้อมกับนายวัลลภ วรรณาดิเรก นายอำเภอเนินมะปราง เดินทางไปพบชาวบ้านบริเวณที่ชุมนุม โดยบอกชาวบ้านว่าจะมีคำสั่งให้ปิดโรงโม่

วัน / เดือน / พ.ศ.	เหตุการณ์
	ชั่วคราว - **แขวงการทางได้แจ้งความดำเนินคดีกับแกนนำและนักศึกษาในข้อหาดูหมิ่นและหมิ่นประมาทเจ้าพนักงาน บุกรุกโรงโม่ กักขังหน่วงเหนี่ยว ทำลายทรัพย์สิน**
๘ มกราคม ๔๑	ผวจ.พิษณุโลกส่งหนังสือถึงอธิบดีกรมทรัพยากรธรณี ระบุว่า เนื่องจากราษฎรประมาณ ๓๐๐ คน ชุมนุมเรียกร้องให้สั่งปิดโรงโม่หินของ หจก.อนุมัติการศิลา และบริษัท ศิลาชมภู จำกัด (กรณีโรงโม่หินของบริษัท ศิลาชมภู จำกัด ใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงานหมดอายุเมื่อวันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๔๐ และได้ยื่นคำขอต่อใบอนุญาตไว้แต่ยังไม่ได้ และประทานบัตรของห้างหุ้นส่วนจำกัดร็อคแอนด์ สโตน* (โรงงานชื่อบริษัท ศิลาชมภู จำกัด) สิ้นอายุตั้งแต่วันที่ ๓๑ มีนาคม ๒๕๔๐) โดยร้องว่าได้รับความเดือดร้อนจากฝุ่นละออง เสียงดังจากการระเบิดหิน และเป็นการทำลายต้นน้ำลำธารทางอุตสาหกรรมจังหวัดพิษณุโลกได้ตรวจสอบและแนะนำให้ปรับปรุงแก้ไขมาก่อนแล้ว แต่ทางโรงโม่หินไม่ได้ปฏิบัติตาม จึงเห็นสมควรให้เพิกถอนใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงานที่ อ.๑๒/๒๕๔๐ ลงวันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๔๐
๙ มกราคม ๔๑	อบต.ชมพู มีมติไม่เห็นชอบการขอประทานบัตรของ หจก.ร็อคแอนด์สโตน และหจก.อนุมัติการศิลา (ไม่เห็นชอบ ๒๓ งดออกเสียง ๑๓)

วัน / เดือน / พ.ศ.	เหตุการณ์
๑๓ มกราคม ๔๑	จ่าสิบเอกประเทือง ปั้นทอง ประธานคอลภ. ยื่นหนังสือต่อ รมว.อุตสาหกรรม ขอให้ยกเลิกเพิกถอนการระเบิดและย่อยหิน ของทั้งสอง หจก.
๑๔ มกราคม ๔๑	ปลัดกระทรวงมหาดไทย มีหนังสือถึงปลัดก.อุตสาหกรรมให้เร่ง ดำเนินการแก้ไขปัญหาการร้องเรียนของชาวบ้านที่ยืดเยื้อมา ตั้งแต่วันที่ ๔ มกราคม ๒๕๔๑
๑๖ มกราคม ๔๑	คอลภ.ถวายฎีกา ร้องเรียนว่า หจก.ร็อคแอนด์สโตน ระเบิด หินนอกเขตพื้นที่ขอประทานบัตร และใบอนุญาตของโรงโม่นี้ หมดอายุตั้งแต่วันที่ ๓๑ มีนาคม ๒๕๔๐ แต่ยังคงตั้งโรงงาน อยู่ ทั้งๆ ที่ อบต.ชมพูมีมติไม่เห็นชอบกับการต่ออายุและได้ แจ้งมติไปยังทรัพยากรธรณีประจำท้องที่(จังหวัดตาก)แล้วส่วน ใบอนุญาตของหจก.อนุมัติการศิลา ซึ่งจะหมดอายุในปี ๒๕๔๓ นั้น อบต.ชมพู ได้มีมติวันที่ ๙ มกราคม ๒๕๔๑ ไม่เห็นชอบ การขอประทานบัตรของหจก.ร็อคแอนด์สโตน และหจก.อนุมัติ การศิลา และยังได้มีหนังสือแจ้งต่อจังหวัดพิษณุโลกวันที่ ๕ มกราคม ๒๕๔๑ ด้วย ซึ่งส่งผลให้จังหวัดเห็นสมควรให้เพิก ถอนใบอนุญาตแล้ว
๒๑ มกราคม ๔๑	คอลภ. โดยจ่าสิบเอกประเทือง ปั้นทอง และนายพิทักษ์ โตนวุธ ถวายฎีกาต่อสมเด็จพระราชินีนาถ มีการตั้งข้อสังเกตว่า สถานที่ๆ อนุมัติให้มีการระเบิดหินในเขาผาแดงรังกาย หมู่ที่ ๒ ต.ชมพู แต่ข้อเท็จจริงคือ เขาผาแดงรังกาย ตั้งอยู่ในหมู่ที่

วัน / เดือน / พ.ศ.	เหตุการณ์
	๑ และหมู่ ๓ นอกจากนี้ หจก.ร็อคแอนด์สโตน ได้รับอนุญาตเมื่อ ๓ มีนาคม ๒๕๓๖ แต่กระทรวงมหาดไทยเพิ่งประกาศกำหนดพื้นที่เพื่อการระเบิดหินเมื่อ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๙ และพื้นที่เขาผาแดงรังกายอยู่ติดกับเขตอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ทำให้อาจมีปัญหาขอบเขตพื้นที่ๆไม่ชัดเจน
๒๕ มกราคม ๔๑	อธิบดีกรมทรัพยากรธรณี มีหนังสือถึง ผวจ.พิษณุโลก เห็นชอบตามข้อเสนอของจังหวัด โดยอาศัยอำนาจตามมาตรา ๓๙ พ.ร.บ.โรงงานพ.ศ.๒๕๓๕ มีคำสั่งให้บริษัทศิลาชมภู และ หจก.อนุมัติการศิลา หยุดประกอบกิจการโรงงานทั้งหมดเป็นการชั่วคราว และให้ปรับปรุงแก้ไขโรงงาน ภายในระยะเวลา ๖๐ วัน และกรณีที่บริษัทศิลาชมภูขอต่อใบอนุญาตนั้น จังหวัดจะต้องดำเนินการตามขั้นตอนของมาตรา ๑๕ พ.ร.บ.โรงงาน ๒๕๓๕
๒๖ มกราคม ๔๑	คอลภ.ส่งตัวแทนมาร้องเรียนที่กระทรวงอุตสาหกรรม
๖ กุมภาพันธ์ ๔๑	นายชนะ บารมี ผู้ช่วยราชเลขาธิการ ปฏิบัติราชการแทนเลขาธิการ มีหนังสือถึงอธิบดีกรมทรัพยากรธรณี ระบุว่า นายเกื้อ ช่างเชื้อลาว ถวายฎีกาความว่า หจก.ร็อคแอนด์สโตน ที่ได้รับประทานบัตรเมื่อวันที่ ๓ มีนาคม ๒๕๓๖ สิ้นสุดวันที่ ๓๑ มีนาคม ๒๕๔๐ อนุญาตให้ทำการระเบิดในพื้นที่หมู่ที่ ๒ ต.ชมพู แต่ได้ทำการระเบิดรุกล้ำเข้าไปในพื้นที่หมู่ที่ ๑ และหมู่ที่ ๓ ต.ชมพู และปัจจุบันทางราชการได้ยกเลิก

วัน / เดือน / พ.ศ.	เหตุการณ์
	ประทานบัตรแล้วแต่ยังคงดำเนินการตามปกติ
๑๓ กุมภาพันธ์ ๔๑	นายนภดล มัณฑะจิตร อธิบดีกรมทรัพยากรธรณี มีหนังสือถึงประธาน คอลภ. ว่าได้ส่งเจ้าหน้าที่ไปตรวจสอบแล้ว และมีหนังสือถึงสผ.ให้ดำเนินการตรวจสอบกรณีการร้องเรียนเรื่องผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม
๑๖ กุมภาพันธ์ ๔๑	นายปรีชา อรรถวิภัชน์ ปลัดก.อุตสาหกรรม มีหนังสือถึงนายสมศักดิ์ เทพสุทิน รมว.อุตสาหกรรม(ในขณะนั้น) รายงานว่า โรงโม่หินของนางสาวริฎา สินค้างาม ทำเหมืองนอกเขตพื้นที่ๆ ได้รับอนุญาต โดยทรัพยากรธรณีประจำท้องที่(จังหวัดตาก) ได้แจ้งความกับเจ้าหน้าที่ตำรวจเมื่อเดือนธันวาคม ๒๕๔๐ ขณะนี้อยู่ในระหว่างการดำเนินคดี ส่วนกรณีที่จะมีผลกระทบต่อต้นน้ำลำธารและชุมชน จะทำการตรวจสอบต่อไป
๑๗ กุมภาพันธ์ ๔๑	อบต.ชมพู มีมติให้เพิกถอนประทานบัตรของนางสาวนริฎา สินค้างาม
๒๑ กุมภาพันธ์ ๔๑	นายนวน ทองจำปา รองประธานคอลภ. ยื่นหนังสือร้องเรียนต่อนายกรัฐมนตรีว่ามีการลักลอบระเบิดและย่อยหินนอกเขตพื้นที่ประมาณ ๒ ไร่ ซึ่งบริเวณดังกล่าวได้มีการค้นพบวัตถุโบราณเป็นจำนวนมาก และจังหวัดพิษณุโลกได้ประกาศเป็นแหล่งท่องเที่ยวตามนโยบายของรัฐบาลแล้ว จึงขอให้ทางราชการดำเนินการเพิกถอนใบอนุญาตโดยเร็ว

วัน / เดือน / พ.ศ.	เหตุการณ์
๒๗ กุมภาพันธ์ ๔๑	นายนภดล มัณฑะจิตร อธิบดีกรมทรัพยากรธรณี มีหนังสือถึงราชเลขาธิการ ชี้แจงว่าได้ดำเนินการแก้ไขแล้ว
๓๑ มีนาคม ๔๑	นายอำนวย ปะติเส รองเลขาธิการนายกรัฐมนตรีมีหนังสือถึงอธิบดีกรมทรัพยากรธรณีแจ้งถึงหนังสือร้องเรียนของนายนวน ทองจำปา ที่มีถึงนายกรัฐมนตรี
๒๓ เมษายน ๔๑	นายนภดล มัณฑะจิตร อธิบดีกรมทรัพยากรธรณี มีหนังสือถึงเลขาธิการนายกรัฐมนตรี แจ้งว่าได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาแล้วและมีหนังสือถึงผวจ.พิษณุโลก ให้ตรวจสอบกรณีแหล่งโบราณคดีและการกำหนดเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวของจังหวัดพิษณุโลก
๒๖ พฤษภาคม ๔๑	อธิบดีกรมทรัพยากรธรณี มีหนังสือถึงอธิบดีกรมศิลปากร ขอให้ตรวจสอบกรณีการพบวัตถุโบราณคดีในบริเวณประทานบัตร และมีหนังสือถึงราชเลขาธิการว่าได้ดำเนินการตรวจสอบแล้ว
๒๗ กรกฎาคม ๔๓	นางไพเราะ คงเพชรศักดิ์ ผู้ช่วยอุตสาหกรรมจังหวัดมีหนังสือถึงนางสาวนริฎา สินค้างาม แจ้งว่า อนุญาตให้เปิดการทำเหมืองในเขตประทานบัตรต่อไปได้นับตั้งแต่วันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๔๓
๒๔ สิงหาคม ๔๓	กลุ่มผู้คัดค้านไปชุมนุมที่ศาลากลาง เนื่องจากสืบทราบว่า หจก.อนุมัติการศิลา จะเปิดทำการเหมืองหินในเขตประทานบัตร และเปิดประกอบกิจการโรงโม่ บด และย่อยหิน ได้อีก

วัน / เดือน / พ.ศ.	เหตุการณ์
	ครั้งหนึ่ง โดยจังหวัดชี้แจงต่อผู้คัดค้านว่า ใบอนุญาตของหจก.อนุมัติการศิลา จะหมดลงในวันที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๔๓ และประทานบัตรแร่หินก็จะหมดอายุวันที่ ๒๓ ตุลาคม ๒๕๔๓ และหากผู้ประกอบการจะขอต่อใบอนุญาต ทางจังหวัดก็จะพิจารณาประเด็นการคัดค้านของฝ่ายคัดค้านเป็นสำคัญ - นายวิจารณ์ ไชยนันท์ ผวจ.พิษณุโลก มีหนังสือถึงอธิบดีกรมทรัพยากรธรณี แจ้งว่า สืบเนื่องจากการชุมนุมคัดค้านของชาวบ้านเมื่อวันที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๔๓ ซึ่งเป็นปัญหาที่รุนแรงและต่อเนื่อง จึงเห็นควรให้มีการทบทวนการอนุญาตให้ผู้ประกอบการเข้าทำประโยชน์ในเขตป่าสงวนแห่งชาติและทำเหมืองหิน
๙ กันยายน ๔๓	นายแวะ สมใจ ประธานคอลภ. ยื่นหนังสือต่อ นายกรัฐมนตรี ขอให้เพิกถอนโรงโม่หินออกจากพื้นที่ - นางสาวสกุณา นูนคาน หจก.อนุมัติการศิลามีหนังสือถึงนายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี ขอความเป็นธรรม - กลุ่มผู้สนับสนุน ยื่นหนังสือต่อนายกรัฐมนตรี สนับสนุนให้มีโรงโม่ต่อไป และนางสาวสกุณา นูนคาน หจก.อนุมัติการศิลามีหนังสือถึงอธิบดีกรมทรัพยากรธรณี และผวจ.พิษณุโลก เพื่อขอความเป็นธรรม
๑๔ กันยายน ๔๓	นายวิจารณ์ ไชยนันท์ ผวจ.พิษณุโลก มีหนังสือถึงอธิบดีกรมทรัพยากรธรณี แจ้งว่ามีกลุ่มผู้สนับสนุนโรงโม่มายื่นหนังสือ

วัน / เดือน / พ.ศ.	เหตุการณ์
๑ ตุลาคม ๔๓	กลุ่มคัดค้านชุมนุมที่หน้า สภอ.เนินมะปราง ขับไล่นางสมบัติ บุญปู่ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๓ บ้านชมภู ต.ชมพู
๑๘ ธันวาคม ๔๓	มีการประชุมคณะกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม ที่ประชุมมีมติว่าควรให้กรมทรัพยากรธรณีร่วมกับจังหวัดพิษณุโลกจัดประชุมประชาพิจารณ์ เพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในท้องถิ่นต่อการพิจารณากำหนดพื้นที่การจัดการอนุรักษ์และการกำหนดแหล่งหินอุตสาหกรรมในบริเวณพื้นที่เขาหินเนินมะปราง และเห็นว่าไม่สมควรมีโรงโม่หินและการทำเหมืองแร่หินเพื่ออุตสาหกรรมในบริเวณนี้ เพราะจะทำลายคุณค่าความสวยงามด้านทัศนียภาพ ผลกระทบต่อระบบนิเวศน์ของสัตว์ป่าในเขตอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ต่อพื้นที่ต้นน้ำ และก่อให้เกิดมลพิษของเสียงและฝุ่นละอองจากกิจกรรมการทำเหมืองหินและโรงโม่หิน
๔ มกราคม ๔๔	ผวจ. ออกประกาศเรื่องยกเลิกประกอบกิจการโรงโม่ของห้างหุ้นส่วนจำกัดอนุมัติการศิลา เนื่องจากใบอนุญาตเข้าทำประโยชน์ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ , ประทานบัตรเหมืองหิน และใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงานหมดอายุลงทั้งหมด โดยที่ผู้ประกอบการไม่ได้มายื่นขอต่ออายุ และจังหวัดได้แจ้งให้ผู้ประกอบการรื้อถอนวัสดุอุปกรณ์ออกจากพื้นที่ภายใน ๖๐ วัน

วัน / เดือน / พ.ศ.	เหตุการณ์
๕ มกราคม ๔๔	ผวจ. ออกประกาศเรื่องยกเลิกประกอบกิจการโรงโม่ของบริษัท ศิลาชมภู จำกัด เนื่องจากใบอนุญาตเข้าทำประโยชน์ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ และใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงานหมดอายุลงทั้งหมด โดยที่ผู้ประกอบการไม่ได้มายื่นขอต่ออายุ และจังหวัดพิษณุโลกได้แจ้งให้ผู้ประกอบการรื้อถอนวัสดุอุปกรณ์ออกจากพื้นที่ภายใน ๖๐ วัน
ปี ๒๕๔๔	- สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม (ปัจจุบัน- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม - สผ.) ศึกษาเรื่อง "แผนการจัดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติบริเวณเขาหินเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก" สรุปว่า พื้นที่นี้มีความสำคัญสูงควรค่าแก่การอนุรักษ์ในหลายๆ ด้าน และ สผ.เสนอมาตรการในการจัดการอนุรักษ์ โดยเฉพาะมาตรการที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมผลกระทบจากกิจกรรมการทำเหมืองหินอุตสาหกรรมและโรงโม่หิน และเสนอมาตรการที่สำคัญคือ การประกาศเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมในบริเวณพื้นที่ดังกล่าว แต่ สผ.ได้กำหนดข้อผูกพันว่า การประกาศเขตคุ้มครองสิ่งแวดล้อมนั้น จะต้องรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วย คณะอนุกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม จึงเสนอให้กรมทรัพยากรธรณีจัดประชาพิจารณ์เพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชนกรมทรัพยากรธรณีเสนอให้จังหวัดพิษณุโลก

วัน / เดือน / พ.ศ.	เหตุการณ์
	ดำเนินการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนแทน โดยนำแนวทางตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาพิจารณ์ พ.ศ.๒๕๓๙ มาใช้โดยอนุโลม และจังหวัดพิษณุโลกเสนอให้มหาวิทยาลัยนเรศวรเป็นผู้ดำเนินการ
๑๗ พฤษภาคม ๔๔	- **นายพิทักษ์โตนวุธ ถูกคนร้ายลอบยิงเสียชีวิต** จังหวัดพิษณุโลกจึงเสนอให้ชะลอการทำประชาพิจารณ์ไว้ก่อน จนกว่าสถานการณ์ความขัดแย้งจะคลี่คลายลง - กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่(กพร.) ได้มีหนังสือถึงจังหวัดพิษณุโลกขอให้ดำเนินการรับฟังความคิดเห็นในประเด็นดังกล่าว แต่มีปัญหาด้านงบประมาณ จึงยังไม่สามารถดำเนินการได้
ปลายปี ๒๕๔๔	- ราษฎรร้องเรียนต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ - คณะอนุกรรมการเพื่อศึกษาและตรวจสอบกรณีปัญหาเหมืองแร่มีหนังสือถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ชี้แจงข้อเท็จจริงและส่งเอกสาร
๒๕ มีนาคม ๔๕	- คณะอนุกรรมการฯ เข้าพบรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมเพื่อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหากรณีโรงโม่หินทั้ง ๒ แห่ง โดยไม่ต่ออายุประทานบัตรโดยเด็ดขาดและไม่ต่ออายุใบอนุญาตการประกอบกิจการโรงโม่หินทั้งสองแห่ง

วัน / เดือน / พ.ศ.	เหตุการณ์
	และให้ขนย้ายวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ออกจากพื้นที่
๔ - ๕ สิงหาคม ๔๕	- คณะอนุกรรมการฯ เดินทางไปตรวจสอบข้อเท็จจริงในพื้นที่ พบว่า ยังไม่มีการแก้ไขปัญหา
๑๙ กันยายน ๔๕	- เชิญผู้แทนกรมป่าไม้ และผู้แทนจังหวัดพิษณุโลก มาชี้แจงต่อคณะอนุกรรมการฯ และให้เร่งสั่งให้มีการรื้อถอนโรงโม่ออกจากพื้นที่
๓๐ พฤษภาคม ๔๖	- ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาคดีนายพิทักษ์ โตนวุธ โดยให้ยกฟ้องนายสมบูรณ์ จุลพันธ์ และนายนพดล ลาภเวที จำเลย
ปี ๒๕๔๗	- สภาการเหมืองแร่ให้งบประมาณโดยผ่านทาง กพร. เพื่อสนับสนุนการดำเนินการประชาพิจารณ์ แต่ได้มีการเปลี่ยนแปลงประเด็นการประชาพิจารณ์จากที่คณะอนุกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแห่งชาติและศิลปกรรมของ สผ. ได้เคยเสนอไว้
๙ สิงหาคม ๔๗	- นายพิพัฒน์ วงศาโรจน์ ผวจ.พิษณุโลก ลงนามคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการประชาพิจารณ์ เรื่อง การกำหนดการใช้ที่ดินเพื่อการอนุรักษ์และการทำเหมืองหินอุตสาหกรรม บริเวณเขาหินเนินมะปราง ในขณะเดียวกัน กลุ่มผู้ประกอบกิจการเหมืองหิน ได้ยื่นเรื่องร้องเรียนต่อผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา ทำให้ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาเร่งรัดให้มีการประชาพิจารณ์มาที่จังหวัดพิษณุโลกอีกทางหนึ่ง

วัน / เดือน / พ.ศ.	เหตุการณ์
	ในส่วนของราษฎรกลุ่มคัดค้าน เมื่อได้รับทราบว่าจะมีการประชาพิจารณ์ แต่เนื่องจากความสับสนทั้งในเรื่องของประเด็นและขั้นตอนการประชาพิจารณ์ ราษฎรจึงร้องเรียนเพิ่มเติมให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเข้ามาตรวจสอบการดำเนินการประชาพิจารณ์ดังกล่าว จากการเข้าไปตรวจสอบข้อเท็จจริงในกระบวนการประชาพิจารณ์ที่คณะกรรมการประชาพิจารณ์กำหนดขึ้น คณะอนุกรรมการสิทธิในทรัพยากรน้ำและแร่ พบว่า มีปัญหาการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต่อราษฎรในพื้นที่ ๔ ตำบลที่ถูกกำหนดให้มีการประชาพิจารณ์ ได้แก่ ตำบลวังยาง ตำบลเนินมะปราง ตำบลบ้านมุง และตำบลชมพู ทำให้ราษฎรสับสนในประเด็นการประชาพิจารณ์ การชี้แจงของคณะทำงานและแบบสอบถามการประชาพิจารณ์ก็ไม่ชัดเจนเพียงพอ จนทำให้ราษฎรเข้าใจผิดว่า เป็นการประชาพิจารณ์เพื่อให้เลือกระหว่างการขยายพื้นที่อุทยานมาทับที่ทำกินของราษฎร หรือให้เลือกว่าจะกำหนดแหล่งหินเพิ่มเติมจาก ๑๐ แหล่งที่มีอยู่เดิมแล้ว
๑๒ ตุลาคม ๔๗	- จากปัญหาที่เกิดขึ้น คณะอนุกรรมการสิทธิในทรัพยากรน้ำและแร่ จึงได้จัดประชุมร่วมกับ ผู้แทนมหาวิทยาลัยนเรศวรที่รับผิดชอบการทำประชาพิจารณ์และราษฎร โดยที่ประชุมมีข้อสรุปร่วมกันว่า ให้ดำเนินการประชาพิจารณ์ตามกำหนดการของคณะทำงานต่อไป แต่ให้ตัดประเด็นการประชา

วัน / เดือน / พ.ศ.	เหตุการณ์
	พิจารณ์เรื่องการกำหนดแหล่งหินอุตสาหกรรมออกโดยให้เหลือเพียงการประชาพิจารณ์ในประเด็นการกำหนดพื้นที่อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพียงประเด็นเดียว ทั้งนี้ ต้องมีการเผยแพร่ร่างแผนการจัดการพื้นที่อนุรักษ์ซึ่งสผ.ได้จัดทำไว้แก่ผู้ราษฎรที่เข้าร่วมการประชาพิจารณ์ทุกคน และต้องเชิญผู้แทนจาก สผ.ที่มีความเข้าใจในการกำหนดประเด็นประชาพิจารณ์ ไปชี้แจงข้อมูลต่อราษฎรทั้ง ๔ ตำบล ก่อนการรับฟังความคิดเห็นด้วย โดยคณะอนุกรรมการฯ จะร่วมรับฟังทุกเวที กล่าวคือ - วันที่ ๒๔ ตุลาคม ๒๕๔๗ จัดเวทีในพื้นที่ตำบลวังยาง - วันที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๔๗ จัดเวทีในพื้นที่ตำบลเนินมะปราง - วันที่ ๒๖ ตุลาคม ๒๕๔๗ จัดเวทีในพื้นที่ตำบลบ้านมุง - วันที่ ๒๗ ตุลาคม ๒๕๔๗ จัดเวทีในพื้นที่ตำบลชมพู อย่างไรก็ตาม คณะอนุกรรมการสิทธิในทรัพยากรน้ำและแร่มีความเห็นว่า แม้จะพยายามให้ประเด็นในการประชาพิจารณ์มีความชัดเจนขึ้นว่า เป็นประเด็นการกำหนดเขตการใช้ที่ดินเพื่อการอนุรักษ์เพียงประเด็นเดียว และตัดประเด็นการทำเหมืองหินอุตสาหกรรมออก แต่การดำเนินการประชาพิจารณ์ดังกล่าวนั้น ก็ยังได้สร้างความสับสนให้กับราษฎรเป็นอันมาก
๒๙ พฤศจิกายน ๔๗	- คณะอนุกรรมการสิทธิในทรัพยากรน้ำและแร่ ประชุมร่วมกับจังหวัดพิษณุโลก คณะกรรมการประชาพิจารณ์ และ

วัน / เดือน / พ.ศ.	เหตุการณ์
	สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม(สผ.) และราษฎร เพื่อกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาความสับสนของการประชาพิจารณ์ ที่ประชุมมีความเห็นร่วมกันว่าการดำเนินการประชาพิจารณ์มีความบกพร่องและผิดพลาด โดยเฉพาะการกำหนดประเด็นประชาพิจารณ์ และกระบวนการให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชน แต่เนื่องจากผู้ดำเนินการประชาพิจารณ์พยายามแก้ไขข้อบกพร่องตามข้อเสนอแนะของคณะอนุกรรมการฯ และมีผลดีในแง่ที่ทำให้ประชาชนในพื้นที่เกิดความตื่นตัวมากขึ้น โดยเฉพาะความสนใจต่อประเด็นการประกาศเขตคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ดังกล่าว ดังนั้น ภายหลังจากที่คณะกรรมการประชาพิจารณ์สรุปและนำเสนอรายงานผลการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนต่อ ผวจ.พิษณุโลกตามขั้นตอนแล้วนั้น จังหวัดพิษณุโลกก็จะต้องประสานงานกับ สผ. เพื่อดำเนินการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในประเด็นการประกาศเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ดังกล่าว ตามที่ได้มีการศึกษาไว้แล้วในรายงานการศึกษาแผนการจัดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติบริเวณเขาหินเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ใน พ.ศ.๒๕๔๓ ของคณะกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและศิลปกรรม สผ.

ลำดับเหตุการณ์ กรณีการคัดค้านเหมืองหินดอยแม่ออกฮู อ.เวียงชัย จ.เชียงราย

วัน / เดือน / พ.ศ.	เหตุการณ์
	กลุ่มผู้คัดค้าน (ในนามกลุ่มอนุรักษ์ขุนน้ำออกฮู) เริ่มร้องเรียนตั้งแต่สมัยรัฐบาล นายชวน หลีกภัย และส่งหนังสือคัดค้านไปยังหน่วยงานต่างๆ ประมาณ ๒๐ แห่ง แต่ไม่มีความคืบหน้า
๑๑ ก.พ.๔๔	กลุ่มผู้คัดค้านทำหนังสือถึง รมว.วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม เรื่องขอความอนุเคราะห์ให้พิจารณาคัดค้านการทำเหมืองหิน
๘ มี.ค.๔๔	สำนักงานเลขานุการ รมว.วิทยาศาสตร์ฯ มีหนังสือถึงกลุ่มผู้คัดค้าน แจ้งว่า รมว. รับทราบเรื่อง และขณะนี้ส่งเรื่องให้สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม (สผ.) พิจารณา และจะแจ้งให้ทราบความคืบหน้าต่อไป
๖ มิ.ย.๔๔	สผ. มีหนังสือแจ้งกลุ่มผู้คัดค้าน ว่าได้ส่งเจ้าหน้าที่ออกสำรวจข้อเท็จจริงบริเวณดอยแม่ออกฮู โดยแจ้งให้ทราบว่ามีผู้ประกอบการ ๓ กลุ่ม ดำเนินการขอประทานบัตรคือ ๑. บริษัท เวียงชัยผางามก่อสร้าง จำกัด และ หจก.เชียงรายธนะวงศ์ ตามคำขอประทานบัตรที่ ๔๗/๒๕๔๐ และ ๑/๒๕๔๑ ซึ่งเป็นแปลงที่เคยผ่านการระเบิดและย่อยหินแล้ว และ สผ. ได้ให้ความเห็นชอบกับรายงานวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมแล้ว โดยให้เว้นพื้นที่ด้านทิศตะวันออกของเขา

วัน / เดือน / พ.ศ.	เหตุการณ์
	๒. กลุ่มบริษัทเบิร์ดอาย จำกัด และบริษัทสโตนวิลล์ จำกัด คำขอประทานบัตรที่ ๔๕/๒๕๔๐ และ ๔๖/๒๕๔๐ อยู่ระหว่างการ ปรับปรุงรายงานและจัดทำข้อมูลเพิ่มเติม ๓. หจก.หาญกิติชัย คำขอประทานบัตรที่ ๑/๒๕๓๓ อยู่ระหว่างจัดทำข้อมูลเพิ่มเติม หากกลุ่มบริษัท ๒ กลุ่มบริษัทหลัง จัดทำรายงานข้อมูลเพิ่มเติมแล้วเสร็จ สผ.จะนำประเด็นข้อมูลการคัดค้านของกลุ่มคัดค้านไปประกอบการพิจารณา
๒๖ มิ.ย.๔๕	กลุ่มผู้คัดค้านมีหนังสือร้องเรียนถึงราชเลขานุการในสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ
๕ ก.ค.๔๕	กลุ่มผู้คัดค้าน (ชาวบ้านหมู่ ๑,๙ และ ๑๑ ต.ผางาม อ.เวียงชัย จ.เชียงราย)ยื่นหนังสือร้องเรียนต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ โดยร้องเรียนว่า โรงโม่หิน บริษัทเวียงชัยผางาม ธนะวงศ์ ซึ่งเจ้าของคือนายสมบูรณ์ วันชัยธนะวงศ์ ส.ส. เขต ๕ จังหวัดเชียงราย ได้รับสัมปทานระเบิดหินบริเวณที่เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร และแหล่งทรัพยากรธรรมชาติและเกิดเสียงดัง อากาศเป็นพิษ ทำให้ชาวบ้านและสัตว์ป่าเดือดร้อน ขอให้ยับยั้ง และหยุดการโม่หินหรือย่อยหินของทุกบริษัท รวมทั้งที่จะอนุมัติเพิ่มเติมบริเวณหลังถ้ำแม่ออกฮู ในพื้นที่หมู่ ๑ ต.ผางาม เนื่องจากกลัวว่าจะทะลุถ้ำน้ำแม่ออกฮู ซึ่งเป็นตาน้ำและให้เพิกถอนเครื่องจักรออกจากพื้นที่และอนุรักษ์เป็นแหล่งท่องเที่ยว

วัน / เดือน / พ.ศ.	เหตุการณ์
๒๑ ต.ค.๔๕	คณะอนุกรรมการฯ กรณีปัญหาเหมืองแร่ ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องคือ กรมทรัพยากรธรณี กรมป่าไม้ ชี้แจงข้อเท็จจริงและส่งข้อมูลการขอประทานบัตร และการขออนุญาตใช้พื้นที่ป่าเพื่อการทำเหมืองหิน และคณะอนุกรรมการฯ เดินทางไปสำรวจข้อมูลและข้อเท็จจริงเบื้องต้นในพื้นที่
๑๒ พ.ย.๔๕	แกนนำกลุ่มผู้คัดค้าน โทรศัพท์ถึงอนุกรรมการฯ ไม่แน่ใจในความปลอดภัยของแกนนำกลุ่มคัดค้าน
๑๕ พ.ย.๔๕	แกนนำผู้คัดค้าน รวมทั้งผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านนายบุญยงค์ อินต๊ะวงศ์ ยื่นหนังสือต่อนายกรัฐมนตรีในระหว่างเดินทางไปราชการที่จังหวัดเชียงราย
๑๙ พ.ย.๔๕	กลุ่มผู้คัดค้านแจ้งอนุกรรมการฯ ว่าการระเบิดหินถึงพื้นที่ถ้ำน้ำ - ประธานอนุกรรมการฯ ศ.เกียรติคุณประดิษฐ์ เจริญไทยทวี ประสานงานถึงผู้ว่าราชการจังหวัด ขอให้ผู้ประกอบการระงับการระเบิดโดยทันที และขอให้ทางจังหวัดส่งเจ้าหน้าที่เข้าไปตรวจสอบพื้นที่โดยด่วน
๒ ธ.ค.๔๕	คณะอนุกรรมการฯ นำโดยนายวสันต์ พานิช กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เดินทางไปตรวจสอบข้อเท็จจริงในพื้นที่บริเวณดอยแม่ออกฮู พบว่าผู้คัดค้านเกรงว่าจะเกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และแหล่งต้นน้ำบริเวณดอยแม่ออกฮู ซึ่งเป็นแหล่งเพิ่มปริมาณน้ำสำคัญของลำห้วยบริเวณนั้น และมีระบบลำเหมืองที่เป็นน้ำกิน-น้ำใช้-น้ำทางการเกษตรสำหรับพื้นที่นับ

วัน / เดือน / พ.ศ.	เหตุการณ์
	พันไร่ นอกจากนั้นผู้คัดค้านทราบว่ามีแผนให้ประทานบัตรเพิ่มเติมกับบริษัทอื่นเต็มพื้นที่หมดทั้งภูเขา - *คณะอนุกรรมการฯ เข้าพบผู้ว่าราชการจังหวัด และได้ข้อตกลงเบื้องต้นว่าจะไม่อนุญาตให้มีการระเบิดหินกับพื้นที่อื่นๆที่ขอประทานบัตร สำหรับโครงการที่กำลังมีการระเบิดหินสามารถระเบิดต่อไปตามพื้นที่ที่ได้รับอนุญาต แต่หากพบว่ามีผลกระทบต่อทางน้ำในถ้ำใต้ภูเขา จะหยุดการระเบิดทันที*
๑๗ ธ.ค. ๔๕	กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ (กพร.)ส่งเอกสารชี้แจงกรณีคัดค้านประทานบัตรเหมืองหินในพื้นที่ตำบลผางาม อำเภอเวียงชัย โดยสรุปดังนี้ ๑. บริเวณดอยแม่ออกฮูถูกกำหนดเป็นพื้นที่แหล่งหินอุตสาหกรรม เมื่อวันที่ ๗ ธ.ค.๓๘ ๒. มีผู้ยื่นประทานบัตรทับซ้อนในพื้นที่นี้หลายราย กรมทรัพยากรธรณี จึงจัดสรรพื้นที่แหล่งหินให้ผู้ขอ ๕ ราย ๓. บริษัทเวียงชัยผางาม ได้รับประทานบัตรชั่วคราว ตั้งแต่ปี ๒๕๓๙ เนื้อที่ ๕ ไร่ ปัจจุบันคำขอประทานบัตรได้ผ่านการพิจารณาจากสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม (สผ.)เมื่อ ๑๗ ก.พ.๔๓ และเพิ่มรายละเอียดเกี่ยวกับดอยแม่ออกฮู เมื่อ ๒๓ พ.ย.๔๔ กระทรวงอุตสาหกรรมฯ จึงได้อนุญาตประทานบัตรแก่บริษัทเวียงชัยผางามก่อสร้าง และ หจก.เชียงรายธนะวงศ์ (โครงการตามพื้นที่เดียวกัน) ประทานบัตรเลขที่

วัน / เดือน / พ.ศ.	เหตุการณ์
	๓๑๑๑๖/๑๕๕๒๔ ประกาศเมื่อ ๑๑ ก.ค.๔๕ มีอายุ ๑๐ ปี นับตั้งแต่วันที่ ๑๓ ส.ค.๓๙- ๑๒ ส.ค.๔๙ โดยให้ปฏิบัติตามเงื่อนไขด้านสิ่งแวดล้อม ๔. กรณีร้องเรียน กรมฯตรวจสอบข้อเท็จจริง พบว่า ผู้ร้องเรียนมิได้คัดค้านการขอประกอบกิจการของผู้ประกอบการรายเดิม ๒ ราย แต่คัดค้านการออกใบอนุญาตให้กับผู้ขอรายใหม่ ๕. กรณีที่คัดค้านผู้ขอประทานบัตรรายใหม่ อำเภอเวียงชัยตรวจสอบข้อเท็จจริงพบว่า ที่ไม่เห็นด้วยเกรงผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมที่มีต่อตาน้ำ
๒๐ ธ.ค. ๔๕	**นายบุญยง อินต๊ะวงศ์ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านร่องห้า ตำบลผางาม หนึ่งในแกนนำผู้คัดค้าน และร่วมนำทางคณะอนุกรรมการฯไปดูถ้ำใต้น้ำดอยแม่ออกฮู เมื่อ ๑๘ วันก่อน ถูกยิงเสียชีวิตบริเวณหน้าบ้าน**
๒๗ ธ.ค. ๔๕	คณะอนุกรรมการฯ โดยศ.เกียรติคุณ ประดิษฐ์ เจริญไทยทวี และนางสุนี ไชยรส กรรมการสิทธิมนุษยชนฯได้ไปพบกับรองผู้ว่าฯเชียงราย ผู้กำกับการสภ.อ.เวียงชัย นายอำเภอเวียงชัย และอุตสาหกรรมจังหวัด ขอให้มีคำสั่งยุติการระเบิดหินชั่วคราว และให้เข้าไปตรวจสอบหินที่ถล่มลงมาในทางน้ำโดยด่วน รวมทั้งได้เร่งรัดตำรวจให้คลี่คลายคดีนี้โดยเร่งด่วน และยุติธรรม และคณะอนุกรรมการฯ ได้ไปเยี่ยมครอบครัวผู้เสียชีวิต พบว่าชาวบ้านที่คัดค้านถูกข่มขู่ และบรรยากาศโดยทั่วไปมีความหวาดกลัวมาก

วัน / เดือน / พ.ศ.	เหตุการณ์
๘ เม.ย. ๔๖	คณะอนุกรรมการฯ ตรวจสอบข้อเท็จจริงในพื้นที่เพิ่มเติม และร่วมกับคณะทำงานแก้ไขปัญหาร่วมฯ ที่ ก.อุตสาหกรรม แต่งตั้งตรวจสอบข้อมูลในพื้นที่
๒๑ พ.ค. ๔๖	คณะอนุกรรมการฯ มีมติในการประชุมครั้งที่ ๗/๒๕๔๖ ไม่รับรองรายงานการตรวจสอบข้อเท็จจริงในพื้นที่ของคณะทำงานร่วมฯ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการรับฟังความคิดเห็นของราษฎรในช่วงบ่าย ที่ กพร.ไปจัดขึ้น
ส.ค. ๔๖	ราษฎรพบสำเนาหนังสือที่อ้างว่าเป็นชาวบ้านหมู่ ๑ และหมู่ ๑๑ เมื่อส.ค.๔๔ ถึงทรัพยากรธรณีประจำท้องที่ (จังหวัดเชียงราย) ยืนยันการสนับสนุนมติเห็นชอบเรื่องการขอประทานบัตรและโรงโม่หิน บริเวณดอยแม่ออกฮู ตามคำขอของบริษัท เบิร์ดอาย จำกัด และบริษัท สโตนวิลล์ จำกัด
๘-๑๑ ส.ค. ๔๖	ราษฎรที่มีรายชื่ออ้างว่ายืนยันการสนับสนุนมติเรื่องเห็นชอบการขอประทานบัตรเหมืองหินและโรงโม่หิน เข้าแจ้งความกับเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ สภ.อ.เวียงชัย เพื่อยืนยันว่าไม่เคยลงลายมือชื่อตามที่ได้มีการอ้างถึง
๑๔ ส.ค. ๔๖	ผู้ใหญ่บ้านร่องห้า หมู่ ๑ มีหนังสือถึงนายกอบต.ผางาม แจ้งผลการทำประชาคมหมู่บ้าน เมื่อ ๑๓ ส.ค.๔๖ เรื่องการขอประทานบัตรเหมืองหินบริเวณดอยแม่ออกฮู ตามที่จังหวัดเชียงรายได้ประกาศให้ผางามเป็นแหล่งหินเพื่อการพัฒนา จ.เชียงราย โดยที่ประชุมมีมติเป็นเอกฉันท์ไม่เห็นด้วยกับการ

วัน / เดือน / พ.ศ.	เหตุการณ์
	ขอประทานบัตร
๑๕ ส.ค. ๔๖	อบต.ผางามมีการประชุมพิจารณาการขอประทานบัตรของบริษัท เบิร์ดอาย จำกัด มีมติเห็นชอบ ๒๑ เสียง ไม่เห็นชอบ ๓ เสียง งดออกเสียง ๑ เสียง
๑๙ ส.ค. ๔๖	ราษฎรบ้านร่องห้าและบ้านร่องเจริญ เข้าพบผู้ว่าฯเชียงราย ยื่นหนังสือยืนยันคัดค้านการให้ประทานบัตรทำเหมืองหินดอยแม่ออกฮู ตำบลผางาม อำเภอเวียงชัย
๒๖ ส.ค. ๔๖	ราษฎรส่งหลักฐานการทำประชาคม สำเนาหนังสือที่ลงลายมือชื่อปลอมในการให้ความเห็นชอบทำเหมืองหิน ให้คณะอนุกรรมการฯ เพื่อประกอบการตรวจสอบ เพื่อขอให้ยกเลิกการทำเหมืองหินบริเวณดอยแม่ออกฮูทั้งหมด และเสนอขอบวชภูเขาเพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่สมเด็จฯ พระบรมราชินีนาถ
๒๖ ส.ค. ๔๖	คณะอนุกรรมการฯ ขอให้จังหวัดเชียงราย ชี้แจงข้อเท็จจริงและส่งเอกสารกรณีการขอประทานบัตรบริเวณดอยแม่ออกรูของบริษัทเบิร์ดอาย จำกัด ตามที่ได้มีการทำประชาคมในชุมชน
๕ ก.ย. ๔๖	จังหวัดเชียงรายส่งเอกสารชี้แจงข้อเท็จจริง ลงวันที่ ๕ ก.ย. ๔๖ ชี้แจงขั้นตอนการพิจารณาอนุมัติประทานบัตร โดย กพร.ขอความอนุเคราะห์จังหวัดแจ้ง อบต.ผางาม ประชุมราษฎรและให้ความเห็นต่อคำขอประทานบัตร โดยราษฎร ๗ หมู่บ้าน ไม่คัดค้าน และราษฎร ๒ หมู่บ้านคือ หมู่ ๑ และ หมู่ ๑๑ คัดค้าน

วัน / เดือน / พ.ศ.	เหตุการณ์
๑๓ พ.ย. ๔๖	ราษฎรพบรายงานผลการตรวจวัดคุณภาพสิ่งแวดล้อมครั้งที่ ๑/๒๕๔๖ (เม.ย.๔๖) ของโครงการเหมืองหินอุตสาหกรรมฯ ของบ.เวียงชัยผางามก่อสร้าง และ หจก.เชียงรายธนะวงศ์ โดยสถานบริการวิศวกรรมคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จึงส่งให้คณะอนุกรรมการฯ พิจารณา
๒๓ พ.ย.๔๗	คณะอนุกรรมการฯเหมืองแร่ และชาวบ้านร้อยกว่าคน ร่วมกับนายอำเภอเวียงชัย และตัวแทน บ.เวียงชัยผางามก่อสร้าง นำเครื่องจีพีเอส.ไปกำหนดพิกัดขอบเขตที่ได้รับสัมปทาน และปักเครื่องหมายให้ชัดเจนทุกจุดทั้งที่ราบและบนดอยแม่ออกฮู ซึ่งทำให้ชาวบ้านได้มีโอกาสนำเครื่องหมายไปปักให้เด่นชัดขึ้นในเวลาต่อมาเพื่อตรวจสอบมิให้มีการระเบิดหินนอกเขตสัมปทาน
๒ มิ.ย. ๔๗	ชาวบ้านจัดพิธีบวชภูเขาดอยแม่ออกฮู ซึ่งเดิมมีการทำพิธีทุกปี โดยมีคณะอนุกรรมการฯเหมืองแร่ และส.ว.เชียงรายเตือนใจ ดีเทศน์ ร่วมกับหน่วยราชการต่างๆไปร่วมงาน
๕ ม.ค. ๔๘	คณะอนุกรรมการฯ มีหนังสือถึงผู้กำกับ สภ.อ.เวียงชัย ขอทราบการสอบสวนกรณี จ่าสิบตำรวจอุดร อารีย์วงศ์ ผู้ต้องหาคดีลอบสังหารนายบุญยงค์ อินต๊ะวงศ์ ผู้กำกับฯ ส่งรายงาน ๑๔ ม.ค. และ ๑๔ ก.พ.๔๘
ก.พ. ๔๘	ชาวบ้านจัดทำโครงการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บริเวณตำบลผางาม อำเภอเวียงชัย เสนอ อบต.พิจารณา

วัน / เดือน / พ.ศ.	เหตุการณ์
๔ มี.ค. ๔๘	อบต.ผางาม มีหนังสือถึงปฏิรูปที่ดินจังหวัด เพื่อขอใช้พื้นที่ในเขตปฏิรูปที่ดินดอยผางาม จำนวน ๓๐๐ ไร่ เพื่อพัฒนาขุนน้ำแม่ออกฮู และผาหินเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
๑๐ มี.ค. ๔๘	อนุกรรมการฯ ติดตามความคืบหน้าในพื้นที่ ราษฎรชี้แจงว่ายังคงมีการระเบิดหินบนดอยแม่ออกฮู ซึ่งชาวบ้านเห็นว่าน่าจะหมดแนวเขตตามประทานบัตรและถึงถ้ำน้ำแล้ว นอกจากนั้นหลักธงเฉลิมพระเกียรติที่ชาวบ้านแสดงแนวเขตไว้ในการบวชภูเขาดอยแม่ออกฮูหายไป ๑ หลัก จึงขอให้อนุกรรมการฯ ตรวจสอบแนวเขต และขอให้ติดตามเรื่องของคดี
เม.ย. ๒๕๔๘	คณะอนุกรรมการฯ มีหนังสือถึงอธิบดีกรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ ขอให้กรมฯ ตรวจสอบแนวเขตประทานบัตรบริเวณดอยแม่ออกฮูของบริษัท เวียงชัยผางามก่อสร้าง จำกัด และแจ้งผลการตรวจสอบให้คณะอนุกรรมการฯ ต่อไป
ม.ค. ๒๕๔๙	คณะอนุกรรมการฯ ตรวจสอบขอบเขตพื้นที่ประทานบัตรของบริษัทเวียงชัยผางามก่อสร้างฯอีกครั้งหนึ่ง
ปัจจุบัน	ชาวบ้านยังเฝ้าระวังการระเบิดหิน และดำเนินการคัดค้านการให้ประทานบัตรใหม่อย่างต่อเนื่อง

ข้อมูลประกอบการคัดค้านกรณีเหมืองแร่โปแตช จ.อุดรธานี

•สาระสำคัญจากผลการศึกษาทบทวนรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม(EIA) โดยคณะทำงานพิจารณารายงาน EIA โครงการเหมืองแร่โปแตช จังหวัดอุดรธานี

โดยคำสั่งแต่งตั้งของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เมื่อ ๒๕๔๖ มีนายปริญญา นุตาลัย เป็นประธาน ซึ่งมีการสรุปสาระสำคัญของข้อบกพร่องของรายงาน EIA ได้ดังนี้

- ไม่มีการประเมินขนาดที่เหมาะสมของเหมืองและโรงแต่งแร่ที่จะให้ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจที่เหมาะสมและก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด
- ไม่มีการประเมินทางเลือกวิธีการทำเหมือง และวิธีการแต่งแร่ที่เหมาะสมที่สุด
- ไม่มีการรับรองความปลอดภัยของเหมืองที่ได้ออกแบบไว้
- ที่ตั้งของเหมืองและโรงแต่งแร่ไม่เหมาะสม เพราะเป็นแหล่งต้นน้ำลำปาวและห้วยหลวง และเป็นแหล่ง Rechange น้ำบาดาล
- การทำเหมืองที่นำเสนอจะก่อให้เกิดแผ่นดินทรุดในวงกว้างก่อให้เกิดผลกระทบต่อราษฎรในพื้นที่เหมือง ซึ่งยอมให้เกิดขึ้นมิได้
- ไม่มีการประเมินผลกระทบในสาระสำคัญหลายประการ อาทิ ผลกระทบที่เกิดจากกองหางแร่และบ่อน้ำเกลือต่อการปนเปื้อนน้ำผิวดินและน้ำบาดาลในพื้นที่ การเกิดไอเกลือและฝุ่นเกลือจากโรงแต่งแร่ ลานกองหางแร่ และบ่อน้ำเกลือ ไม่มีการประเมินผลต่อการใช้ที่ดินบริเวณข้างเคียงพื้นที่โครงการระบบนิเวศในพื้นที่ใกล้เคียง และพื้นที่ชุ่มน้ำหนองกุมภวาปี ผลกระทบที่อาจเกิดจากการขนส่ง การเก็บ การใช้ การกำจัด และอุบัติภัยจากสารเคมีที่ใช้ในการแต่งแร่ ผลกระทบต่อน้ำผิวดินและน้ำบาดาลในบริเวณพื้นที่ใกล้โครงการและใกล้เคียง ผลกระทบจากการสร้างถนน ทางรถไฟ และจากการขนส่งแร่ ผลกระทบเนื่องจากการขายเกลือต่อผู้ผลิตเกลือรายย่อยภายในประเทศ ผลกระทบที่เกิดจากการปิดเหมืองผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ สุขภาพอนามัย สังคม วัฒนธรรม ประเพณี และเศรษฐกิจชุมชน เป็นต้น

•(ข้อมูลจาก คณะทำงานพิจารณารายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม โครงการเหมืองโปแตช จังหวัดอุดรธานี, กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ๒๕๔๖ อ้างอิงใน รายงานการศึกษาข้อมูลเชิงวิชาการกรณีปัญหาเหมืองแร่ เพื่อกำหนดข้อเสนอเชิงนโยบาย, คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ๒๕๔๗)

- มาตรการลดผลกระทบและการติดตามตรวจสอบจะต้องดำเนินการใหม่ทั้งหมด เนื่องจากขาดการประเมินในสาระสำคัญ และในส่วนที่ประเมินก็มิได้ดำเนินการตามหลักวิชาการ แต่เป็นการตัดสินของคณะผู้จัดทำรายงานเท่านั้น
- ประชาชนไม่มีส่วนร่วมในการพิจารณาโครงการ อันขัดต่อเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๔๐ ขัดต่อ พ.ร.บ.กำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.๒๕๔๒ และขัดต่อ พ.ร.บ.แร่ (ฉบับที่ ๕) พ.ศ.๒๕๔๕
- ข้อมูลที่ใช้ในการจัดทำรายงานไม่ถูกต้องครบถ้วน หรือล้าสมัย
- มีข้อผิดพลาดในรายงานมากเกินกว่าจะรับได้
- การพิจารณาให้ความเห็นชอบรายงาน ผิดขั้นตอนตาม พ.ร.บ.ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๓๕
- รายงานฯ มีความบกพร่องตาม พ.ร.บ. แร่ พ.ศ.๒๕๑๐ และบกพร่องมากขึ้นตาม พ.ร.บ.แร่ ฉบับแก้ไข พ.ศ.๒๕๔๕ โดยเฉพาะประเด็นในเรื่องการ ทำเหมืองแร่ในพื้นที่ต้นน้ำลำธารตามธรรมชาติ เรื่องขั้นตอนการจัดทำรายงานเรื่องความปลอดภัยของเหมืองใต้ดิน เรื่องการกำหนดเงื่อนไขในประทานบัตรในการทำเหมืองใต้ดิน เรื่องสิทธิการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เรื่องการจัดตั้งกองทุน เรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน และเรื่องการคุ้มครองสิทธิในอสังหาริมทรัพย์ เป็นต้น
- บริษัท เอเซียแปซิฟิค โปแตชคอร์ปอร์เรชั่น จำกัด ได้ละเมิดสัญญาข้อ ๘ ที่ทำไว้กับรัฐบาลและกระทรวงอุตสาหกรรม ในเรื่องการมีส่วนร่วมของคนไทย ดังนั้น รัฐบาลควรพิจารณาเลิกสัญญาที่ฝ่ายไทยเสียเปรียบนี้เสีย

คณะทำงานพิจารณารายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม ได้เสนอผลการพิจารณาต่อรัฐมนตรีกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (นายประพัฒน์ ปัญญาชาติรักษ์) โดยมีข้อเสนอแนะให้ผู้ยื่นขอประทานบัตรจัดทำข้อมูลผลกระทบสิ่งแวดล้อมใหม่ ขณะนี้อยู่ในระหว่างการจัดทำรายงาน EIA ฉบับใหม่ เนื่องจากการเสนอรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่ได้รับความเห็นชอบนั้น ผิดขั้นตอน และไม่สมบูรณ์ด้วย

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับโปแตช

โปแตช เป็นวัตถุดิบที่สำคัญในการผลิตปุ๋ย โดยกว่าร้อยละ ๙๕ ของการบริโภคโปแตชทั่วโลกเพื่อการผลิตปุ๋ย และประมาณร้อยละ ๕ ใช้ในอุตสาหกรรมต่างๆ เช่น อุตสาหกรรมผลิตสบู่ สารซักฟอก กระจก เซรามิค ยางสังเคราะห์ และสารเคมีต่างๆ

ในประเทศไทย บริษัท เอเซียโปแตชคอร์ปอร์เรชั่น จำกัด (เอพีพีซี) ได้สิทธิพิเศษในการเป็นผู้สำรวจแหล่งโปแตชจังหวัดอุดรธานี โดยเริ่มสำรวจเมื่อปี ๒๕๓๖ สำรวจพบแหล่งโปแตชเกรดสูง (High Grade) และมีคุณภาพเยี่ยมระดับโลก ๒ แหล่งคือแหล่งโปแตชอุดรใต้ กับแหล่งอุดรเหนือ โดยแหล่งโปแตชอุดรใต้ พบสินแร่ชนิด ซิลวิไนท์ออร์ (Sylvinite Ore) ซึ่งถือว่าเป็นเกรดสูงสุดในอุตสาหกรรมโปแตชระดับโลก ปริมาณกว่า ๓๐๐ ล้านตัน และเป็นไปได้ว่าในแหล่งอุดรใต้ จะมีสินแร่ชนิดนี้มากกว่าแหล่งอุดรใต้ถึง ๒-๓ เท่า

จากการทดสอบโดยละเอียดยืนยันข้อมูลทางวิชาการได้ว่า ตัวอย่างแร่โปแตชที่พบในทั้งแหล่งอุดรใต้และแหล่งอุดรเหนือ เป็นแร่ชนิดที่ทำการแยกแร่ได้ง่าย โดยใช้เทคโนโลยีแยกแร่แบบมาตรฐาน (Standard Floatation Technology) และเป็นแหล่งแร่ที่อยู่ระดับตื้นมากคือเพียง ๓๕๐ เมตร ใต้พื้นดิน ซึ่งเปรียบเทียบได้เพียง ๑/๓ ของระดับความลึกของเหมืองโปแตชใหญ่ในเขตอื่นของโลก เมื่อพิจารณากับทำเลที่ตั้งค่าขนส่งค่าใช้จ่ายในกระบวนการผลิตแล้วค่าใช้จ่ายต่อตันจะน้อยกว่า ๕๐ เหรียญสหรัฐ ในขณะที่ราคาขายในตลาดโลกทั่วไปคือ ๑๒๐-๑๓๐ เหรียญสหรัฐ ต่อตัน เอฟ.โอ.บีแวนคูเวอร์ โดยการประเมินขั้นต่ำบริษัท เอพีพีซี จะขายโปแตชจากแหล่งอุดรใต้ในราคาประมาณ ๑๓๕ เหรียญสหรัฐต่อตัน เอฟ.โอ.บี.กรุงเทพ สัดส่วนของกำไรต่อตันเมื่อเทียบกับการลงทุน จึงน่าประทับใจมากสำหรับผู้ลงทุน โดยคาดว่าระยะเวลาทำเหมือง ๒๓-๓๐ ปีคาดว่าจะได้โปแตชทั้งหมด ๑๑๑ ล้านตัน และต้องใช้เวลาฟื้นฟูหลังปิดเหมือง ๒๓ ปี ใช้เงินงบประมาณ ๑๕,๕๐๐,๐๐๐ เหรียญสหรัฐ หากมีการทำเหมืองโปแตชใน ๒ แหล่งนี้จะทำให้ประเทศไทยเป็นแหล่งผลิตโปแตชที่ใหญ่เป็นอันดับ ๓ ของโลกรองจากแคนาดา และรัสเซีย

ลำดับเหตุการณ์ การคัดค้านกรณีเหมืองแร่โปแตช จังหวัดอุดรธานี

วัน / เดือน / พ.ศ.	เหตุการณ์
๒๖ ตุลาคม ๒๕๔๔	เครือข่ายทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอีสาน ออกแถลงการณ์ประณามข้าราชการกรมทรัพยากรธรณีและรัฐบาลไทย กรณีการผลักดันเพื่อแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายแร่
๔ มกราคม ๒๕๔๕	โครงการฟื้นฟูชีวิตและธรรมชาติ มีหนังสือ ลงวันที่ ๔ ม.ค.๔๕ ถึงกรมทรัพยากรธรณี ขอข้อมูลสัญญาเกี่ยวกับโปแตชในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิและอุดรธานี
๑๑ มีนาคม ๒๕๔๕	กรมทรัพยากรธรณี มีหนังสือ ลงวันที่ ๑๑ มี.ค.๔๕ แจ้งโครงการฟื้นฟูชีวิตและธรรมชาติ ว่าสืบเนื่องจากที่ กระทรวงอุตสาหกรรมและกรมทรัพยากรธรณีกับ บริษัท ไทยอะกริโกโปแตช จำกัด ได้ลงนามในสัญญาให้สิทธิสำรวจและผลิตแร่โปแตชในจังหวัดอุดร เมื่อวันที่ ๔ ก.ย.๔๗ ซึ่งสัญญามีผลเมื่อวันที่ ๒๙ พ.ย.๓๗ คณะรัฐมนตรีอนุมัติให้เปลี่ยนแปลงสัดส่วนผู้ถือหุ้นและให้เปลี่ยนชื่อเป็น บริษัท เอเชีย แปซิฟิค โปแตช คอร์ปอเรชั่น จำกัด และแจ้งเกี่ยวกับสัญญากำหนดชั้นความลับไว้ ตามระเบียบว่าด้วยการรักษาความลับของทางราชการ พ.ศ. ๒๕๔๔ และพิจารณาเปิดเผยข้อมูลบางส่วน เฉพาะตามรายละเอียดข้อ ๑๘ ของสัญญา
๑๘ มีนาคม ๒๕๔๕	เครือข่ายทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอีสาน มีหนังสือถึงประธานคณะกรรมาธิการร่วม (รัฐสภา) เพื่อพิจารณาร่างพระราช

วัน / เดือน / พ.ศ.	เหตุการณ์
	บัญญัติแร่ (ฉบับที่.....) พ.ศ..... เรื่องข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติแร่
๒๐ มีนาคม ๒๕๔๕	คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.)จัดประชุมร่วมกับองค์กรเครือข่าย และเสนอความคิดเห็นเรื่อง ร่างพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ..... ซึ่งอยู่ในขั้นการพิจารณาของคณะกรรมาธิการร่วมของสภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภา ที่พบว่ามีหลายประเด็นที่ขัดต่อเจตนารมย์ของรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ อยู่หลายมาตรา ดังนี้ ๑. ประเด็นการมีส่วนร่วมของประชาชน ต้องหมายถึงการมีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้นคือกระบวนการออกกฎหมาย และการร่วมมีอำนาจในการตัดสินใจ มิใช่เพียงมีส่วนในการให้ข้อมูลหรือให้ความคิดเห็น ๒. การอนุญาตให้ทำเหมืองแร่ใต้ดิน ให้มีอาณาเขตใต้ดินเข้าไปในพื้นที่ของชุมชนรอบเหมืองแร่ได้ขัดกับหลักกรรมสิทธิ์เอกชน และรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙ มาตรา ๔๘ มาตรา ๔๙
๑ เมษายน ๒๕๔๕	๑. ชาวบ้านในพื้นที่เหมืองโปแตช เครือข่ายทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอีสาน กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจังหวัดอุดรธานี โครงการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่ยั่งยืนภาคอีสาน และโครงการฟื้นฟูชีวิตและธรรมชาติ เข้าพบผู้ว่าราชการจังหวัด และออกแถลงการณ์ฉบับที่ ๑ เรื่อง ข้อเสนอต่อผู้ว่าราชการจังหวัดอุดรธานี กรณีเหมืองแร่โปแตช

วัน / เดือน / พ.ศ.	เหตุการณ์
	๒. กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจังหวัดอุดรธานี ยื่นหนังสือถึงนายกรัฐมนตรี (พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร) ผ่านผู้ว่าราชการจังหวัดอุดรธานี เรื่องขอคัดค้านเหมืองแร่โปแตช จังหวัดอุดรธานี
๒ เมษายน ๒๕๔๕	นายชัยพร รัตนนาคะ ผู้ว่าราชการจังหวัดอุดร มีคำสั่งที่ ๑๐๔๓/๒๕๔๕ ลงวันที่ ๒ เม.ย.๔๕ แต่งตั้งคณะทำงานศึกษาผลกระทบที่เกิดจากโครงการเหมืองแร่โปแตช มีรองผู้ว่าฯ (นายอำนาจ ผการัตน์) เป็นประธาน โดยคณะทำงานฯ มีอำนาจหน้าที่ ๑.ศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ และสังคมจากโครงการเหมืองแร่โปแตช ๒. เรียกข้อมูลและบุคคลที่เกี่ยวข้องมาชี้แจงเพื่อประกอบการศึกษาผลกระทบที่เกิดขึ้น ๓. กำหนดกรอบ และจัดเวทีประชาคม ในการแสดงความคิดเห็นที่เกี่ยวข้อง ๔. สรุปผลกระทบที่ทำการศึกษา เพื่อเผยแพร่ให้กับประชาชนทั่วไปได้รับทราบข้อมูล
๒๓ เมษายน ๒๕๔๕	คณะทำงานศึกษาผลกระทบที่เกิดจากโครงการฯ ประชุมครั้งที่ ๑ ที่ศาลากลางจังหวัดอุดรธานี แต่ไม่มีตัวแทนของแกนนำชาวบ้าน และองค์กรพัฒนาเอกชนเข้าร่วมประชุม ในการประชุมนายจอห์น โบวาร์ด ประธานบริษัท เอเชีย

วัน / เดือน / พ.ศ.	เหตุการณ์
	แปซิฟิคโปแตชคอร์ปอร์เรชั่น จำกัด เข้าร่วมประชุม และบริษัทได้นำเสนอข้อมูลด้านดีของโครงการ
๒๖ เมษายน ๒๕๔๕	คณะอนุกรรมการฯเหมืองแร่ ในคณะกรรมการสิทธิฯประชุมครั้งที่ ๒/๒๕๔๕ พิจารณาเรื่องร่างพระราชบัญญัติแร่ (ฉบับที่....) พ.ศ...ที่ผ่านความเห็นกรรมาธิการร่วมสองสภาแล้ว โดยคณะอนุกรรมการฯ เสนอคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ(กสม.)พิจารณา ในประเด็นที่ขัดต่อสิทธิตามรัฐธรรมนูญและต่อกฎหมายอื่นๆ
๓๐ เมษายน ๒๕๔๕	คณะกรรมาธิการร่วมกันเพื่อพิจารณาร่างพระราชบัญญัติแร่ (รัฐสภา) นำโดย พ.อ.สมคิด ศรีสังคม และคณะอนุกรรมการเหมืองแร่ โดย ศ.เกียรติคุณประดิษฐ์ เจริญไทยทวี และนางสุนี ไชยรส เดินทางไปตรวจสอบพื้นที่ และประชุมร่วมกับจังหวัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยมีชาวบ้านมาแสดงความเห็นคัดค้านนับพันคน
๒ พฤษภาคม ๒๕๔๕	คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ(กสม.) มีหนังสือถึงนายกรัฐมนตรี ประธานวุฒิสภา ประธานสภาผู้แทนราษฎร ประธานคณะกรรมาธิการร่วมกันเพื่อพิจารณาร่างพระราชบัญญัติแร่ (รัฐสภา) เสนอความเห็นในประเด็นว่า ร่างพ.ร.บ.แร่มีนัยสำคัญที่เป็นการละเมิดต่อสิทธิของชุมชนและสิทธิของบุคคล ซึ่งต่อบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญและกฎหมายฉบับอื่นๆ จึงเสนอให้มีการทบทวน หรือพิจารณายกเลิกร่างพ.ร.บ.แร่...

วัน / เดือน / พ.ศ.	เหตุการณ์
	เพื่อให้มีการศึกษาเพิ่มเติมโดยเริ่มต้นใหม่
๑๒ มิถุนายน ๒๕๔๕	กสม. มีหนังสือถึงกรมทรัพยากรธรณี ขอให้ส่งสัญญาให้สิทธิสำรวจและผลิตแร่โปแตช ระหว่าง ก.อุตสาหกรรมและกรมทรัพยากรธรณี กับบริษัท ไทยอะกริโก โปแตช จำกัด ในสัญญาให้สิทธิสำรวจและผลิตแร่โปแตชในจังหวัดอุดรธานี โดยกรมทรัพยากรธรณีแจ้งว่าได้เสนอให้คณะกรรมการวินิจฉัยข้อมูลข่าวสารสาขาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีอุตสาหกรรมและการเกษตร พิจารณา ซึ่งกรมทรัพยากรธรณี ได้จัดส่งสัญญาให้ กสม. ในเวลาต่อมา
๑๑ กรกฎาคม ๒๕๔๕	สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี มีหนังสือที่ นร ๐๑๑๓/๒๑๒๔๘ ลงวันที่ ๑๑ ก.ค.๔๕ ถึงประธานกสม.แจ้งว่าคณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันอังคารที่ ๑๑ มิ.ย.๔๕ รับทราบเรื่องข้อเสนอเรื่องร่างพระราชบัญญัติแร่ ตามที่ กสม.เสนอแล้ว
๑๕-๑๖ กรกฎาคม ๒๕๔๕	นักวิชาการ นักกฎหมาย องค์กรพัฒนาเอกชน ประชุมเสนอข้อมูลศึกษาผลกระทบจากโครงการเหมืองโปแตชที่ห้องประชุมสถาบันราชภัฏอุดรธานี - มีการศึกษาอีไอเอไม่ถูกขั้นตอน โดยไม่มีกฎหมายรองรับ - รายงาน อีไอเอ ยังไม่ครอบคลุมเพียงพอ เช่น ขาดข้อมูลพื้นฐานทางสุขภาพ สังคม ข้อมูลเรื่องดิน ไม่มีการประเมินความเสี่ยงจากการทรุดตัวของดิน การไม่มีส่วนร่วมของประชาชน

วัน / เดือน / พ.ศ.	เหตุการณ์
	ซึ่งผู้แทนบริษัทกล่าวว่ารายงานนี้ยังไม่สมบูรณ์ยังมีขั้นตอนต้องแก้ไข โดยบริษัทจะเปิดเวทีชี้แจง ๒๒ กรกฎาคม
๑๓ มีนาคม ๒๕๔๖	รัฐมนตรีกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (นายประพัฒน์ ปัญญาชาติรักษ์) มีคำสั่งแต่งตั้งคณะทำงานแก้ไขปัญหาข้อร้องเรียนเกี่ยวกับรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมโครงการเหมืองโปแตช จังหวัดอุดรธานี โดยมี ศ.ดร.ปริญญา นุตาลัย เป็นประธาน รศ.พิสิฐ ศุกรียพงศ์ ผศ.ดร.ภานุวัฒน์ สุริยฉัตร นางอรุณศรี เอื้อศรีวงศ์ นางสาวศยามล ไกยูรวงศ์ นายศศิน เฉลิมลาภ เป็นกรรมการ ต่อมาคณะทำงานชุดนี้เสนอต่อรมว.ก.ทรัพยากรฯ (นายประพัฒน์ฯ) ให้มีการจัดทำอีไอเอฉบับใหม่
๒๙ มีนาคม ๒๕๔๖	องค์กรภาคสังคม และสถาบันทางวิชาการจัดสัมมนาโครงการเหมืองแร่โปแตช : ปัญหาและแนวทางแก้ไข ที่สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยหยิบยกกรณีเหมืองแร่โปแตชเป็นกรณีตัวอย่างในการดำเนินโครงการขนาดใหญ่ มีกฎหมายเกี่ยวข้องมาก และมีความขัดแย้งในพื้นที่สูง นำมาวิเคราะห์แง่มุมต่างๆ ตามหลักวิชาการ เพื่อให้เป็นบรรทัดฐานการดำเนินการของรัฐในอนาคต โดยมีการเสนอประเด็นความเป็นมาของโครงการ, การวิจารณ์รายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม, มุมมองของกฎหมายแร่ (พ.ศ.๒๕๔๕), กฎหมายแร่และการมีส่วนร่วมของประชาชน,

วัน / เดือน / พ.ศ.	เหตุการณ์
	ยุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติของไทย และนโยบายของการบริหารจัดการทรัพยากรแร่ของชาติ
๒๖ กุมภาพันธ์ ๔๘	คณะอนุกรรมการสิทธิในทรัพยากรน้ำและแร่ในคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ จัดประชุมตรวจสอบข้อเท็จจริง เพื่อติดตามความคืบหน้าของโครงการ และการคัดค้านของราษฎร โดยเชิญผู้แทนบริษัท เอพีพีซี กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ จังหวัดอุดรธานี หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยมีราษฎรสามร้อยคน ร่วมประชุม ที่มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี บริษัทฯ ยอมรับว่า ต้องจัดทำอีไอเอใหม่ คณะอนุกรรมการฯ เสนอให้จังหวัดประชุมคณะทำงานที่จังหวัดแต่งตั้งแล้วนั้น โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเคร่งครัด
ปัจจุบัน	องค์กรภาคประชาชน และนักวิชาการ มีการจัดสัมมนา รณรงค์เพื่อการติดตามข้อมูลความคืบหน้าเกี่ยวกับโครงการเหมืองโปแตช จังหวัดอุดรธานี เป็นระยะอย่างต่อเนื่อง

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ(กสม.) เป็นองค์กรอิสระที่จัดตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๑๙๙ และมาตรา ๒๐๐ และพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ประกอบด้วย ประธานกรรมการ และกรรมการ ๑๐ คน ซึ่งวุฒิสภาเป็นผู้คัดเลือกตามรายชื่อที่คณะกรรมการสรรหาได้คัดเลือกนำเสนอ มีวาระการดำรงตำแหน่ง ๖ ปี และดำรงตำแหน่งเพียงวาระเดียว โดยมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

- ส่งเสริมการเคารพและปฏิบัติตามหลักสิทธิมนุษยชน ทั้งในระดับประเทศและระหว่างประเทศ
- ตรวจสอบและรายงานการกระทำหรือการละเลยการกระทำ อันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน หรืออันไม่เป็นไปตามพันธกรณีระหว่างประเทศเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนและเสนอมาตรการการแก้ไขที่เหมาะสมต่อบุคคล หรือหน่วยงานที่กระทำ หรือ ละเลยการกระทำดังกล่าวเพื่อดำเนินการ ในกรณีที่ปรากฏว่าไม่มีการดำเนินการตามที่เสนอให้รายงานต่อรัฐสภาเพื่อดำเนินการต่อไป
- เสนอแนะนโยบายและข้อเสนอ ในการปรับปรุงกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับต่อรัฐสภาและคณะรัฐมนตรีเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน
- ส่งเสริมการศึกษา วิจัย และเผยแพร่ความรู้ด้านสิทธิมนุษยชน
- ส่งเสริมความร่วมมือและประสานงานระหว่างหน่วยราชการ องค์การเอกชนและองค์การอื่นในด้านสิทธิมนุษยชน
- ส่งเสริมการศึกษา วิจัย และเผยแพร่ความรู้ด้านสิทธิมนุษยชน
- จัดทำรายงานประจำปี เพื่อประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนภายในประเทศเสนอต่อรัฐสภาคณะรัฐมนตรี และเปิดเผยต่อสาธารณชน
- ประเมินผลและจัดทำรายงานผลการปฏิบัติงานประจำปีเสนอต่อรัฐสภา
- เสนอความเห็นต่อคณะรัฐมนตรีและรัฐสภา ในกรณีที่ประเทศไทยจะเข้าเป็นภาคีสนธิสัญญาเกี่ยวกับการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
(พ.ศ. ๒๕๔๔-๒๕๕๐)

๑. ศาสตราจารย์เสน่ห์ จามริก	ประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์จรัล ดิษฐาอภิชัย	กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
๓. คุณหญิงจันทนี สันตะบุตร	กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
๔. นางสาวนัยนา สุภาพึ่ง	กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
๕. ศาสตราจารย์เกียรติคุณประดิษฐ์ เจริญไทยทวี	กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
๖. นายวสันต์ พานิช	กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
๗. ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุทิน นพเกตุ	กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
๘. นางสุนี ไชยรส	กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
๙. นายสุรสีห์ โกศลนาวิน	กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
๑๐. คุณหญิงอัมพร มีศุข	กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
๑๑. นางสาวอาภร วงษ์สังข์	กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
นางอริณญา สูตรสุคนธ์	เลขาธิการคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
นายประนูญ สุวรรณภักดี	รองเลขาธิการคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
นายสุขชัย เมธาวิกูล	รองเลขาธิการคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

คำอธิบายความหมายของเครื่องหมาย

รูปทรงดอกบัว คือ ความมีคุณธรรม ความเอื้ออาทรระหว่างเพื่อนมนุษย์ อันเป็นจริยวัตรอันดีงามของคนไทย

รูปคนล้อมเป็นวงกลม คือ การสร้างพลังความร่วมมือกับทุกภาคส่วนสังคม เพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมสิทธิมนุษยชนให้เป็นส่วนสำคัญในกระบวนการพัฒนาประเทศ

รูปมือ คือ การร่วมมือกับทุกภาคส่วนของสังคมทั้งในระดับประเทศและระหว่างประเทศ ในการโอบอุ้มคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพ ด้วยหลักแห่งความเสมอภาค และภราดรภาพ

สีน้ำเงิน คือ สีของความเชื่อมั่นของประชาชนและทุกภาคส่วนของสังคม

คือ ความมุ่งมั่น อดทนในการทำงานเพื่อประชาชน

คือ ความสามัคคี และการประสานพลังอย่างหนักแน่นจากทุกภาคส่วนของสังคม เพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย

คำสั่งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
ที่ ๑๙ / ๒๕๔๕

เรื่อง แต่งตั้งคณะอนุกรรมการเพื่อศึกษาและตรวจสอบกรณีปัญหาเหมืองแร่

ด้วยปรากฏว่าการดำเนินการของรัฐทั้งในส่วนนโยบายและกระบวนการปฏิบัติในการอนุมัติประทานบัตร การอนุมัติให้ตั้งโรงงานและการให้ข้อมูลต่อประชาชน ยังไม่เป็นไปตามหลักการพื้นฐานแห่งสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและอนุสัญญาระหว่างประเทศที่ประเทศไทยเข้าเป็นภาคี

อาศัยอำนาจตามความในมาตราที่ ๑๕ (๒) (๓) (๙) และมาตรา ๒๖ วรรคสาม แห่งพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ จึงแต่งตั้งคณะอนุกรรมการเพื่อศึกษาและตรวจสอบกรณีปัญหาเหมืองแร่ ดังนี้

๑. องค์ประกอบ

๑.๑ ศาสตราจารย์เกียรติคุณประดิษฐ์ เจริญไทยทวี	ประธานอนุกรรมการ
๑.๒ นายวสันต์ พานิช	อนุกรรมการ
๑.๓ นางสุนี ไชยรส	อนุกรรมการ
๑.๔ นางรตยา จันทรเทียร	อนุกรรมการ
๑.๕ นายสุธี ยืนยง	อนุกรรมการ
๑.๖ นายหาญณรงค์ เยาวเลิศ	อนุกรรมการ
๑.๗ นางสาวเสาวณีย์ ลิมมานนท์	อนุกรรมการและเลขานุการ
๑.๘ นางวิภา แก้วสังข์ทอง	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๑.๙ นางสาวธิติมา รุญเจริญ	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๑.๑๐ นางสาวเพ็ญพรรณ อินทปันดี	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๒. อำนาจหน้าที่

ให้อนุกรรมการดังกล่าว มีอำนาจในการพิจารณาศึกษาและตรวจสอบกรณีปัญหาเหมืองแร่ ทั้งนี้ให้มีอำนาจหน้าที่ตามมาตรา ๒๖, ๒๗ และ ๓๒ แห่งพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๔ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๕

(นายเสน่ห์ จามริก)
ประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

คำสั่งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
ที่ ๔๙ / ๒๕๔๕

เรื่อง แต่งตั้งคณะอนุกรรมการเพื่อศึกษาและตรวจสอบ กรณีปัญหาเหมืองแร่ (เพิ่มเติม)

อนุสนธิคำสั่งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ที่ ๑๙/๒๕๔๕ ลงวันที่ ๔ เมษายน ๒๕๔๕ ได้แต่งตั้งคณะอนุกรรมการเพื่อศึกษาและตรวจสอบกรณีปัญหาเหมืองแร่นั้น

เพื่อให้การดำเนินการของคณะอนุกรรมการดังกล่าว เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นฉะนั้น อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๕ (๙) แห่งพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ จึงแต่งตั้ง นายศศิน เฉลิมลาภ เป็นอนุกรรมการเพิ่มเติมในคณะอนุกรรมการเพื่อศึกษาและตรวจสอบกรณีปัญหาเหมืองแร่

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๒๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๕

(นายเสน่ห์ จามริก)
ประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

คำสั่งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
ที่ ๙๘ / ๒๕๔๗

เรื่อง แต่งตั้งคณะอนุกรรมการสิทธิในทรัพยากรน้ำและแร่

อนุสนธิคำสั่งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ที่ ๗๕/๒๕๔๗ ลงวันที่ ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๔๗ ได้ยกเลิกคำสั่งแต่งตั้งคณะอนุกรรมการต่าง ๆ ซึ่งสนับสนุนภารกิจของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ทั้งนี้ เพื่อปรับโครงสร้าง องค์ประกอบและอำนาจหน้าที่ของคณะอนุกรรมการที่จะสนับสนุนภารกิจของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติให้มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น นั้น

เพื่อให้การดำเนินงานของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเกี่ยวกับสิทธิในทรัพยากรน้ำและแร่ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๕ (๙) แห่งพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และมติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ในการประชุมครั้งที่ ๓๓/๒๕๔๗ เมื่อวันที่ ๔ พฤศจิกายน ๒๕๔๗ จึงแต่งตั้งคณะอนุกรรมการสิทธิในทรัพยากรน้ำและแร่ เพื่อดำเนินการในเรื่องข้างต้น และดำเนินงานที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของคณะอนุกรรมการเพื่อศึกษาและตรวจสอบกรณีปัญหาเหมืองแร่ (ชุดที่ยกเลิกตามคำสั่งข้างต้น) ตลอดจนดำเนินงานที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของคณะอนุกรรมการด้านที่ดินและน้ำ (ชุดที่ยกเลิกตามคำสั่งข้างต้น) เฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับแหล่งน้ำ โดยมีองค์ประกอบและอำนาจหน้าที่ ดังนี้

๑. องค์ประกอบ

๑.๑ นายวสันต์ พานิช	ประธานอนุกรรมการ
๑.๒ นางสุนี ไชยรส	รองประธานอนุกรรมการ
๑.๓ นายชาญวิทย์ อร่ามฤทธิ์	อนุกรรมการ
๑.๔ นางภินันทน์ โชติรสเศรณี	อนุกรรมการ
๑.๕ นางรตยา จันทรเทียร	อนุกรรมการ
๑.๖ นายศศิน เฉลิมลาภ	อนุกรรมการ
๑.๗ นายหาญณรงค์ เยาวเลิศ	อนุกรรมการ
๑.๘ เจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ	เลขานุการ
๑.๙ เจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ	ผู้ช่วยเลขานุการ

๒. อำนาจหน้าที่

๒.๑ ให้มีอำนาจหน้าที่ตาม มาตรา ๑๕ (๑) (๒) (๓) (๔) (๕) แห่งพระราชบัญญัติ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับภารกิจข้างต้น ดังนี้

๒.๑.๑ ส่งเสริมการเคารพและการปฏิบัติตามหลักสิทธิมนุษยชน

๒.๑.๒ ตรวจสอบการกระทำที่ละเมิดสิทธิมนุษยชนและเสนอมาตรการการแก้ไข

๒.๑.๓ เสนอแนะนโยบายและข้อเสนอในการปรับปรุงเชิงนโยบาย

๒.๑.๔ ส่งเสริมการศึกษา การวิจัย และการเผยแพร่ความรู้ด้านสิทธิมนุษยชน

๒.๑.๕ ส่งเสริมความร่วมมือและการประสานงานภาคีในด้านสิทธิมนุษยชน

๒.๒ ตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน ตามหมวดสาม แห่งพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒

๒.๓ ประสานงานกับคณะอนุกรรมการที่เกี่ยวข้อง และหรือสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติในส่วนที่เกี่ยวข้องกับภารกิจ

๒.๔ สรุปรายงานความก้าวหน้าในการดำเนินงานตามภารกิจข้างต้นตลอดจนเสนอผลการดำเนินการตามข้อ ๒.๑.๒ ข้อ ๒.๑.๓ และข้อ ๒.๒ ต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเพื่อพิจารณา

๒.๕ ดำเนินการอื่นๆ ตามที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมอบหมาย

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๑๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๗

(นายเสน่ห์ จามริก)
ประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

แนะนำหนังสือของ กสม.

๑.รายงานการศึกษาข้อมูลเชิงวิชาการ กรณีปัญหาเหมืองแร่ เพื่อกำหนดข้อเสนอ เชิงนโยบาย (คณะอนุกรรมการ เพื่อศึกษาและตรวจสอบกรณีปัญหาเหมืองแร่)

๒.นิเวศสามน้ำ (คณะอนุกรรมการด้านที่ดินและน้ำ)

๓.กรณีศึกษาโครงการประตูระบายน้ำและเขื่อน (คณะอนุกรรมการด้านที่ดินและน้ำ)

๔.รายงานการศึกษากรณีสวนส้มฝาง แม่อายไชยปราการ (คณะอนุกรรมการด้านที่ดินและน้ำ)

๕.ข้อเสนอจากคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติต่อรัฐบาล กรณีโครงการโรงไฟฟ้าพลังงานความร้อนจากถ่านหินหินกรูด-บ่อนอก และโครงการท่อส่งก๊าซธรรมชาติไทย-มาเลเซีย

๖.ผลการตรวจสอบและการละเมิดสิทธิมนุษยชน กรณีความรุนแรงอันเนื่องมาจากโครงการท่อก๊าซไทย-มาเลเซีย

๗.รายการศึกษา การต่อสู้เพื่อปกป้องสิทธิและทรัพยากรของชุมชน กรณีโครงการบ่อบำบัดน้ำเสียคลองด่าน

๘.รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐

๙.หลักกฎหมายระหว่างประเทศทั่วไปเกี่ยวกับสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชน และกติการะหว่างประเทศ ว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

๑๐.กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

๑๑.หลักกฎหมายระหว่างประเทศทั่วไปเกี่ยวกับ สนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชน และอนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ

๑๒.หลักกฎหมายระหว่างประเทศทั่วไปเกี่ยวกับ สนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชน และอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

๑๓.อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ

๑๔.รายงานการศึกษาองค์ความรู้เพื่อส่งเสริมสิทธิมนุษยชนของกลุ่มชาติพันธุ์ กรณีศึกษา "สบยอน" (คณะอนุกรรมการเพื่อศึกษากรณีปัญหาเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์)

๑๕.คู่มือสิทธิมนุษยชนฉบับพลเมือง
โดย ผศ.จรัล ดิษฐาอภิชัย

๑๖.ระเบิดแก่งแม่น้ำโขง (คณะอนุกรรมการสิทธิในทรัพยากรน้ำและแร่)

๑๗.๒๑นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน สิบสานเจตนารมณ์ และจิตใจกล้าหาญ

๑๘.รายงานผลการปฏิบัติงานประจำปี ๒๕๔๕ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

๑๙.รายงานผลการปฏิบัติงานประจำปี ๒๕๔๖ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

๒๐.กระบวนการต่อสู้เพื่อรักษาทรัพยากรชุมชน (คณะอนุกรรมการสิทธิในทรัพยากรน้ำและแร่)

๒๑. "ผู้หญิง...สร้างบ้าน" (คณะอนุกรรมการสิทธิที่อยู่อาศัย)

๒๒.ส่องกล้องสิทธิมนุษยชนด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (คณะอนุกรรมการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน๑)

๒๓.สิทธิชุมชนในทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น (คณะอนุกรรมการทรัพยากรชีวภาพและทรัพย์สินทางปัญญา)

๒๔. พุทธศาสนากับสิทธิมนุษยชน (Buddhism and Human Rights) โดย ศ.เสน่ห์ จามริก

๒๕. สิทธิมนุษยชน: เส้นทางสู่สันติประชาชน Human Rights: A Path Towards Pracha Dhamma โดยเสน่ห์ จามริก

๒๖.สิทธิมนุษยชนในสังคมไทย โดย คุณหญิงอัมพร มีศุข และ เสน่ห์ จามริก

๒๗.สิทธิชุมชนในมุมมองระดับโลก Community Rights in Global Perspective โดย เสน่ห์ จามริก

๒๘.รายงานประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในประเทศไทย โดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

๒๙.กรณีศึกษาเรื่องการละเมิดสิทธิแรงงานด้านการรวมตัวและการเจรจาต่อรองร่วม (คณะอนุกรรมการศึกษาและตรวจสอบปัญหาแรงงาน)

๓๐. คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ ตามคำขอของประธานสภาผู้แทนราษฎรเรื่อง คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเสนอรายงานผลการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อรัฐสภา "กรณีความรุนแรงอันเนื่องมาจากโครงการท่อก๊าซไทย-มาเลเซีย"

๓๑. เส้นทางสู่สิทธิมนุษยชนศึกษา(คณะอนุกรรมการสิทธิมนุษยชนศึกษา)

๓๒. รายงานการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน ปี ๒๕๔๕-๒๕๔๗ โดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

๓๓. กรณีศึกษา: การจัดการป่าต้นน้ำ อ.เชียงกลาง จ.น่าน (คณะอนุกรรมการสิทธิในการจัดการที่ดินและป่า)

๓๔. พระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒

๓๕. รายงานสิทธิมนุษยชนปัญหาที่ดิน พื้นที่ธรณีพิบัติภัยสึนามิ (คณะอนุกรรมการเฉพาะกิจประสานกรณีพิบัติภัย)

กระบวนการต่อสู้

เพื่อรักษาทรัพยากรชุมชน

...การต่อสู้เพื่อรักษาภูเขา และแผ่นดินทั้ง ๗ กรณี มีคนตาย ๔ กรณี ที่ภูผายา จังหวัดหนองบัวลำภูที่เดียวชาวบ้าน ตายไป ๔ คน ที่เนินมะปรางจังหวัดพิษณุโลกมีนักศึกษาคนนอกที่เข้าไปช่วย ตั้งแต่เป็นนักศึกษาจนจบ และมีครอบครัวอยู่ที่นั่น ตายไป ๑ คน ที่กิ่งอำเภอเขาชะเมา จังหวัดระยอง เสาหลักทางความคิดในวัยเกินเกษียณต้องเป็นเป้าที่โดนเข่นฆ่าไปอีก ๑ ส่วนที่ดอยแม่ออกฮู อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย นับเป็นรายเดียวที่ตกตายเกี่ยวข้องกับกระบวนการลงตรวจสอบพื้นที่ของกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติตายหลังจากพาคณะอนุกรรมการฯลงพื้นที่ ในทุกกรณีถูกลอบยิงอย่างโหดร้ายทั้งนั้น และไม่มีกรณีใดๆที่สาวได้ถึง ผู้บงการหรือแม้แต่ตัวฆาตกรเอง ในหลายกรณีก็ใช่ว่าจะถูกลงโทษทัณฑ์ที่สำคัญคือ กลุ่มคนที่มุ่งมั่นยืนหยัดรักษาทรัพยากรที่ยังคงต่อสู้อยู่ ยังไม่มีกรณีไหนที่สถานการณ์ปัจจุบันจะบอกได้ว่าแกนนำหรือพวกพ้องจะปลอดภัยแน่ละ เมื่อกล้าออกหน้าก็ต้องรับผิดชอบกับความเสี่ยง ในการถูกละเมิด

"สิทธิในการมีชีวิต"

ชีวิตที่ถูกล่วงเกินสิทธิ ในการอิงอาศัยอยู่กับภูเขา แหล่งน้ำ และรักษาความมั่นคงของแผ่นดิน...